

*Акбар
Мирзо*

Суйқасд

3

*Ақбар
Мирзо*

Суиқасд

Роман

Иккинчи наشري

ТОШКЕНТ
«O'ZBEKISTON»
2019

УЎК 821.512.133-31

КБК 84 (5У)6

M54

Ватан мустақиллигини сақлаш йулида жонини
фидо қилган Ўзбекистон Республикаси Биринчи Президенти
Ислом Каримов хотирасига бағишланади.

Маъсул муҳаррирлар:

Қаҳрамон Маҳкамов, Ҳабиб Абдиев

Маслаҳатчи:

Аҳад Содиқбеков

истеъфодаги полковник;

Маҳмуд Иулдошев

истеъфодаги полковник

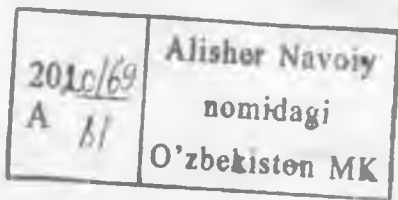
Тақризчилар:

Акмал Саидов

академик;

Шуҳрат Ризаев

филология фанлари номзоди

1046946
381

ISBN 978-9943-25-498-5

© Акбар Мирзо, 2018, 2019

© «O'zbekiston» НМИУ, 2018, 2019

НАШРИЁТДАН

Азиз замондош!

Утган асримизнинг 80-йиллари охири — 90-йиллар бошидаги мамлакатимизда кечган огир иқтисодий танглик, сиёсий беқарорлик ёдингиздами? Мустақилликка эришгач, юртимизда пайдо бўлган турли экстремистик гуруҳлар, уларнинг хуружлари ва ҳокимият учун олиб борган гоҳ махфий, гоҳ ошкора курашлари-чи? Халифалик давлати қуриш учун майдонга чиқмоқчи булган бу гуруҳ аъзоларининг 1999 йил февраль ойидаги террорчилик ҳаракатларини унутмаган бўлсангиз керак?

2013 йилда ёзувчи Акбар Мирзонинг мустақилликнинг дастлабки йилларида юртимизда рўй берган сиёсий жараёнлар ҳақида ҳикоя қилувчи «Ажал билан юзма-юз» романи нашрдан чиққан эди. Асар китобхонлар томонидан эътироф этилди. Истеъдодли ёзувчи «Ажал билан юзма-юз» асарининг бевосита мантиқий давоми бўлган «Суиқасд» деб номланган янги романини Сиз ўқувчиларга мамнуният билан тақдим этмоқда.

Детектив жанрида ёзилган мазкур романда ҳам Ўзбекистон Республикаси Биринчи Президентининг 1994—1999 йилларда мустақил юртимизда олиб борган бунёдкорлик ишлари, мустақилликни асраш, мамлакатда ҳамон давом этаётган турли экстремистик

гуруҳларнинг тазйиқларига қарши мардонавор кураши ҳақида ҳикоя қилинади. Ёвуз ниятли кучларнинг тинч аҳоли турмушига раҳна солишлари, давлат тузумини ўзгартириш учун олиб борган қўпоровчилик ишлари ва, ниҳоят, бу борада Биринчи Президент ҳаётига суиқасд қилишгача бўлган уринишлари Сизни бефарқ қолдирмайдиган даражада ёрқин тасвирлаб берилган.

* * *

Суронли йилларда бўлиб ўтган икки суҳбатни Президент бот-бот эслаб турарди.

1994 йилдаги махфий суҳбат:

— Сиз собиқ совет тузуми даврида республикангизда Президентликни биринчи бўлиб жорий қилдингиз. Биз бу жасоратингизни қадрлаймиз, албатта. Бироқ жуда оғир дамларни бошдан кечиряпсизлар. Бу кетишда халқнинг таназулга юз тутиши аниқ. Шундай экан, энди Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигига кирган давлатлар ичида биринчи бўлиб собиқ Иттифоқни тиклаш ва унга қайтиш, балки буни аввалгидай қўшилиш деб атасак ҳам бўлади, ташаббуси билан чиқишингизни хоҳлаймиз. Агар шундай қилсангиз халқингиз бошқа республикаларнинг аҳолисидан кўра фаровон ва бахтли ҳаёт кечирishiга кафолат берамиз. Сизга эса барча имтиёзларимиз сўзсиз муҳайё қилинади.

— Мен ўзбекман. Айтилган гапимни қайтариб олмайман. Ўзбекистон ўз мустақиллигидан асло воз кечмайди!

1999 йил бошидаги махфий тазйиқ:

— Жаноб Президент! Шу йил январь ойи ичида қўлингизга етказиладиган талабларимизни бажарасиз

деган умиддамиз. Ўзбекистон дунё мусулмон мамлакатлари орасида биринчи булиб Халифаликни жорий қилиши керак. Агар шундай йўл тутсангиз, яъни Ўзбекистон Ислом давлатига айлантирилса, биз бу шарафли ва муқаддас вазифани Сизга топширишга тайёرمىз! Акс ҳолда, бу заминни иккинчи Афғонистонга айлантираммиз.

Юртда Ислом дини равнақ топиши учун уйлаб иш тутинг, жаноб Президент! Ҳаётингизни хатарга қўйманг!

— Жоним фидо булсин бу юртга!

* * *

Бу китобда яқин ўтмишимиздаги суронли, мушкул вазиятларга тула давр таъсирчан ва қизиқарли тарзда тасвирланган.

БИРИНЧИ ҚИСМ

І. ЖУДОЛИК

Янги йил арафасида Элёр оиласи билан уч хонали хонадонга кучиб ўтди. Бежирим таъмирланган, ортиқча ҳашамдор жиҳозлари йўқлиги учун кенг ва ёруғ кўринар, кирган кишининг эътиборини тортмай қолмас ва келганлар, албатта, «шинам ва файзли экан»ини таъкидлашарди. Муҳаббат ҳамма нарса-ни жой-жойига қўйган, гўё бирор буюм ё жиҳознинг ўрни алмаштирилса ёки нари-бери қилинса, худди чиройи бузилиб, кўркамлигига, ҳусну тароватига зиён етадигандай эди.

Деразаларга тutilган оқ тўрли нафис пардалар, унинг раҳига қўйилган турли хонаки гуллар (бу гулларнинг айримлари ҳатто очилиб турарди), полга ташланган Хиванинг чўғдай гиламлари, айниқса, ошхонадаги саранжом-саришталик: стол устига ёзилган чиройли дастурхон, икки чети кўкиш гулли қулсочиқ, ўртага қўйилган биллур гулдон ва ундаги сунъий қирмизи атиргул киши дилини равшан этар, шу ерда озгина дам олиб, беихтиёр бир пиёла чой ичишни кўнгли тусаб қоларди.

Бироқ Фарғонадан қариндош-уруғларининг «уй кўрди»га келиши бошланиб, ҳамма нарса алгов-далгов бўлиб кетди. Баъзида нима қаердалигини топа олмай

ҳам қолди. Ёш болаларнинг қўлидан пиёла «учди», гиламга олчанинг мураббоси тўкилди, айрим гулларнинг шохи узилди, балкондаги чилвир ип гўдакларнинг ювиб осилган иштончаларига тўлиб кетди. Хуллас, ярим ой қули куксида: «раҳмат-раҳмат» дейиш билан банд бўлди. Худди шу кунларда хонадонга ногоҳ келиб қолган бирор нотаниш меҳмонда Элёр бу ерда оиласи билан анча йиллардан буён яшаса керак, деган таассурот тугилиши ҳеч гап эмасди. Тугрисиям шундай, хоналардаги тартибсизлик, чанг, болаларнинг қий-чуви бошқача ўйлашга имкон бермасди. Йигиштирган билан фойдаси йўқ: хиёл утмай аҳвол яна боягидай бўларди-қоларди. Шунгами, меэбон ҳам қўйиб берди: келиб юришибдими, бир яйрашсин.

Муҳаббат ташрифлар тўхтаганидан сўнг уйини уй қилгунча бўлари бўлди. Аммо ичида хурсанд эди. Пешоналарига бошпана битибдики, қутлаб меҳмонлар келди. Эрининг ишхонаси томонидан уй берилмаганда қатор-қатор бўлиб йўқлашармиди? Ахир ижарада ўтирганларида хижолатдан зўрга бош суқишарди. Энди эса... етказганига шуқр, дерди янги йилнинг қутлуг келганидан қувониб.

У бахтиёр эди. Бу ерга кўчиб келган кунлариданоқ очилиб-сочилиб юришга ҳаракат қилди. Аммо кундан-кун озиб, чиройини йўқотиб борар, худди ногоҳ сўлиб бораётган гул каби ҳолсиз, мадорсиз эди. Сўлгин кўриниш олган гул қанчалар меҳр билан парвариш қилинмасин, негадир кор қилмаганидай, емишнинг кети узилмай, кўнгли тусаган нарса муҳайё қилинса-да, Муҳаббат қаддини ростлаб, аввалги гулгун ҳолатига сира қайта олмаётган эди. Эмизикли аёл ўзини анча олдириб қўйганди. Қайнонаси аввал дўхтирга, сунг табибга олиб борди, орада ўзи билганича қўрқоқтош ҳам

қилиб кўрди. Лекин таъсири булмай, ижобий томонга ўзгариш аломатлари сезилмасди.

Элёр кечалари босинқираб, даг-даг титраб, қора терга ботиб «дод» солиб уйғониб кетадиган хотинининг аҳволидан ташвишда эди. Уйга келаётганда хавотирга тушганини сездириб қўймасликка интилар, ҳали ҳаммаси изга тушиб кетишига ишонар ва бу ишонч унга далда берарди. Аммо Муҳаббат ҳаётида руй берган уша даҳшатли воқеаларни ҳали-ҳамон унутолмаган. Кундуз кунлари билинтирмасди, лекин кечаси бўлди дегунча яна тушига кирар, ваҳима ичра қолган аёл типирчилаб уйғонарди. Элёр бунга куникди ҳам. Бироқ ранг-руйи синиққан, ичидаги кўрқувни эсидан чиқаролмай тобора кундан-кун ориқлаб бораётган маҳбубасининг дардига малҳам бўлолмаётганидан, чорасини тополмаётганидан ич-ичидан сиқиларди.

Янги йилдан олдин водийга бориб, уч-тўрт кун туриб келишди. Яқинлари Муҳаббатнинг кўнглига қарар, уни хурсанд қилишга чоғланар, лекин угилчасига маъюс тикилган аёлни чиройи бир зумгагина очиларди-ю, яна аввалги ҳолатига қайтарди. ўшанда улар кўпчиликнинг юрагини хижил қилиб қайтиб келишганди. На Элёр, на Муҳаббат ҳаётларини ларзага солган уша аянчли воқеадан сўз очмади. Шундай бўлгани яхши, деб уйлаганлари учун ҳам қариндошларининг ҳаёлини бўлишмади, тинчини бузишмади, қайғуга ботиришни исташмади.

Элёр янги уйга кўчганларида Муҳаббатнинг юрагидаги ваҳм унутилар деб уйлаганди, янглишган экан, илк кечадаёқ босинқирай бошлади. Кейинги кунларда эса, аёлининг ярим тунгача ухлолмай юриши, кўз юмишга юраги безиллаб қолгани уни қаттиқ ташвишга сола бошлаган эди.

Мана бугун ҳам худди шундай ҳолат руй берди.

— Боламини олиб кетинг, узоқроққа олиб кетинг! — дерди қора терга ботган Муҳаббат жон аччигида. — Ҳозир портлаб кетади, кетинг! Тезроқ кетинг, деяпман сизга!

Аллақачон уйғонган Элёрнинг боши қотган. Уйғотмай деса, кечагидай чўчиб кетиши мумкин, уйғотмай деса, босинқираши тухтамаяпти. Бехосдан томоғига тикилган тахир нарсани аранг ютиб, бағрини тиглаётган хотинига термилади.

— Жалолиддинни олиб кетсангиз-чи!

— Муҳаббат, — ноилож хотинини аста туртади Элёр.

— Нега туртасиз мени! Нега кетмайсиз?!

— Муҳаббат, кузингни оч, — дейди Элёр титроқ овозда. У титраган қулини хотинининг терга ботган оташ пешонасига аста босади. — Муҳаббат, буларнинг ҳаммаси утиб кетган, сен ёмон туш кўряпсан, холос. Бўлди, кўзингни очсанг-чи!

— Ҳалиям шу ердасиз? У ҳозир мени портлатиб юборади-ку, — дея фарёд қилади аёл. — Сиз ўғлимизни сақлаб қолишингиз керак. Ёлвораман, тезроқ олиб кетинг!

— Хўп, хуп. Ана энди аста кўзингни оч.

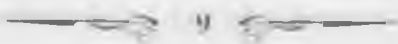
— Йўқ, шошма! А-ааа!

Муҳаббат бақирганича ўрнидан бош кўтарди. Элёр кўз ёшини яшириш учун уни бағрига тортади.

— Нима бўлди, жоним? Нега бунча қўрқиб кетдинг? — Элёр бунинг сабабини билса-да, барибир, сўрайверади.

— Портлаб кетди! — энтикиб нафас олганича жавоб қилади Муҳаббат. — Аблаҳ портлатиб юборди!

— Бўлди энди, у нарсаларни унутсанг-чи?

— Унутолмасам нима қилай, Элёр ака! — эрининг кўксига бош қўйганича йиглаб юборади аёл. — Унутолмасам нима қилай?

— Сен ҳаракат қил, — Элёр хотинининг сочларини силайди.

— Атай қилмаяпман-ку.

— Биламан, жоним. Биламан. Аммо, барибир, эсдан чиқаришинг керак. Энди у қора кунлар ортда қолди. Мана кўрасан, бундан кейинги ҳаётимиз сен орзу қилгандай осуда кечади.

Элёр хотини бошидан кечирган кўргиликнинг қанчалар даҳшатли эканлигини ҳис қилгани боис ҳам ширин гапини аямайди, ҳар бир ҳаракатида, айтмоқчи бўлган сўзларида кўнглини олишга интилади. Муҳаббат ҳозир тун, кўргани эса туш эканлигини англагандан кейингина бироз тинчланади. Эрталаб Элёр уни яна шифохонага боришга кўндиради. Муҳаббат эса табиблар нима деркин, дейди иккиланиб. Лекин на дўхтирларнинг муолажаси, на табибларнинг ўт-ўланлари кор қилади.

Бироқ уни бедаво хасталикка йўлиқди деб ҳам бўлмасди. Кундузи уй ишларини билиб-билиб қилар, озодаликни, саранжом-саришталикни ўрнига қўярди. Меҳмонларнинг кети узилгач, хоналар яна аввалгидай озода ва шинам кўриниш олди. У бу ишларини ўзи хоҳлаб бажарар, кейин қилган ишларига тикилиб, баҳридили очилгандай бўлар, аммо кеч бўлди дегунча унинг ранг-рўйи ўзгариб, намозшомгулнинг аксига айланарди-қоларди. Тун қора пардасини ёйганда ичига қоронгилик кирарди. Бора-бора кеч киришини истамай қолди. Оқшом унга қандайдир кўрқинч, ваҳм олиб келиб бағрига ташлагандай бўлар, кўз юмиши Элёр учун ҳам азобга айланишини билгани сари сиқиларди.

Баъзан тушкун ҳолатини билинтирмасликка уриниб, қулига китоб оларди, қовоқлари юмилиб кетса-да, сатрларга термиларди, ухламаса булди эди. Аммо бу аянчли ҳолатга Элёр жим қараб туролмасди.

— Етар энди, қолганини эртага ўқирсан, — дерди Элёр аёлининг ёнига келиб.

— Жуда қизиқ китоб экан. Кундузи уй ишлари билан бўлиб ўқишга вақтим бўлмайди. Яна озгина ўқий. Сиз бемалол дамнингизни олаверинг. Мендан хижолат бўлманг.

— Чарчаб қоласан.

— Биласиз-ку, китоб ўқишни ёқтиришимни. Мана шу бобни тугатсам бўлди.

Элёр жилмайишга ҳаракат қилади. Лекин гулдай хотини кўз ўнгида сўлиб бораётганига чидай олмайди. Ётоқхонага кириб газаб билан деворни муштлайди, муштлайверади.

Кунлар шу тарзда кечарди. Унинг кўзлари киртайиб, хаёли паришон бўлиб қолганини кўрган Жалил Очиллов дарҳол таътил олишни маслаҳат берди. Элёр уйдаги вазиятни тушунган бошлиқдан миннатдор бўлди. Ахир бу айни муддао эди-да. Оиласи ёнидан қимирламаган Элёр энди ҳеч қандай хавф йўқлигини, бемалол кўча-кўйга чиқиб, янги қушнилари билан яхшилаб танишиб олишни соатлаб тушунтира бошлади. Муҳаббат эрининг раъйини қайтармаслик учун «хўп» дер, жилмайишга ҳаракат қилар, бироқ роль ўйнашни эпловмаган нўноқ актёр сингари бошини эгиб, бирдан кўзлари билан ер чизиб қоларди.

— Фарғонага кўчиб кетсакмикин?

Элёр бу гапни кутганди. Худди шу саволдан чўчиб юрарди. Нима деб жавоб беришни неча марта ўйлаган, аммо тайинли гап топа олмаган. Ҳозир ҳам ўйланиб

қолди. Муҳаббат унинг нима дейишини сабрсизлик билан кутаётган эди.

— Қўрқяпсанми? — деди Элёр саволга жавоб беришдан қочиб.

— Йўқ. Бироқ куниколмаяпман.

— Юрагингдаги қўрқувни чиқариб ташламасанг, қаерда яшасак ҳам фарқи йўқ.

— Кечаси туш кўрмасликнинг иложи бормикин? — мўлтираганича сўради Муҳаббат.

— Бунинг учун ичингдаги ваҳимани енгишинг керак. Сен ўзингни қўлга ололмаяпсан, Муҳаббат. Ахир иродали аёлсан, хаёлингдан чиқариб ташлашга қурбинг етади. Унут, тамом-вассалом!

— Айтишга осон.

— Бошқа илож йўқ, азизам.

— Тугри. Лекин ушанда болам билан портлаб кетганимда нима бўларди? — дейди Муҳаббат юрагидаги изтиробдан титраб-қақшаб.

— Қўй, бундай дема, жоним. Ахир ҳаммаси яхшилик билан тугади-ку. — Элёр аёлининг қўлларини ўпади, сўнг юзларига босади. — Мана, куриб турибсан-ку, ҳаммамиз соппа-соғмиз, энг муҳими, биргамиз.

— Сизга қасдлашиб қолган душманларнинг баъзилари қўлга олинмаган бўлса-чи? — хавотирдан кўзлари пирпирайди Муҳаббатнинг. — Улар энди сизни ўғирлаб кетишса... ёки ҳаётингизга қасд қилишса, мен нима қиламан? Йўқ, бунга чидолмайман, Элёр ака! Бир кунда ўлиб қоламан!

— Ундай дема. Душманлар нималарга қодир эканлигимизни кўриб қўйишди, энди юраклари дов бермайди, — деб ёрини тинчлантиради Элёр. — Мендан эса кўнглинг тўқ бўлсин.

— Қанийди.

— Айт, бошингга тушган мусибатни унутишинг учун нима қилай? — Элёр Муҳаббатнинг кўзларига тикилади, сочларини оҳиста силайди.

— Қаранг, Фаргонага борганда Зулфия опамни куриб келмабмиз-а? — Муҳаббат гапни атай бошқа ёққа буради.

— Нега уша ердалигимизда айтмадинг? Иккимиз дарров утиб келардик.

— Энди кўргим келяпти.

— Хоҳласанг, яна бориб келамиз. Баҳонада уйдагиларни ҳам кўриб, айланиб келардик.

— Майли.

— Биласан, ҳозир таътилдаман. Истаган ерингга олиб бораман. Фақат мудҳиш уйлардан халос бўлсанг булди. Эртагаёқ сафарга чиқамиз! Буптими?

Муҳаббат шу кеча тинч ухлади. Аммо Элёр беихтиёр уйғониб кетар ва шошиб ёнига нигоҳ ташларди. Лекин ҳар гал хотини ширин уйқуда буларди. Тиниқиб ором олган аёлнинг эрталабки ҳаракатлари узгача эди. Хотинининг чиройи очилганини куриб, Элёрнинг ҳам ичи ёришди. Қисқа нонуштадан сўнг хурсандчилик билан йўлга тушишди. Довоннинг энг баланд ерига чиққанда Муҳаббат расмга тушишни таклиф қилиб қолди. Гоҳ у, гоҳ хотини суратга олди, кейин кимдандир илтимос қилганди, ўғилчасини кутариб турган ҳолатни кадрга муҳрлади. Йулда расмга тушиб яхши қилдик-а, дея Муҳаббат росмана хурсанд булиб кетди. Буни кўриб кўнгли яйраган Элёр тортиниб ўтирмади, ёрининг юзларидан ўпиб қўйди.

— Ажойиб чиқса керак, — деди Элёр баланд тоғларга нигоҳ ташлаб. — Атрофдаги қорларни қара, гўзал манзара, тўгрими?

— Ҳа, кузни қамаштиради. Кетгинг ҳам келмайди, — деб жавоб қилди Муҳаббат. Кейин эрининг бақувват қўлларини аста силаб туриб, кузларига тикилди.

— Тинчликми, жуда бошқача қараб қолдинг?

Муҳаббат хаёлини йиғиб, жилмайди.

— Эсдалик бўлиб қолади.

— Албатта. Қайтишдаям ўша жойда расмга тушамиз.

— Худо хоҳласа, — деди Муҳаббат бу гал қучоғидаги уғилчасига термилиб.

Элёрнинг назарида бу гап маъюсроқ эшитилди. Ёки унга шундай туюлдими, ишқилиб, гап равишини бошқа ёққа бурди:

— Балки овқатланармиз?

— Яна кабоб олиб берасизми?

— Албатта!

Муҳаббат рози бўлди. Элёр ҳайдовчига довондан тушишда кўприкдан утиб кириладиган чойхонани эслатди.

— Сизлар овқатланиб олгунча мен бироз мизгиб оламан, — деди ҳайдовчи йигит ўриндиқ суянчигини ортига тушириб. — Мабодо қаттиқ ухлаб қолсам, тортинмай уйғотаверинглар.

Эр-хотин ана-мана деб машинадан тушгунча қорачадан келган ҳайдовчи йигитнинг толиққан кўзлари юмилди.

— Қойил, — деди Элёр беихтиёр.

Муҳаббат бугуннинг ўзида яна Қуқонга қайтиб кетаётган йигитнинг ороми бузилишини истамай, эрига юзланганча аста деди:

— Кўйинг, даммини олсин. Бечора шу гапимизни кутиб зўрга турган экан, қаранг ухлашини.

Элёр яна бир бор, лекин бу сафар секингина «Ух-лашни қара», деди-да, угилчасини кутариб, нари кетди.

Мажнунтол соясида мириқиб кабобхўрлик қилишди. Сўнг сўрида бироз суҳбатлашиб ўтиришди. Аччиқ кўк чойдан кейин яна йўлга тушишди. Янгикўрғонга намозшомга яқин кириб келишди.

Эрта ўтиб индинига Кўқонга — Зулфияни кўргани ўтишди. Эндигина мактабдан қайтиб, ҳали хонасига кириб улгурмаган Зулфия дарвоза олдида қандайдир машина тўхтаганини эшитди. Ортига қайтаркан, ҳайрон бўлди. Ким бўлиши мумкин? Таниш-билишлари, қариндош-уруғлари орасида бунақа сигнал бериб ташқарида кутиб ўтирадигани йўқ эди-ку? Дарвозани қия очганди, кутилмаган меҳмонларга кўзи тушиб, шошиб қолди: худди узоқ вақт синглисини кўрмаган ва дийдорини соғинган меҳрибон опадай Муҳаббатни анчагача бағридан қўйиб юбормади. Айниқса, жажжи Жалолиддинни Элёрнинг қўлидан олганда бирам хурсанд бўлиб кетдики, юзларидан ўпиб-ўпиб олди. Кейин бу қилигидан уялиб, печкаси гупиллаб ёниб турган хонасига ошиқди. Кўмир ҳиди болани беҳузур қилмасин деб, деразанинг бир табақасини қиялатди. Сал ўтмай Зулфиянинг онаси меҳмонларни кўргани кирди. Улар бир пиёла чой ичгунча гаплашиб ўтиришди.

Кейин Элёр аёлларни ёлғиз қолдириб, марҳум Ботирникига йўл олди. Шу ерга атай келганда кирмай кетишга кўнгли бўлмади.

Зулфиянинг онаси ҳам овқатдан хабар олай деб ўрнидан турди. Орага сукут чўмди. Гапни нимадан бошлашни билмаган Зулфия Муҳаббатнинг олдидаги бўш пиёлага қўл узатди. Меҳмоннинг йўқ дейишига қарамай, чой қўйиб, дастурхондаги ноз-неъматлардан

тановул қилиб ўтиришга ундади. Кейин яна суҳбат узилиб қолди.

— Сал озибсизми, Муҳаббат? — сўради Зулфия минг хижолатда. — Эркаклар бир узингизни қийнаб қўйяпти, шекилли?

Муҳаббат ухлаб қолган угилчасига тикилганича бошига тушган қўрқинчли воқеани сўзлаб берди. Гапираркан, ҳаммаси куз олдида қайта гавдаланди, яраси тирналган аёлнинг дастрўмоли жиққа ҳўл бўлди. Мезбон ёқасини ушлади. Ҳикоя сунгида ўртага яна сукунат чуқди. Зулфия нима деб жабрдийда меҳмоннинг кўнглини кўтаришни билмай, ўйга толди. Анчадан кейин:

— Мени кечиринг, — деди Зулфия афсус билан. — Бехосдан сўраб... кўнглингизни...

— Хижолат бўлманг, барибир, сизга айтмоқчи эдим.

— Ростданми? — мезбоннинг сал чеҳраси ёришди. Лекин, айна пайтда, унинг нигоҳларида «Нима учун?» деган савол ҳам пайдо бўлган эди. Буни сезган Муҳаббат:

— Ҳа. Негадир сизни кўргим келди, — деди Зулфияга кўз қирини ташлаб.

Унинг сўзи қанчалар самимий бўлса, шунчалар сирли туюлди Зулфияга. Бунинг тагига етишга қизиқиб, гапни узоқдан бошлади:

— Кўнглингизга яқин олганингиз учун раҳмат. Сиздай синглим борлигидан мен ҳам қувониб юраман. Илоё, бахтингизга кўз тегмасин. Барча гам-ғуссани эсдан чиқаринг-да, яна бир ўгил ва икки қиз кўринг, — Зулфия печкага яқинроқ жойда ухлаб ётган Жалолиддиннинг устидаги чойшабни тўғрилаб қўйди. — Элёр билан шу фарзандларнинг камолини кўриб юринглар.

Бу тилак юракдан чиқди, аммо Муҳаббатнинг юзларида негадир узгариш рўй бермади. Бошқа нарсани кутган Зулфия мулзам тортди.

— Сизга нима булди, Муҳаббат?

— Ичимга ўрнашиб олган қўрқувни енга олмаяпман. Элёр акамниям жуда қийнаб юбордим.

— Ҳаммаси ортда қолибди-ку. Худо хоҳласа, кўрмагандай бўлиб кетасиз, — деди Зулфия чин кўнгилдан. — ўгилчангиз сал катта бўлсин, қилиқларини кўриб, сизни таъқиб этиб келаётган қўрқувни унутиб юборасиз. Ҳали ҳаммаси яхши бўлади, мана, мени айтди, дейсиз.

— Раҳмат, Зулфия опа. Лекин ўзингиз нега бошқа турмушга чиқмай юрибсиз? — деб сўради Муҳаббат кўнгилдаги саволни ортиқ яшира олмай. У Зулфия ўтган йили Тошкентга — Элёрнинг чемпионлик жангини кўришга келганида ногирон эрининг оламдан ўтиб, бева қолганини эшитган эди.

— Билмадим, — деди Зулфия дастурхон попугини ўйнаб.

— Элёр акам сизни кўп ўйлайдилар. Айниқса, Ботир аканинг ўлимида ҳамон ўзини айбдор ҳисоблайди. Ачиниб кетадилар. Илтимос, турмушга чиқинг, Зулфия опа.

— Ёнимда узоқ ўтиролмай туриб кетганидан сездим.

— Сизни бахтли яшаётганингизни кўришни истайдилар, — деди Муҳаббат ниятини ошкор айтолмаса-да, самимий оҳангда гапириб.

— Инсон пешонасига ёзилганидан қочиб қутулолмайди, дейишади-ку. Нима қилай, менга шунақа аччиқ тақдир битилган экан. Нолисам, гуноҳ бўлади.

— Тошкентга борганингизда тузук-қуруқ гаплашолмадик. Элёр акам сизни Нодир ака билан бирга

келганингизни кўриб... у кишига турмушга чиқди-
микин, деб уйлабдилар.

— Элёрни қўллаб-қувватлашга бормасак уят бў-
лади, деб туриб олгани учун боргандим. Тўгриси,
Тошкентни кўришни орзу қилардим, ўша мусобака
сабаб ниятимга етдим. Чиройли шаҳар экан. Маса-
лан, менга жуда ёқди. Яшасанг, армон қилмайсан.

— Сизни олиб кетсам-чи? — деди Муҳаббат.

— Қарга? Тошкентгами? — бу кутилмаган савол-
дан ҳайрон бўлди мезбон.

— Ҳа.

— Вой, нима қиламан у ерда? — Зулфиянинг юзла-
рига ним табассум югурди. Аммо унинг нигоҳларидан
бу кутилмаган таклифдан ҳайрон бўлганлиги сезилиб
турарди.

— Яшайсиз, ишлайсиз. ўзим сизга яхши бир куёв
топиб бераман.

— Э, қўйсангиз-чи! — деб бирдан қўлларини силки-
тишга тушди Зулфия. — Мендай бевага кимнинг кўзи
учиб турибди?

— Ўзингизни бунчалар камситманг, ҳали бир
йигитнинг кўнглини ром эта оласиз.

— Жуда ошириб юбордингиз-ку.

— Ҳа, айтгандай, биз яқинда янги уйга кўчиб
ўтдик.

Зулфия бу хушxabарни эшитиб «Кўшалок байрам
бўлибди-да», дея жуда севиниб кетди. Муҳаббатни
қайта-қайта муборакбод этди. Ёзги таътилда, албатта,
«уй кўрди»га боришини айтиб, ваъда берди.

— Элёр акам икки кундан кейин Тошкентга қайта-
дилар, — деди Муҳаббат бироз гамгин оҳангда.

— Сиз-чи?

— Билмадим...

— Яна биров қолмоқчимисиз? Қандай яхши, сиз билан тўйиб гаплашиб оларканман-да. Унда бугун бизникида қоласиз. Келишдикми? Элёрдан ўзим сўрайман.

Икки коса иссиқ шўрва келгач, аёлларнинг суҳбати узилиб қолди. Бу орада Элёр ҳам кириб келди.

Кечга яқин Элёр оиласи билан уйига қайтишга рухсат сўради.

— Шунчалар қизганасизми? — упкаланди Зулфия меҳмонларни кузатиб кўчага чиққанида.

— У-ў, қизганишам гапми, ўта рашкчиман! — деди Элёр атай қошларини туташтириб. Кейин нимадир ёдига тушди, шекилли, тезда қўшиб қўйди: — Бу хислат марҳум устозимдан мерос қолган бўлса керак.

Зулфия чуқур хўрсинганини сездирмасликка уришиб, меҳмонларни хушчақчақлик билан кузатишга ҳаракат қилди.

* * *

Эртаси куни Зулфия меҳмонлар билан хайрлашгани Элёрларникига келди. У, аввало, оқибат кўрсатиб узини йўқлаб боришгани учун Муҳаббатта миннатдорлик билдирмоқчи, қолаверса, эрталабдан бозорга тушиб кичкинтой учун олган кийим-кечакларни бериб (кеча тузуроқ совга қилолмагани учун уялганди), янги чақалоқ, янги уй билан яна бир бор табриклаш ниятида эди.

Дарвоза олдида қаторлашиб турган кишиларни кўриб, бирдан тўхтаб қолди. Эркаклар орасида қора тўн кийиб, белига белбоғ боғлаган, келганлар билан йиглаб кўришаётган Элёрга нигоҳи тушганда қўлидаги каттагина елим сумкани бағрига босди. Ёнидан икки аёл ўтгандай бўлди. Уларнинг бири Зулфияга «Сиз ҳам таъзиягами?» деди.

— Кечирасиз, бу ерда... Нима гап узи? — Юраги алланечук галати бўлиб, сўзини давом эттиришга узида куч тополмади.

— Хабарингиз йўқми? — нотаниш аёлнинг кузлари намланди.

Бу гапдан баттар ҳушёр тортган Зулфия билинар-билинемас бошини қимирлатди. Эгнига қорамтир пальто кийган, қалин жун рўмолини чандиб ураган, қирқ-қирқ беш ёшлардаги тўладан келган аёл лабларини қимтиб, йиғлаб юборай деди.

— Гапирсангиз-чи, опа! — сабри чидамаган Зулфия бир қадам олдинга юрди.

— Муҳаббатхон...

— Муҳаббатга нима қилди? — ўзи билмаган ҳолда яна қадам ташлади Зулфия. Кўзлари катталашган, юраги энди машъум бир хабарни илғагандай типирчилай бошлаган эди. Унинг хаёли Элёрнинг отасида эди.

— Муҳаббатхондан айрилиб қолдик, синглим.

— Нима? А-а?!

Қўлидаги сумка «тап» этиб қор устига тушди. Ағдарилган сумкадан аввал унча катта бўлмаган қизил ва кўк йўлли коптокча отилиб чиқди ва кишилар томон юмалаб кетди. Кейин ўртасига «Милиция» деб ёзилган уйинчоқ машина тушди. Унинг калити охиригача бураб тайёр қилиб қўйилган, шекилли, ерга урилган зарбдан кейин бу машина ҳам ҳаракатга келиб, тўғри нотаниш аёлнинг оёғига урилди ва тиралиб қолди. Силлиқ қорда унинг жажжи гилдиракчалари шигиллаб айлана бошлади.

Зулфия Муҳаббат деган исмни эшитгандаёқ карахт бўлиб қолганди, «Қайси Муҳаббат?» деб сўрамоқчи бўлди-ю, Элёрга кўзи тушиб, нима гаплигини тушунди, бироқ ишонгиси келмади, ишонишни хоҳламади.

— Вой, сиз ростанам билмаган экансиз-да, — деди ердаги нарсаларни кўриб, таажжубга тушганини яшира олмаган аёл.

— Озодахон, юра қолинглар энди! — деди сал нарида турган каттароқ ёшдаги аёл эркакларга яқин жойда туриб қолганидан хижолат тортиб.

— Ичкарига кирасизми? — деб сўради нотаниш аёлнинг сумкасини қўлига тутқазган Озодахон.

Зулфия қадди букилган Элёрнинг гариб ҳолатини кузатаркан, юрак ютиб сўради:

— Элёржоннинг аёли... Муҳаббатни айтяпсизми?

— Ҳа, ўргилай, ўша Муҳаббатни айтяпман.

— Бўлиши мумкин эмас. Ахир кечагина... бизни-кида...

— Жиянимдан айрилиб қолдик, айланай, — деб йигини бошлаб юборди Озодахон. — Эндигина уйли-жойли бўлганди-я, эндигина чиройли ҳаёт кечираётганди-я.

Зулфиянинг бутун вужуди музлаб кетди. Муҳаббатнинг вафотига энди ишонди ва ўзи томон кўзлари жиққа ёшга тўлиб келаётган Элёрга кўзи тушганда бирдан оёқларидан мадор кетиб, ҳушини йўқотди.

— Вой, ўлай. Ҳой, ким бор?!

Озодахон бирдан йигидан тўхтаб, ногоҳ ўзини ташлаб юборган аёлни қўлидаги сумка билан аранг ушлади. Бироқ тўсатдан қучоғига тушган огир гавдани эпполмай ўтириб қолди. Элёр ҳарчанд уринмасин, етиб келолмади.

* * *

Зулфия ҳадеганда ўзига келавермагач, Элёр уялиб ўтирмади, кўз ёшларини енги билан артди-да, жувонни шартта кўтариб, меҳмонхона олдидаги кичикроқ

хонага олиб кирди. Диванга ёткизгач, шаҳар касалхонасида ҳамшира булиб ишлайдиган, айни пайтда, таъзияга келиб-кетиб турган аёллар билан қўшилиб йиги-сиги қилаётган келини Замирани чақиртирди.

Замирага қўшилиб келган Тўхтагон ая Озода қўлига тутган сумкадаги нарсаларга кўзи тушиб, ўзини тутиб туrolмади — йигиси хонани тутди. Вазият жиддийлигини кўрган Замира шошганича хонасидан нашатир спиртини топиб келди.

Элёр ҳушига келган Зулфияни кўргандан кейингина ташқарига чиқиб кетди.

Кўчадаги қариндош-уруғлар, қўни-қўшнилар нота ниш аёл билан нима содир бўлганини кўришган, дарров кимлиги билан қизиқиб қолишганди. Шу пайт ишхонасидаги ҳамкасблари келиб Элёр жавоб беришдан қутулди. Бўлмаса, анчагача унинг бошини қотириб савол беришлари аниқ; қайгуга ботган Элёр уларнинг ўринли-ўринсиз гапларини тинглаши ва жавоб қайтариши керак эди. Тошкентдан танишлари келгани бир ҳисобдан яхши бўлди, бироқ баъзи бир оғайниларининг шубҳа билан қараб қўйишлари, бошини маъноли силкитиши кўнглини хижил қилди. Тавба, шундай пайтда нима хаёлга боришди экан-а?

Биринчи бўлиб полковник Бўронов кўришди. Элёр уни кўргандаёқ кўзларидан шашқатор ёш оқди. Бағрига босиб, «Бандалик экан!» деганида ичидан отилиб келаётган укирикни тухтатолмади. Бундай бахтсиз ҳодисаларни кўравериб дийдаси қотган полковник йигитнинг наърасига бефарқ қараб туrolмади. Бирдан кўнгли юмшаб, кўзлари намланди. Аммо бунга ҳеч кимга сездирмади.

— Бардам бўл, ўғлим. Оллоҳнинг иродаси экан.

Элёр таъзияларда азадор таниш-билишларига бундай гапни кўп бора айтган, аммо эрталабдан буён

эшитаётгани — тасалли берувчи бу сўзларни узи асло ҳазм қилолмаётган эди. Ҳали ёшига етмаган гудак онасидан жудо бўлди. Ахир бу бегуноҳ норасидада нима гуноҳ борки, оғир бахтсизликка рубару булса? Ақлини танигач, онам нега ўлган, деб сураса, нима дейди? Ҳақиқатни айтадими ёки осонгина касаллик туфайли дейдими? Тақдирнинг бу оғир синовини ота-бола кўтариша олармикин?

— Бўлиб ўтган воқеалардан уйингдагилар хабар-дорми? Уларга ҳаммасини айтганмисан? — сўради полковник Элёрнинг қулоғига пичирлаб.

Элёр юзини полковникнинг пальтосига ишқади.

— Яхши қипсан, айтмай. Лекин нима бўлди, ўзи? Бу ерга шунчаки айланиб келиш учун келганмидинглар? Ёки Муҳаббатнинг мазаси бўлмадими?

— Уйга бориб келайлик деганди...

— Сезганмикин-а?

— Шунақага ўхшайди...

— Қўрқувни енга олмабди-да, — деди полковник.

— Ҳа, сираям унутолмади.

— Ҳамдардмиз, ўғлим. Таъзиямизни қабул қил.

— Раҳмат, раҳмат...

Жалил Очиллов ҳам бошлиқнинг сўзларини такрорлади. Элёр тишини тишига босди, бироқ вулқонни тўхтатишга ожизлик қилди. Йиғи аралаш ўйлади: бу ишга кирмаганида Муҳаббат ўлмасмиди? Тинчгина сурат чизиб ёки бокс тушиб юрганида, Муҳаббатнинг ичига қўрқув, ваҳима тушмасмиди? Ким айбдор? Ахир Муҳаббат бу ишингизни ташланг, деб айтмадими? Айтди. Демак, айбдорни қидиришнинг кераги йўқ. Энди бошини деворга урганидан маъни борми? Ўзини кечира олармикин? Наҳот бу афсус-надомат бир умр юрагини тирнаб ўтса?..

Майор Жалил Очилов ходимини сабрли ва бардам бўлишга ундади. Элёр акасидай бўлиб қолган бошлигига аччиқ йигиси билан дардини тукиб солгандай булди.

— Мусибатингга шерикман, Элёр. Аёлдан айрилиш жуда қайгули. Аммо бу қаддингни букишига йўл қўйма. Душманлар шу ҳолатингда ҳам сендан чўчиб турсин. Биз ҳар қандай огир ва танг вазиятларда ўзимизда куч, ирода тополадиган одамлармиз. Ожизлик бизларга ярашмайди. Қани, қаддингни кутар. Оллоҳнинг синови деб қабул қилгин-да, бардошли йигит эканингни кўрсат!

Бу гаплардан кейин Элёр кўз ёшларини артди. Лекин, қолганлар билан кўришаркан, яна гайририхтиёр ичидан йиғи отилиб чиқаверди. Айниқса, Мақсуд уни анчагача кучоқлаб турди. Ҳеч нима дея олмади. Бироқ унинг чин кунгилдан ачинаётганини Элёр сизди.

Эрназар ака ўглининг имосини тушуниб, Тошкентдан келганларни меҳмонхонага бошлади. Маҳалла домласи тиловат қилиб, унинг савобини хонадондан ўтган барча марҳум ва марҳумалар қаторида тонг саҳарда тўсатдан бандаликни бажо келтирган Муҳаббатга бағишлади.

Элёр меҳмонларнинг ҳурмати учун ўрнидан туриб кўлини кўксига қўйди.

Ўртага сукут чўмди. Домла меҳмонларни гапга солди: пойтахтдаги янгиликлар, доvon йўлининг қандайлиги, туннел қурилиши ҳақидаги гап-сўзлар қачон амалга ошиши хусусида сўради. Барча саволларга полковник Бўронов қисқа-қисқа жавоб берди. Аввал икки чойнак чой, кетидан ярим косадан иссиқ шўрва олиб киришди. Меҳмонлар ўзларини қанчалар ноқулай сезмасин, мезбонларнинг раъйини қайтаришга ботина олишмади. Енгил таомдан сўнг ўтирганлар кетишга

рухсат сурашди, домла аввал дастурхонга дуо қилди, кейин яна Қуръондан кичикроқ сура ўқиди.

Элёрнинг яқинлари меҳмонларни машинагача кузатиб қўйишди. Жалил Очилов хайрлашиш олдидан йигитнинг қўлига бир даста пул тутқазди. Элёр олмайман деб йиглаб юборди. Полковник Буронов чин кунгилдан қилинаётган моддий ёрдамни қайтариш яхши эмаслигини тушунтирди.

— Нима ёрдам керак бўлса, сира тортинма, — деди полковник Элёрнинг елкасидан ушлаб. — Таътилда экансан, маъракаларини бемалол утказиб ол. Ҳа, айтгандай, мана бу янги қул телефони ҳам сенга, — полковник ҳайдовчи келтирган қутини Элёрга тутқазди. — Керакли ходимларнинг рақами ёзиб қуйилган. Ўзингники ҳам ичида. Эслаб қолганингдан кейин учириб юборарсан. Иш ҳақида уйлама, йигитлар эплаб туришади. Бупти, Тошкентда куришгунча!

— Раҳмат, ўртоқ полковник.

— Омон бўл.

— Тошкентга қайтгач, дарҳол хабар берарсан, — деди Жалил Очилов.

— Бардам бўл, дўстим, — дея Мақсуд Элёр билан қучоқлашиб хайрлашди.

Икки қора «Мерседес» ортга қайтди. Таъзиядагилар анчагача келган меҳмонларнинг кимлиги билан қизиқиб, оёқларидан ўтаётган совуқни, Элёр уйига кутариб кирган ҳушсиз аёлни бироз унутишгандай бўлди. Ҳатто баъзи бир тенгқурлари бошига мусибат тушган ҳамқишлоғига ачиниш ўрнига унинг қаерда ва ким бўлиб ишлашини муҳокама қила бошлашди. Бу гапларга эътибор қилмаган Элёр гоҳ кетаётганларни кутиб олиш, гоҳ кетаётганларни кузатиш билан машғул бўлди.

II. ҲАЁТ ДАВОМ ЭТАДИ

Муҳаббатнинг йигирмаси ўтганидан кейин Элёр Тошкентга қайтишини маълум қилди. Бу гапни эшитиб, қудаларга онасидан бевақт жудо бўлган гудакнинг қайғуси тушди. Эрназар ака катталарни меҳмонхонага таклиф қилди. Сўнг томоқ қириб салмоқ билан гап бошлади.

— Оллоҳнинг тақдирига тан бермай иложимиз йўқ. Шунинг учун, майли, бемалол ишингга қайтавер, ўғлим. Жалолиддиндан эса асло хавотир олма, унга биз ўзимиз қараймиз.

— Вой, бўлмасам-чи! Набирамга ўзим қарайман, — деб Тўхтагон ая астойдил жавоб қилди.

— Биздаям шароит бор, — деди Султоной ая жим ўтиришни ўзига эп кўрмай.

Орифжон муаллим томоқ қириб қўйди.

— Ҳа, энди айтиб қўйганимиз яхши-да, — деди Султоной ая эридан олдин гапириб ўборганига мулзам тортиш ўрнига. — Тўғрим, қуда?

Тўхтагон ая чолига кўз қирини ташлади. Эрназар ака эркак қудага бир зум разм солиб турди-да:

— Раҳмат сизларга, — дея яна боягидай босиқлик билан гапини давом эттирди. — Жалолиддин ҳаммамизнинг набирамиз. У оёққа туриб олгунча, майли-да, сизлар ҳам, бизлар ҳам бирдай жон куйдирамыз. Биласизлар, эшигимиз сизлар учун ҳамиша очиқ.

— Мактабга борадиган ёшга эсон-омон етиб олса, хоҳласанг... олиб кетаверасан Элёржон, — дея ўғлига қаради Тўхтагон ая эрининг гапини давом эттираркан.

— Ўх-хў, ўшангача юрадимиз? — Элёр бошини кўтариб, онасига қаради.

— Ҳеч бўлмаса, ўзини ўзи эплагунча боқиб берамиз, ойинг ўргилсин, — деди Тўхтаҳон ая ўглига ўкинч билан.

— Биз сени Жалолиддиндан айирмоқчи эмасмиз, — дея фарзандининг кўнглини хотиржам қилишга уринди ота. — Аммо онангнинг гапида жон бор. Эрта-лабдан кечгача ишда бўлсанг, болага ким қарайди? Бу ерда бири бўлмаса, бири кўз-қулоқ бўлади.

— Ҳа-да, энг муҳими, кўнглимиз тук туради, — эрининг гапини қувватлади Тўхтаҳон ая. — Ундан кейин қудаларим ҳам истаган пайтларида келиб-кетиб туришини айтмайсанми?

Қудалар бундан ортиқ бир нима дейиша олмади. Султоной ая куёвигга ёвқараш қилди. Қайнонанинг гулдай қизининг хазон бўлган умрига ҳамон куйинаётгани шундоқ сезилиб турарди. Аламзадалигини терс хатти-ҳаракати, ўқдай қадалаётган нигоҳи ошкор этарди. Кичкина қизи эридан ажрашиб, бошқа турмушга чиқолмаяпти. Катта қизидан эса, мана, айрилиб ўтирибди. Ундан ёдгорлик бўлган боласини олиб қолай деса, қудалари беришмаяпти. Олдида бўлса, куйган юрагининг тафти сал бўлса-да босилармиди? Нега буни тушунишмас экан?

Қудалар кетишди. Элёр ўглини бағрига босди. Тўхтаҳон ая ота-боланинг ёнига келди.

— Кеча ҳеч кимга кўнмаган ўглинг, Зулфияҳон кўтарса, жим бўлиб қолганини қара. Тавба, худди онасининг қучоғига тушгандай мириққанини айтмайсанми?

Элёр онасига бир қараб қўйди. Тўхтаҳон ая ўгли билан хайрлашгач, набирасини олиб, нари кетди.

Уйдан чиққан Элёр тугри қабристонга борди. Пастбаланд дунгликлар оппоқ қор билан қопланган. Ундамунда буй кўрсатган толлар шохларини эгиб маъюс ўйга чўмгандай гуё. Улар остида ётган марҳумларга худди таъзия билдираётгандай гамгин ва чуқур қайгуга ботган. Элёр қишлоқ четидаги қабристонга анча тикилиб қолди. Яқин-яқинда қанчаси тирик эди. Бугун эса... Хотини-чи, хотини. Энди унинг макони шу олис манзилми? Бу ерда ёлғиз ўзи қолади-да? Қачон келишини пойлаб-а? Ахир уни... олиб кетса ҳам буларди-ку.

Элёр оҳиста қадам ташлади. Шу тобда қорнинг ёқимли гижирлаши қулоғига кирмас, аксинча, таниш қабр ёнига яқинлашган сари елкалари беихтиёр силкиниб, кузларидан ёш оқа бошлади.

— Нима қилиб қўйдим!

Элёрнинг кўксидан отилиб чиққан нидо қабристон узра ёйилди. Хаёлини бирдан банд этган даҳшатли ўй унинг қалбини ларзага келтирганди. Оёқларини ортиқ кўтара олмади. Қўллари билан бошини чангалларкан, ичини тирнаган саволни яна қайтарди.

Кечагина ёнида юрган хотини бугун қора ер бағрида ётибди. Муздек гўрда-я! Бу уйдан юрак эзилади-да, ҳайқириб, типирчилайди-да. Амаллаб олдинга интилди. Қабр ёнига етгач, тиззалаб ўтириб қолди. Титроқ қўллари билан қор устини аста силади.

— Мени кечир, Муҳаббат! Мени кечир!

У совуқнинг қаҳрини мутлақо сезмас, қизара бошлаган кафти билан ҳамон қор юзини силаб-сийпалар, кечирим сўраган сари кўз ёшини тия олмас эди.

— Гапингга қулоқ тутмадим. Негаки сендан айрилиб қолишни умуман хаёлимга келтирмаган эдим. Мени кечир, Муҳаббат.

Ногоҳ шамол турди. Усти кўчиб қолган қор учқунлари Элёрнинг юзига урилди. Табиатнинг бу арзимас ҳодисасини марҳуманинг аламли жавоби деб тушунган сўққабош йигит баттар ўксиниб йиглаб юборди.

— Ҳа, мен қайсарман, ўзини ўйлайдиган бадбахтман! Сен бир куни шундай бўлиши мумкинлигини билгансан, мени огоҳлантиргансан, бироқ нолангга эътибор қилмадим. Ана энди фироқ ўтида куйиб кул бўляпман. Айрилиққа куника олмаяпман. Нега сен, сен ўлишинг керак?!

Қор парчалари унинг нам киприкларига, титраётган лабларига ёпишди. Элёрнинг дили яна хуфтон бўлди. Юраги эзилиб қабр тепасида анча қолиб кетди. Кейин ўзи билган сурани ўқиркан, ич-ичидан келаётган йигини гоҳ тўхтатди, гоҳ тўхтата олмади.

Қабр ёнидан кетиш жуда оғир бўлди. Ортига қарай-қарай аранг қадам ташларкан, «Муҳаббатсиз энди нима қиламан?! Усиз ҳаёт ҳаётми?!» деди тилка-пора бўлган қалбини тирнаб. Бироқ тирик инсон қабристонда қола олмагандай, у ҳам борлиқ ёруғ ҳаётни тўсиб турган гиштин деворларни ортда қолдириб, аста катта йўлга чиқди.

* * *

— Ишга қайтганинг яхши бўлибди, — деди Жалил Очиров Элёрни ўтиришга таклиф қилиб. Сўнг ўзи ҳам унинг қаршисидан жой олди. — ўглингни олиб келдингми?

— Ота-онамнинг ёнида қолдирдим, — ғамгин жавоб қилди Элёр.

— Ҳа, уларнинг олдида бўлгани маъқул.

— Мендан бошқа ҳамма шу қарорга келди.

— Тўғри ўйлашибди.

— Нимаям дердим.

— Фарғонага боролмаган ходимлар билан кўришгандирсан?

— Ҳа, кеча кўпчилик келиб кетди.

— Чарчагансан? Балки бугун ҳам...

— Йўқ, ишламоқчиман.

— Албатта, — Жалил Очиллов ўрнидан турди ва жойига келиб утирди. — Унда сенга муҳим вазифа топшироқчиман, — майор қандайдир бир варақ қоғозни қўлига олди ва унга тикилганича гапида давом этди. — Бу ерда ватанимиз мустақиллигини сақлаш йўлида ўтган йили қурбон бўлган ҳамкасбларимиз ва Ички ишлар вазирлиги ходимларининг рўйхати берилган. Сен бу рўйхат бўйича тегишли вазирликлардан марҳумларнинг сурати ва таржимаи ҳолини оласан. Барча маълумотлар тўплангач, республика газеталарининг бирида «Ватан содиқ фарзандларини унутмайди!» деган катта сарлавҳа остида чоп эттирамиз. Раҳбарият юртимиз тинчлиги йўлида ўз жонини фидо қилган жасорат эгаларининг номларини халқимизга билдириб боришни маъқул топди. Мана, ол.

Элёр ўрнидан туриб, ўзига узатилган қоғозни олди. Тик турганича ўзи таниган ва танимаган марҳумларнинг исм-шарифига кўз югуртирди.

— Полковник Бўронов ишга чиқишингни эшитиб, бу иш билан шахсан сен шуғулланишингни тайинладилар.

Бу гапдан кейин Элёр қоғоз оша бошлигига нигоҳ ташлаб қўйди.

— Ҳа, айтгандай, Маратнинг сурати ва таржимаи ҳолини тайёрлаб қўйдим, — деди Жалил Очиллов столи устидан янги папка олиб. — Мана, танишиб чиқарсан. Қолганларникини ҳам шу зайлда тайёрла. Кейин бирорта журналистга кўрсатиб оламиз.

Элёр Марат Бошбековнинг расмига тикилди. Сунг бир зумда ҳаёт йули ёзилган ярим қогозлик материал билан танишиб чиқди. Кўз унгида Бектемир туманидаги маҳаллада портлаб кетган эски ҳовли, уй ичида қолган Марат Бошбеков ва яна уч нафар махсус отряд аъзолари жонланди. Вайрона остидан топилган жасадларнинг бири қўлсиз, бири оёқсиз, яқинроқда булган Марат Бошбековнинг эса кукрак қисми деярли титилиб кетганди. Кейин марҳумларнинг уйларига таъзияга боргани, барча хонадонларда қайғуга ботган одамларни учратгани хаёлидан ўтди.

Боши эгилди. Бундай олиб караганда рўйхатдаги марҳумларнинг оила-аъзолари чеккан қайғу уникидан кам эмас экан. Битта унга қийин булмабди. Бир унинг бошига жудолик тушмабди. Айрилиқ фақат унинг тақдирига ёзилмаган экан.

Жалил Очилов чуқур хурсиниб, огир тин олган Элёрга қаради. Режасининг таъсир кучи намоён була бошлаган эди. Негаки газетани кўрсатишдан мақсади ҳам Элёрни бироз совитиш, гамини аритиш эди. Бу ишда доимий қайғуга кумилиш, хаёлга берилиш хунук оқибатларга олиб келишини у яхши билади. Тўғри, унутиш қийин, айниқса, севиб уйланган ёрни. Бироқ мусибатга сабр қилишдан ўзга чора йўқ!

— Элёр, сен иродали йигитсан. ўзингни қўлга олишингни истайман, — деди Жалил Очилов ходимининг кўзларига боқиб. — Сабр, бардош ва жасорат! Тушундинг-а гапимга?

— Мен ҳар қандай топшириқни бажаришга тайёрман!

— Яхши. Лекин аввал полковникнинг айтган ишларини газетага тайёр қилиб қўйишимиз керак. Эрта-индин иккаламиз рўйхат буйича марҳумларнинг уйларига

бориб, уларнинг яқинларидан кўнгил сўраб келамиз. Улар бизни кўришса, албатта, хурсанд бўлишади. Бупти, ишларингга омад, — майор шундай деб ўрнидан турди. Кейин нимадир ёдига тушди чоғи, Элёрнинг ёнига келиб, елкасига қўл ташлади. Ходимини эшиккача кузатиб қўяркан: — Ҳа, айтгандай, бирор ёрдам керак бўлса, тортинма, — деди.

Элёр бошлиғига миннатдорлик билдириб, хонаси томон илдам қадам ташлади.

* * *

Узгалар бошига тушган мусибатни кўриш, ҳис этиш, қайғусига шерик бўлиш, дарҳақиқат, кишининг шундай жудоликдан тортаётган гам-андуҳини, чекаётган озорини, сал бўлса-да, камайтирар экан. Бошқаларга сабр-тоқат тилаш билан инсон узидаги сусайган ёки эгилган иродани тиклаб олишга уринаркан. Деярли бир хил кулфатни бошдан кечираётган одамга бировнинг кўнглини кутариш учун сўз топиш, шунга яраша ҳаракат қилиш осон иш эмас, албатта. Ички ишлар вазирлигидан қўшилган яна икки ходим билан тўрт киши айланиб чиқишининг ўзи бўлмади. Аммо Элёр элади, ўзини мардонавор тутди. Зеро, у азадорларга бошқалардан кўпроқ ҳамдард эди. Бироқ, дардини пинхон тутди, юртдошларининг дардига шерик бўлди-ю, азасини ошкор қилмади, азадорларнинг кемтик юрагига малҳам бўлгулик сўз ахтарди, ёш тўлган кўзларини яшириб, қайғули юзларни силади, аммо... Аммо бундай оғир дардни аритувчи сўз топа олмади.

Полковникнинг тутган йўли иш берганди. Элёр аста-секин қаддини тиклай бошлади. Байрамолди кунлари Жалил Очилов билан бўлди, рўйхатдаги барча хонадонларга кириб чиқдилар. Кечқурун эса ўзи меҳмон

кутарди. Фаргонага бора олмаган қуни-қушнилари, таниш-билишлари дам-бадам чиқиб туришарди, кунглини кутаришар, ёлғизлик гирдобига тушиб азоб чекмаслиги учун қўлларидан келганича ҳаракат қиларди. Лекин у буларнинг бари вақтинчалик эканини тушунарди. Негаки, танишларнинг деярли ҳаммаси келиб кетган эди.

Бугун ҳеч ким келмаса керак, деб уйлаган Элёр телефон орқали уйдагилар билан бемалол гаплашди. Сўнг анча вақт Муҳаббат билан тушган суратларга термилиб утирди. У энди билди: бу суратларнинг ҳар бирига соатлаб тикилиб туриш мумкин экан. Эҳ-ҳе, қанча нарсани хаёдан кечириб, узи билан узи гаплашса буларкан. Никоҳ қуни олинган суратга нигоҳи қадалиб, ширин хотираларга кумилган эди, ногоҳ эшик қўнғироғи жириглаб, хаёли булинди. Истамайгина ўрнидан туриб, эшикни очди.

Элмира. Элёр унга тикилиб қолди. Уйга таклиф қилишни унутдими ёки қалбини энтиктирган ширин ўйларини бузганидан ичида аччиқландими, тушунарсиз ҳолат юзага келганди. Буни англаган Элмира ноқулай вақтда келдим, шекилли, деб хижолат тортди ва дарҳол кечирим сўради.

Элёр шундагина тўзгиган хаёлини жамлаб, қизни ичкарига таклиф қилди.

— Тўгриси кутмагандим, — очигини тан олди Элёр.

— Огоҳлантирмай келганим учун уэр, — деди ичкарига кирган Элмира оёқ кийимларини ечмай туриб. — Агар уйда меҳмон бўлса...

— Нималар деяпсиз, бугун меҳмонсиз ўтиргандим.

— Ёлғизмисиз?

— Жуда унчалик эмас, — деди ичкарига йўл бошлаган Элёр Элмирага кўз қирини ташлаб. — Хотираларга берилиб дегандай...

— Бемаврид келибман-да, — деб меҳмонхона остонасида атай тўхтади Элмира.

— Чақирилмаган меҳмон Худонинг меҳмони дейишади, кексалар. Қани, марҳамат.

— Кеча йигитлар олдида сиз билан бемалол гаплаша олмадим, — деди Элмира кўрсатилган жойга утираркан.

Ҳа, бу қиз кеча собиқ курсдошлари билан бу ерга келган, Элёрдан кўнгил сўраб, бироз утириб кетишганди. Бугун эшик олдида яна Элмирани кўрганда кутилмаган ташрифнинг боисини тушунолмаб, ҳайрон бўлиб ўйга толганининг сабаби шу эди. Кеча ортидан икки марта ошхонага кирди ва нимадир демоқчидай бўлди. Демак, муҳим гапи бор экан-да? Ишқилиб, узоқ қолиб кетмасмикин? Яна бирор қўшниси йўлакда кўриб, ёмон хаёлга борса-я?

— Марҳамат, қулогим сизда? — деди Элёр қизга чой таклиф қилиш ўрнига.

Элмира бу расмий илтифотдан Элёрга «ялт» этиб қараб қўйди, аммо юзидаги жозибани йўқотишни истамасди.

— Балки, бу гапнинг ҳозир мавриди эмасдир. Шунгами сўзимни нимадан бошлашни билолмай турибман.

— Бемалол... гапираверинг.

Элёр қизнинг нигоҳидан нима демоқчи эканлигини билишга уринди, одатда, у суҳбатдошининг ичидагини топишга эришарди. Аммо ҳозир диққат-эътиборини жамлаёлмай қийналарди. Балки юрак-юрагига жо бўлаётган хотиралардан ҳамон қутулмай тургандир. Шундай, эндигина Муҳаббатнинг гапларини эслаётган эди-я. Никоҳ кечаси бошланиб, келин-куёв ўзларига ажратилган жойга чиққанларидан кейин, тўйхонага йигилган меҳмонларга эгилиб салом бераёт-

ган Муҳаббат нима деганди? Ҳа, булди, «ўз севгисини поездда изҳор қилган йигит, яъни куёвтурага салом!» деганди фақат у эшитадиган қилиб. Шундоқ ҳам оғзи қулогида бўлган Элёрнинг баҳридили яна-ям очилиб кетганди. Кейин у ҳам ҳазиломуз бир гап айтганди. Худди ўша сўзини эслаётган бир пайтда тўсатдан кўнгироқ чалиниб, айни чоғда, рўпарасида ўтирган Элмира уни безовта қилганди.

— Агар ёдингизда бўлса, анча олдин «бизга ўтмай-сизми» дегандингиз? Бироз вақтингиз бўлса, шу масалада гаплашгани келувдим, — деди Элмира сумкаси-дан нимадир олиш ниятидан қайтиб.

Элёр бу гапдан кейин жосус аёл Сакина Пула автобусда тўппонча билан бошига етказган жароҳати туфайли касалхонада ётганини, ўша кунларнинг бири-да Элмира курсдошлари билан уни кўргани келганини эслади. Ҳа, хайрлашиш олдидан шунақа гап қилганди. Лекин, ўшанда бу таклифга парво ҳам қилмаганди шекилли. Нечун энди...

— Вақтим-ку бор, аммо ҳозир иш масаласида...

— Тушунаман. Фақат имкони топилганда бир суриштириб кўрсангиз бўлди. Тарбияси қийин болалар билан ишлагандан кўра, умуман тарбия нималигини унутган катталар билан ишлаш қизиқарлироқ, деб ўйлаб қолдим. Нима дейсиз?

— Бўлиши мумкин, бироқ бу соҳа жуда хавфли экан. Ҳаммасидан хабардорсиз-ку, Элмира. Мен бошимга тушган аламли мусибатни бошқа бировга, айниқса, сиздай қизга асло раво кўрмаган бўлардим, — деди Элёр ўйчан ва мунгли нигоҳлари билан бугун кечаги кундан-да чиройлироқ кийиниб келган, ним табассуми юзидан аримаётган қизни зимдан кузатиб.

Дарҳақиқат, пальтода билинмаган экан, Элмиранинг тор оқ кофтаси ва жинси шими унинг бор қаддиқоматини намоён қилиб турарди. Қизгиш ранга бўялган лаблар чироқ нурида ялтирар, салгина чимирилган кузларнинг боқишлари эса жилвали эди. Хона ичини тутган ёқимли ифор, сумкага қайтиб солинган қандайдир нарса янада сирли туюлди.

«Ростданам иш масаласида келдимикин ёки бу бир баҳонамикин? — Элёр, айна пайтда, ҳусну жамолини куз-куз қилаётгандай туюлаётган қизга галати қараш билан тикиларкан, ичида уйлай бошлади. — Ахир кеча йигитлар олдида ҳам айтса бўларди-ку? Қизиқ, огоҳлантирмай келганига қараганда, уйда эканлигимдан яхшигина хабардор. Иш масаласида гаплашаман, деб ясан-тусанга ҳам анча вақт сарфлаган куринади». Элёрнинг бундай хаёлга боргани қизнинг пардоз-андозни, кийинишни жуда жойига қўйгани учун эди. Ахир кеча эътиборни тортадиган даражада эмасди-да. Бунинг устига, ташриф вақти бировнинг уйига кириб бемалол гаплашиб ўтириш учун анча кеч эди. Фурсати эмаслигини билса-да, келибдими, демак, бунинг бирор жиддий сабаби бор.

— Лекин мен чўчимаيمان, — деди қиз ишонч билан.

Элёрнинг хаёли бўлинди. Суҳбат мавзусини дарров эслаб, аста гап бошлади.

— Биладан, сиз зийрак ва довюрак қизсиз. Бунинг устига, суҳбатдошингизнинг руҳиятини тез билиб оладиган қобилятингиз ҳам бор. Майли, бошлиққа сиз ҳақингизда айтиб кўраман. Фақат, бироз кейинроқ.

— Албатта.

— Бир пиёла чойга нима дейсиз? — деди Элёр меҳмоннинг раъйини очиқроқ билиш мақсадида.

— Узингиз ҳам овқат емагандирсиз? — деб Элмира мавзу очилганидан беихтиёр севиниб кетди.

— Нега энди? Кучада овқатланганман.

— Мен ҳар эҳтимолга қарши деб дукондан тайёр чучвара олгандим. Агар бу ишимни тўғри маънода тушунсангиз, чиройли қилиб пишириб берардим.

— Йўқ, раҳмат. Овора булманг. Биз уйимизга келган меҳмонларни ишлатишга ўрганмаганмиз, — Элёр шундай деб туришга чоғланди.

— Овораси бор эканми? Ахир собиқ курсдош сифатида сизга бирор кун хизмат қилсам нима бўпти? Ёки... меҳмон кутяпсизми?

Қаддини ростлаб улгурган Элёр «ялт» этиб Элмирага қаради. Қиз ноурин гап қилганини англади, бироқ асло хижолат тортмади, аксинча, сумкасидан боядан бери чиқаргиси келиб-келмай турган нарсани — ярим килолик чучварани олди.

— Хуш, нима дейсиз?

— Билганимда овқатланмай келардим. Бошка сафар.

— Ихтиёрингиз.

— Гамхўрлик қилганингиз учун раҳмат.

Элмира ноилож ўрнидан турди. Элёр меҳмоннинг ҳурмати учун пальтосини кийгизиб қўйди. Қиз худди севимли кишисидан аразлагандай тутди ўзини. Бироқ бу ноз узоққа чўзилмади.

— Ўглингизнинг бахтига омон бўлинг, — деди Элмира гинасини унутиб.

— Сизга ҳам бахт тилайман.

— Меҳмондорчилик учун ташаккур.

— Одамни уялтирманг.

— Майли, ҳозирча хайр, — Элмира шундай деб оппоқ юзини бўсага тутди.

Элёр буни курмагандай қизнинг қултигидан олди. Бироқ шаддод Элмира, барибир, упичсиэ кетмади: эшикнинг олдига келганда мезбонга яна ҳамдардлик билдиргандай аста упиб қуйди. Буни кутмаган Элёр галати бўлиб кетди. Лабининг бир четига теккан оташ лаблар унинг сунган эҳтиросларини уйготмади, аксинча, гашини келтирди. Худди Муҳаббатга хиёнат қилгандай, буни марҳуманинг руҳи кўриб тургандай сесканди, бироқ Элмирага сездирмади. Ноилож жилмайди.

Элёр яна эслади: Элмиранинг касалхонада ўпиб кўришиши дўстона эди. Атай хотинига кўрсатиб, юзини бўсага тутган бўлса-да, хатти-ҳаракатларида самимийлик сезилиб турарди. Тўғри, шаддод қизнинг шўхлигида бемор ётган эри олдидан эндигина чиқиб кетаётган Муҳаббатнинг рашкини келтиришга уриниши ҳам мужассам эди. Бироқ ҳамма-ҳаммаси гараз ниятлардан, нопок ҳис-туйғулардан холи эди. Лекин ҳозирги қилиқлари ҳақида бундай деб бўлмасди.

Ошхонага қайтиб, яна суратларга қараркан, хаёлига келган бўлмагур фикрлардан халос бўлди. У Муҳаббатни жуда согинган эди. Айрилиқ унинг қалбидаги оташин севгини ёдга соларкан, ярим тунгача гоҳ ичида, гоҳ ташида гаплашиб ўтирди. Расмларга тикиларкан, юракдаги армони тугай демасди, сўзлар баъзан аччиқ кўз ёши аралаш, баъзан маънос жилмайиш орқали намоён бўлар, дарҳақиқат, йигит бу юк билан узоқ яшай олмасам керак деб ўйлар, бироқ ўғилчасининг кулиб турган суратига нигоҳи тушиши билан совуқ ўй дарҳол хаёлини тарк этар, гўё Муҳаббат бағрида кўтариб турган ўғилчасини кўрсатиб, шу азиз фарзандимиз учун яшашингиз керак деяётгандай бўларди, назарида. Бу нидо эса Элёрни ўзини қўлга

олишга, душманларга нисбатан аёвсиз бўлишга ундар эди.

Элёр Муҳаббат ўлимидан олдин нега Зулфияни кўргиси келганини энди-энди ўйлай бошлади. Улар нима ҳақда гаплашди экан? Эртаси куни Зулфия нечун хайрлашгани келди-ю, Муҳаббатнинг ўлимини эшитиб, ўзидан кетиб қолди? Хотинининг вафоти унга нега бунчалар қаттиқ таъсир қилдйкин?

«Назаримда, жуда уятли иш бўлди, — деб ўйга берилди Элёр. — Кўчада турган одамларга эътибор ҳам бермабман-а? Ҳаммадан ҳам аёллар нима деб ўйлашдйкин? Сабрсизлигим панд берди, роса гап-сўз қилишгандир?»

Элёр бўлиб ўтган ишдан хижолат тортди. Бироқ уша пайтда ўйлаб ўтиришга вақт ҳам, имкон ҳам йўқ эди-да. Кўз ўнгида меҳмонга келаётган таниши беҳосдан ҳушидан кетади-ю, у қараб ўтирармиди? Унинг ўрнида бошқа эркак бўлганда ҳам шундай қилмасмиди? Албатта, ёрдамга шошиларди.

Қизиқ, унинг хаёли нечун Зулфияга кўчди? Ахир у Муҳаббат билан боғлиқ бўлган ширин хотиралар ила ёлғиз қолишни истаётган эди-ку. Марҳуманинг тўсатдан Фаргонага боришни истаб қолгани ҳақида ўйлаётган эмасмиди? Полковник таъзияга борганида «Нима, у ўлимини сездимикин? Ҳаётининг охириги кунларини яшаётганини билиб, қишлоқда — ўз ота-онасига яқинроқ жойда жон беришни маъқул кўрдимикан? Демак, у қабри қишлоқда қолишини режалаштирган. Ҳа, буни сен учун қилибди. Ҳозир унинг тутган йўлини тушунишинг қийин, аммо кейинроқ тўғри иш қилганига ўзинг амин бўласан. Хотининг жуда ақлли аёл бўлган экан», деганди. Айрилиқ бошланган кунлари полковник Бўроновнинг шу гапла-

рини куп ўйлади. Хаёли жойида эмаслиги учун аниқ бир хулоса чиқара олмади: марҳуманинг бу тилагини тушуниш мумкин дир, агар ростдан ҳам умри тугаб бораётганини англаган бўлса. Лекин унинг ўлимига Зулфиянинг нима алоқаси бор? Нега атай кургани борди-ю... эртаси куни жон таслим қилди? Уша ташрифда қандай сир-синоат бор? Ёки буларнинг барчаси тасодифми? Сафарга чиқиш, Зулфияни йўқлаш, эртаси куни ҳаётдан куз юмиш, Муҳаббатнинг улими устига Зулфиянинг келиши, онасидан айрилган гудакнинг чинқираб йиғлаши-ю, ҳеч кимга кўнмагани, Зулфиянинг қучогида эса, ором олиши... Наҳот, бу рўй бераётган ҳодисаларнинг ҳамма-ҳаммаси тасодиф бўлса?

Ечимини топмаган саволлар уни яна безовта қила бошлаган эди. «Буни сен учун қилган». Элёр уша куниеқ полковник Буронов тушуна олган нарсани нега у ҳамон англай олмаётганига ҳайрон эди. Ёки чуқурроқ ўйлаб кўрмадимикан? Ҳа, шундай бўлса керак, акс ҳолда, алақачон мағзини чаққан бўларди.

Элёр турмуш уртоғининг вафотидан сўнг Зулфия ҳақида биринчи бор ўйлаши эди. Аммо бу хаёллар ўзга бир ҳис-туйғулардан мутлақо холи эди. Бироқ у тушунишни истарди. Қачондир тушида Ботирнинг ўлими олдидаги жуда аянчли ҳолатини кўрган ва ушанда унга эшитиларли қилиб, Зулфия сенга омонат деганди. Балки у тушдир. Тушга эса нималар кирмайди, дейишади. Лекин кейинги ҳодисалар туш эмас-ку. Ҳаммаси кўз ўнгида содир бўлди ахир. Таажжубланмай илож қанча: Муҳаббат бирдан Зулфияни кўргиси келиб қолди ва шу баҳона қишлоққа отланишди. Кейин Зулфияникига боришди, анчагина суҳбат қуришди, қайтишда Муҳаббатнинг жиддий туриб, «Зулфияни бахтли яшаши учун масъулсиз. Буни

ёдингиздан чиқарманг», деди. Нега? Хўп, бу гап ўша пайтда Ботир аканинг васиятини эслатди деб ўйлади ва ортиқча аҳамият бериб ўтирмади. Булар шунчаки гапмиди? Унда онасининг: «Кечадан бери йигидан тўхтамаган ўглинг, Зулфияхон қўлига олиши билан бирдан тўхтаб, мириқиб ухлай бошлади-я?» — деганичи? Буни қандай тушуниш керак? Жалолиддиннинг йигисию кейин бирдан ором олиб ухлашига бегона аёл қучоғининг нима боғлиқлик томони бор? Нечун ҳамма жойда Зулфия, Зулфия?...

Хаёли бўлинмаслиги учун суратларга тикилди. Бироқ қалбининг туб-тубида Зулфия деган сўз пайдо бўлганди, лекин буни ўткинчи бир ҳол, деб ўйлаган Элёр милт этиб қуйган шуълага деярли эътибор ҳам қилиб ўтирмади. У Муҳаббатини соғинган эди. У билан боғлиқ ширин ўй-хаёллар билан қолишни истарди ва суратларини титраган лабига бир-бир боса бошлади.

— Сен яшашинг керак эди, Муҳаббат!

Бу маҳалда тун ярмидан оғган эди.

Бу паллада Фаргона водийсида ҳам бир аёл уйгоқ эди.

III. ЧОШГОҲДАГИ СОЯЛАР

Соялар чошгоҳда йўқолади. Табиат қонуни шундай. Бироқ... Атрофга назар ташланг: сояларнинг пичирлаб, ҳадик ва қурқувда гаплашаётганини эшитмаяпсизми? Шубҳали овозлар наҳот қулоғингизга чалинмаётган бўлса? Шарпаларни сезмаётган экансиз, доимий ҳамроҳингиз бўлиши керак бўлган ҳушёрликни қўлдан берибсиз.

Тўғри, бир қарашда ҳаммаёқ тинч, осуда. Ҳеч қандай шовқин-сурон эшитилмаяпти. Нега эшитилсин?

Ахир Наманганда бош кўтарган диний экстремистик кучларнинг етакчилари аллақачон чет элларга қочиб кетган бўлса? Улар юборган илонлар захрини соча олмасидан аввал тузоққа тушган бўлса? Яна нима хавотир бор? Бироз бепарволикка берилса, нима қилибди?

Одамзод шундай яралганмикан? Бирор муҳим юмушни бажарса ёки кўзлаган маррани забт этса, анча енгил тортиб, салгина бўлсин хотиржамликка берилади. Ана шу оз муддатда ганимнинг ови юришиб қолиши мумкинлигига эътибор қилмайди. Ором олиш истаги устун келади.

Бу гал ҳам шундай бўлди. Берилган улуг неъмат, бахт нима эканлигини ҳамон тўла англаб етмаган одамлар чошгоҳда ҳам йуқолмаган сояларга унчалар аҳамият беришмади. Ҳалигача нимадандир умиди бор кимсалар эса, дарров бир-бирини топиб, яна гимирлаб қолишди.

— Агар хориждаги жосуслар шунақа бўладиган бўлса, энди уларнинг асло кераги йўқ! — дея гап бошлади янги гуруҳнинг етакчиси бўлиб олган Хидирниёз Наҳимов Тўйтепадаги маконига гумашталарини тўплаб.

Ўттиз ёшлардаги етакчи, аслида, олий маълумотли ҳуқуқшунос эди. Институтни тамомлагач, ўз туғилган шаҳрига — Қўқонга қайтиб бормади, пойтахтда ишда қолди. Тўйтепадан уйлангани боис, бу ерга тез-тез келиб турарди. Ошна-оғайнилари билан утиришини шу ерда ўтказарди. Кенг бассейни, саунаси, миллиард ўйнайдиган хонасигача бор бу катта ҳовли нафақат унинг, балки гапдаги биродарларининг ҳам севимли жойига — ҳордиқ масканига айланган эди. Яқинда қайнотаси қазо қилгач, шундай данғиллама уй унга мерос қолди. Шаҳардаги бир хонали уйини сот-

ди-ю, бутунлай кўчиб келди. Хотини ота-онасининг чирогини ёққанига, у эса ҳашаматли уйга эга бўлганига хурсанд эди.

Шу ўринда Хидирниёзнинг биров олдинги ҳаётига назар ташлаш жоиздир.

Қайнотасининг юрак хуружидан ўлим топиши уни бир пайтлар вақтинчаликка деб қарз олган каттагина пулини қайтариш ташвишидан қутултирган эди. Шунданми, купам куйинмади. Лекин эл кузига «Вой отам»лаб йиғлашни жуда жойига қўйди. Ҳатто баъзилар уни «ўгилдан ҳам зиёда-я», деб алқади. Уйнинг меросидан ва қарз пулдан хабардор айрим қариндош-уруғлар бу гапга гижиниб қўйишди, холос. Аммо шунча уй-жойга ҳеч ким даъвогарлик қила олмади. Самуғ аканинг ўгли бўлмагани учун барча мол-мулк қизига қолди. Шарифа эса, Хидирниёзнинг никоҳида. Шундай қилиб, кейинги йилларда оилада эрнинг устунлиги, ундан берухсат босилган қадам, қилинган иш, кўча-кўйда очилиб-сочилиб юриш, номаҳрамга қараш, гаплашиш, эрнинг ҳақини адо этмаслик ва ҳоказолар гуноҳ бўлиши уқтирилиб келинаётган хотин инсофга келиб намоз бошлаган эридан ўтиб кетолмади: куёв ҳаммасига эга бўлди-қолди.

Кўмиш маросимидан сўнг марҳумнинг номига ёзиб берган «Тилхат»нинг ўзида сақланаётган нусхасини топиб, йиртиб ташлади. Назарида, энди омонатни оладиган одамнинг ўзи йўқ-ку. Шундай бўлса-да, қайнотаси бир пайтлар анча-мунча йигиб қўйган китобларининг орасини титкилаб, иккинчи нусхани қидирди: «Бу ҳаётда нималар бўлмайди, ҳар эҳтимолга қарши чорасини кўриб қўйган яхши. Қаерга қўйган бўлиши мумкин? Наҳот, қизига бериб кетган бўлса?» Изланиши ҳаргиз фойда бермагач, шундай шубҳага ҳам бор-

ди. Шарифадан сурашга эса бот-бот чоғланди, бироқ ботинолмади. Учинчи куни одамлар қадами анча тийилганда хотинининг нарсаларини титкилай-титкилай охири топиб олди. Бирдан жаҳли чиқди, газаб отига минди. Калтаклаб эсини киритмокчи бўлди. Лекин нечундир ўзини босди: шайтонга ҳай берди, жазони кечиктирди. «Тилхат»ни гумдон қилиб, тамоман енгил тортди, кейин ҳеч нарса кўрмагандай юраверди. Бу хотинни уриб ҳузурлангандан кўра афзалроқ эди, назарида. Фақат аёлига ортиқ ишонмай, уни бутунлай уйга «михлаб» қўйди, берухсат иш қилишни тақиқлади. Энди у ақли тўлишиб, ҳар бир нарсадан сабоқ чиқаришни канда қилмасди.

Қарзни бермаслик оғир гуноҳ эканлигини эшитгандан бери миясининг бир чеккасида турарди, энди умуман эсдан чиқарди. Аслида, у бу пулларнинг ярмини юқорироқ мансабга ўтиш, қолган қисмини эса бир хонали уйини икки хонага алмаштириш учун олганди, аммо мақсади бутунлай бошқа эди. Институтни битириш арафасида Қўқондаги фожиали воқеаларга аралашиб қолди. Сабаби, укаси Тўлқиннинг бевақт ўлими бўлди. Унинг хунини олиш учун жонини жабборга берди: атрофига икки танишини олиб, бир месхети туркнинг уйига ўт қўйди, севимли укасига ўқ узган (аслида, бўлаётган жанжалларга қизиқиб кўчага чиққан Тўлқиннинг бошига тасодифан ўқ теккан эди) йигитни роса излади, ахийри топиб, уриб бошини мажақлади. Барибир, кўнгли тўлмай, йигитнинг ёш хотинини ҳам чавақлаб ташлади: «Ундан тугилган бола бир кун келиб ўч олиши мумкин». Бу иши билан кўнглидаги мана шу хижилликдан қутулган эди. Месхетилар ўз юртларига жўнаб кетди, шаҳарда осойишталик бошланди. Лекин, барибир, Хидирниёз Қўқонда ишлаш-

ни истамади. Пойтахтда қолишга интилди. Шундай қилиб, мана шу томонларда урнашиб қолди.

Бу қаҳри кагтик йигит қандай қилиб қамокда ётган бир эмас, икки «Ҳоким»нинг фатвосини олди? Бунинг устига, шу куниёқ ўзини Муродбахш деб атади ва мутлоқ Етакчи бўлганини эълон қилди. Қизиқ, «Му-сулмонларни энди мен муродига етказаман ва ўзимни бу ишга бахшида қиламан!» деб ёқа йиртган бу одам ким бўлдийкин? Ёки у ҳам, аслида, Намангандаги воқеаларни уюштиришда катнашган, аммо доим пана-да юргани учун назарга тулмаган шахсмиди? Шундай бўлиши эҳтимолдан холи эмасди.

Жоиз бўлгани боис таъкидлаш керакки, дунёда-ги жамики касблар орасида давлат манфаатини ҳимоя қилувчиларга умуман хотиржамликка берилиш мумкин эмас. Мана, битта хавфни бартараф этиб, салгина мудроқ босишнинг оқибати! Ёмгирдан кейин пайдо бўлган заҳарли қўзиқоринлардек, бирдан бош кўтарган ганимларни деярли ҳеч ким пайқамай қолди. Улар энди пойтахт яқинида ин қуришган эди. Шу кун гуруҳнинг биринчи йигини ташкил қилиниб, унда Муродбахш газаб билан гапириб турган эди. У атрофидаги ўнта маслакдошига ўзининг ҳақиқий Муродбахш, яъни мақсадга эришувчи шахслигини кўрсатиб қўйиш, айтган гапидан қайтмайдиган қайсар ва, айти чоғда, мамлакатни Ислом давлатига айлантириш йўлида қурбон бўлишга тайёр эканлигига ишонтириш учун, уларда шундай таассурот қолдиришга уриниб, сўз бошлаган эди:

— Биз бу ишни шу ердаги биродарларимизнинг куч-қуввати билан амалга оширамиз. Бунинг учун биз, яъни шу ерда тўпланган юқори бўғиндагилар ақл-заковатимизни ишлатиб, қўйи поғоналарга қабул

қиладиган биродарларимизга йўл-йўриқ кўрсатишимиз керак. Аввало, ўзимиз ўрнак бўлишимиз лозим. Агар жонимизни жабборга бермасак, жиҳодда уларга намуна кўрсатмасак, тарафдор топишимиз мушкул. Бизга эса жуда кўп хайрихоҳ одамлар керак. Уларни тезроқ қидириб топишимиз ва ўз сафимизга қўшишимиз даркор. Қўлига пул тутқазинг, бирор мушкулини осон қилинг ва сафимизга қўшилса, келажакда яхши ҳаёт кечиришига ваъда беринг! Майли, қанча маблағ лозим бўлса, шунча сарфлаймиз. Қанотимиз остида ишончли биродарларимиз кўпайгач, аниқ режа ва қулай имконият пайдо бўлиши билан бирдан пойтахтни эгаллаймиз. Сизлар, бир-бирингизга қараб, бу гапимга шубҳа қилманг! Биз олдимизга қўйган мақсадимиздан асло чекинмаймиз. Мабодо, Тошкентни қўлга кири толмаган тақдиримизда Фаргона водийсини ажратиб оламиз ва алоҳида Ислом давлати деб эълон қиламиз. Янги Ислом давлатини эса Халифалик бошқаради!

— Бунинг учун, аввало, ишни нимадан бошлаймиз? Боғни яксон қилишданми ёки... боғбондан! — суҳбатга аралашингга жазм қилди дастлабки Учлик мажлисида — юқори бўғиндан ҳам тепада турувчи Кенгаш аъзоси бўлган Муқим Ғаниев.

Шу ўринда Учлик мажлиси ҳақида. Хидирниёз Наҳимов ҳозирда қамоққа олинган биринчи «Ҳоким», яъни Маматқулдан, ундан кейин, айна пайтда, Америкада ҳибҳда сақланаётган Жигархуннинг фатвоси билан «Ҳоким»лик даражаси берилган Холмирзадан янги турух тузиш ва унга бошчилик қилиш учун розилик олгач, қайтадан ҳаракат бошлашга яна иккита ишончли ҳамтовоқ топди. Уларнинг бири ҳозиргина суҳбатга аралашган Муқим Ғаниев, иккинчиси ҳали гап олмаган Насим Тураев эди. Учлик гапни бир жойга

қўйгач, Кенгаш тузилганини ва унинг раиси Хидирниёз Наҳимов эканини тасдиқлашди. Муқим Ганиев иқтисодий, Насим Тўраев эса сиёсий масалалар билан шугулланадиган бўлди. Раис эса барча муаммоларни ҳал қилувчи, охириги сўзни айтувчи шахс эканлиги уқтирилди. Эртаси Тошкент вилоятида «Мадад» деб номланган кичик қорхона рўйхатга олинди. Бу ерда ҳам Хидирниёз Наҳимов раҳбар эди. У ўлиб кетган қайнотасининг обрўсидан фойдаланиб, Тўйтепа марказидаги эски маиший хизмат кўрсатиш биносини сотиб олди. Қайси пулга дейсизми? Ҳокимлик насиб этмаган бандилар қора кунимга деб яшириб қўйган маблағларининг манзилини беришган эди. Аслида, бу аламзадалар ҳали-бери қамоқдан чиқишига кўзи етмай, бор-будини беришга мажбур бўлганди. Тўғри топдингиз, собиқ «ҳоким»ларнинг фатвоси Муродбахшга улар тўплаган ва яширган маблағни қўлга киритиш, ўзи истаган ишларга сарфлаш учунгина олинганди.

Кенгаш турли вилоятлардан ўн кишини топишга эришди. Уларнинг ҳар бири турли синовлардан ўтказилгач, шу бугун илк бора йигилиб турган жойлари эди. Хидирниёз Наҳимов энди ўса бошлаган соқолини силаб, бирдан савол берган ёрдамчисига юзланди. Унинг бу ёвқарашида кейинги сафар рухсат берганимдан кейин гапирасан, деган таъна ошқор сезилиб турарди. Муқим Ганиев бунини сезмаганга олди.

— Жигархун ва Сакина деганлари қилолмаган ишни дўндириб амалга ошириш учун шундай режа тuzайки, майда-чуйда ишлар билан шугулланиб гердайиб юрган дунёнинг барча жиҳодчилари ҳанг-манг бўлиб қолсин. Ҳм, бизга юборган жосусларини қаранглар! Бири аэропортдаёқ қўлга гушса, иккинчиси, Президентни йўқ қилиш нари турсин, ўзи эшлаб қочиб

кетолмаса. Шулар ҳам террористман деб юрибди-да, у ер-бу ерни портлатган бўлиб. Сал тутун чиқариб қўйишса булди, оламга жар солишади. Биз эса, асло мақтанмаймиз. Ишимизни билиб қиламиз ва портлаш қанақа булишини уларга кўрсатиб қўямиз! Ана шунда сиз айтган боғ ва боғбон масаласи ҳам биратула ҳал бўлади. Кейин эса, марҳамат, боғда истаганингизча сайр қилишингиз мумкин. Кунглингиз тусаган мевани тановул қилинг, хоҳлаган гулни узиб роҳатланинг. Ҳеч ким раъйингизга қарши бора олмайди. Бойлик ва кайфу сафо ҳамроҳингиз бўлади, муҳтарам юқори бугин аъзолари!

— Офарин!

— Тилингизга шакар!

— Лекин бир нарсани унутмаслигимиз керакки, бу ишлар осонлик билан бўлмайди, — дея ўтирганларга қуллуқ қилганидан сунг яна гап бошлади раис. — Шунинг учун бизга яна содиқ одамлар керак. Улар қанча ёш, гўр бўлса, шунча яхши. Иложи борича аросатдагиларни, пулдан қийналиб қолган, банкдан ёки каттароқ бир бойваччадан катта қарз бўлиб, вақтида тўлолмасдан қочиб юрганларни топишимиз зарур. Гуруҳга жабрдийда аёлларни жалб қилишни ҳам унутманглар. Айниқса, ўранганлари бизга асқотиши мумкин. Сизлар шу ишни қотирсаларинг, мен қурол-яроғ ва пул масаласини ҳал қиламан. Бу ишда Муртазо ва Нажмиддин (бу Муқим Ганиев ва Насим Тўраевнинг янги лақаблари эди) менга ёрдам беришади. Ҳар бирингиз моддий жиҳатдан етарлича маблағ билан таъминланасиз. Кўзлаган мақсадга эришгач, янаям бойиб кетасиз, инқилоб қилган қаҳрамонлар сифатида доим эътироф ва эъзозда бўласиз. Энг олий мақомлар сизларга бўлиб бериладики, қолган ҳаётингиз роҳат-

фарогатдаю иззат-эҳтиромда утади. Яна қайтариб айтаман, биз қуражак янги Халифалик давлатининг энг юқори лавозимлари, аввало, шу ерда утирган ун киши, яъниким, Кенгашнинг юқори бугинидагиларга тақсимланади. Сизлардан ортиб қолса, қуйи бугинга олинадиган, бизга, биз бошлаган хайрли ва муқаддас ишимизга содиқ шахсларга берилади. Демак, бизлар Кенгашнинг қуйи бугинига йигирма кишидан иборат аъзо туплашимиз зарур. Улар, ҳали айтганимдай ҳеч нимадан тап тортмайдиган, ажалнинг юзига тик қарайдиган жангарилардан иборат булиши керак. Икки бугин шакллангач, уларнинг ҳар бирига учтадан «Бажарувчи гуруҳ»лар тузиб олишига рухсат берамиз. Бу гуруҳлар беш кишидан иборат бўлиб, асосан, жазо бериш ва гумдон қилиш билан шуғулланади. Яхши ишлаган бугин ва уларнинг гуруҳларига ҳудуди катта ва бойлиги бисёр бўлган вилоятлар тортиқ қилинади.

— Раҳнамолардан дарак борми? Улар бизни қўллаб-қувватлашадими? — қўл кутариб, савол берди пойтахтдаги масжидларнинг бирида ноиб бўлиб ишлайдиган Матқобил Эшонназаров. Урта ёшлардаги бу киши эчки соқол бўлиб, овози ҳам ингичка эди. У Бухородаги мадрасага бориб юриб унча-мунча диний савод олганига қарамай, бирор ерда обрў топмаган, «Эшон» деган лақабининг ортидан аранг кун кўраётган, аммо қаерга борса хат-саводи, билими ўзидан юқори бўлган, ҳадис ва Қуръондан бемалол масала қила оладиган ҳамкасблари орасида туролмай, бир чеккага чиқиб қолаверганидан ҳасад ўтида ёниб, адойи тамом бўлиб, бу гуруҳга қўшилиб олганди. Янги раҳнаمولари «Эшон» деб чақиришяптики, мансаби паст, обрўйи чакки эмас, саховатпешаси Хидирниёздан эса, анча-мунча пул ҳам олиб турибди. «Йигинларда

ёнимда буласиз» дедими, демак, унга ҳам каттагина мансаб аталган. Уҳ-ҳў, кўзланган бу ишлар амалга ошса борми, уни менсимаган, иззат-хурматини жойига қўймаган дин пешволарига кўрсатиб қўяди. Қабулига чақириб, соатлаб куттиради, бирор каттароқ йигинда маъруза қиласиз, деб атай бошқа бир танишига сўз беради, масжиддан топган-тутганларининг бор-йўгини шилиб олади-да, кейин мансабидан айиради. Хулласи калом, ҳали барчасидан ўчини олади.

— Албатта. Уларнинг кумагисиз бу ишларни рўёбга чиқаришимиз қийин. — Дарҳол жавоб қилди раис. — Маблағ улардан, ҳаракат биздан. Яқин кунларда бизга мададкор бўлаётган улуг шахслардан бири диёримизга ташриф буюради.

— Аллоҳнинг ўзи мададкоримиз бўлсин!

Эшон шундай деб, сийрак соқолини силаб қўйди.

Ўтирганлар бир овозда «Омийн» дейишди. Эшон дуосига қилинган бу муносабатдан яйраб кетди. Хидирниёздай виқор билан ўтиришга чоғланди, лекин бу қилиги озгин гавдасига ярашмади.

— Қурол масаласи қачон ҳал бўлади?

Раис чап томонига кўз қирини ташлади. Кенг гавдали, билакларидан куч ёгилиб турган йигитни қаердадир кўргандай эди. Ҳа, эслади, қайсидир бокс мусобақасида қатнашган ва чемпион бўлолмаган йигит-ку. Йигилишдан олдин ўн киши ҳақида тўпланган маълумотлар билан танишганда шу йигитнинг боксчи эканлигига эътибор қилганди. Муртазодан: «Уни қаердан топдинг, яна қулоқ бўлмасин» деб сўраганди, у аввал мийигида кулиб, сўнг жиддий жавоб қилди: «Тўғри, аввал органда ҳам ишлаган, аммо улар тузукроқ ишга олишмагандан кейин тўнини тескари кийган. Қасдма-қасдига иш тутта бошлаган. Ана шун-

дай пайтда менга рўпара келиб қолди. Тартиб-интизом масалаларини менга топширсаларинг, ҳамкорлик қилганим бўлсин, деди. Кимлардасиз ўчи бор экан».

— Шу гапларига ишондингми?

— Аввал Сакинани, сунг Жигархунни қўлга туширган йигит ҳақида эшитгансиз-а? Қайсидир йили бокс бўйича Ўзбекистон чемпиони ҳам бўлди-ку?

— Хўш?

— Ана ўша рақибда ўчи бор экан.

— Бунинг учун гуруҳимизга қўшилиши шартмиди?

— Рақиб ҳозир Миллий хавфсизликда ишларкан.

— Шахсий адовати бор, синалмаган одамларни сафимизга қўшаверсак, асосий ишимиз нима бўлади? Бундайлар оёғимиз остида ўралашиб, халақит бериши мумкин.

— Менимча, режамизга тўсқинлик қилувчи душманларимизни йўлдан олиб ташлашда Рустамга ўхшаган аламзада йигитлар жуда асқотади. Яна бир гап. Унинг тумандаги милиция бошлиқларидан ҳам алами бор экан. Имкон топиши билан уларга майна қилиш қанақа бўлишини кўрсатиб қўймоқчи.

— Ҳа, яхши. Лекин кўз-қулоқ бўлишни унутма. Бирор ЧП бўлса, бошинг билан жавоб берасан.

— Бу томондан кўнглингиз туқ бўлсин...

Раис бу суҳбатдан кўнгли тўлмаган бўлса-да, ҳозир ўзини ўтдан-чўққа урадиган кишиларга муҳтожлиги боис, барча масъулиятни Муртазога юклаш билан розилик билдирган, айни пайтда эса, унинг синчков назари савол эгасига ўқдай қадалган эди.

— Янглишмасам, исмингиз Рустаммиди?

— Асли исмим Ризо. Боксга кирганимда жарангли чиқиши учун ўзимни Рустам деб таништирганман.

— Бугундан бошлаб сизни «Муҳаммадризо» деб шарафлаймиз, — деди Хидирниёз мамнуният билан.

— Э-э, исм муборак бўлсин! — дейишди утирганлар бир овоздан.

— Қуллуқ, — дея қўлини кўксига қўйди «Муҳаммад-ризо».

— Энди саволингизга келсак, — дея гапини давом эттирди юзига жиддий тус берган Хидирниёз, утирганларга аста назар ташлаб, — четдан каттагина маблағ олишимиз билан бу масала ҳал бўлади. Тожикистон ва Афғонистондаги биродарларимиз ишорамизни кутиб туришибди. Ҳа, айтгандай, сизни жанговар усулларни ўрганишга, айниқса, портловчи моддаларни тайёрлашга ҳам қизиқиши бор деб эшитдим. Агар шу гап рост бўлса, икки-уч ойга Афғонистонга бориб, малака ошириб келасиз. Хўш, нима дейсиз?

— Розиман.

— Сиз бу ишни шундай ўрганингки, бошлаган хайрли ишимизнинг қаҳрамонига айланинг. Ана шунда нафақат бу ерда ўтирганларнинг, балки бутун тарафдорларимизнинг фахри бўласиз. Бу улуг ва муқаддас ишимизда Яратганнинг ўзи мадаккор бўлсин! Аллоҳу акбар!

— Аллоҳу акбар! — дейишди мажлис аҳли бир овоздан.

Эшон жўр бўлишга кўпам куч сарфламади. Негаки у бу гумбурлаган нидо ичра овози умуман эшитилмай кетишини ўзи ҳам яхши англарди. Ҳаммадан кейин у ясама йўгон товушда айтишга чиранди:

— Аллоҳу акбар!

— Демак, галдаги асосий ишимиз Кенгашнинг қуйи органига тезроқ ишончли одамларни жалб этиш. Юришдан, қидиришдан асло эринманг. Яна қайтариб айтаман: пул ва ҳокимият ваъда қилинг. Иншооллоҳ, биз ваъдасида турувчилармиз. Ҳозир таҳдид сал су-

сайган пайтдан фойдаланиб, сафимизни кенгайтириб олсак, марра бизники!

Шундан сўнг Хидирниёз ёрдамчисига юзланиб, сафар харажатлари ва хужжатларни тугрилашни тайинлади. Бошқаларнинг саволларига қисқа-қисқа жавоб қилгач, бугунги йигинга яқун ясади.

— Ҳаммангизни сафимизга қўшилиб, улуг ва савобли ишга бел боғлаганингиз билан муборакбод этаман. Энди битта-битта бўлиб тарқаламиз. Мана бу хайру эҳсонни харажатларингиз учун ишлатасизлар.

Утирганлар битта-битта келиб Хидирниёзнинг қўлидан конверт олишди, кейин қўлини куксига қўйиб хайрлашишди.

— Рустамнинг босаётган қадамидан, барибир, хабардор бўлиб тур, — тайинлади Хидирниёз Наҳимов йигилганлар тарқаб, уч киши қолганларида Насимга юзланиб. — Агар ҳамон у ёққа ишлаётган бўлса, аяб ўтирма. Дин учун хизматга бел боғлаганлар орасида сотқин бўлишига йўл қўймаслигимиз шарт!

— Тушундим.

— Эринмай яна бир-икки марта синаб кўр, — деди Хидирниёз қовоқларини уюб. — Масалан, якшанба куни шаҳардаги бирор манзилни айтгин-да, ўша ерда йигиладиган бўлдик де. Атай айтаётганингни сездириб қўйма. Кейин нима бўлишини кут. Орқамиздан одам тушса, демак, сотган бўлади.

— Хўп. **Ҳа**, айтгандай, собиқ тренеримда ҳам ала-мим бор дегандай қилувди. Агар сотқинлигини билиб қолсам, уни бокс клубида тинчитаман. Шунда биздан ҳеч ким шубҳаланмайди. Маъқулми?

— У ёгини ўзинг биласан. Муртазо, — раис бу сафар Муқим Ганиевга қаради ва елкасига қўл ташлади, — биз биргина Рустамни эмас, қолганларни ҳам

назоратсиз қолдирмаслигимиз керак. Тугри, улар ҳозирча ишончимизни оқлашди, аммо синовни давом эттириш чораларини кўриб боришимиз лозим. Даъват ва синов! Бундан асло эринманглар. Бошлаган ишимиз жуда нозик ва, айти пайтда, муқаддас. Уни йўққа чиқишини асло истамайман! Кейинги сафар йиғилишимизни шаҳарда деб эълон қиламиз. Агар ортимиздан кузатишаётганини сезсак, демак, ичимизда сотқин бор. Тушунарлими?

— Дарров аниқлаймиз. Ҳа, эшитишимга қараганда Наманганда янги гуруҳ пайдо бўлганмиш. Нега улар биз билан ҳамкорлик қилмасдан...

— Номи бору ўзи йўқ, — деб шартта Муқим Ғаниевнинг гапини бўлди Хидирниёз Наҳимов. У анчадан бери ўйлаб аста амалга ошираётган режасидан ёрдамчиларини огоҳ қилишни энди лозим топганди.

— Унда Қилич деганлари-чи?

— Бундай лақабли кишилар эътиборни ўзларига тортиш учун ўйлаб топилган, Муртазобек! Овчилар уларни қидириш билан овораи сарсон бўлишса, биз ўз ишимизни бемалол бажариб оламиз.

— Лекин Наманганнинг Чорсу бозорида ростданам «Қилич» лақабли паттачиларнинг бошлиги бор. Айтганини қилмаганларни қақшатгани боис уни шундай деб аташаркан. Жуда бой дейишади, — деди Нажмиддин аниқ маълумотларга таяниб.

— Ана шу сен айтган ебтўймас Қилич бизга кўмак беришдан бош тортди. Лекин шошмай турсин, ҳали шундай додини берайки, ўлгунича эсидан чиқармасин. Энди унинг Чортоқ атрофида қуриб битказган дангиллама уйдан қурол ҳам, турли хил ташвиқот варақалари ҳам топилиши мумкин. Хуш, бу ёғи тушунарлими, мухтарам зотлар? Ёки ҳалиям етиб бормадимиз?

— Ҳм, гап бу ёқда денг.

— Вилоятларда Қиличга ухшаган очкуз, бетамиз шахслар талайгина. Бунақа бетавфиқлар давлатга топширилиши керак бўлган пулларни тўхтамай ўмариб ётибди. Биз эса бу каби текинхўр зулукларнинг йигиб қўйган пулларини олиб, бошлаган эзгу ишларимизга сарфласак, ҳеч нима қилмайди. Айёрликка қарши маккорлик ишлатамиз. Яъни шу бугуноқ Қашқадарё ва Термизда ҳам баъзи очофат кимсаларнинг номини тилга олиб, махсус хизмат идораларга хабар етказишимиз керак. Қидирув ишлари пойтахтдан нарида олиб борилгани бизга ниҳоятда қўл келади. Хуш, бу гапга нима дейсизлар? Маъқулми?

— Қойил! «Муродбахш» деб бежизга ном танламабсиз.

— Мақтов ёлғиз Эгамга хос. Биз Унинг муқаддас динини ҳимоя этишга ва оммани ҳақ йўлдан асло адашмасликка даъват қилишга бел боғлаган жонкуяр бандаларимиз, холос. Бошлаган ишимизда Аллоҳнинг ўзи мададкор бўлсин! Омин!

— Омин! — бир овоздан такрорлашди ёрдамчилар.

— Ҳозирча фақат учаламизгина бир-биримизга ишонишимиз мумкин. Бошқаларни ҳали кўп марта синовдан ўтказишимиз зарур. Сафимизга кираётганларнинг ҳаммасини ҳам бизга хайрихоҳ деб бўлмайди. Уларни энг оғир топшириқларда синаб кўринг. Синов ва яна синов! Тегирмондан омон чиққанларигина бизнинг марҳаматимизга сазовор бўлади. Иккиланганларни, латтачайнарлик қилганларни, айниқса, буйруққа бўйсунмаганларни аяб ўтирманглар. Бизларга сотқинлар керак эмас. Хўп, қани азиз биродарлар, юринглар бўлмаса, биринчи йигинни ўтказиб олганимиз шарофатига кўнгилларга бироз ором берайлик.

«Соғлом танда — соғлом ақл» иборасига биз ҳам амал қилишимиз лозим. Бу жуда хосиятли гап.

— Офарин сизга, бу ёғини ҳам уйлаб қўйганман денг? — деди баҳридили очилган Муқим Ганиев.

— Ишлашни ҳам, яшашни ҳам билиш керак!

— Қани, унда узлари бошласинлар-чи! — деб қулини куксига қўйди Насим Тураев.

Хидирниёз Наҳимов бу илтифотларга жавобан виқор билан йул бошлади. Ёрдамчилари бир-бирига қарашди. Насим ноилож Муқимга илтифот курсатди.

IV. БУХОРОДА

Ниҳоят, у тақдирга тан берди. Хаёлини иш билан чалғитмаса бўлмаслигини тушуниб етди: ғам-андуҳ ҳали-вери елкасидан тушадиганга ухшамасди. Бир пайтлар жосус Сакина Пула «Бошингга қайғу тушмаган-да, шунинг учун бемалол гапиряпсан» деб айтганди. Мана, қайғунинг ҳам энг каттаси тушди: туғри, юраги эзилди, қадди букилди, аммо синмади. Ҳаётга булган муҳаббати, ишдаги шиддати сунгандай булди, лекин қалбдаги қайғуга, вужуддаги оғриққа тамомила таслим бўлмади: бугун эрталабдан унинг томирларида қон яна мавж урар, нигоҳларида қулга тушиб суроқ бераётган ёки аллақачон қамалиб кетган хоинларга, экстремистик гуруҳ аъзоларига нисбатан ғазаб ва нафрат, улар қулида қурбон бўлган юртдошларининг оила-аъзоларига ҳамдардлик ҳисси шундоқ намоён эдики, уни кўрган киши беихтиёр хушёр тортарди.

Эрталабки йигилишни ўтказаетган Жалил Очилов ходимига бот-бот кўз ташлаб қўйишининг сабаби ҳам шунда эди. Элёр бутунлай ўзгарганга ўхшарди. Тушкун кайфиятидан асар ҳам йўқ, қарашлари жиддий, гаплари

эса аниқ ва кескир. Бошлиқ кеча Ички ишлар вазирлигида муҳокама қилинган — Бухоро шаҳрида икки ой ичида бедарак йўқолган беш боланинг қотили топилгани ҳақидаги масалани гапираркан, Элёрнинг юриш-туришидан янги топшириқни бажаришга тайёрлигини пайқаган эди. Мажлисдан кейин уни хонасига таклиф қилди.

— Бугун қўлга олинган жиноятчини тергов қилиш бошланади. Дамир Сагиров деган шахс ёш болаларнинг буйрагини хорижга сотишда гумон қилинган. Демак, бу аянчли маълумотларни дарҳол суриштиришга киришасан. Терговда қатнаш, агар лозим топсанг, ўзинг суроқ қил. Тушундинг-а? Соат иккидаги рейсда Бухорога жўнайсан. «Интурист» меҳмонхонасида жойинг тайёр. Етиб боргач, мана бу ҳисоботдаги фактларни синчиклаб урганиб чиқасан. Агар ростдан ҳам хорижга сотгани тасдиқланса, чет элдаги ҳамкорлари кимлар, қачондан бери бу кабиҳ иш билан шугулланади? Бошқа вилоятларда ҳам шериклари борми? Энг муҳими, бундай разил жиноятнинг бошида ким турибди? Уларнинг юртимиздаги террорчи гуруҳ билан алоқаси борми-йўқми? Ҳамма-ҳаммасини синчковлик билан урганасан. Умуман, ҳар қандай саволга жавобинг булсин. Топшириқ тушунарлими?

— Худди шундай.

— Саволинг борми?

— Вилоятдагилар боришимдан хабардорми?

— Керакли одамларга телефон қилиб огоҳлантириб қўйдим. Аммо бошқалар учун журналистсан. «Поста» газетасининг махсус мухбири. Кадрлар бўлимига кириб, керакли ҳужжатларни ол.

— Ҳаммаси тушунарли.

— Унда сенга рухсат. Бориб сафарга тайёргарлик кўр. Соат бирда аэропортда бўлишинг керак.

— Хўп, бўлади.

Элёр бошлиқ билан хайрлашди. Жалил Очиллов унга омад тилади. Йигитнинг ортидан қараб қоларкан, ёшгина хотинидан айрилганига ачинди. Гўдак ота-онаси бағридан айро ўсаётганидан қаттиқ афсусланди. Юраги оғриқдан азоб чекаётганини яна бир эслатди. Лекин бунга парво ҳам қилмай, мамлакатдаги осойишта ҳаётни издан чиқармоқчи бўлган кимсаларга нисбатан нафрати ошиб, беихтиёр столни муштлаб юборди.

— Аблаҳлар!

Кейин хаёлини йигиб, телефон тугмасини босди.

— Мақсуд, кеча тайинланган рўйхат тайёirmi? Унда, олиб кир. Ҳа, ҳозироқ!

Мақсуддан тегишли ҳужжатларни олгач, бошлиқ хонага капитан Саиджалол Маҳкамовни таклиф этди.

— Саиджалол, сен ҳозироқ Наманганга йўл оласан. Қамоқхонадаги агентлардан олинган маълумотлар тўғри бўлса, яширин тарзда иш бошлаган яна бир гуруҳнинг изига тушасан. Гуруҳ етакчиси Нодир Солиев деган шахс экан. Лақаби «Қилич». Уни шахар четида янги очилган Жаҳон бозорқўмнинг жияни экани ҳақида гаплар бор. Яхшилаб текширасан.

— Тушундим.

— Хуллас, унинг кимлигини, нима ишлар билан шуғулланаётганини аниқла. Агарда Намангандаги махфий жинойт гуруҳни моддий жиҳатдан қўллаб-қувватлаётгани рост бўлса, яқин кунларда «Қопқон» операциясини ўтказишни бошлаймиз. Андижонда ишлаётган Абдунаби билан алоқага чиқиб тур. У ерда «Қилич»нинг ҳамтовоқлари борга ўхшайди. Вазият биз ўйлагандан кўра қалтис бўлса, операцияни асло кечиктирмаймиз. Ишга киришгач, ҳар уч соатда шахсан менга хабар бериб турасан. Тушунарлими?

— Қилич ҳақидаги маълумотни вилоят Ички ишлар бошқармасидан олайми ёки...

— Йўқ. Чорсу бозорига кираверишдаги киоскада Мустафо деган қария ишлайди. Собиқ совет даврида ҳам айгоқчи бўлган. Назардан қолишни истамаган, шекилли, энди ўз ихтиёри билан бизга ишляпти. Хоҳласанг, маълумот олиб тур. Бироқ бегона одам орқали. У сенинг кимлигингни билмагани маъқул. ўзини яқин олгани билан ичидан пишганлардан. Барча маълумотларни тўплагач, бошқармага таққослаш учун киришинг мумкин. Бироқ Солиевнинг ҳар қадами назорат остида бўлсин. Энг муҳими, гуруҳ аъзоларининг сонини, улар қачон ва қаерда тўпланишини, қуроллари бор-йўқлигини аниқлашинг зарур. Илонни қулга туширдик десак, қавагида тухуми қолганга ўхшайди. Тухумдан чиқишга улгурган илончалар ташқарига ўрмаламасдан туриб, эзиб ташлашимиз керак.

— Тушундим, ўртоқ майор!

— Агар сафларига одам йиғаетган бўлса, кўз остимга олиб қўйган бир йигит бор. Уни олдингга юбораман. Вазият билан таништиргач, қандай ҳаракат қилишни сен ҳам тушунтирасан. Лекин учрашув мутлақо махфий бўлиши керак. Жуда эҳтиёткорлик билан иш тутишинг зарур.

— Хўп бўлади! Кетишга рухсат беринг!

— Оқ йўл. ўзингни эҳтиёт қил.

Бошлиқ Саиджалол Маҳкамов билан ҳам қаттиқ қўл ташлашиб хайрлашди.

Шу кунни МХХнинг икки ходими муҳим тоғшириқ билан турли вилоятларга жўнаб кетди.

Бухоро.

Самолётдан тушган йуловчиларни махсус автобус бир зумда аэропорт биносига элтиб қўйди. Текширувлардан утиш куп вақтни олмади. Элёр йуловчи машиналарга эмас, «такси»га утирди.

«Интурист» меҳмонхонасини эшитган ҳайдовчи тўлиб турган эканми ёки ўзининг сўзга чечанлигини билдиргиси келдими, бирдан гапга тушиб кетди. Бироз тўладан келган, тепакал киши деярли йулга қарамас, аммо машинани эпчиллик билан бошқарар, бу ерда бўлаётган ўзгаришлар ҳақида, айниқса, меъморий ёдгорликларни қайта тикланаётганидан шаҳар гузаллашиб, хориждан келувчи меҳмонлар анча купайгани ҳақида ҳаяжон билан сўзларди. Қизиқ, у Элёрдан Бухорога олдин келган-келмаганини сўраб ҳам ўтирмади. Фақат мухбир эканлигини билди-ю, шаҳри ҳақида унча-мунча одамдан кам билмаслигини исботламоқчидай тинмай гапирди.

Элёр уни сайёҳларни олиб юрадиган йўлбошловчига ўхшатди. Дарвоқе, олтмишни коралаб қўйган бу одам русча тугул, инглиз тилида ҳам бемалол гаплаша оладиган гидни эслатарди. У гапларига тожикча ибораларни қўшиб сўзлар, бухороликларга хос ширин шеваю такаллум билан марокланиб ҳикоя қилар эди. Элёр ҳайдовчидан ўқитувчи бўлганмисиз, деб сўраб кўрди ва тахмини тўғри чиққанидан кейин, бироз шошиброқ гапираётганининг боисини тушунди.

Бирпасда Элёр Бухоронинг ўтмишию бугунги куни ҳақида қисқа, аммо аниқ маълумотларга эга бўлди. Тарихий обидаларни кўрмоқчи бўлса, сайрни қаердан бошлаш керагу, қайси жойда тугатиш лозимлигини ҳам билиб олди. Гап орасида шаҳарда яхши овқат тайёрлайдиган манзиллар ҳам аниқланди.

Ниҳоят, ҳайдовчи меҳмондан кира ҳақини оларкан, яна мамнуният билан таъкидлади:

— Иш билан бўлиб қайтишда Самарқанддаги Имом ал-Бухорий мажмуини зиёрат қилиш ёдингиздан чиқмасин! Янги лойиҳа бўйича шундай зўр ёдгорлик қурилиши бошлаб юборилганки, курсангиз, ҳайратдан ёқа ушлайсиз. Ана бўларкан-ку, эътибор қилинса!

Элёр боришга ваъда бериб, ҳайдовчи билан хайрлашди.

Алоҳида хона буюртма қилинган экан, жойлашишда муаммо бўлмади. Кирибоқ хоналарни кўздан кечирди: кейинги пайтларда эътиборга ташланмайдиган яширин камера, эшитиладиган телефон, овоз бериб турадиган микрофон деган жуда кичик аппаратлар борлиги, бу нарсалар, айниқса, саёҳатни баҳона қилиб мамлакатга кириб келаётган сайёҳ-агентлар кузатувида жуда керак бўлаётганини эшитган эди. Шубҳали нарса топилмагач, деразадан ташқарига нигоҳ ташлаб, теварак-атрофга боқди. Кейин диванга келиб ўтирди-да, айтилган манзилга етиб келгани ҳақида бошлиққа хабар берди. Кўнгли хотиржам бўлиб, бирпас дам олиш учун чўзилди. Ишни нимадан бошлашни режалаштира бошлади.

Кечга яқин Миллий хавфсизлик хизматининг вилоятдаги ходими телефон орқали уни шаҳар четига кафеларнинг бирида кутаётганини айтди. Элёр манзилни қийналмай топиб борди. Нормурод Аҳлиддинов ҳамкасбини вазият билан таништирди.

Кеча шаҳар ташқарисидаги каналда тўққиз-ўн ёшлардаги боланинг жасади оқиб кетаётганини кимдир кўриб қолади ва дарҳол милицияга хабар беради. Воқеа жойига етиб келган шаҳар Ички ишлар бошқармасининг тезкор гуруҳи жасадни моргга олиб келишганда у ерда ишловчи врач ранглари оқариб,

нафаси ичига тушиб кетади. Купни кўрган тажрибали криминалист врачдаги ўзгаришни сезиб: «Бу сенинг ишингми?» — деб сўрайди. Аввалига тан олмаган собиқ жарроҳ танаси шишиб, кўкариб кетган, айрим жойлари ирий бошлаган боланинг мурдасини ёраётганда қўли қалтирай бошлайди, пешонаси қора терга ботади. Бу ҳолатда ишлай олмаслигини айтиб, кетиш пайига тушади. Бироқ уни ишни давом эттиришга мажбур қилишади. Мурданинг илвираб кетган танаси ёрилиб, ички аъзолари текширилганда, марҳумнинг икки буйраги йўқлиги аниқланади. Ана шунда собиқ жарроҳ қўлга тушдим деб ўйлаб, бу ишга уни мажбур қилишганини айтиб қўяди. Буйраксиз тана бедарак йўқолгани учун бир ойдан буён қидирилаётган Мардон исмли йигитчанинг мурдаси бўлиб чиқади. Элёр маълумотни ўзидаги ҳужжатга солиштирди.

«Фазлиддинов Мардон Юсуфхўжаевич, 1987 йил 9 июнда туғилган. Миллати ўзбек. Бухоро шаҳар, М. Ашрафий кўчаси, 87-уйда яшайди. 1995 йилнинг 17 февраль куни мактабдан чиқиб, уйга бормаган. Алоҳида белгилари: бўйи — 1 м. 19 см. Ранги — оқсарикдан келган, кўзлари катта-катта. Сочи қунгир, жингалакка мойил. Гапирганда секин, баъзи сўзларни эса қийналиб талаффуз қилади».

— Дамир Сагиров уни бу ишга ким мажбур қилганини айтдимми? — деб сўради Элёр. Унинг иштаҳаси бутунлай бўғилган эди. Олдидаги овқатга қиё боқмас, ҳар замонда пиёладаги чойдан бир хўплаб кўярди, холос.

— У ўзини қаттиқ касалга солиб олган. Шунинг учун сўроқни эрталабга қолдиришган.

— Бу ишни пайсалга солиб бўлмайди. Кетдик, мен уни ҳозироқ кўришим керак!

Нормурод ноилож ўрнидан турди.

V. СУРИШТИРУВ

Элёрни шаҳар Ички ишлар бошқармасининг гумондорларни вақтинчалик ушлаб туриш хонасида сақланаётган Дамир Сагировнинг олдига олиб киришди. Бу пайтга келиб Элёрга Дамирнинг вилоятдаги марказий касалхонаси ертўласида жойлашган ягона ўликхонанинг хужайини эканлиги, жарроҳлик қўлидан келмай, иккита беморнинг умрига зомин бўлиб касбидан айрилгани, аммо вилоят солиқ идорасида ишлайдиган қариндоши ўртага тушиб, шу ишга жойлаб қўйгани маълум эди. Собиқ жарроҳнинг жўраларига айтишича, моргда ишлаш у ўйлагандек қўрқинчли ва иркит иш эмас экан. Бироқ нима учун шундайлигини сир тутган.

— Одам аъзоларини қаерда сақлагансан? — деди Элёр жиноятчининг совуқ башарасига нафрат билан тикиларкан. Унинг мушт бўлиб тугилган қўллари асабий силкинар, ногоҳ ишга тушиб кетишига бир баҳя қолар, шундай пайтда хуморидан чиққунча урломаетганидан жуда афсусланарди. Қани энди ҳеч ким йўғида дуч келиб қолса-ю, қўлига тиг олиб, ёш боланинг баданини ёрган бу ярамас қонхўрнинг қўларини мажақлаб ташласа. Бармоқларини бир-бир синдириб чиқса. Афсус. Ҳа-да, безрайиб утиришини қара: газабинг тошмайдим, нафратинг ақлингдан устун келмайдим?

Аммо у ҳар қандай шароитда ҳам ўзини қўлга олиши кераклигини бир зум бўлса-да унутмас, буни ҳис қилган сари афсус-надомати бутун вужудини шундай ўртарди.

Айни шу чоғда, Элёрнинг кўз ўнгида тергов бўлимларида, махсус биноларнинг ертўлаларидаги суришти-

рув ўтказиладиган шунга ўхшаш хоналарида рўй берадиган савол-жавобларнинг мунгли ва даҳшатли манзараси намоён бўлди. У ерларда бекорга бақирилмас, шунчаки қўрқитиш учун столга мушт туширишмас экан-да, деган уй хаёлидан кечди. Мана бунга ухшаган ўзгаларнинг жонига, мол-мулкига тажовуз қилувчилар ҳеч нима булмагандай безрайиб утирса ёхуд қўлингдан нимаям келарди дегандай иршайса, қонинг қайнаб кетиши ва шундай нозик вазиятда унинг чақчайган кузига ва тиржайган башарасига бошлаб мушт туширолмаганинг аламини столдан оласан-да!

Бир пайтлар ноҳақ уғриликда айбланиб қамоққа олинган кимса бундай мудҳиш ҳолатларни бошдан кечирган, терговчининг ўқрайган кузлари, бирдан столга эмас, юз-кўзига тушиб қоладиган мушт, тепки, резина таёқнинг зарби унинг ич-ичидан утиб кетар, қанчалар ғазаби чиқмасин, қони қайнамасин, додини ҳеч кимга айтолмас, тишини тишига босишдан ўзга илож тополмасди. У замонларда сўроқ берувчи шахс одам ўрнида кўрилмасди: истаганча ҳақорат қилиш, хуморидан чиққунча уриш мумкин эди. Мабодо бирор жойини майиб қилиб қўйгудек бўлса ҳам, терговчи мутлақо жавоб бермас, аксинча, ўлгудек калтак еган, шахси аниқланаётган ва бирор жинойтда гумон қилинаётганнинг ўзи айбдор бўлиб қолаверарди. Шундай дамда вақтинча ушланган, сўроқ бераётганга хоҳлаган айбловни қўйиш ҳеч нарса эмасди: «Қочишга уринди», «Терговчига ҳамла қилди», «ўзини ўлдирмоқчи бўлди» ва ҳоказо.

Энди-чи? Мамлакатда сиёсий тузум ўзгариб, жинойтчига ҳам одамдек муносабат қилинадиган бўлди. Энди қўлга тушганнинг юз-кўзи эмас, бечора столнинг бели гижирлайди. Лекин бундай ишни ҳар ким

ҳам қилавермайди. Умуман жонини куйдирмайдиган, энг мудҳиш жиноят содир этиб қўлга олинган кимсага ҳам беғам ва бепарво муносабатда буладиган тергов ходимлари ҳам учраб турардики, улар асло жонини қойитмас, ҳатто ялтираган пешонасини номига бўлса-да, тириштириб қуйишмасди. Улар ниҳоятда совуққон, «толиққан» асабини асрайдиган кишилар тоифасидан эди.

— Жиноят содир этдингми? Айбдормисан, қамаласан!

— Айбинг йўқми? Унда, исботла!

Тамом-вассалом.

Ўтган замоннинг бақириб-чақирадиган, кўрқитадиган, сал нарсага қўлини ишга соладиган баъзи терговчиларининг бугунги иш услуби эди бу.

«Ўзгардингми?»

«Ўзгардим».

«Мослашдингми?»

«Мослашдим ва кўникиб ҳам бўлдим».

Элёр хаёлини йигди. Ўзини ҳар қанча қўлга олишга уринмасин, бу гал тугилган муштини шунчаки хотиржамлик билан бушата олмади. Бутун нафрати йигилган зарбдан столнинг тахталари гижирлаб кетди.

— Гапир!

Дамир Сағиров нотаниш киши қаердан келганини, кимлигини фаҳмлагандай бўлди. Жим туриш фойдасиз эканлигини ҳам англади чоғи, мурда сақланадиган махсус хоналарнинг бирини қайта жиҳозлагани, яъни бу ерга одатдаги ҳароратдан анчагина юқори совуқлик берувчи мослама қўйдириб, ўликдан олинган органларни бир ҳафта эмас, балки ўн беш-йигирма кунгача ҳам бемалол ушлаб туриши, сунг ўртада воситачилик қилувчи Яраш Наҳанов деган шахсга беришини

оқизмай-томизмай айтиб берди. Бундан хабар топган бошқарма раҳбари яна бир жинойтчини қўлга олиш учун махсус гуруҳ тузди. Чунки Яраш Наҳанов айнан эрталаб моргга келиб, буюртмани олиб кетиши керак экан. Суроқ эртага қолдирилди. Махсус гуруҳ уни моргнинг ўзида қўлга олишга қарор қилди. Тайёрлаб қўйилган буюртмани текшириб, одам ички аъзоларини ташишга мослаштирилган, аммо ташқи куринишидан майда ҳайвонларни олиб юрадиган қути шаклидаги сумкани олиб энди йўлга отланган Яраш Наҳанов шундоқ ўликхонадан чиқаверишда қўлига кишан солинганда нима гаплигини тушунди-ю, бирдан сувга тушган мушукдай шумшайди-қолди.

Буюртмачиларнинг дастлабки вакили қўлга олинди. Жинойт устида қўлга олинган Яраш Наҳанов шаҳар Ички ишлар бошқармасининг суриштирув бўлимига топширилди. Сўроқ қилинадиган хонага олиб келишганда эса, энди унга ҳеч қандай нажот йўқлигини аниқ ҳис этди чоғи, росмана саросимага тушди. У бундай жойларга келтирилган жинойтчиларнинг ҳолидан хабардор эди. Аммо нафс балосига гирифторм бўлганидан, келаётган пулнинг ишқи ва васвасасидан қачондир қўлга тушиб қолишни ва шунга ўхшаш хонада титраб-қақшаб ўтириши мумкинлигини унутган ёхуд бу каби кунгилсизликни эсдан чиқармаган тақдирда ҳам қонун ҳимоячиларининг тўрига илинмаслигига негадир ишонарди. Аслида, ишга ёллаган жинойт гуруҳ унда бундай ишончни пайдо қилишга эришган эди. Шунданми, икки сафардан буён бемалол ҳаракат қилаётганди. Лекин кўза кунда эмас, кунида синади деганларидай, мана уша ўзи менсимаган, назарписанд қилмаган тўрга илиниб ўтирибди. Илинганда ҳам бутун ашёвий далиллар билан ҳибсга олинди:

бўйин товлашга ҳеч қандай важ ҳам, баҳонаю сабаб ҳам кўрсатолмайди. Кўз илғамас турга шундай тушдики, на қулини, на оёгини қимирлата олади. Асфуснадомат чека бошлади. Унинг бу сафарги буюртмадан умиди катта эди. Тушадиган мумайгина даромадга тўрт хонали уй олиб, у ер-бу ерда ўғринча учрашиб юрган жононлари билан бемалол маишат қилишни режалаб кўйганди. «Эҳ, — деди ичида дўхтирни бурқситиб сукаркан, — ҳаммасини расво қилдинг, сотқин! Аҳдни буздинг, лаънати! Ҳеч кимни, айниқса, мени сотмаслигинг керак эди. Билиб қуй, агар узоқ йилга қамаладиган бўлсам, сени ўзим билан олиб кетаман. Энг даҳшатлиси, иккимизни битта камерага қўйдираман. Эмаклаб хизматимни қиласан. Ҳа, энди мендан фақат ўлиб қутуласан!»

* * *

Дастлабки суриштирув ишларини Элёрнинг ўзи олиб боришга аҳд қилди. Шаҳар прокуратураси ва Ички ишлар бошқармасининг терговчилари бундан норози бўлишди, ҳатто бошлиқларига бу ишни ўзлари ҳам бемалол охирига етказишлари мумкинлигини баён қилишди: ўзимиз қўлга олдикми, суриштиришни ҳам, терговни ҳам ўзимиз амалга оширишимиз керак, дейишди. Аммо раҳбарларга юқоридан айтилган бир огиз гап етарли бўлгани учун ходимларининг эътирозларини инобатга олишмади. Шундай қилиб, Элёр Яраш Наҳанов билан юзма-юз келди. Элёр ўрта бўйли, ияги бироз туртиб чиққан, биткўз кишининг совуқ башарасига термиларкан, бор-йўғи ўттизни қоралаган, қиёфаси одамга ўхшайдиган, аммо ўзи инсон қилмайдиган ишни қилаётган, одам шаклидаги бу ҳайвонни танага тушган канага қиёслади.

— Вазифанг нимадан иборат эди? — сўради Элёр қўлларини столга тираб, бироз олдинга энгашганича.

Яраш Наҳанов бошини кутариб, нигоҳида нафрат ўти чақнаб турган Элёрга қаради-ю, хаёли учди. Бироқ тезда ўзини қўлга олиб, хўмрайганича ўтираверди.

— Саволимга жавоб бер!

— Адвокат талаб қиламан.

— Мендан кейин милиция ходимлари, ана ундан сўнг прокуратура ходимлари сўроқ қилишади. Улар сенинг талабингни, албатта, қондиришади. Ҳозирча саволларимга жавоб бер. Хўш, товарни қаерга ва кимга олиб кетаётгандинг?

— Мен буюртмачини танимайман. Айтилган жойда қолдириб кетаман, холос.

— Манзилни ким белгилайди?

— Билмайман. Буюртмачини умуман кўрмаганман.

— Хабарни сенга қандай етказишади?

— Жуда оддий. Аэропортдаги юк сақланадиган хоналарнинг бирида конверт қолдиришади. Ичидан «Таклифнома» ва самолёт билетини оламан-да, учиб кетавераман.

— Қаерга?

— Билет қаерга олинган бўлса, уша томонга, — деди Яраш ҳамон ўзини безбетларча тутиб.

— Масалан?

— Олдиндан билмайман.

— Демак, билмайсан. — Элёр қаддини ростлаб, қўлларини чалиштирди, кейин хотиржамлик билан сўроқни давом эттирди.

— Бу сенинг учинчи ишинг, тўғрими? Хўш, биринчисида товарни қаерга олиб бординг?

— Дубайга.

— Бундан чиқди, буюртмачи Дубайдан, шундайми?

— Қаерданлиги, кимлиги менга қоронғи. Нега ҳадеб битта гапни тарорлайверасиз? Менинг вазифам олиб бориб бериш. Қулимга нима беришади, уни кимга бераман, бу нарсаларнинг бирортасини билмайман.

— Товарни кимдан олишингни ҳам билмайсанми?

— Дамир... Дамир Сагировдан.

— Ундан нима олардинг?

— Билмайман.

— Билмайсанми?

— Ҳа, — деди Яраш Наҳанов беписандлик билан.

— Етар майнавозчилик қилганинг!

Элёр беихтиёр столни муштлади. Яқин келиб жинойтчининг кузига тик боққанича деди:

— Бу ерда ёлгон гапинг ўтмайди. Товарни текшириб олганигни, Дамир Сагировга хизмат ҳақи учун пул берганигни ўз кузим билан кўрдим. Газетанинг орасидан беш минг доллар чиққани, уни битта-лаб санаб олган Дамирдан «Нега хомушсан?» деб сўраганинг, «Кейинги сафар бундан ҳам кўпроқ оласан» деганинг, ҳамма-ҳаммаси ёзиб олинган. Истайсанми, қайта кўрсатишади? Кўрган бўлсанг, қани бир бошдан гапир.

Яраш Наҳановнинг ичидан қиринди ўтгандай бўлди: демак, дўхтир бир неча кун олдин қўлга олиниб, яхшигина сўроқ қилинган, оқибатда уни сотган. Кейин олди-берди устида қўлга олиш учун ўликхонага яширин кузатув камераси қуйилган. Товарни кўздан кечириб, қўлда кўтариб юришга мослаштирилган махсус совиткичга жойлашгунча пойлаб туришган ва кетар чоғида...

«Эҳ, ўзимдан ўтди. Эҳтиётсизлик қилдим. Олдин бирортасини киритсам бўларкан. Дамир ака нега мавжуд хавф-хатардан огоҳлантормади экан? Ахир

бир оғиз шипшиб қўйиши мумкин эди-ку? Келишилгандай кираверишдаги эшик тепасидаги чироқни синдириб қўйганда, вазиятни дарров тушунардим-ку. Ёки бир ўзим жавоб бераманми деб, мени ҳам сотдимикин? Балки мажбур қилишгандир гапиришга? Билмадим, билмадим. Лекин нима бўлганда ҳам, оғзидан гулламаслиги керак эди. «Битта-яримтага керак бўлиб қолар деган мақсадда сақлаб қўйгандим», деса бўларди. «Қанча одамлар шу нарсаларнинг етишмовчилигидан бевақт ҳаётдан кўз юмьпти, ўлган ўлди, энди унинг шикастланмаган буйраги бирор нотавонга берилса, савоб бўлармикин деб ўйлагандим-да», деб тутун қайтариб турса, олам гулистон эди. Бутун айбни бўйнига олганда, сал кунда пул билан гаплашиб чиқариб олардик. Эҳ, ярамас сотқин. Ёмон туширдинг мени. Тамом, ёшинг катта деб мен ҳам аяб ўтирмайман! Чақув кечирилмайди, деб шартлашганмизми? Шартлашганмиз! Энди ўзингдан кўр!»

Яраш тишларини гижирлатди. Аммо ичидан тошиб келаётган газабни босиб, ўзини ночор одамдай тута бошлади.

— Тугри, товарни кўрдим, лекин унинг нима эканлигини билмайман. Айтдим-ку, мен фақат ташувчиман, холос, деб. Ортиқча савол бермасликка келишганмиз. Ундан кейин сўраган тақдиримда ҳам, барибир, айтишмасди.

— Шундайми? Демак, Дамир Сағировни танийсан, лекин ундан нима олганингни билмайсан? Хўп, яхши. Унда айт-чи, бу гал товарни қайси хорижий давлатга ва айнан кимга олиб боришинг керак?

— Ростини айтсам, барибир, гапимга ишонмайсиз, — дея бу сафар совуқ жилмайишга ҳаракат қилди Яраш.

Элёрнинг қовоқлари уюлди. Яраш Наҳанов ноиж сўзини давом эттирди.

— Қаерга учишимни аэропортга борганимдан кейин биламан. Учинчи рақамли юкхонада қолдирилган конвертни очаман-да, билетга қараб қайси давлатга боришимни биламан. Менга фарқи йўқ. Ҳам саёҳат, ҳам тижорат деганларидай...

Элёр сўроқ бераётган шахснинг гапини бўлишни истамаса-да, айна шу тобда саволдан ўзини тўхтата олмади.

— Нима учун айнан учинчи юкхонадан?

— Бу ахир менинг учинчи ишим.

— Давом эт!

— Самолётдан тушгач, аэропортдаги қаҳвахонага кираман. Кофе ичиб бўлгунимча қайси меҳмонхонага боришим кераклиги ҳақида хабар бериб кетишади.

— Ким? — Элёр яна жим туrolмади.

— Билмайман. Кимдир келиб оёгим тагидан қандайдир ҳамён олади-да, олдимга ташлаб кетади. Мен «тушириб» қўйган ҳамёнимни оламан-да, ичини очиб, кичкина қоғоздан қайси меҳмонхонага боришимни биламан. Тилни билмаганим учун такси ҳайдовчисига қоғозни кўрсатаман. Меҳмонхонада «Мистер Наҳанов» десам бўлди. Навбатчи менга нечанчи хонага жойлашишим мумкинлигини айтиб, қўлимга калит тутқзади. Кейин бироз дам олгач, пастга — ресторанга овқатланиш учун тушганимда ёки шаҳар айлангани кетганимда товарни олиб кетган бўлишади. Идишнинг пастки дон сақланадиган жойида эса, менинг хизмат ҳақимни қолдиришади. Бўлди! Уч-тўрт кун дам олиб, ортимга қайтаман.

— Буюртмачини кўрмайсанми?

— Йўқ. Мен у ёқда ҳеч ким билан гаплашмайман. Ҳатто, аёллар билан вақтичоғлик қилишга чўчийман.

Тўғриси, бирор касаллик орттириб олишдан қўрқаман. Бор гап шу. Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг.

— Шундайми? Унда, айт-чи, буюртмани кимдан оласан? — Элёр босиқлик билан савол берса-да, ичичидан бу ишга қизиқиши ортиб, бир нималарни режалаштира бошлаган эди.

— Товар тайёр булса, Дамир ака телефон қилади.

— Гапни бурма! Сенга топшириқни ким беради?

— Дамир ака.

— Хўш, давом эт!

— Мен ҳамма ишни у киши орқали бажараман. Уйимга телефон қилиб, сафарга жунашим кераклигини айтади. Ишхонасидан товарни оламан-да, йўлга тушаман. Қаерга, қачон учишимни айтдим, — деди жуда бемалол, хотиржам алфозда Наҳанов. У шу тобда ўзини сўроқ бераётгандай эмас, гўё ўз тажрибаларини ўртоқлашаётгандай ёки радиодан келган мухбирга интервью бераётган маълум ва машҳур шахсдай тутарди.

— Дамир Сагировдан бошқа ҳеч кимни кўрмаганман демоқчимисан? — сўради Элёр бу хатти-ҳаракатларга аҳамият бермасдан.

— Ҳа.

— Демак, яхши гапнинг гадоси эмассан. Унда сени жинойт қидирув бўлими ходимлари ўзлари билганича сўроқ қилишади. Бунинг учун уларда етарлича билим ва тажриба борлигига шубҳам йўқ. Лекин айт-чи, аэропортда сени ҳеч ким текширмайдими? Қўлингдаги нарса билан у ердан қандай ўтасан?

— Тошбақани чет элга чиқариш тақиқланмаган-ку.

— Тўғри, лекин идишни тагидаги музлар орасида бошқа нарса бор-ку.

— Билмадим, шу пайтгача ҳеч ким тўхтатмаган.

— Ичини очиб ҳам кўрмаганми?

— Курган, лекин у ерда тошбақага бериладиган бир парча гушт булади, холос.

— Буйраklar-чи?

— Нима? Қанақа буйрак ҳақида сураяпсиз? Менинг қулимга мана бу тошбақага харидор бор, керакли манзилга олиб борасан, деб кўрсатма беришади. Булди, бошқа нарса билан ишим йўқ. Агар идишдан тошбақадан ташқари яна бирор нарса топилган бўлса, бу Дамир аканинг иши. Менинг мутлақо хабарим йўқ. Айтдим-ку, мен фақат ташувчиман, деб. Оламан, элтиб бераман, тамом-вассалом.

— Ҳм. Демак, чет элга бориб пуллайдиган буйрак ҳақида сенга ҳеч ким ҳеч нарса демаган.

— Ҳа.

— Гапларинг қанчалик ҳақиқатлигини, албатта, текшириб кўрамиз. Балки ҳаммаси уйдирмадир. Аммо сен, айна пайтда, вилоят марказий шифохонасида жарроҳ бўлиб ишловчи Қаршибой Эшбўтаева морг врачлари Дамир Сагировлар билан биргаликда жиноий ишга тил бириктириб, болаларни ўғирлаб, ҳатто ўлдириб, уларнинг муҳим тана қисмларини чет элик буюртмачиларга пуллашда айбланасан! Энг даҳшатлиси, бу қабих ишлар сен бошчилик қиладиган уюшган жиноий гуруҳ томонидан амалга оширилган. Жиноят изини йўқотиш учун эса ҳар хил усулларни ўйлаб топгансанлар. Мана бу сендан олинган махсус идишда бир ўсмир йигитчанинг иккала буйраги бўлган. Ҳўш, энди тушундингми, нима ишлар билан шуғулланиб юрганингни!

— Қанақа буйрак, қанақа йигитча? Нималар деяпсиз, ўзи? Мен бу ишлардан мутлақо беҳабарман дедим-ку! Тошбақани сотиб келяпман деб хурсанд бўлиб юрибман. Демак, мени алдашган экан-да, ярамаслар!

— Сени-я?

— Буни қаранг, наҳот шундай мудҳиш жиноий ишларига мени шерик қилишган бўлса? Шунинг учун у ёғи билан ишинг бўлмасин, деб яширишар экан-да.

— Бу гапларингни Дамир Сагиров эшитиб утирганини биласанми? Ҳозир юзлаштираман.

— Майли, юзлаштиринг, — деди Яраш. Аммо ўзи сезмаган ҳолда унинг овози пасайиб кетди. Айни пайтда, ранги оқариб, қовоғи пир-пир уча бошлади.

— Кўрқмайсанми? — Элёр шундай деб ўрнидан кўзгалди ва билдирмай Ярашнинг юз ифодасини кузатди. Жиноятчи ичидан зил кетганини сездириб қўйди.

Хонага кириб келган Дамир Сагиров кишандалигига қарамай, қушқўллаб Яраш Наҳановнинг юзига мушт туширди. Стул қирсиллаб кетди, агар Яраш эпчиллик қилиб ўзини тутиб қолмаганида, ёнбошга йиқилиши аниқ эди. Аммо тўсатдан тушган тепкидан иккиси ҳам, барибир, полга қулади. Элёр уларни ажратиб, жой-жойига ўтиришга мажбур қилди.

— Шундай деб бутун айбни менга ағдармоқчимисан? Аслида сен-ку, мени йўлдан урган аблах! — деб яна хезлана бошлади Дамир Сагиров. — Хорижда миждозларим бор, улар бунақа нарсаларга катта пул тўлашади деб, ортимдан қанча юрдинг! Қулга тушсам, сизни танимайман деб, энди сувдан қуруқ чиқмоқчимисан? Билиб қўй, бу найрангинг ўтмайди!

— Узингиз мени сотиб бўлибсиз-ку.

— Нима, буюртма берганинг ёлгонми?

— Лекин мен одам ўлдиришга демаганман!

— Дегансан! Ҳар бир ишни сен уюштиргансан!

— Ёлгон! Менга тўхмат қиляпсиз!

— Энди тонма, кўрнамак! Бу ишларнинг бошида фақат сен тургансан.

— Битта менми?

— Ҳа, сен!

Дамир Сағиров шундан сўнг Элёрга юзланди ва алам билан шарт-шарт гапира бошлади.

— Аэропортда таниши бор, товарни уша киши ўтказиб беради. Аммо қандай йул билан ўтказишини билмайман. Шуниси аниқки, товар самолётда бўлади, албатта. Чет элик буюртмачини ҳам яхши танийди. Пулнинг асосий қисмини ҳам ўзи олади. Бизга эса...

— Ёлгон! Гапларинг тухмат, — деди Яраш қонаган бурнига қўлини босиб.

— Бўлди, бас! — дея столни муштлади Элёр. Сўнг сержантга Дамир Сағировни олиб кетишни буюрди. — Ана кўрдингми, сен бўлсанг, бунақа қабиҳ ишлардан мутлақо хабарсизман деб кекирдагингни чўзасан. Мана жиноий гуруҳнинг бошлиғи эканлигинг исботланди. Ҳа, сўраш эсимдан чиқибди, иккинчи марта қаерга учгансан?

— Мен бормаганман.

— Хуш, ким борган унда?

— Танимайман, ўтган гал мени алмаштиришган.

— Ким?

— Ўрнингга бошқа одам учади, дейилди, тамом-вассалом. Бизнинг ишимизда нима учун, нега деган савол берилмайди.

— Яна алдаяпсан, — деди Элёр жаҳл билан. — Сен бошқа фамилияда бориб келгансан.

Яраш Наҳановнинг боши эгилди.

— Қани, кетдик.

— Қаёққа?

— Прокуратурага. Энди уларнинг саволларига жавоб берасан. Лекин сен билан суҳбатимиз тугагани йўқ.

Қуролланган аскарлар жинойтчиларни машинага олиб чиқишди. Бу ишларни кўриб тишини тишига босиб турган Нормурод газабини яшира олмади.

— Вилюятимизда кўзни қувонтирадиган, қалбни ифтихор туйғусига тулдирадиган ажойиб ишлар амалга оширилса-ю, мана бу ғаламислар ертўлаларга тушиб олиб, ваҳшиёна ишлар билан шугулланса? Ҳаромдан бойлик орттириш учун ҳеч нимадан тап тортмай қотиллик қилишса! Булар кимлар ўзи? Қаерда яшаяпти? Мақсадлари нима?

— Бўгилманг, дўстим. Булар ҳеч қачон қабих ниятларига ета олишмайди, — деди Элёр ҳамкасбининг елкасига қўл ташлаб. — Фақат хушёрликни йўқотмаслигимиз керак.

— Албатта, бурчимизни садоқат билан бажарсак, буларга йўл бўлсин.

VI. РҶЁБГА ЧИҚМАГАН ХОРИЖ САФАРИ

Элёр сўроқ давомида кўз кўриб, қулоқ эшитмаган жинойтлар хусусида тўлиқ маълумотга эга бўлди. Қалби эзилди. Бу ярамас кимсаларнинг ўта оғир жинойтлари олдида бошига тушган мусибат унчалар оғир эмасдай туюлди. «Душман жонини сақлаб қолиш учун ҳар қандай қабихликка тайёр. Бировни гаровга олиши, керак бўлса, ўлдириб юбориши мумкин. Чунки у душман. Бу юртга бегона! Аммо мана бу маразларчи! — деди меҳмонхонага қайтган Элёр хаёлан ўзи билан ўзи гаплашаркан. Ахир улар бу юртга ўгай эмаску. Наҳот мамлакатдаги ижобий ўзгаришлар, қайта тикланаётган маънавий қадриятлар, юрт равнақи учун тафаккур билан иш юритаётган, жонини фидо қилаёт-

ган инсонлар буларни заррача қизиқтирмаса! Наҳот, барча-барчасига бефарқ, лоқайд бўлса? Булар онгли одамларми ёки Нормурод айтгандай, нима қилиб бўлса-да, бойлик орттиришга муккасидан кетган разил махлуқларми?» Элёр, аслида, жамики қўрган-кечирганлари ҳақида «Марказ»га батафсил ҳисобот бериш учун меҳмонхонага қайтганди. Бироқ анча вақтгача тинчлана олмади.

— Наҳот чет элга сотишган бўлса? — бу фактлардан таажжубга тушди Жалил Очилов.

— Худди шундай. Бедарак йўқолган айрим болаларнинг тақдири қўлга олинган жиноий гуруҳ томонидан аянчли тарзда яқун топган. Қидирувда бўлган икки боланинг манзилини эса аниқлашга муваффақ бўлдик. Уларни эрталаб олиб келишади.

— Тирик эканми?

— Ҳа. Кейинги буюртмани бажариш учун ўлдирмай сақлаб туришган экан.

— Аблаҳлар!

— Қўлга олинган Яраш Наҳановни асосий буюртмачи билан учрашишга кўндирдик. У эртага чет элга учиб кетиши керак. Вақтида етиб бормаса, шубҳаланишлари мумкин экан.

— Яхши, полковник Бўронов билан гаплашиб, ҳозироқ йўлга чиқаман.

— Яраш яна уч соатдан кейин Бухоро аэропортига чиқиб, у ердаги юкхона қутисидан билетини олади. Шунда қайси давлатга учиши маълум бўлади. Агарда Дубайга бўлса, Тошкентга қайтишимизга тўғри келади.

— Бу имкониятни қўлдан чиқариб бўлмайди.

— Кузатувни давом эттиряпмиз.

— Мен сизларни Тошкентда кутиб ўтирмайман. Яраш аэропортга чиққунча етиб бораман. Буюртма-

чини қўлга олиш режасини йул-йулакай ҳал қилиб оламиз. Интерполга аъзо эканлигимиздан фойдаланиб, уюшган жиноий гуруҳни фош этишимиз зарур. Ҳа, айтгандай, бу ишга жалб қилинган прокуратура ва ички ишлар ходимларини огоҳлантириб қўй, боргунимча қўлга олинган жиноятчилар ҳақидаги маълумотлар мутлақо сир сақлансин!

— Тушундим, ўртоқ майор. Ярашнинг гапига қараганда, бу ердаги жиноий гуруҳнинг бошлиғи Марат Тиркашев деган шахс экан. Бироқ у ҳақида на прокуратурада, на вилоят Ички ишлар бошқармасида ҳеч қанақа маълумот йўқ. Текшириб кўрарсиз. Айбни ағдариш ёки терговни чалғитиш учун ўйлаб топилган шахс бўлишиям мумкин. Ярашнинг кўрсатмасига ишонадиган бўлсак, Марат Тиркашев бола ўғирлаш ва қотиллик билан шугулланаркан.

— Яхши, аниқлаштираман. Гуруҳнинг қолган аъзолари ҳақидаги маълумотни тезлик билан факс орқали юбор.

— Хуп бўлади.

— Ўзингни эҳтиёт қил.

— Раҳмат, ўртоқ майор.

Элёр бошлиқ билан хайрлашиб, меҳмонхонадан чиқди. Анча кеч бўлиб қолгани учун дуч келган машинага қўл кўтариб тўхтатди-да: «Шаҳар прокуратурасига!» — деди.

— Утиринг.

Бу овоз Элёрга танишдай туюлди. Хаёлини жамлаб рулда ўтирган одамга юзланди. Э, бўлди, ахир бу ўша биринчи кунни учраган «такси» ҳайдовчисики. Элёр эътибор қилмагани учун узр сўради. Прокуратура деган сўздан сергак тортган собиқ муаллим қуруққина: «Ҳечқиси йўқ» деб қўйди, холос. Бўлмаса,

машинага ўтирган заҳоти мухбир йигитдан, аввало, ҳол-аҳвол, кейин эса, Бухорои шарифнинг қайси гўшаларида бўлганию қайсиларига бора олмагани хусусида сўраб билмоқчи эди. Элёр ҳайдовчининг кичкина ойна орқали гоҳ-гоҳида унга шубҳа билан нигоҳ ташлаб кўйишидан «Алдаган экансан-да» деган ўйга борганини пайқади. «Гаплашмасмикан», деган хаёлга ҳам борди. Лекин у, айни чоғда, очилиб суҳбат қурадиган кайфиятда эмасди. Ҳайдовчи ҳам «мухбир» йигитни тасодифан учратиб қолганидан хурсанд бўлмади, ҳадик устун келиб, жим кетишни афзал кўрди. Манзилга етиб келганида «Қанча бўлади?» деган саволга негадир жавоб бермади, узатилган пулга эса қўл ҳам узатмади. Элёр бунини кунглига олмади, йўл ҳақини олди ўриндиқда колдириб, машинадан тушди.

* * *

— Бу сени операциядан четлатиш эмас, — дея гапини яна такрорлади Жалил Очилов Элёрнинг Тошкентга қайтиши ҳақидаги кўрсатмадан кайфияти тушиб кетганини кўриб. — Сен ўзингга топширилган вазифани аъло даражада бажардинг. Бунинг учун раҳбариятнинг алоҳида ташаккури бор. Энди сен Тошкентда кераксан. Хабаринг бор, яна уч кундан кейин Асака шаҳридаги автомобиль заводининг очилиши бўлади. У ерда Президент нутқ сўзлайди. Шунга кўра заводдаги вазиятни назорат қилиш бизга ҳам топширилган. Махсус гуруҳга саноқли ходимлар жалб этилган. Сен руйхатнинг бошида турибсан. Тушундингми?

— Тушундим. Унда чет элга кимни жўнатмоқчисиз?

Элёр чет элга чиқиши ҳақидаги уйлари чиппакка чиққанига иқрор бўлди, аммо дилидан ўтиб турган саволни беришдан ўзини тўхтатолмади. Ахир у туни

билан хорижлик буюртмачиларни қўлга олишнинг турли усулларини ўйлаб топиб, охир-оқибат операцияни муваффақиятли тамомлашга ишонганди. Бўлмасам-чи, чет элда юриб уюшган жиноятчиларни фош этиш зўр гап-ку. Бу тadbирни амалга оширса, хорижда бир зумда шов-шув бўлади. Ўзбек Миллий хавфсизлик хизмати-нинг мавқеи янада ошади. Ажойиб ўйлар огушидаги Элёр ўзида йўқ мамнун эди. Хаёли бир зумда олисларга олиб кетди-да. Худди киноларда кўрганидай у махсус агент ролида. Буюртмачини қайсидир касалхонада, товарни бераётган вақтда — жиноят устида қўлга олишади. Бирдан олишув бошланиб кетади. Кейин отишма. Элёр қўлидан яраланганига қарамай, иккинчи қаватдан ўзини ерга ташлаб қочмоқчи бўлган шифокорни ортидан сакраб, бир оёғидан тутиб қолади. Бироқ бошига қаттиқ тепки ёйди. Жиноятчининг бақувват оёғи тобора мадорсизланиб бораётган Элёрнинг қўлларидан сирғалиб чиқиб кетади. Лекин у узоққа кета олмайди. Бор кучини тўплаган Элёр қочоқни яна тутиб олади. Қисқа муштлашувдан сўнг жиноятчи ерга қулайди. Ана шундан кейинги ўйлар янада мароқли эди: ўнлаб фотомухбирлар, журналистлар, телевидение ходимлари атрофида гирдикапалак. Турли тилларда савол беришади, тўхтовсиз суратга олишади. Юрса, ортидан қолишмайди. Тўхтаса, дарҳол микрофон тутишади. У эса барча саволларга инглизчалаб бемалол жавоб қайтараркан, бу тилни қачон мукамал билиб олганидан ҳайрон ҳам бўлади.

Бу каби хаёлий саҳналар унга кечаси билан тинчлик бермаганди. Лекин ҳузур қилгани рост. У агарда хорижга борадиган бўлса, операция шундай тугашига ишона бошлаганди. Энди эса... у бормасмиш.

— Демак, махсус гуруҳга сиз бошчилик қиласиз.

— Яраш аэропорт юкхонасидан конвертни олса, қайси давлатга учиши маълум бўлади. Бу ҳақда дарҳол полковникка хабар беришим керак. Шунда маълум булади, биздан ким бориши, — деди Жалил Очилов истамайгина.

— Тошкентга қачон қайтишим керак?

— Истасанг, ҳозироқ.

— Кетишга рухсат этинг!

Жалил Очилов Элёрнинг елкасига уриб қуйгач, «Рухсат», деди ва хайрлашиш учун қўл узатди.

Элёр норози қиёфада хонани тарк этди.

VII. ГУМРОҲ

Тошкент.

Самарқанд дарвоза маҳалласи.

Сурайё тонг саҳарда қайнонасининг олдига чиқди.

— Углингиз сафарга кетяпти.

Уриной аянинг эти жимирлаб кетди. Демак, келинининг кечаги гаплари рост экан-да. Наҳот угли уларни ташлаб кетаётган бўлса? Йўғ-э? Апил-тапил ўрнидан турди.

— Ҳа, болам, тинчликми? — деб сўради она ростдан ҳам кетишга тараддуд кўраётган ўглидан.

— Мусобақага! — гапни қисқа қилди Рустам.

— Узоққами? — она кўзларини жовдиратиб яна сўради.

— Ҳа, Туркияга.

— Қанчада келасан?

— Икки-уч ойда.

— Мусобақа деганинг бунча куп бўлмасди-ку?

— Ойи, самолётга кеч қоляпман.

Уриной ая кўзи тиниб, деворни ушлади. Шу ҳолатда кеча пешин пайтида Сурайёнинг йигламсираб

айтган гапларини эслади. Келин кейинги пайтларда ўглининг юриш-туриши узгариб қолгани, қандайдир китобларни яширинча ўқишини, ишламай уйда ўтирасан деб шарт қўяётганини оқизмай-томизмай гапириб берди.

Уриной ая аввалига: «Бунинг нимаси ёмон?» дея бироз ҳайрон ҳам бўлди. Тўғри-да, богчадан топган арзимаган пули нимаям бўларди. Ундан кўра иккита боласига яхшилаб қараб, тарбиячилигини уйда қилавермайдими? Эр шуни талаб қилаётган экан, демак, хотин итоат қилиши керак. Турмуш дегани муроса қилиб яшаш дегани-ку, ахир. Нафсиламрини айтганда, Уриной ая ўглининг бирдан инсофга келиб, намозга кирганидан, кичик сураларни ёдлаб, қўлидан ҳар хил китобчалар тушмаётганидан севинганди. Эридан рўшнолик кўрмаган аёлни бу ҳол хурсанд қилган эди.

Аммо Сурайёнинг охириги гапи онани бутунлай карахт қилиб қўйди. Тунов куни уйда йўқлигида иккита бегона эркак келиб, ўгли билан анча гаплашиб ўтирган. Қўлига пул, самолётга чипта бериб, Туркияда бир-икки кун бўлгач, Мисрга учишини, у ердан эса Афғонистонга ўтишини тайинлаган. Бу суҳбатни беҳосдан эшитиб қолган Сурайё кечқурун нима гаплигини сўраганда, Рустам э йўқ-бе йўқ, хотинининг юзига шапалоқ тортиб юборган. Сунг қўлини томоғига тираб: «Мен Туркияга тренировкага кетяпман. Сен бошқа ҳеч нима билмайсан. Энди ишламай уйда ўтирасан. Агарда руҳсатимсиз кўчага чиқсанг, талоқсан! Тушундинг-а? Ёки «талоқ» сўзининг маъносини тушунтириб қўяйми?» деган. Сурайё нима дейишни билмай анқайиб турса, яна бир тарсаки тушириб, «Буниси дарҳол «хўп» деб жавоб қайтармаганинг учун» деган.

Сурайё эрининг қандайдир ёмон одамларга қўшилиб қолганини сезиб, кечаси билан эзилиб чиққан. Икки кун чурқ этмай юрган, аммо кеча чидаб туролмай, бор гапни қайнонасига тукиб солган.

Уриной ая ўглининг ибодатга кирганидан қанча қувонган бўлса, бу хабарни эшитиб калби шунча вайрона бўлди. Куча-куйда ҳар хил мишмишларни эшитиб, ота-онасининг юзига оёқ босаётган айрим йигит-қизлардан нафратланиб юарди. «Уларга нима буляпти? Ўзи туғилиб усган юртига, яқинларига курнамаклик қилишини қандай тушуниш мумкин? Жаҳолат гирдобига тушиб бораётганини наҳот англашмаса?» — Бу ўйлар мактабда ўқитувчилик қилаётган, аммо бирдан юраги хасталаниб ногиронликка чиққан Уриной аяни қийнаб келарди. «Болаларга нега тушунтирмайсизлар», деб баъзи ота-оналарга танбеҳ берарди. Бироқ бундай кўргилик энди ўз бошига ҳам тушиб турибди.

Сурайёнинг гапидан кейин жойида утиролмай қолди. Ярим кечагача ўглининг йўлини пойлади. Бироқ Рустам тонг саҳарга яқин келди ва айна пайтда, она-бола суҳбатлашиб туришарди.

— Сен менга тўғриси гапир. Қаёққа, нима мақсадда кетяпсан ўзи? Қани, кўзларимга қара-чи!

Рустам онасига эмас, ялт этиб хотинига қаради.

— Борганимдан кейин телефон қиламан. Ҳозир кетишим керак, — деди Рустам сумкасини қўлига олиб.

— Ростини айтмагунингча ҳеч қаерга кетмайсан!

Рустам бу гал онасининг кўзларига тикилди. Унинг газабнок қараши волиданинг юрагини тешиб ўтгандай бўлди. Бу Уриной ая билган ўглининг нигоҳи эмасди. Онанинг нафақат эти, балки бутун вужуди зириллаб кетди.

— Мен ҳақ йўлни излаб сафарга чиқяпман.

— Сен билган ҳақ йўл охир-оқибат қаерга олиб бо-
ради?

— Жаннатга!

— Жаннат оналар оёғи остида эмасми, болам?

— Сиз аввал икки ракат намоз уқинг, кўчага
чиққанда номаҳрамлардан юзингизни яширинг. Ана
ундан кейин менга насиҳат қиласиз.

— Ҳозир-чи? Ҳозир насиҳат қилишга ҳаққим
йўқми? Ахир сени тўққиз ой...

— Сиз бир сабабчисиз, холос.

— Шаккоклик қилма.

— Бўпти, мен кетдим, — Рустам бесабрланиб, хо-
тиниға юзланди. — Болаларга яхшилаб қара. Анави
ерга пул қўйиб қўйдим. Келгунимча еб-ичишларингга
бемалол етади. Биродарларим сизлардан хабар олиб
туришади.

Рустам шундай деб, хонадан чиқа бошлади.

— «Номаҳрам» деган сўзни биларкансан, сен ўзинг
бизларни кимларга ташлаб кетяпсан? Ўша биродарла-
ринг хотинингга номаҳрам эмасми?

Эшик олдиға етган Рустам бирдан тўхтади. Аммо
ёниға ўтирилиб онасига қарамади. Тугриси, қарай ол-
мади.

— Улар ҳол-аҳвол сўраб кетишади, холос.

— Онангни норози қияпсан, нодон.

— Бу йўлда сизнинг розилигингиз керак эмас.

Уриной ая ичидан зил кетди. Кейин бирдан қон
босими олиб, диванга ўтириб қолди. Рустам бунга
заррача парво қилмай, хонани тарк этди.

VIII. ФАРЗАНДИМ – ЖИГАРБАНДИМ!

Тошкентга қайтган Элёр углини қаттиқ соғинганини ҳис қилди. Муҳаббатдан қолган ёдгорини, айниқса, Бухорода юракни ларзага соладиган аянчли ҳодисаларнинг бевосита гувоҳига айланганидан кейин тез-тез ўйлайдиган бўлиб қолди. Баъзан бирдан хавотирга ҳам тушарди. Телефон орқали ҳол-аҳвол сўрагач, кўнгли хотиржам бўлиб анча муддат ишга овунарди-ю, аммо бир зум бўш қолди дегунча, ортидан қувдиришни яхши кўрадиган (қочаётиб ўзиям жуда ажойиб куларди-да) жигарбанди хаёлини бутунлай қамраб оларди. Ўй эса уни олис-олисларга етаклайди. Баъзида қалбига қаттиқ азоб берадиган хотиралардан айрилиш мушкул кечарди. Охири йўқ ўйларни тизгинлаш қийин. Лекин Бухорода рўй берган нохушликлар, айниқса, фарзандидан айрилган ёхуд тирик-ўлигини билолмай сарсон-саргардон бўлаётган одамларни кўриб, ўзини қўлга олди.

Ҳа, бу фоний дунёда ёлғиз унга қийин эмаслигига яна бир карра иқрор бўлди. Бухорога келишдан илгари юрт тинчлиги йўлида жонини қурбон қилган ҳамкасблари ёки милиция ходимларининг уйларига борганда ҳам юраги эзилган, уларга малҳам бўламан, деб ўз дардини сал бўлса-да, унутган эди.

Аслида, Бухорога қалбидаги жароҳатни эсдан чиқариш учун келмаганди. Аммо содир бўлган ва бўлаётган жараёнлар гирдобиди ўз қайгусини ўйламасликка ҳаракат қилди.

Рост-да, ногоҳ қаёққа гойиб бўлганини билолмай фарзандини уч кунгача кидирган отанинг кўнглидан нималар утди экан? Юраги қон бўлгандир қаердан излашни билмай? Дардини ичига ютгандир бақириб-

чақиролмай. Сунг буйнига осилган тошнинг аркони ечилиб кетиб, сув юзасига чикиб қолган боласининг жасадини кўрганда қандай аҳволга тушдийкин? Дунё кузига қоронғи булиб, дод солиб йиғлагандир. Кейинчи, кейин?! Кўз қорачиги бўлган ўглини соғлом буйраги учун ўлдиришганини билганда... бежиз хушидан ажралмагандир?

Элёр гилам устида чўзилганича, ўглининг суратларига тикиларкан, эртагаёқ кўрмаса бўлмаслигини ҳис қилди: шу лаҳзаларда унинг ёнида бўлишни жуда-жуда хоҳлади.

Эрталаб тўғри бошлиқ ўринбосарига учрашди.

— Нега Жалил Очиловнинг олдига кирмадинг? — ҳайрон бўлиб сўради яқинда ўринбосарлик лавозимига келган Анвар Шокиралиев Элёрни кучок очиб кутиб олганидан сўнг.

— Кеча Бухорода қолган эдилар-ку, — деди Элёр бу ажабланишнинг боисини тушунмай.

— Бошлиқ хонасида ўтирибди.

— Ростданми? Чет элга кетмадиларми?

— Қанақа чет эл, — мийғида кулиб қўйди ўринбосар.

— Дубайми, Италиями...

— Кирақол, ўзларидан сўрарсан.

Элёр ноилож ортига бурилди. «Қизиқ, нега қайтиб келдилар экан? Наҳот, шундай зўр имкониятни қўлдан чиқарган бўлсалар? Унда бу иш билан ким шуғулланаркан?»

Жалил Очилов, дарҳақиқат, қандайдир қоғозларга мук тушганча иш жойида ўтирарди. У Элёрга кўз қирини ташлаб, қўли билан ўтиришга ишора қилди.

«Нега бормади экан? Ёки ўрнига бошқа одамни юборишдимикин? — яна ўйлай бошлади Элёр стулга

утираркан. — Қовоғидан қор ёғилиб турганига қараганда, шундай бўлса керак. Қизиқ, унда биздан ким кетган бўлиши мумкин? Ахир орамизда Жалил Очиловдан кўра абжирроқ ходим йўқ эди-ку. Ёки бу ишни охирига етказишни Интерпол ўз зиммасига олдимикин?»

Ниҳоят, Жалил Очилов қўлидаги ручкани коғозлар устига «тап» этиб қўйди-да, ишдан бош кўтарди. Салом-алиқдан сўнг сигарет тутатди. Элёр ўзи гапирармикин ёки сўраганим маъқулми деб, сукут сақлади.

— Операция барбод бўлганидан хабаринг йўқдир, — деди сигарет тутунини чуқур-чуқур тортаётган Жалил Очилов бироз гижинган ҳолда. Бу унинг ходимига ҳисобот беришни истамаётганиданми ёки ростдан ҳам амалга ошмаган операция учун қайғуришиданми ёхуд чет элга боролмагани учун алаmidанми, англаш қийин эди. Элёр ҳарчанд билишга уринмасин, бошлиқнинг тез ўзгариб турувчи қиёфасидан бирор қарорга келолмади. Элёрнинг бош тебратганини кўрган Жалил Очилов уша оҳангда гапини давом эттирди. Фақат у энди сигарет кулини бармоғи билан тез-тез чертиб кулдонга тўкиб турарди. — Эрталаб Ярашнинг ортидан аэропортга чиқдик. У юкхонадан конвертни олди, аммо ичидан ҳеч қанақа билет чиқмади.

— Бундан чиқди, Ярашнинг ортида одам бўлган, — деди Элёр шартта. Аслида, бу ўй Яраш Наҳановнинг ўша кунги безбетларча қилаётган жавобларини эшитгандаёқ хаёлига келган эди. Наҳот, Яраш бундан беҳабар бўлса?

— Ҳа, уни билет билан таъминловчи номаълум шахс ҳар бир қадамини кузатиб турган. Яраш қўлга олинганини кўргач, хорижлик ҳамтовоқларини сотмаслик мақсадида, режамизнинг амалга ошмаслик

йулини қилган. Узим ҳам бу ишларнинг кетида анчагина одамлар булса керак, деб ўйлагандим.

— Бизни чалғитиш учун бошқа бир мамлакатга учириб юборса буларди-ку?

— Ортиқча харажат қилишни ишашмаган.

— Тергов шу ердаги жиноий гуруҳ аъзолари билан чекландиган бўлибди-да, — деди Элёр афсусланиб.

— Ҳа.

— Кузатувчининг шахси аниқландими? — деб сўради Элёр масалага ойдинлик киритиш мақсадида.

— Яраш унинг кимлигини билмайман деяпти. Бироқ Дамир кузатувчи Марат Тиркашевнинг узи бўлиши мумкин деди. У Маратни Тошкентда яширин фаолият олиб бораётган қандайдир жиноий гуруҳ билан алоқаси борлигини ҳам айтди. Дамир бу гапни Ярашнинг узидан эшитган экан. Лекин Яраш Дамирнинг бу курсатмаларини тан олмаяпти.

Элёр «тушунарли» дегандай аста бош силкиди. Жалил Очиллов иш жойига утиб, аламини сигарет қолдигидан олди: уни обдан кулдонга босиб эзгилади.

— Хорижлик буюртмачиларни қулга олганимизда зўр бўларди, албатта, — деди қовоғи уюлган бошлиқ бирдан столга қаттиқ муштлаб. — Бироқ... бироқ, барибир, ёмон ишламадик! Бухородаги катта бир жиноий тўданинг илдизига болта урдик. Тугримми?

Элёр гапини кўтаринки кайфиятда тугатган Жалил Очилловнинг ҳолати тўсатдан ўзгарганидан ажабланмади. У бошлигининг тутган позициясини тушуниб қолганди. Ҳар қандай оғир ва ғамгин бошлаган гапининг охирини аксинча вазиятда тугатарди: у ходимларнинг руҳини кўтаришнинг, янги топширилган ишга рағбатини оширишнинг уддасидан чиқарди. Бу гал ҳам худди шундай бўлди.

— Прокуратурадагилар Ярашнинг иккинчи марта қайси фамилияда Дубайга бориб келганини аниқлаган булса керак?

— Ҳа, унинг уйи тинтув қилинганда, ертуласига яшириб қўйган иккита паспорт топилган.

— Депутат Мамадёрвнинг уз жонига қасд қилганини эшитгандирсиз?

— Ҳа, у айнан Бухородаги мазкур жиноий гуруҳнинг раҳнамоси бўлган экан, — деди Жалил Очилов стол устида турган каттагина расмга кўрсаткич бармоғи билан бир-икки уриб. Кейин суратни Элёрга узатди. — Кўрганмисан, бу нусхани?

Элёр сўхтаси совуқ кишига разм соларкан, нафратини яшира олмади:

— Аблаҳ, одамлар ишончини оқлаш ўрнига, уларнинг юзига туфлаган экансан-да. Хўш, нимага эришдинг?

— Нимага эришарди, ўзини туртинчи этаждан ташлаб, ажалини топди.

— Марат Тиркашев деганлари балки шу депутатдир? — деб Элёр суратни бошлигига қайтарди.

— Прокуратура ходимлари буни текшириб кўришади.

Элёр бошлиқнинг хонасига нима мақсадда киргани эсига тушиб, ниятини айтди. Унинг гаплари соғинч ҳиссига лиммо-лим эди.

— Яхши, — деди майор эътироз билдирмай. — Унда сени эртага кечқурун Асакада кутаман. Иш режасини ўша ерда гаплашамиз. Ҳозироқ сенга рухсат. Содиқ акага айтсанг, Кўйликқа ташлаб қўяди. Қани, вақтни ўтказма!

Жалил Очилов ўрнидан турди. Элёрнинг елкасига қўлини ташлаганча, йўлакка олиб чиқди.

— Ота-онангга салом айт, углингни упиб қўй. Ҳа, ёдимдан чиқай дебди, фарзандингга она кераклиги ҳақида уйлаб, жиддий қарорга келишинг керак. Менга бундай қарама. Қани, юр, юравер, — Жалил Очилов шундай деб, Элёрни ташқарига бошлади. — Энди сен узингни эмас, меҳрингга муҳтож ўглинг борлиги тўғрисида ҳам уйлашинг зарур. Уйдагиларинг қанчалар гамхурлик қилишмасин, барибир, ота ёки она ўрнини босолмайди. Гапимни бўлма. Тушунаман, бошингга оғир мусибат тушди, аммо айрилиқни унутиш қанчалар оғир бўлмасин, энди кўникишинг керак. Муҳаббат ҳам бундай юришингни маъқулламаган бўларди.

— Менинг Муҳаббатим битта, Жалил ака.

— Тўғри, ҳеч кимни Муҳаббатчалик севолмайсан. Лекин болага она кераклигини ҳам унутма. Ҳозир қаерга кетяпсан? Нима учун? Сендан олисда яшаётган ўглингни соғинганинг учун. Тўғрими? Нима, у сени соғинмайдими, кўргиси келмайдими? Келади, Элёр, жудаям кўргиси келади. Агар ақли кирмай туриб бирор меҳрибон аёлнинг бағрига топширсанг, унга кўникиши анча осон бўлади. Мабодо, аёлнинг ҳам фарзандингга ишқи тушиб қолса... йўқотган бахтингни топгандай бўласан. Балки ўшанда мана бу ерингдаги бўшлиқ, — Жалил Очилов шундай деб кўрсаткич бармоғини Элёрнинг нақ юрагининг устига қўйди, — тўлиб, ҳаммаси изга тушиб кетар.

— Муҳаббатнинг ўрнини...

— Яна қайтариб айтаман, Муҳаббатнинг ўрнини ҳеч ким боса олмайди. Сен эса унинг хотирасини бир умр юрагингни тўрида сақлайсан. Ўглингга келсак, у вақт-соати етганда бу қарорингни тўғри тушунади. Бунга имоним комил. Чунки юртнинг жасур ўғлонларининг фарзандлари ҳам мард бўлади. Сен энди

ҳаётнинг ҳар қандай зарбаларига чидаш бераман деган қасамёдинг бўйича иш тутишинг керак. Шунини унутма.

Элёр бинодан чиқаркан, бошлигига зимдан назар ташлади. Қизиқ, бу одам нималар ҳақида гапиряпти? Қачон қарама, хаёли иш билан банд эмасмиди? Элёр уни, ҳатто уйда ҳам бирор муҳим топшириқни бажариш ҳақида бош қотирса керак, деб ўйларди. Ишхонада оиласи туғрисида, яқинларининг муаммолари хусусида умуман гапирмайдиган Жалил Очилов унда шундай таассурот қолдирган эди.

— Мен қасамимга содиқ қоламан. Шунинг учун уйланиш туғрисида эмас, ўғлимнинг тақдири...

— Уғлингнинг тақдири сен ёлғиз ўтишинг билан ижобий томонга ўзгармайди. Қисматим шунақа экан деб уйласанг, хато қиласан. Биз эзгулик йўлида ҳаракат қиляпмиз, жонимизни гаровга қўйиб курашяпмиз. Демакки, Худонинг синовларига бардош беришимиз керак. Қийинчиликларни енгиб ўтганлар эса, алломалар айтганидай, мусибат кетидан келадиган кўп яхшиликларга ҳам эришади. Хўп, энди, хайрлашамиз. Уғлингни ўпиб қўйиш ёдингдан чиқмасин. Мустақиллигимизни асрашимиз учун Ватанга дов-юрак Жалолиддинлар керак бўлади!

Элёр Бухородаги гинани унутиб, Жалил Очилов билан қучоқлашиб хайрлашди.

* * *

— Тонг саҳарлаб кетадиган бўлсанг, Зулфияхонни ҳам кўриб кетсанг бўларди, — дея гап бошлади кечки овқатдан кейин онаси. Боёқиш ўғлини соғинган эланими, гоҳ сочини, гоҳ елкасини меҳр билан силар, жиғарбандининг кўнглидагини билгиси келганидан оғзига тикилар, ўйчан кўзларига зимдан қараб-қараб қўярди.

Шу тобда азалий ва абадий, юракдан-юракка утувчи ажиб бир манзарани кузатиш мумкин эди: Тўхтаҳон ая ўглига термиларди; Элёр эса қучоғидаги Жалолиддинга. Она йулларига кўз тикиб, бу гал келиши сал узоклаб кетганидан хавотир ола бошлаган фарзандининг юзларидан ўпгиси келса-да, бундан негадир ийманиб, тортиниб турарди, Элёр эса жигарбандининг қўлларини ўйлаб ўтирмай юзларига босар, ўпар, суйиб эркалар эди.

— Гапимни эшитяпсанми?

— Эшитяпман, — деди Элёр онасига қараб қўяркан.

— Билмадим, раҳматли хотининг синглисидай бўлиб қолганми, сен кетганингдан кейин ҳам тез-тез келиб турди. Айниқса, Жалолиддинни айтмайсанми, қучоғидан тушмайман дейди-я. Бир амаллаб зўрга олиб қоламиз дегин. Зулфияхоннинг ҳам меҳри тушиб қолган шекилли, икки-уч кунга беринг, деб ялиниб қолади.

— Юбордингизми, бу шумтакани?

— Қаёқда. Бирпас кўрмасам, юрагим ўйнаб қолади-ку, юборармидим?!

— Майли, имкон топиб кўриб кетарман.

— Шундай қил, болам. Илоё, умридан барака топсин, яхши аёл экан. ~~Ха~~, кейин... сенам бир нарса дегин энди...

Элёр суҳбат қайси томонга огаётганини сезиб, қачондир очилиши керак бўлган мавзуни бошқа томонга бурмоқчи эди, тўсатдан дарвоза тақиллаб, синфдошлари чақириб қолди. Айримлари таклифни ҳам кутиб ўтирмай, ичкарига кира бошладилар.

— Келганингни дарров эшитишади-я, — деди ўглининг меҳрига тўймаган, ўйланишга розилик бериши масаласида бир оғиз гал эшитишга интиқ бўлган

Тухтахон ая норози оҳангда. «Келишган вақтини-чи? Эндигина кўнглига қул солганди-я. Оббо, бу ёшлар-эй, ўзи бугун келган бўлса, уйдагилари билан мириқиб гаплашиб олсин дейишмайдимиз?»

— Ҳозир келаман.

— Ҳа, биламан сенинг ҳозирингни.

Элёр ўрнидан туриб, оғайниларига пешвоз чиқди. Қучоқлашиб кўришиб бўлганлари худди зиёфатга чақирилган одамлардай тўғри меҳмонхонага қараб юришди. Йўл-йўлакай Тухтахон аянинг кўнглини олишни унутишмади. Гинани унутган ая йигитларнинг елкасидан олиб кўришди ва ҳол-аҳвол сўради. Кейин кўлини куксига қўйганича, қайта-қайта такрорлади:

— Келинглар, қани, кираверинглар, болаларим.

* * *

— Дада, мени Тошкентга қачон олиб кетасиз? — деб сўради тили бийрон Жалолиддин хайрлашиш олдидан.

Сочлари ўсиб, бу ердагиларнинг ёқимтойига айланган Жалолиддинни шу гапидан кейин қучоққа олмай бўладими? Элёр гапирмоқчи эди, аммо томогига нимадир тиқилгандай бўлди. Буни сездирмаслик учун шартта ўғлининг юзидан ўпиб, бағрига қаттиқроқ босди.

— Яна сал катта бўлишинг керак, — деди Тухтахон ая ўғлининг ҳолатини пайқаб.

— Мана, катта бўлдим-ку, — дея қўлларини баланд кўтарди Жалолиддин.

— Унда ўқиш ва ёзишни билиб олишинг керак. Тошкентда шуларни билмасанг, адашиб қоласан, болажоним.

— Гапиришни биламан-ку, — деди ҳозиржавоблик билан болакай. — Ундан кейин, айлангани бир ўзим

чиқмайман. Дадам билан чиқаман. Кўллари ни маҳкам ушлаб оламан.

— Маҳмадона. Ҳамма гапни биласан-а?

— Ахир узийиз ургатяпсиэ-ку, биламан-да.

Тўхтаҳон ая дув қизарган юзларини яшириш учун набирасини бағрига олди. Эркалатиб сочларини тузгитди, юзини аста чимчилади. Кейин қайта-қайта упди.

— Дада, ҳозир кетасми? — бувисининг тиззаларига утириб олган Жалолиддин дадасини яна саволга тутди.

— Ҳа, углим.

Элёр бошқа гапира олмади. У кечқурун угилчаси билан бир зумгина гаплашди, холос. Кун бўйи тиним билмаган полвон тўртга гапдан кейин ухлади-қолди. Термилди, термилаверди, кўзлари намланди, намланаверди. Назарида тонг отиши қийин бўлди. Мана энди мириқиб сўзлашаман деганди, бидирлаб турган миттивойга жавоб топиб беролмай утирибди.

— Энди қачон келас?

— Соғинсанг дарров келаман.

— Мана бу қоринчанг гапга тўлами, болам? — деди Тўхтаҳон ая набирасининг қорнини қитиқлаб.

— Агар тезда кемасайиз, бувим билан олдийизга борамиз, бўптими?

— Фақат иккимизми? — сўради Тўхтаҳон ая набирасини ўзига қаратиб.

— Зулпи холамниям оборамиз Тошкентга бир марта борган экан, холос.

— Зулфияхонни айтяпти, — деди Тўхтаҳон ая ўглининг нигоҳидан бермоқчи бўлган саволни уқиб.

— Зулпи холанг нима қилади Тошкентда, углим?

— Сиз ишга кетсайиз, ахир мен ким билан уйда қоламан? Мени ким ўйнатади?

— Бувинг-чи?

— Бувим дам олиб ётадилар. Чунки оёқлари огрияпти.

Элёр ортиқ чидай олмади. Ҳамма нарсага ақли етиб қолган «чолбола»нинг кузларига тик қаролмай, урнидан туриб кетди. Аслида, бунинг ўзига яраша сабаби ҳам бор эди. Элёр боланинг гапига қулоқ солиб утириб, кечқурун ётиш олдидан унинг айтганларини эслади: «Дада ойим жуда чиройли бўлган экан-а? Ҳозир росаям кўргим келяпти. Фаришталарга айтсак, ойимни қайтариб ташлаб кетмасмикин? Ахир улар мени соғинганимни билиб туришгандир».

Элёрнинг қалби тилка-пора бўлиб кетди. Йиглаб юборишдан аранг ўзини тийди. Тишини тишига босаркан, бир огиз ҳам жавоб қилолмади. Елкалари титраб, ўгилчасининг сочини силаркан, ичида: «Мен ҳам соғиндим. Жуда соғиндим», — дея олди, холос. Шу гаплардан кейин қайси отанинг кўзларига уйқу келади?

Мана яна юрагини эзаяпти. Шуни билармикин бу миттивой? Гапларидан нимага ишора қияпти? У ёқда бошлиги уйланиш ҳақида ўйлаб кўргин, деб тайинлаганди. Бу ерда эса... онаси, ўгилчаси. Фақат дадасигина жим. Демак, ота унинг иши қанчалар муҳим ва, айни пайтда, ўта хавфли эканлигини англаган-у, бу масалада бирор қарорга келишга қийналяпти. Тонг саҳарда қаергадир кетиш олдидан бир огиз гапирди, холос. «Уйланиш масаласида қатъий қарор қилсанг, хабарини берарсан». Ҳа, дадаси қудаларнинг аҳволини кўриб, бағри-дили эзилган. Балки ўзини уларнинг ўрнига қўйиб кўргандир. Уларга жуда қийин бўлди. Тўғри, куёвининг уйланишига қаршилик қила олмайди, аммо айрилиқ, гулдай қизидан жудо бўлиш... Да-

дасининг кескин шарт қўймаётганининг боиси, балки шундандир.

Чуқур уйга толган Элёрнинг жигарбанди билан хайрлашиши оғир кечди. У авваллари ҳозиргидай қийналмаганди. Йўлга тушаркан, онасига берган ваъдасини бажаришга кучи етмади: Зулфия билан уч-рашолмади.

* * *

Андижонга йўл олди. Қишлоқда дала ишлари билан бирга, утган йили куп сонли оилаларга янги уй-жой қуришлари учун берила бошлаган олти сотихли ер участкаларида ҳам иш қизгин эди. Одамлар астойдил меҳнат қилишарди. Улар ўзлари ва фарзандлари учун яратилаётган қулайликлардан мамнун эдилар. Ахир бир ҳовлида иккита келин билан бирга турадиган оилада учинчи угилни уйлантириш муаммо эди-да. Мана энди орзулари ушала бошлади. Барча вилоятлардаги каби Андижонда ҳам куп сонли оилаларга ер ажратилган эди. Юзлари офтоб нурида қорайган, аммо билакларидан куч-қувват ёғилиб турган қишлоқ аҳолиси бахтли келажак учун тер тўкаётганликларини ич-ичидан ҳис этиб туришарди. Ҳашарлардаги аҳиллик, чин дилдан айтилаётган «Ҳорманг!», «Бор бўлинг!»лар, бирдан бошланиб қоладиган ҳазил-ҳузулу аскиялар ва улар чехрасида тобора ёйилиб бораётган кулги-табас-сум катта-кичикнинг бу қадимий ва навқирон юртга ҳур замон келганидан хурсанд эканлигига далолат эди.

Баъзи туманларда пахта экиладиган майдонлар анча қисқартилган, уларнинг ўрни полиз экинлар ва боғларга бўлиб берилган. Мевали дарахтларнинг олди ҳосилдан нишона бериб, гулга кирган. Йўл бўйларига экилган арча ва хилма-хил гуллар киши кайфияти-

ни кутарар, янги очилган ошхона ва чойхоналар эса димоғни қитиқлаб, узига чорлайди.

Асакага яқинлашиб қолган Элёр бунёдкорлик ишлари нафақат пойтахтда, балки туман ва қишлоқларда ҳам олиб борилаётганидан халқ келажакка ишонч билан қарай бошлагани, мамлакат Президенти бошлаган тараққиёт йули тугри йул эканига яна бир бор амин булди. Бироқ, гуруч курмаксиз булмайдди, деганларидай, эркин жамият қуриш учун курашга бел боғлаган одамлар орасида ўз манфаатини ҳар нарсадан юқори қуювчи, жирканч ишлардан қайтмайдиган виждонсиз кимсалар ҳам учраб туриши, унинг йул-йулакай кутарилган кайфиятини бир зумда йуққа чиқариб, дилини сиёҳ қилди. Юраги тоза одамлар нимага интиляпти-ю, разил ва ор-номуссиз кишилар нималар қиляпти?

Асакага етиб келган Элёр шаҳарда Кореянинг «ДЭУ» компанияси билан ҳамкорликда қурилган автомобиль заводининг очилишига қизгин тайёргарликни куриб юрагидаги ғашлик ўрнини яна хурсандчилик эгаллади — кунглида фахр туйғуси уйғонди. Ҳадемай, бу ердан «Нексия», «Тико», «Дамас» русумдаги янги енгил автомобиллар чиқа бошлайди. Қандай улуғвор ишлар!

Ўзбекистон ўз автомобиль заводига эга. Энди озод юртнинг одамлари янги машиналарда юришади. Ростдан ҳам қандай яхши!

Элёр тўлқинланиб кетди. Бу ерда Жалил Очиловни топишга деярли қийналмади.

IX. УЗБЕГИМ МАШИНАЛАРИ

Андижон. Асакадаги «УздЭУавто» қўшма корхонаси.

Ўзбекистон Президенти ўтирган машина заводга яқинлашиб қолди. Корхона раҳбарияти ва ишчилари, шу яқин атрофда яшовчи аҳоли давлат раҳбарини кутиб олишга чиққан. Элёр бошчилик қилиб тайинланган махсус гуруҳга алоҳида топшириқ юкланган. Заводнинг ичи ва ташқарисини жиддий назоратдан ўтказиш ва Президент хавфсизлигини таъминлаш. Негаки сотувга чиқариладиган «Нексия» енгил автомашиналарига Президентнинг оқ йўл тилаб, уларнинг биринчисига эсдалик учун имзосини қўйиши кўзда тутилган эди.

— Ҳаммаси жойида! — дея хабар берди Элёр Марказга.

Унинг кўнгли хотиржам бўлса-да, ҳушёрлигини йўқотмаган, қарашлари сергак, гап-сўзлари жуда қисқа, аммо аниқ ва тиниқ эди. «Бутун масъулият сенинг буйнингда!» деб топшириқ олганидан буён киприк қоққанини эслолмайди. Зиммасига юклатилган вазифанинг ниҳоятда оғирлигидан бутун танасидан тер қуйиларди.

Орадан ярим соатларча вақт ўтиб завод дарвозаси олдида Президент машинаси кўринди. Халқ мамлакат раҳбарини хурсандчилик билан кутиб олди. Заводнинг илғор ишчилари ва шаҳарнинг нуруний кексалари билан салом-алик қилган Президент уларнинг турмуши, муаммо ва таклифлари, умуман, кўнглидаги гаплари билан қизиқди.

Кекса отахонлар автомобиль заводининг ишга тушганидан беҳад хурсанд эканликларини билдирдилар.

— Шу атрофдаги угил-қизларимиз иш билан таъминланиб, оиласига, эл-юртига нафи тегяпти, — дея фикрини билдирди кўп йиллардан бери мактаб ўқитувчиси бўлиб ишлаган, эндиликда кексалик гаштини сураётган отахон. — Уларнинг астойдил меҳнат қилаётганини кўриб, бизнинг ҳам гайратимиз жўшиб кетяпти.

— Заводда қаторлашиб турган ажойиб машиналарни айтмайсизми? — гапга қўшилди маҳалла фаолларидан бири. — Кўриб кўз қувнайди. Наҳот, ўзимизнинг машиналарда маза қилиб юрсак?

— Ҳа, умрингиздан барака топинг. Миллатнинг шаънини, гурурини кўтарадиган ишлар қилясиз, — деди Иккинчи жаҳон урушининг азобини тортган кекса отахон кўлидаги ҳассасига таяниб. — Янги машиналарни кўриб, биз қарияларнинг ҳам кукси тоғдай кўтарилди.

— Раҳмат, соғ бўлинглар, — дея Президент нуронийларга самимий миннатдорлик билдирди. — Энди сизларга мана шу ёшларни дуо қилиб юриш ярашади. Андижонликлар азал-азал меҳнаткаш, танги, юрагида ўти бор инсонлар. Ун икки ёшида тахтга ўтирган, кейинчалик тақдир тақозоси билан шундай катта Ҳиндистонни забт этиб, буюк бир империяга асос солган Заҳириддин Муҳаммад Бобур ҳам, элнинг юрагидан жой олган оташнафас шоир Чўлпон ҳам, шўро зулмига қарши курашга бел боғлаган Дукчи Эшонлар ҳам шу тупроқнинг фарзандлари бўлган. Биз бу заводни бежиз Андижонда қурганимиз йўқ, сизларнинг тажрибангизга ва ёшларимизнинг гайрат-шижоатига ишонганимиз учун ҳам Асака шаҳрини танладик. Адашмаган эканмиз, мана бугун заводнинг дастлабки машиналари халқимиз хизматига шай бўлиб турибди. Уйлайманки, бу улкан ишларимизнинг бошланишидир.

Ёшлардан бири сўзлашга жазм этди. Махсус ишчи кийимидаги баланд бўйли, бугдойранг, келишган йигит бугунги тараққиёт даврида жуда муҳим касблардан бирини эгаллаб, мамлакат довругини жаҳонга танитишдек улкан вазифага ҳисса қўшаётганидан фахрланиб сўзлади. У бироз ҳаяжонланишига қарамай:

— Мен ўзим ҳам бу машиналарнинг бирини минаман! — дея сўзини тутатди.

Маҳаллий аҳоли ва завод ишчиларининг юзкўзларидаги меҳр-муҳаббат, гап-сўзларидаги оҳанг самимий эди. Буни дилдан ҳис этган Президент мамнунлик билан заводга юзланди ва руҳи кўтарилиб, дарвоза сари қадам ташлади.

Неча йиллик меҳнатнинг биринчи ҳосилини кўриш, унинг одамлар қўлига етиб боришини ва бундан улар жуда мамнун эканини юракдан ҳис этиш катта бахт. Купчиликнинг дуосини олиш ҳар бир инсон учун шаараф эмасми?

Марказий Осиёда биринчи бўлиб дадиллик билан амалга оширилган ишни халқ қўллаб-қувватлаган эди. Автомобиль заводининг яна бир муҳим жиҳати, унинг мамлакат иқтисодиётига салмоқли таъсир кўрсатиши кутилган. Шу билан бирга, Ўзбекистон дунёдаги автомобиль ишлаб чиқарадиган мамлакатлар рўйхатига қўшилиб, йигирма саккизинчи давлат сифатида қайд этилганди.

Кутилган дақиқалар етиб келди. Ўзбекистон Президенти оппоқ рангдаги «Нексия» автомашинасига яқинлашди. Ҳавас билан кўздан кечиргач, унинг ортида қаторлашиб турган турли рангдаги юзлаб машиналарга нигоҳ ташлади. Ҳа, энди мамлакатнинг барча йўлларида мана шундай чиройли, бежирим машиналар юради. Улар шаҳар ва қишлоқларнинг кўркига кўрк

қўшади. Бу ҳали бошланиши, холос. Мана шу заводда кейинчалик янги-янги русумдаги машиналар ишлаб чиқарилиб, нафақат маҳаллий аҳолига, балки бошқа хорижий давлатларга ҳам етказиб берилади. Қараб-сизки, Марказий Осиёда Ўзбекистоннинг иқтисодий салоҳияти ва тутган ўрни янада ортади. Дунё ҳамжамияти Ўзбекистоннинг танлаган йўли тўғри эканлигига яна бир бор ишонч ҳосил қилади.

«Ҳа, заводнинг ишга тушиши буюк келажак сари қўйган дадил қадамларимизнинг бири бўлди!» — кўнглидан утказди Президент «Нексия» автомашинасига дастхат қўяркан. Бу лаҳзаларни унлаб фотомухбирлар кетма-кет суратга олиб, кўпроқ кадрга тушириб қолишга шошилди. Шодиёнага шерик бўлаётган Жанубий Кореянинг «ДЭУ» корпорацияси президенти Ўзбекистон давлати раҳбарини табриклашга ошиқди.

Мустақил ҳамдўстлик мамлакатлари ичида Ўзбекистоннинг келажаги буюклигига ишонган корпорация президентининг дил сўзлари жуда таъсирли чиқди. У, аввало, мамлакат Президенти ва халқига ўз миннатдорчилигини билдирди. Ўзбек миллатининг тиришқоқлиги, гайрати ва меҳнатсеварлигига гувоҳ бўлгани, чиндан ҳам бу халқнинг эртанги куни порлоқ эканини алоҳида таъкидлаб ўтди.

— Дарҳақиқат, юртингизга нисбатан «жаннатмакон» сўзи бежиз ишлатилмас экан. Табиати гўзал ва бетакрор, одамлари эса танти ва меҳнаткаш. Биз ҳамкорлик қилишда Ўзбекистонни танлаб адашмаган эканмиз! Мен ўзбек халқига янгидан-янги зафарлар тилаб қоламан! — деб ўз сўзини якунлади меҳмон.

Гулдурос қарсақлар янгради. Заводнинг дастлабки машиналари автосалонларга йўл олди.

Ўзбекистон Президенти Андижон шаҳрининг кўчаларини, йўл бўйидаги паст-баланд уйлар, катта-кичик дўконлар, офисларнинг ҳолатини кўздан кечираркан, ҳали қилинадиган ишлар жуда кўплиги ҳақида ўйга толди. Шаҳарнинг янги қиёфасини кўз олдига келтирди. Эҳтимол, кенг ва равон кўчалар, кўкка бўй чўзган уйлар, меҳмонхоналар, ёшлар ижодий уйи ва бизнес марказларини бунёд этиш ҳақида режа тузгандир. Балки, бу режани бутун мамлакат миқёсида амалга ошириш тўғрисида фикр юритгандир. «Ҳадемай, бу йўлларда «Тико», «Дамас», «Нексия» автомашиналари юра бошласа, қандай яхши. Бироқ бу замонавий машиналарга шаҳарларнинг қиёфаси ҳам мос тушиши керак. Демак, олдинда катта бунёдкорлик ишлари турибди! Агар тинчлик ва осойишталикни таъминлаб берсак, халқ ўз юртини чинакамига гуллаб-яшнатишга қодир. Унинг ақл-заковати беқиёс, куч-қудрати улуг, буюк келажак учун ҳар қандай қийинчиликларни енгиб ўтишга бел боғлаган. Ҳа, мен Ўзбекистоннинг энг ривожланган мамлакатлар қаторидан жой эгаллашига ишонаман! Бу йўлдан мени ҳеч қандай куч қайтара олмайди».

Х. ТОРГА ТОР ДУНЁ

Чилонзор ҳудудидаги чойхоналарнинг бирига олдинма-кейин бўлиб тўрт киши кириб келди. Кўлига семиз портфель кўтарганича ҳовуз бўйидаги бўш темир сўриларнинг бирига биринчи бўлиб келган тепакал киши — ўша тўрт улфатнинг бири, «профессор» лақабли Мирвосил Боқиев.

Кўлидаги нарсаларини дастурхон урнида ёзилган қалин клеёнка устига қўйгач, чуқур «уф» тортган киши — собиқ милиция майори Наримон Бердиев. Бир пайтлар у баланд буйли, елкадор, кенг юзлари ялтираб турарди, айни пайтда, лунж осилган, башара тундлашган, қад-қомат эса олдинга эгилган. Ўша юзлари ёғ босган вақтларда савдо ва маиший хизмат курсатиш корхоналари раҳбарлари орасида «Қопқон» деган ном орттирган Наримон Бердиевни бу ерга ташриф буюрган улфатлардан фақат бир кишигина «Олдиев» деб ҳазил қиларди, холос. Бошқа ҳеч кимнинг бундай дейишга журъати етмасди. Бу оғзи полвон одамнинг кимлигини шу заҳоти англадингиз: хаёлингиздан куп йиллар каттагина гастронормни, сунгги йилларда эса озиқ-овқат магазинини бошиқарганидан «Завмаг» деган унвон-лақаб орттирган Мажиддин Қамбаров ўтди. Аслида, унинг тилини бир қарич килиб, баралла сайрашига асоси бор эди. Огайни бўла туриб, ҳамма қатори улуш ажратарди. Бўлмаса, «қопқон»га тушиши ҳеч гап эмасди. Шунданми, алами ичида, айниқса, кейинги пайтларда «Сенинг фамилиянг Бердиев эмас, Олдиев бўлиши керак!» деб бемалол гапира бошлаганди.

Чарчоғини босиш учун кўлларини машқ қилдираётган тренерга нигоҳингиз тушгандир? Улфатлари орасида «Кўлқоп» десангизгина уни танишади, бўлмаса, «Қайси Алишерни айтяпсиз?» деб мужмал жавоб қайтаришлари турган гап.

Эрта кунда чойхонага келиб олган бу кишилар, ўша сиз билган кўланкаси йўқ одамлар эди.

— Сал узоқлигини айтмаса, яхши жой! — дея ўзини кўрпачага ташлади Қопқон. — Беданаларнинг сайрашини қара! Олдин келганмисизлар ўзи?

— Таърифини эшитганман-у, аммо ҳеч келмаган эканман, — жавоб қилди Профессор атрофга завқланиб тикиларкан. У аллақачон портфелини очиб, турли ичимликларни дастурхон устига қўйиб улгурган эди.

— Сен бу ҳовуз бўйида бир дам олгин, кейин ҳаргал шу ерга келадиган бўлиб қоласан, — деди Қўлқоп нописандлик билан. — Тинчлигини қара.

— Ҳовузда балиқ бор, шекилли, а?

Профессорнинг ёш боладай ҳайратига биқинига иккита ёстиқни қўйган Қопқон мийиғида кулиб қўйди.

— Ҳуш, ҳамма нарса олинбди. Демак, овқат қилишни бошласак ҳам бўлади. Қани, ошпаз, гуруч солишга тайёр қилиб қўяверамизми? — деди Завмаг ошнинг масаллиқларини ажратиб, ҳамма нарса олинганига амин бўлгач, кафтларини бир-бирига ишқаркан, Профессорга юзланиб.

— Илтимос, шу шаштингдан қайт! — ёнбошлаган жойидан туриб кетди Қопқон. — Бу сафар шавла эмас, ош ейишга келдик. Профессор, бор, чойхоначига айт, ўзи дамласин!

— Қўявер, ўзим айтаман, — деди Қўлқоп юз-кўзларида бир зумда завқланишдан асар ҳам қолмаган, сувга тикилганича туриб қолган Профессорга нигоҳ ташлаб.

Узини бу ердагилардан анча ақлли санаган Профессорнинг ростдан ҳам энсаси қотган эди. Қопқон уни ким деб ўйлаяпти, ўзи? Қули калталигига ёки уч-тўрт марта хизматларини гизиллаб юриб қилганига югурдакка чиқариб қўйдими? Бир замонлар пичоғи мой устида бўлган бўлса бордир. Аммо ҳозир ҳамма қатори тўртта улфатнинг бири, холос. Нимасига кеккаяди бу қари пасод!

Профессор хаёлини йиғиб, елкаси оша Қопқонга қаради. Одамлар билан гаплашавериб, кимнинг қанча беришини калласида сақлайвериб, психолог бўлиб кетган «Олдиев» домланинг журъат қилиб кўзига тик қарашига, бунинг устига, писанд қилмагандай жойидан қимирламаганига ҳайрону лол қолди. Урнидан шартта туриб кетига бир тепиб, ҳовузга тушириб юбормоқчи ҳам бўлди. «Эҳ! — деди хаёлан. — У замонлар ўтиб кетди-да. Ўшанда шу қилигингни қилганинга борми, тепиб ўтиришимга ҳожат ҳам қолмасди, шундай қарганимдаёқ ўзингни сувга отардинг, галварс!»

Палов буюртма қилинди, апил-тапил салат тайёрланиб, ол-ол бошланганида, гиналар сал унутилгандай бўлди.

— Янги машиналарни кўрдиларингми? — дея гап бошлади Завмаг иккинчи пиёлани бўшатгандан кейин. — Қойил қолмасдан илож йўқ!

— Нексияни қара, чиройлигини! Учаман, дейди-я!

— Худди сотиб олгандай гапирасан-а, Профессор, — Қопқоннинг гапи қўпол ва дағал чиқди. — Ҳали бу машиналар бир қишни кўрсин, ана ундан кейин баҳо берасан.

— Миниб кўрганим учун ҳам айтяпман, — деди Профессор.

— Бир марта чиққанинга шунчалик оғзингдан сўлагинг оқяптими? — деб қулидаги ароқдан бўшаган пиёлани дастурхонга ташлади Қопқон.

— Тан беришни ҳам билиш керак-да, — деди таънага жавобан Профессор. Бироқ бу галги жавоби аввалгисига қараганда анча дадил янгради.

— Нимага жаҳлинг чиқади? Узимизнинг «Жигули»дан қаери ортиқ?

— Отдан тушсанг ҳам эгардан тушмайсан-а, Олдиев. Бўлди энди, оқимга қарши туришни бас

қилсанг-чи! — Профессорнинг ёнини олган бўлди Қўлқоп. — Нима булгандаям узимизники-ку. Тан беришинг ўлим билан баробарми дейман?

— Сан жим турсанг бўларди, — дея ялт этиб тренерга қаради Қопқон. У гезариб кетганди. Нигоҳлари найзадек санчилди. «Олдиев» деган сўз энди тренернинг оғзидан ҳам чиқа бошлаган эди-да. Қаддини ростлаб ўтираркан, газаб билан гапини давом эттирди. — Олдин Элёр деган йигитни баҳона қилгандинг, энди-чи, энди нимани сабаб қилиб кўрсатасан? Нега уч йилдан бери чемпионатда қатнашмаяпсан? Жўжахўрозларингдан бирортаси чорак финалгаям етиб боролмаяпти-ку?! Яна тренерман деб гердайишингга ўлайми, сенинг!

— Тренерликни ҳам тортиб олишди, — деди Қўлқоп надомат билан.

— Сендан-а? Ким экан у зўравон?

— Ким бўларди, ўша аламзада Рустам!

— Қуйнингда илон сақлаган экансан-да.

— Кўрнамак!

Тренер шундай деб, хонтахтага мушт туширди. Чўчиб тушган Профессор «ўзингни қўлга ол» дегандай, унинг елкасига аста уриб қўйди.

— Битта тирранчага кучинг етмаса, биз билан нима қиласан улфатчилик қилиб, — дея писанда қилди «Олдиев». Кейин бу гапидан ҳузур қилиб, ичида «биру бир» деди. Унинг айни пайтда айтган жавоби тренернинг «Олдиев» деган мазахидан анча кучли чиқди, назарида.

— Тўрттаси келиб биқинимга пичоқ тираганидан кейин нима қилишим керак эди? Тинчгина топширдим.

— Йўғ-э? — деди Профессор кўзларини олайтириб.

— Ҳм, қўрқибсан-да, ким айтади сени собиқ боксёр деб? — дея баттар тиржайди «Олдиев».

— Етар шунча ишлаганим.

— Бошқа нимаям дердинг, — деди Қопқон буш турган ёстиқни ёнбошига олиб. У энди ҳар бир гапидан янада купроқ ҳузурланар, кўз қарашларида «бу кунингдан баттар бўл!» деган маъно шундоққина билиниб турарди.

— Бир пайтлар сени ҳам пенсияга ҳайдашганида биз кулмагандик, — алами ичида қолиб кетаётган Қўлқоп бошига ёгилаётган таъна тошларига муносиб жавоб қайтарган бўлди.

— Узим кетганман.

— Улжадан айрилган мушукдай шалвираб қолганинг эсингдан чиқибди-да, — деди Қўлқоп «хўш, мана бунисига нима дейсан?» дегандай кўзларини лўқ қилиб.

— Э-э, бўлди-да, энди. Ўтган ишга салавот. От тепкисини от кўтаради деб, бир-биримизни ҳазилмазах қилаверамизми? Ҳамма нарсаниям чегараси бўлади. Дам олгани келдикми, мириқиб ҳордиқ чиқариш керак. Қани, оламизми?

— Офарин, ўртоқ Профессор! Бу гапингга ростданам ичмасак бўлмайди, — Қопқон шундай деб пиёладаги ароқни шимирди. Кейин одати бўйича пиёлани ағдариб, бир томчи ҳам қолмаганини кўрсатиб қўйди.

Шу тобда собиқ милиция ходими шерикларига ён босмаганди, аслида у Профессорнинг ўзини бошқаларга тенг қилиб кўрсатганидан, тақир бошини, озгин гавдасини шунқор от даражасига кўтарганидан энсаси қотиб, «офарин»лаган — калака қилган эди. Кейин бунини улфатлари тушунган-тушунмаганлигини билиш учун ҳиҳилаганича уларга бир-бир қараб чиқди.

— Сен, яхшиси, бу янги машиналардан нега кўнглинг тўлмаганини гапир! — деди Профессор ўрта-

ни ислоҳ қилганидан гердайиб. — Қани, айт-чи, қўшниларимиздан кимда бор? Бирортасида йўқ! Аммо бизда бор! Завмаг айтгандай, ҳеч бўлмаса, шунисига қойил қолиш керак-ку!

— Сен энди телевизорга чиқиб дикторлик қилсанг ҳам буларкан, — дея мийиғида кулди Қопқон.

— Ёшим утиб қолди-да, бўлмаса жон деб борардим, — буш келишни истамади Профессор.

— Агар анави кичкина «Тико»сидан миниб олсанг борми, жуда ярашса керак? — дея совуқ тиржайди Қопқон.

Унинг заҳарханда кулиши Профессорнинг жон-жонидан утиб кетди. Бироқ Завмагнинг «огирроқ бўл» дегандай елкасига қул ташлаши унинг шаштидан қайтарди. Қопқонга қарши қаттиқроқ бир нима дея олмаса-да, бу унга жуда қул келгандай, салгина хезланиш билан чекланди.

Бироқ, бу шунчаки қараш ҳам Қопқоннинг таъбини бузди.

— Ҳм, гапир!

— Э-э, садқан улфат кет-э!

— Пулинг бўлса оласан-да, нимангга гердаясан!

— Шу ҳовузда чўмилсанг-чи, олдингда туриб бўлмаепти, — деди Профессор муносиб жавоб топгандай.

— Ҳозир ўзингни сувга отиб юбораман!

Завмаг Профессорни ошхона томон судради. Шу билан гап-сўз бироз тинчигандай бўлди. Аммо паловхўрликдан кейин кек сақловчи Қопқон яна «ҳужум»га ўтди.

XI. МАХФИЙ УЧРАШУВ

Наманган. Шаҳар четидаги қабристон.

Қайсидир қабр четига қўйилган ёғоч ўриндиқда худди ичида тиловат қилаётгандай бошини хам қилган куйи бир киши утирибди. Узун плашининг ёқасини кўтариб олган, бошидаги чарм шапкасини бостириб кийгани учун уни таниш қийин эди. Ҳар замонда чор атрофга куз қирини ташлаб қўйишидан у кимнингдир келишини сабрсизлик билан кутаётганга ухшарди. Афтидан, бу ерга анча барвақт келган, шекилли, баҳорнинг эрталабки аёзида бироз совқотгани билиниб турарди. Қўлларини бир-бирига ишқаб сал булса-да, иситиб олаётган бу кимса Хидирниёз эди. Қизиқ, у бу ерда нима қилиб утирибди экан? Кимни кутаётган бўлиши мумкин?

Ниҳоят, қабристон йўлагига нотаниш киши кўринди. Қаддини тик тутиб бемалол қадам ташлаши, теварак-атрофга назар солмай тўғри шу томонга келиши унинг бу ерларни аввалдан яхши билишини англатар эди. Ҳа, сиз уни каердадир кўргандай бўляпсиз-у, аммо эслай олмаяпсиз. Ана, ўрнидан туриб қўл қовуштирган Хидирниёзга деярли яқинлашиб қолди. Чўққи соқолидан, ингичка юзидан, бироз юмуқ кўзларидан энди танигандирсиз? Топдингиз, бу ўша Намангандаги воқеалардан сунг талаб ва истакларини Олий Мажлисга баён қилиш ўрнига хорижга чиқиб кетишни афзал билган қочоқ Бозор Намангоний эди. Унинг қабристонга ташриф буюрганидан ҳайрон бўляпсизми?

Яқинда унинг онаси бу ёруғ оламни тарк эди. Бу хабарни унга амаллаб етказган Маматқул ҳозир бу ерда йўқ. Сохта паспортига Туркия фуқароси Насим

Қовунчи деб ёзилган, аммо асли келиб чикиши наманганлик бўлган бу шахс, яъни Бозор Намангоний анойилардан эмас, у Маматқулнинг энди ҳеч қандай обрўэтиборга эга эмаслигидан, аксинча, ортидан одам қўйилганидан яхши хабардор. Шунинг учун Ўзбекистонга қачон боришини ҳеч кимга билдирмади ва, мана, у аэропортнинг назорат постидан бемалол утиб, онаси дафн қилинган қабристонда юрибди. Бу ерга келишидан олдин кучадаги телефон будкасидан Хидирниёзга қўнғироқ қилиб, учрашув жойи ва вақтини маълум қилди, холос.

— Ассалому алайкум, ҳазрат, — деб салом берди Хидирниёз Бозор Намангонийга пешвоз юриб.

Бозор Намангоний бошини қимирлатиб алик олди, бироқ кучоқ очган Хидирниёзни қўли билан тўхтатиб, ўриндиққа ўтирди. Фотиҳа сурасини ўқиб, тиловат қилди. Дуодан сўнг кафтларини қабрга босиб, сўнг юзига суртди. Шундан кейин ўрнидан туриб, Хидирниёзга юзланди. Меҳмоннинг ҳаракатларидан ўзича таъсирланиб кетган Хидирниёз кўзларига ёш олди. Бозор Намангоний уни бағрига босди.

— Аллоҳ утганларимизнинг охиратларини обод айласин.

— Омин, — деди Хидирниёз мунгли овозда.

— Марҳумларни зиёрат қилиш фарзанднинг бурчидир. Бу муқаддас вазифани бажариш вақт ва макон танламайди. Иложи йўқ-да, деб баҳона қилмоқ ожизларнинг иши. Аллоҳ, бизни ана шундай ожизлардан қилмаганинг учун ўзингга шукроналар бўлсин. Бизнинг юрагимизни жасоратли қил, муқаддас дининг йўлида олиб бораётган эзгу ишларимизда Ўзинг кучқувват ато эт.

— Омин.

— Хўш, ана энди гапир. Нима ҳаракатдасизлар? — дея сўради Бозор Намангоний қабрни тарк этаркан. — Нега ўртадаги одам алоқага чиқмаяпти?

— Ҳайронман. Лекин келганингизни эшитиб хурсанд бўлиб кетдим.

— «Султон Ҳавоий»нинг таклифлари инобатта олинмасин. У айтганидай, Ўзбекистондаги вазиятни тинч йўл билан, яъни турли намойишлар, норозилик митинглари уюштириб ҳал қилиб бўлмайди. Ҳокимият қурол ишлатиб тортиб олинади. Ўша биринчи учрашувимиздаги гап ўз кучида. Президент йўқ қилиниши керак. Суиқасдни қачон ва қандай утказишни яна келишиб оламиз.

— Тушундим, ҳазрат.

— Шу ерда хайрлашамиз. Мени кузатиб чиқма.

— Бир кеча азиз меҳмоним бўлмайсизми?

— Тез орада дийдорлашамиз. Ана шунда сен менинг азиз меҳмоним бўласан.

— Бу кунларни интизорлик билан кутаман.

— Бир-икки ой ичида Тошкентга НАТОнинг Бош қотиби келиши режалаштирилибди. Унга ҳужум уюштириб, бу ердаги вазиятни кескинлаштириш керак. Эплай оласанми?

— Бош устига. Муқаддас динимиз йўлида шаҳид бўлиш биз учун олий мартаба.

— Бу мақомга етишиш ҳар биримизнинг орзуимиз. Аммо сен шошма. Ҳали қиладиган энг катта ишимиз бор. Ана шуни бажаришимиз ва бу юртнинг энг улуглари бўлиб, даврон суришимиз лозим. Қазои қадримиз етганда эса, Аллоҳ олдида ёруғ юз билан борамиз.

— Иншоаллоҳ.

— Бўлди, шу ерда қол. Мендан кейин чиқарсан. Ҳа, айтгандай, ортидан одам тушган биродарларни тозалаб тур! Уларга ишониб бўлмайди.

— Маъқул.

Хидирниёз анчагача Бозор Намангонийнинг ортидан қўл қовуштириб турди-да, аста ортига қайтди.

ХИ. ТАШРИФ

1997 йилнинг ёзи.

Тошкент аэропорти.

Улкан самолётдан НАТО Бош котиби виқор билан тушиб келди. Юқори мартабали меҳмоннинг Ўзбекистонга илк бор қадам ранжида қилиши эди. Бу ташриф ёш мустақил мамлакатнинг дунёдаги энг кучли ҳарбий блок билан бошланаётган дустона муносабатларининг дебочаси деб эътироф этилаётганди. Шунданми, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги (МДҲ)га кирган мамлакатлар орасида Бош котибнинг биринчи бўлиб Ўзбекистонга келиши жаҳон ҳамжамиятини қизиқтираётган бўлса, баъзи давлатларнинг отдан тушса ҳам эгардан тушмаган раҳбарларининг гашини келтираётган эди. Улар учун қизиқ-да: бир ойча аввал АҚШ давлат котиби келиб кетганди. Кейин ўзбекистонлик бир гуруҳ журналистлар НАТОнинг Брюсселдаги штаб-квартираси ва Монс шаҳридаги Бош қўмондонлик штабида бўлиб қайтишди. Энди эса орадан бир ҳафта ўтар-ўтмас, Бош котибнинг ўзи Ўзбекистонга келиб турибди.

Миллий хавфсизлик хизмати ходимларига, ҳақиқатан ҳам, жиддий вазифа юклатилгани шундан эди. Ҳали тасдигини топмаган хабарларга кўра, НАТО Бош котиби раҳбарлик қилаётган делегацияга ҳужум уюштирилиши мумкин. Агар бу тахмин ўз исботини топадиган бўлса, Ўзбекистоннинг ушбу альянс билан «Тинчлик йўлида шериклик» дастури доираси-

даги ҳамкорлигига путур етади ва бундан қандайдир кучлар манфаатдор, албатта. Балки бундан кузланган мақсад узбекистоннинг АҚШ билан тобора дустана тус олаётган муносабатларига тусқинлик қилиш, шу орқали адоват қўзғашдир. Демакки, Америка Федерал Қидирув бюроси (ФҚБ) шундай маълумотни етказган экан, нимадир булиши мумкинлигидан огоҳлантирган, албатта.

Элёр эрталабки йигинни эслади.

— Бу сигнал қанчалар асосли ёки асоссиз эканлигидан қатъи назар, делегация аъзоларининг хавфсизлигини таъминлашимиз керак! — тушунтирди полковник Буронов майор Жалил Очиллов бошчилигидаги гуруҳга. — Сергаклик ва яна сергаклик! Агар бу ишда бирор ЧПга йул қўйсақ, аввалги курсатган жасоратимизни баъзи давлатлар тасодиф деб ўйлашади. Шундоқ ҳам жосус Жигархун ва шерикларининг айнан Тошкентда қўлга олинганига, бу фақат ўзбекистонлик тинчлик посбонларининг саъй-ҳаракати бўлмаса керак, деб ҳамон куч-қувватимиз ва мардлигимизга ишонқирамасдан турли миш-миш тарқатаётганлар бор.

— Улар тарихимиздан беҳабар булишса керак, — деди Жалил Очиллов сал гижиниб. Унинг қўллари беихтиёр мушт бўлиб тугилган эди.

— Кучли давлатлар билан турли соҳаларда олиб бораётган алоқаларимиз кимларгадир ёқмаслиги табиий, — дея қиёфаси тундлашган ходимига нигоҳ ташлаб қўйди полковник. — Собиқ Иттифоқни тиклаш умидида юрганлар ёш мустақил давлатларда турли хуружлар уюштириб, ана, ўз йўлини тополмай, парокандаликка йўл қўйяпти, мамлакатни бошқара олмай инқирозга юз тутяпти, деб аюҳаннос солмоқда. ўтган олти йиллик муддатни улар ҳамон назарга илишмаяпти. Энди

орқага йўл йуқ эканлигини тушунишни иташмаяпти. Демак, пайт пойлашяпти, имкон қидиришяпти. Шунинг учун ҳушёрликни йуқотмаслигимиз шарт! Бир ҳафта олдин айтган гапимни яна такрорлайман: вазифангиз меҳмонларнинг ёнида юриш эмас, атрофини кузатиш, борадиган объектларни ниҳоятда синчковлик билан текшириш. Тушунарлими?

Қуйилган вазифа тушунарли эди, албатта. Аммо хабарни кимдан ёки қаердан олингани нега айтилмаган? Америка ФҚБни ким огоҳлантирган? Уларнинг ўзлари билишдимиз ёки бу ердан туриб у ёққа маълумот берилдимиз? «Бош котибнинг ҳаёти учун бош қотиришаётган экан, нима учун мавҳум гап қилишадими? Ёки уларнинг асосий иш принципи содир этилиши мумкин бўлган хавфдан огоҳ этиш, холосми? Лекин бу сигнал шунчаки огоҳлантириш эмас-ов. Бу ерда қандайдир катта нохушлик яширинганга ўхшайди. Кечаси миямга келган тахминни Жалил акага айтмасам бўлмайди».

Бу каби саволлар Элёрнинг хаёлидан бир-бир утаётган пайтда, микрофонда котиба аёлнинг овози эшитилди:

- Сизни Вазирлар Маҳкамасидан сўрашяпти.
- Бош вазирми?
- Ҳа.
- Ҳозир.

Полковник гўшакнинг бир учини кафти билан беркитиб, йигилганларга кетиш учун рухсат берди. Майор Очиловга эса, қабулхонада кутиб туришни тайинлади.

Хонадан чиққан Элёр пайтдан фойдаланиб, кечадан буён хаёлини банд этган режасини бошлигига айтди.

— Қуйсанг-чи, бунақа гапни! — дея Жалил Очилов дарҳол эътироз билдирди. — НАТО вакилларига-я? Ким журъат этади?

— Делегацияга ҳужум уюштирилиши ҳақидаги хабар рост ёки ёлғонлигидан қатъи назар, биз ҳеч нима ютқазмаймиз, — деб фикрини тушунтиришга ҳаракат қилди Элёр.

— Бу оворагарчиликка ким рухсат беради?

— Полковник Буронов.

— Маълумотларга шубҳа билан қарашинг яхши, лекин вазият бутунлай назоратимизда булади, — дея тааж-жуб билан ходимига боқди бошлиқ. — Биздан ташқари, Ички ишлар вазирлигининг махсус гуруҳи ишлайди. Ҳужум тугрисидаги маълумот уларга етказилгани учун бу ташрифга жиддий қарашяпти. Агар сен айтган режа бўйича ҳаракат қилганимиз меҳмонимизнинг қулоғига етиб борса, биз ҳақимизда нима деб уйлайди? Мамлакатда сиёсий барқарорлик йуқ экан деган хулосага келмайдими? Котибни қандай обрўга эга шахс эканлигини тасаввур қиялсанми, ўзи?

— Бу масаланинг иккинчи томони, уртоқ майор, — деди Элёр буш келмай. — Агар хабар сохта булмай, қотиллик руй берса, нима бўлади?

— Тўғрисини айт, фолбинликдан ҳам хабаринг борми?

— Йўқ!

— Унда гумондан фожиа ясама.

— Билмадим, кўнглим негадир гаш.

— Нимадан шубҳадасан?

— Маълумот ишончли одамдан олинганми?

— Балки. Аммо мен унчалик ишонмайман. Шундай мудҳиш режа тузган қабиҳ кимсалар телефонда гаплашадими? Америка махфий хизмати телефонда-

ги гаплардан шундай хулоса чиқариб, ҳар эҳтимолга қарши деб, Ички ишлар вазирлигини огоҳлантирган, холос. Мана, кўрасан, ҳеч қанақа хавф бўлмайди. Бўлиши ҳам мумкин эмас.

— Менимча, масала жиддий, ўртоқ майор. Жиноятчилар қамоқда ҳам жим ётмаётганга ўхшайди. Полковник билан маслаҳатлашиб кўринг. Биз қилмоқчи бўлган ишни меҳмонлар умуман билишмайди, ишонаверинг, буни сездирмасдан амалга оширамиз, — яна бир фикрини ўтказишга уриниб кўрди Элёр.

— Қаерда? — деди қайсар ходимига юзланган бошлиқ.

— Балки Мудофаа вазирлигидан чиқишдадир.

— Нега?

— Протокол буйича Мудофаа вазирлигидаги учрашув ташрифнинг охиргиси. Демак, ҳеч қанақа ҳужум бўлмади-ку, хабар сохта экан-да, деб айни мана шу йўналишда бироқ хотиржамликка берилишимиз мумкин.

— Ростданам жуда эҳтиёткор бўлиб қолибсан. Ортиқча хавотирга берилмай, гуруҳга етиб ол.

Элёр кетди. Қолган гапдан хабари йўқ. Лекин ўқувчини бундан огоҳ қилиб қўймасак бўлмас.

Жалил Очилов ходими кетгач, бирдан қаттиқ уйга толди. Хабарни айнан қайси қамоқхонадан тарқатилганини билишолмади. Фақат назоратни кучайтиришди, холос. Аммо Элёрнинг шубҳаси ҳаммасидан ўтиб тушди. Майорнинг жиддий хаёлга толганининг боиси шундан эди. Нима қилса экан: полковникка айтсинми ёки айтмасинми? Бироқ, бундай пайтда узоқ мулоҳазага берилиб ҳам бўлмайди. Дарҳол тарозига солди: айтгани полковникка ёқмаса, нари борса жиддий танбеҳ эшитади; мабодо айтмаса-ю, бирор кор-

хол руй бериб қолса, Элёр оппоқ, у эса қора булиб қолади...

— Сен узинг нима деб уйлайсан? — деди полковник Буронов бу кутилмаган режадан бироз сергак тортиб.

— Жуда ҳайрон булиб қолдим, уртоқ полковник. Аммо Элёрнинг таклифини эътиборга олсак, кунгил тинч булармиди. У ниманидир сезгандай...

— Иккиланмай аниқ гапир!

— Маъқуллаيمان.

— Бупти, уйлаб кўраман. Қани, тезда аэропортга бор!

Жалил Очиллов билан полковник Буронов ўртасида ана шу суҳбат бўлиб ўтди.

Самолёт келишидан аввал ҳамма ўз жойини эгаллади. Полковник ҳали бир қарорга келмагани сабабли Жалил Очиллов бу ҳақда Элёрга индамай қўя қолди.

* * *

Бош котиб ўтирган махсус машина кўриқчилар ҳамроҳлигида Оқсаройга йўл олди. Бош котиб шаҳарни томоша қиларкан, бу юртни бежиз Шарқнинг юлдузи деб аташмас экан, деган уйга борди. Жаҳон цивилизациясига тамал тошини қўйган энг буюк алломалар шу юртдан етишиб чиққанлиги эса, бу жанобни аллақачон ҳайратда қолдирган ва у собиқ Иттифоқнинг темир чангалида туриб ҳам шунча республикаларнинг ичида биринчи бўлиб президентликни жорий этиши ва салдан кейин ҳеч иккиланмай ўз мустақиллигини эълон қилишидан бу юрт уғлонлари томирида ўтмиш аждодларининг қони оқаётганига амин бўлган эди.

Марказий Осиёда муҳим стратегик аҳамиятга эга бўлган ҳудудда жойлашгани, қадим ва яқин ўтмиши ҳам бой тарихга эгаллиги, халқининг меҳнатсеварлиги,

энг муҳими, тинчлик ва тараққиёт йулини танлагани, утган қисқа даврда ўзига хос ва мос ривожланиш йўлини қатъий белгилаб олгани, мақсади қуролланиш эмас, адолат асосида фаровон эркин жамият қуриш эканлиги дунёдаги қудратли давлатларнинг диққатини тортгани каби, катта куч ва салоҳиятга эга булган НАТОнинг ҳам эътиборини жалб қилганди.

Мамлакат Президенти бошиданоқ тинчлик ва тараққиёт йулида хар қандай давлат, халқаро ташкилот ва уюшмалар билан тенг манфаатдорлик асосида ҳамкорлик қилишга тайёр эканлигини очиқ-ойдин баён қилганди. Бундай бағрикенглик дунёдаги нафақат энг тараққий этган мамлакатларни, балки энг йирик сиёсий блокларни ҳам бефарқ қолдирмаган ва улар эндиликда ўз тақлифлари билан буюк келажак қуришга бел боғлаган Ўзбекистонни ҳеч иккиланмай ҳамкорликка чорлаётган эди. Бугунги ташриф ана шундай дўстона шерикчиликнинг бири сифатида эътироф этилиб, дунё ҳамжамиятининг диққат-эътиборига тушган, бунга асло шак-шубҳа йўқ эди.

Бу кўҳна дунёда тинчликсевар кучлар сингари, ёвуз ниятли гуруҳлар борлиги ҳеч кимга сир эмас. Балки НАТО вакилларига қилинадиган ҳужум шунчаки йўлига амалга ошириладиган уриниш бўлиши мумкин. Бундан кўзланган мақсад эса, тамомила бошқа.

Кузатув остида меҳмонлар Оқсаройга қадам қўйишди. Ўзбекистон Президенти Бош котиб жанобларига пешвоз чиқди.

— Ўзбекистонга хуш келибсиз, жаноб Бош котиб! — самимият билан қўл узатди Ўзбекистон Президенти.

— Раҳмат, жаноб Президент.

— Аввало, сизни яхши ният билан юртимизга ташриф буюрганингиз билан қутлайман. Уйлайманки,

«Тинчлик йулида шериклик» дастури доирасидаги амалий учрашувимиз ҳар икки томонлама манфаатли булади.

— Ҳозирда, мен ҳам мамлакатингиз салоҳиятини йилдан-йилга ошириш борасида олиб бораётган беқиёс саъй-ҳаракатингизни эътироф этган ҳолда самимий қабул учун миннатдорчилик билдираман.

Шундан сунг Ўзбекистон Президенти юқори мартабали меҳмонни ичкарига таклиф этди.

* * *

Оқсаройдаги учрашувдан сунг Бош котиб Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси биносига ташриф буюрди. Бу қошона эрталаб, меҳмон келишидан олдин яна бир марта назоратдан ўтказилди. Бино қаршисидаги тураржойларнинг томи, кириш йулаклари, ижарага берилган хонадонлар, уларда кимлар яшаётгани ички ишлар органлари ходимлари томонидан текшириб чиқилди.

Шаҳдам қадам ташлаб бинога кириб келган меҳмон, аввало, унинг ичини куздан кечирди, шу ернинг ўзида мажлис ўтказилиши тартиби билан танишди. Шундан сунг кичик мажлислар залида парламент раиси билан суҳбат бўлиб ўтди.

Бош котибнинг кейинги режаси мамлакат Ташқи ишлар вазири билан учрашиш, ана ундан сунг Мудофаа вазириликда бўлиш эди. Сафар тинч ўтаётгани учун барча хавфсизлик хизмати ва ички ишлар органлари ходимларининг кайфияти ёмон эмасди. Лекин улар ҳушёрликни асло бушаштирмаган. Шу икки учрашув ҳам кўнгилдагидай ўтса, бемалол енгил нафас олиш мумкин. Демак, тарқатилган хабар сохта, шунчаки мишмиш эканлиги исботланади. Ишқилиб, шундай бўлсин.

Мудофаа вазирлигидаги қизгин суҳбат анча чўзилди. Ўзбекистон ҳарбий кучларининг салоҳияти, аскарларнинг жанговар тайёргарлиги, уларга яратилган шарт-шароитлар билан яқиндан танишган Бош котиб бу ерда ўз юрти учун жонини фидо қилишга тайёр аскар ва офицерлар хизмат қилаётганига амин бўлди. Тўғри, ҳарбий техника, қурол-яроғ собиқ Иттифоқдан қолган, уларнинг яроқлилик муддати ўтган бўлиши ҳам мумкин. Аммо Бош котиб бошқа бир нарсага иқрор бўлди: посбонларнинг хатти-харакати уларнинг ўз ватанига фидойи эканликларини англатиб турарди. Буни эса кўра-била туриб ҳис қилмаслик, эътироф этмаслик мумкинми? Бош котиб бу диёрга келишидан аввал унинг тарихи, айниқса, Амир Темури даври билан қизиққан, архив ва музейларда сақланаётган маълумотлар билан имкон қадар танишганди. Соҳибқироннинг барча сарҳадларида тинчлик ва адолат бўлиши учун интизомни маҳкам тутгани, айниқса, ўғрилиқ ва талончиликка қаттиқ тургани, тасарруфидаги ернинг у бошидан-бу бошига бир лаган тилла билан кетаётган фуқаронинг бемалол бориб-келишини таъминлашга эришгани Бош котибни ҳайратга солган ва баъзи манбаларда ёзилганидек, қонхўр, каллакесар шахс бўлмаганига ишонч ҳосил қилган эди. Ана шу илиқ ҳиссиёт унинг Ўрта Осиёдаги марказий давлатни бориб кўришга, тинчликсевар ўзбек халқи билан яқинроқ танишишга ва ҳамкорлик қилишга астойдил ундаган эди.

Ҳарбий полигондаги ўқув кўргазмали машқ давомида Бош котиб тасавуридаги фикрлар ўз тасдигини топди. Бу ерда ҳақиқатан ватанини севувчи, унинг ҳар бир қарич ерини кўз қорачигидай сақлашга тайёр, дўст тутинмоқчи бўлганларга қалби очиқ, меҳмондўст,

самимий, аммо қора ниятли, ёвуз кимсаларга қаҳри қаттиқ, аяб утирмайдиган, ор-номусини бемалол ҳимоя қила оладиган хамиятли халқ яшашини, бу одамлар аждодлари қолдириб кетган буюк меросини мана энди росмана ўқиб-урганиб, барча эзгу анъаналарга содиқ ҳолда яшашни ўз ҳаёт тарзига айлантирганларининг гувоҳи бўлган эди. Айниқса, қатъиятли, халқ ман-фаатини ва мамлакат тараққиётини ҳар нарсадан устун қўювчи, қушни давлатларга ўз сўзини ўтказа оладиган раҳбарнинг барча соҳаларда олиб бораётган стратегик тактикаси Бош котиб ҳаёлларининг бир чеккасида турган баъзи салбий фикрларни бутунлай ижобий томонга ўзгартириб юборган эди. «Ҳа, — деди у ҳарбий полигондан қайтишда, — бу халқни енгиб бўлмайди. Жалолиддин Мангуберди ва Амир Темурнинг ворисларини нафақат Чингизхон, балки ундан-да қудратлироқ шоҳ бўлганида ҳам, бутунлай енгиб ололмаган бўларди».

Вазирликдаги қисқа суҳбатдан сўнг, ниҳоят, ён томондан ҳовлига кириладиган махсус дарвоза очилиб, ДАН автомашинаси кўринди ва йўлдаги ҳолатни текшириш учун шитоб билан олдинга интилди. Ордан уч дақиқалар утиб-ўтмай йўл бошловчи икки мотоцикл чиқиб келди. Махсус хизмат вакиллари кўча бошида мотоциклни секинроқ бошқариб туришди, ичкаридан бирин-кетин учта қора машина — олдинда «Жип», орқада иккита бир хил «Мерседес» чиқиб келиши билан дарҳол йўлга тушишди. Энг охирида яна иккита мотоцикл кўринди. Маршрут белгиланган йўналиш бўйича эди. Демак, хайрлашув вақти келди.

Кўчанинг нариги томонида аста оқсоқланиб бораётган киши оғзидаги носни бир чеккага тупуриш баҳонасида атрофга ўгринча нигоҳ ташлади. Ҳеч ким

таъқиб этмаётганига ишонч ҳосил қилди чоғи, уринган курткасининг ёкасини туғрилаган бўлиб бир нималар деб пичирлади. Бу беозор куринган кимса нима деб пичирлади экан деб уйлаб ўтирмаслигингиз учун айтиб қўя қолай. У: «Бургут инидан чиқди. Йўналиш В+А. Конвой: икки-икки, уч-тўрт, икки-икки».

Шапкасини бостириб кийиб олган узун бўйли, озгиндан келган нотаниш киши қадамини тезлаштирди. Бу орада вазирликдан чикиб беш километрлар юриб қўйган машиналар даҳшатли портлашдан ларзага келди: олдиндаги қайсидир бинонинг бешинчи қава-тидаги балкондан — юпқа тўр парда ортидан отилган снаряд колонна ўртасидаги махсус машинани бир-бир ярим метрлар юқорига кўтариб ташлади. Ерга зарб билан тушди, анча жойгача судралиб бориб йўл четидаги каттагина дарахтга урилди, ёқилги баки ёрилиши оқибатида иккинчи марта портлаш рўй берди ва бир зумда ундан мажақланган қоп-қора темир уюми қолди. Ортда тез келаётган машина қаттиқ тормоздан ўнг томонга кескин бурилди. Ҳам тормоз, ҳам бирдан бурилиш машинани издан чиқарди: икки марта ағдарилган «Мерседес» йўл четидаги бетонга урилгандан сўнггина тўхтади. Мотоциклдагилар портлаш натижасида ҳавога кўтарилиб, устларига қулаши мумкин бўлган машинадан ўзларини аранг олиб қочишди.

Ҳеч ким ҳеч нарсага улгурмади. Улар ҳанг-манг бўлиб, то ўзларига келгунча машина ҳам, унинг ичидагилар ҳам ёниб адоий тамом бўлди. Хайриятки, ағдарилган машинада ёнгин чиқмади. Мотоциклдагилар машина ичидагиларга ёрдамга шошилди. Олдиндаги «Жип»дан тушиб келган ниқобли кишилар қўлидаги қурол билан атрофга аланглади.

Кимдир полковник Бўроновни эслади.

Мудҳиш хабар полковникни ҳам ларзага солди. У беихтиёр «Одилов!» деб бақриб юборганини ўзи ҳам сезмай қолди.

* * *

Бош котиб утирган самолёт осмонга кутарилган паллада махсус гуруҳ тахмин қилинган хонадоннинг эшигини бузиб ичкарига киришган ва меҳмонхонадан балконга утиш жойида — остонада пешонасидан уқ еб ўлиб ётган йигитнинг жасади устидан чиқишган эди. Мурданинг ёнида шахсини аниқловчи ҳеч қандай ҳужжат топилмади. Криминалист дарҳол ишга киришди: балконда ташлаб кетилган танкка қарши ишлатиладиган гранатомёт ва ўликнинг қўлидаги тўппончадан бармоқ изларининг намунасини олди. Кейин чалқанча чўзилиб ётган жасаднинг бармоқларига махсус қора бўёқ суртиб, ишини давом эттирди. Суратчи эса балконни, мурданинг ҳолатини, хона ичини, қўйингки, шу атрофни қўлидаги фотоаппаратга муҳрлади.

— Жиноятчи ўзини ўзи ўлдирмаган.

— Демак, хонада икки киши бўлган, — деди шошилинч суръатда бу ерга етиб келган Жалил Очилов аҳвол билан танишганидан сўнг криминалистга юзланиб.

— Ҳа, тўппончадан ҳеч қандай бармоқ излари топилмади. Унинг шериги ишни бажаргач, қуролни ўликнинг қўлига тутқазмоқчи бўлган, аммо жони чиқиб улгурган йигитнинг бармоқлари ҳаракатга келмаган. Типирчилаб турган қотил тўппончанинг у ёқбу ёғини артган-да, мурданинг қўли олдига ташлаб, жуфтакни ростлаган.

— Наҳот, ҳеч қандай из қолдирмаган бўлса?

— Профессионал қотил ҳаракат қилган, — дея жавоб қайтарди криминалист текширишни давом эттираркан.

— Капитан, сиз гуруҳ раҳбаримисиз? — Жалил Очилов милиция формасидаги ходимга мурожаат қилди.

— Худди шундай. Капитан Музаффаров, туман жинойт қидирув бўлиmidан.

— Участка нозири ҳам шу ердами?

— Йўлакда, — жавоб қилди капитан.

— Капитан, нозирни олиб дарҳол қуни-қушнилар, шу атрофда турадиганлардан яхшилаб сўраб-суриштиринглар, бу хонадонга кимлар кириб-чиққанини аниқлашимиз керак. Уй эгасини топинг, кимларни ижарага қўйган? Қачондан бери? Қўлида ижарага қўйган шахсларнинг паспорт нусхалари борми? Қисқаси, ҳамма нарсани миридан-сиригача билишингиз шарт! Керак бўлса, бу ишга домкомни, маҳалла раисини жалб қилинг! Тушунарлими? Унда вақтни ўтказмай, ишга киришинг!

Жалил Очилов топшириқ бергач, хона бўйлаб айлана бошлади. «Одилов, Одилов! Нима, сен шундай бўлишини сезганмидинг-а? Агар таклифингни бефарқ қолдирганимда нима бўларди? Бўронов махсус операцияга рухсат бермаганда-чи? Айт, кимсан, ўзи? Бу нарса қаёқдан каллангга келиб қолди? Сен нафақат меҳмонларни, балки бизларни ҳам қутқариб қолдинг. Сени ишга олиб янглишмаганимга яна бир карра ишонч ҳосил қилдим».

Бу орада меҳмонларни бошқа йулдан аэропортга кузатиб, то самолётлари учиб кетмагунча жойидан қимирлай олмаган полковник Бўронов машиналарга базага қайтишга рухсат бериб, ўзи махсус гуруҳ аъзолари билан жинойт содир этилган жойга — очик турган эшикдан тез-тез юриб кириб келди. Честь бериб дарҳол ҳисоботга чоғланган Жалил Очиловга

«шошма» дегандай ишора қилди, тугри жасаднинг тепасига келиб тўхтади: полковник шу тобда жинойтчининг жони чиқмаган бўлганида тепиб юборадиган важоҳатда эди. Кейин балконга ўтди, аламини шундоқ ташлаб кетилган гранатомётдан олди: тарақлаб кетган қурол нарига бориб тушди.

— Баракалла, — деди ичкарига қайтган полковник Жалил Очиловнинг елкасидан қучиб, силкиб қўяркан.

— Мени эмас, Одиловни алқанг, уртоқ полковник.

— Қани ўзи?

— Сиз билан бирга эди-ку.

— У негадир вазирлик олдида тушиб қолганди.

— Унда келади.

— Воқеани эшитдимиз?

— Айтдим.

— Хўш, бу ерда ишлар қалай кетяпти? Ҳар бир деталга алоҳида эътибор қилишяптими?

Жалил Очилов вазиятни тушунтиргач, капитанга қандай топшириқ берганини айтди.

— Яхши. Қолган ишларни эплашади. Қани кетдик, ҳалок бўлган ҳайдовчиларнинг таъзиясига тайёргарлик кўришимиз керак. Вақт ганимат.

— Президент хабар топдими, ўртоқ полковник?

— Бош котиб учиб кетганидан сўнг тушунтирдим.

Улар биргалашиб хонадан чиқдилар.

— Ростданам бу таклиф Одиловдан чиққанмиди? — бироз иккиланиброқ сўради полковник машинанинг олди ўриндиғига жойлашган майордан.

— Ҳа. У сизга айтишимни сўраганди.

— Иккита ходимдан ажралдик, аммо жуда катта нохуш сиёсий воқеаларнинг олди олинди. Қандай галвадан қутулиб қолганимизни тасаввур қилиясанми, Жалил?!

— Ұйласам, юрагим орқага тортиб кетяпти.
— Одиловнинг ишга кирганига қанча бўлди?
— Уч йилдан ошди, ўртоқ полковник.
— Унвони катта лейтенантми?
— Худди шундай. Олганига икки йилча бўлиб қолди.

— Сени эса майор бўлганинга уч йилдан ошди.
— Адашмадингиз, ўртоқ полковник.
— Кўрдингми, эсимда бор. Демак, Элёрга капитан, сенга эса подполковник унвони бериш фурсати келибди.
— Миннатдорман, ўртоқ полковник.
— Элёрни кўлдан чиқарма. Бу гаплардан кейин Ички ишлар вазирлиги яна жиддийроқ ҳаракат қилиши мумкин. Интерполнинг бу ердаги вакили вазифасини беришни кўзлашайтганмиш. Президентга шу таклиф билан чиқишса, қаршилиқ қила олмайман.

— Ростданми?
— Шунақа.
— Элёр ўзимизга керак, ўртоқ полковник, — ортига ўтирилди Жалил Очилов. — Уни ўрнимга тайёрлаяпман.
— Сен қаёққа кетяпсан?
— Ахир пенсияга оз қолди.
— Қанақа пенсия? Энди ишлайдиган вақтинг келди. Ҳм, пенсиямиш! Полковник унвонини ким олади?
Ҳа, яхши, кечқурун олдимга келинглар.

— Хўп бўлади.
Машина тўхтади.
— Қаерга келдик?
— Ишхонага, — деди ҳайдовчи.
— Моргда ишимиз борийди-ку?
— Жасад бутунлай куйиб кетган, ўртоқ полковник, — жавоб қилди Жалил Очилов ғамгин овозда. — Йигитларни таниб бўлмайди.

— Дилшоднинг ота-онасига хабар қил.

— Хўп.

— Ҳалок бўлганларнинг иккинчиси Қурбоновмиди?

— Ҳа, лейтенант Мирзоҳид Қурбонов.

— Унинг оиласига ҳам...

— Узим бир амаллаб тушунтирарман, ўртоқ полковник, — деди Жалил Очилов бошлиқнинг бирдан гамгин тортиб, ўйланиб қолганини кўриб.

— Ҳа, яхши.

Полковник Бўронов шундай деб машинадан тушаркан, ҳайдовчига майорни айтган жойига ташлаб келишни буюрди. Жалил Очилов гамга ботди: энди унга портлашда ҳалок бўлган лейтенант Мирзоҳид Қурбонов ва сержант Дилшод Мирзаевларнинг уйига хабар бериш ташвиши тушган эди.

ХIII. ДОҒДА ҚОЛГАН ДУШМАНЛАР

Кенгаш аъзолари деярли йигилиб бўлган, ҳамма биргина Садирни кутарди. Ўтирганларнинг юзида тушкун кайфият, биров-бирова сўз айтишга ожиз. Айниқса, Хидирниёз Наҳимовнинг боши ҳам. Ерга қадалган нигоҳлари кўрқинчли, титраётган бармоқларини яшириш учун мушт қилиб туккан, бироқ асаблари шу даражада таранг тортилган эдики, муштни қанчалар сиққани сайин у бир жойда тошдек қотишнинг ўрнига тиззалари устига тинимсиз уриларди. Бу ғайритабiiй ҳаракат атрофдагиларга галати кўринар эди.

Ниҳоят, эшик олдида бўйни эгилган Садир пайдо бўлди. У уй тўрида ўтирган бошлиққа кўзи тушиши билан тили танглайига ёпишди: салом беришни ҳам унутиб, остонада қаққайганича туриб қолди.

— Эшикни ёп, найнов!

Садир айби нима эканлигини тўлиқ англолмаган бўлса-да, ичидан зил кетди. Хонадагиларнинг хавотирли ва, айти пайтда, қотган нигоҳлари ҳам унинг баттар довдирашига сабаб бўлди. Ортига қарамай, бир амаллаб эшикнинг тутқичини топди.

— Кўзинг қаёқда эди, сен туянинг? — ўшқирди Хидирниёз Наҳимов бирдан тиззалаб утираркан.

— Машиналар чиқиши билан хабар бердим-ку, — ниҳоят, гапиришга ўзида куч топди Садир. Кейин тер босган пешонасини артаркан, негадир Чори мерганга кўз қири билан қараб қўйди.

— Аэропортга чиққан машиналарни кўрганмидинг?

— Кўргандим.

— Номерларини-чи, номерига ҳам аҳамият қилганмидинг? Гапир!

— Ҳа-ҳа, — бироз тутилиб жавоб қилди Садир.

— Унда Мудофаа вазирлигидан чиқиб, аэропортга йўл олган машиналарнинг номерини-чи?

— Уларга аҳамият бермабман, — Садир бошлиқнинг гўлайган нигоҳларига дош беролмай яна Чори мерганга қаради.

— Нега? Нега аҳамият бермайсан, найнов?!

— Учта машина кирди ва шунча қайтиб чиқди. Чиқиши билан Чорига хабар қилдим.

— Эй, каллаварам, агар сал фаросатинг бўлганида, чиққан машиналарнинг номерига қараб, дарҳол нима гаплигини билиб олардинг! Анави елкангдаги нима ўзи? Бошми ёки қовоқми? Ахир ҳар бир нарсага эътибор бергин деганмидим? Гапир, тайинлаганмидим?

— Ҳа.

— Унда нега айтганимни қилмадинг?

— Номерига қараш хаёлимга келмабди.

— Нима учун? А?

— Гапимга жавоб бер. Нима учун аҳамият бермайсан?

— Портлаш содир булди-ку.

— Булмаслиги керак эди, нодон!

Садир «нега?» дегандай Чорига юзланди. Шу пайтгача ҳеч нарсадан хабари йуқ Садирнинг ҳолати аянчли эди. У келишилган вақтдан бир ярим соат эрта чақирилган йигилишни эшитиб, айниқса, «Сен ернинг тагида булсанг ҳам ҳозироқ етиб боришинг шарт экан» деган буйруқ қулоғига киргандаёқ ғалати ҳолга тушган эди. Нима булдийкин? Нега шошинч мажлис чақириб қолишди? Ахир портлашдан кейин икки соатгача ҳеч ким алоқага чиқмаслиги тайинланган эди-ку. Орадан ярим соат утмасдан уни қидириб келишганига таажжубланди. «Укки» лақабли йигит йигилиш сабабини тушунтириб утирмади. Борганингда биласан деди, холос. Нима, унгача одам сиқилиб улиши керакми? Яхшиликми ёки нохушлик? У ҳайрон булганича, Уккининг ортидан йулга тушди. Тусатдан булган йуқлов уни деярли эсанкиратиб қуйганди.

Негаки у ишни уддаладик деб узича хурсанд эди-да. Икки соатлик танафусдан сунг буладиган йигилишда ташаккур ҳам эшитмоқни кунглидан утказганди. Оёгини қулига олиб етиб келувдики, э йуқ-бе йуқ, қистовга олинмоқда. Қизиқ, ахир у узига юклатилган вазифасини бажарди-ку: хабарни керакли одамга вақтида етказди ва турган жойидан бир зумда қорасини учирди. Яна нима қилиши керак эди? Тухта, «Портлаш булмаслиги керак эди» дедими? Ахир унга операцияни тухтатиш ҳақида кўрсатма келмаган бўлса, нима қилиши керак эди? Нималар деб валдирашяпти булар?

Садир хаёлига келган охирги фикрни айтиб, баттар балога қолди. «Операцияни тухтатиш ҳақидаги фикр сендан чиқиши керак эди, аҳмоқ!» деган гап гўё бирдан уртўқмоққа айланиб, «гурс» этиб бошига тушди. Барибир тушунмади. Бундай таклиф нега ундан чиқиши керак? У ким буптики, неча кундан бери режалаштирилаётган жиҳодни тўхтатса? Унга берилган топшириқ шунчалар аҳамиятли экан, нега унинг ўрнида бошлиқнинг ўзи турмади?

— Сенинг эътиборсизлигинг туфайли мўлжалга олинган хорижликни эмас, умуман бошқа одамларни нариги дунёга жўнатдик. Ўзбекистонни ўз исканжасига олишни кўзлаб келган НАТОнинг Бош қотиби бандаликни бажо келтириш ўрнига алақачон уйига етай деб қолди. Хўш, гапир, бунинг учун сенга алоҳида ташаккур билдиришим керакми?

— Аслида... лекин нега?

Бу гап Садирнинг оғзидан беихтиёр чикиб кетди. Худди шуни кутиб тургандай, раиснинг томоғи қирилди:

— Агар машиналарнинг номерига эътибор қилганинда, улар тамомила бошқа экипаж эканлигига ақлинг етган бўларди. Биз жуда қулай фурсатни қўлдан чиқардик, бой бердик. Агар режамиз амалга ошганида, Америка ҳам, НАТО ҳам бу ерларга қадам босмас эди. Ўзбекистон билан алоқаларини бутунлай тўхтатарди. Нафақат тўхтатарди, балки душманлик йўлига ўтарди. Бу эса бизга жуда асқотарди, каллаварам!

— Америка келмаса, Россия келарди, — деб ўзини жуда оми эмаслигини кўрсатмоқчи бўлди Садир.

— Россиядан хавф йўқ. Ундан кўрқмасак ҳам бўлади. Қайсар Президент орқага йўл йўқ дебдими, тамом, энди сўзидан қайтмайди. Шунинг учун Рос-

сиядаги айрим кучлар бизга жуда-а бағрини очаётгани йўқ. Ўзини дўст курсатишга уриняпти-ю, аммо оёқдан чалиб йиқитишга тайёр бўлиб турганини сездириб қўйяпти. Биз Американинг ҳам, Россиянинг ҳам бу ерга кириб келишига тўсқинлик қилишимиз лозим. Ўртада низо келиб чиқишини таъминласак, марра бизники! Ўз ҳолига ташлаб қўйилган мамлакатда одамларнинг тинчлигини бузиш, ваҳимага солиш, энг муҳими, сиёсий тузумни ўзгартириш осон кечади. Демак, охир-оқибатда халифаликни ўрнатишимиз мумкин бўлади. Тушундингми энди вазиятга?

— Тушуниб турибман. Аммо улар барча ишни бизнинг қўлимиз билан амалга ошириб, кейин ҳокимият тепасига ўзлари чиқиб олса-чи? Бизни одам ўрнида кўрмай, кўчага улоқтиришса нима бўлади?

— Ҳеч қачон унақа бўлмайди. Биз ҳам анойилардан эмасмиз. Ўзимиз қилдикми, ўзимиз хўжайин бўламиз. Мана шу ерда ўтирганлар бошқаради мамлакатни! Билиб қўйинглар, бизга раҳнамолик қилаётганларнинг пули ва қуроли бор. Бу нарсалар ҳозирча биз учун сув билан ҳаводек зарур. Мавжуд ҳокимиятни эса, қуролсиз ағдариб бўлмайди. Вақтинча «Хўп бўлади» деб, ҳомийларнинг бор-будини тортиб олишимиз керак. Мақсадга етгач, уларни нима қилишни яхши биламан. Гапим ҳаммага тушунарлими?

— Тушунарли-ку, аммо бошқа нарсага ҳайрон бўлиб турибман. Айтинг-чи, нишонга олинган меҳмон портлаган машинада эмас эканми? — Садирнинг боши ғовлай бошлаганди, лекин у ҳамон тагига етолмай турган саволни беришдан тортиниб ўтирмади.

— Имм! — дея тиззасига муштлади раис. — Бу найновнинг фаросати қачон ишлайди-а? Ўлиши керак бўлган одам самолётда учиб кетяпти, дегандан

кейин нега дарров миянгни ишлатмайсан? Демак, рақибларимиз режамиздан хабар топишиб, аввал қушимча экипажни йўлга чиқаришган. Биз эса уларга алданиб утирибмиз.

— Ундоқ булса, менинг айбим нима?

— Номерини аниқлашинг керак эди!

— Қанақа номерни? Машиналарнинг номериними?

Э-э, бу ҳеч нимани ҳал қилмасди, — деди энди узини биров ушлаб олган Садир. У бу ишда айб унда эмаслигига энди ақли ета бошлаган эди. Овоз ҳам шунга яраша аста дадиллашиб, кутарилиб борди: — Бизни доғда қолдирган одамларнинг машина рақамларини алмаштиришга ақли етмайди, деб уйлайсизми? Улар шубҳа туғдирмаслик учун асосий экипажни пустой йўлга чиқарган. Кузга таниш машиналар булгани учун мен ҳам вақтни бой бермай...

— Демак, айб сенда эмас экан-да, а?

— Албатта!

— Хўш, аҳли жамоа, Садирхужа бегуноҳ бўлса, унда режамизнинг барбод бўлишига ким айбдор?

— Мен хўжа эмасман, бекларданман!

Раис бу гапни писанд қилмай, утирганларга зимдан разм солишда давом этди. Негадир ҳеч кимдан садо чикмади. Бу нарса ўзини гуруҳнинг мутлақ етакчиси-ман, сизларни ҳақиқий озодлик сари бошловчи муродбахш инсонман деб санаётган раисни хавотирга солди.

— Тушунарли. Демак, айб менда.

— Бу ерда биргина сиз эмас, ҳаммамиз айбдор-миз, — вазиятни юмшатишга киришди Муртазо. — Негаки, орамизда сотқин бўлиши мумкинлигини эсдан чиқардик.

Шу гапдан кейин «мени унг кўлим десам, ўлжани пойлаган мушукдай писиб турган экансан-да. Тарози-

нинг палласи қайси томонга огишини кутганмидинг» деган фикр утди Хидирниёз Наҳимовнинг хаёлидан. Бу каби мужмал гапларга ўрин қолдирмаслик учун жиловни қўлдан чиқармасликка тиришди.

— Утир! — деди раис кескин оҳангда. — Ичимизда сотқин бор деган гапга қўшиламан. Хавфсизлик хизмати ходимлари режамиздан хабар топган бўлса, демак, кимдир бизни сотган. Хўш, ким? Айгоқчи эканлигини қайси мард тан олади?

— Биринчи ишимизданоқ бир-биримиздан шубҳаланадиган бўлсак, қолган ишларни қандай қилиб амалга оширамыз? — дея ўтирган жойида фикр билдирди Садир. Энди у ўзини бемалол гапиришга ҳақлиман деб ўйлай бошлаганди. — Аҳиллигимизга путур етиб, тез кунда тарқалиб кетамиз-ку, бунақада.

— Хўш, бирор таклифинг борми?

— Биз Жигархун деганларини менсимай, уларга қандай ишлашни кўрсатиб қўймоқчи эдик. Аммо бизнинг ҳам биринчи ишимиз барбод бўлди. Раис айбни ўз зиммасига олиб, мардлик қилди. У кишига яна бир имконият бериш керак. Агар унисини ҳам эплотмаса... янги раис масаласини ўйлаб кўриш лозим. Иккинчи марта хатога йўл қўя олмаймиз! Сиёсат билан ўйнашмаслик зарур. Бироқ юрак ютиб майдонга тушдикми, рақибнинг елкасини ерга теккизишимиз шарт. Бўлмаса, ўзимизнинг бурнимизни ерга ишқашади.

Садир гапининг «мардлик қилди» деган жойига-ча гердайиб, ҳали асосий кураш олдиндалигини, ана шу жиҳодларда ҳаммани лол қолдирадиган режалар тузажагини ичида ўйлаб, атрофдагиларга бир-бир нигоҳ ташлаб чиқаётган раис, гапнинг охирини эшитиб, бирдан карахт бўлиб қолди. Ранги оқарди, афти

бужмайиб, чап юзи уча бошлади, қўллари тиззасининг устида мушт бўлиб тугилди.

У Садирнинг анча вақт қамоқда ўтириб чиққанини, кўрс, чапани бир йигит эканлигини эшитганди. Чиққанига бир йил бўлмай икки марта уйланишга улгурган, ҳозир учинчисига тараддуд кўриб юрибди экан. Унга кўп пул керакмиш. Булар маълум. Қандайдир мансаб бўлса ёмон бўлмасди, деб гуруҳ тузишга ҳаракат қилаётганини эшитиб, орага одам қўйганди, негадир рози бўлди-қўйди. Таажжубланарлиси, ёши ўзи қатори бу йигит энди ундан баланд келаман, деб оғиз кўпиртиряпти.

Раиснинг қовоғи осилди. «Ўтирганлар нима деркин» деган маънода бироз сукут сақлаш баробарида ён-верига назар ташлади. Садирнинг таклифига бирортасининг эътирозини кўрмагач, ичини ит тимдалади. Бунақада ҳокимиятни қўлдан бериб қўяди-ку. Ростданам, бу гирмайиб ўтирганлар ўзларига бошқа бошлиқ сайлаб олса-я? Балки Садирнинг ўзи кўз олайтираётгандир? Уйлаган сари кўнгли гашланди. Кейин нима хатога йўл қўйганини уйлади. «Найнов, анқов деб нафсониятига тегиб қўйдим, шекилли. Ўзимни кўрсатаман деб, кўпчиликнинг олдида бадном қилдим-ов. Шошқалоқлигим панд берди. Демак, бу ердагиларнинг бирини ака, иккинчисини ука деб иш битиришим керак. Шундагина уйлаган ниятимга етаман. Ҳокимиятни қўлга киритгач, булардан битта-битта қутулишим мумкин. Ҳа, бирининг гўштини бирига едираман! Садир, Садир, бекорга жаҳлимни чиқардинг».

— Хўш, кимда қандай фикр бор? — деб Хидирниёз Наҳимов босиқлик билан сўради.

— Хатомиздан тўғри хулоса чиқариб, кейинги сафар пухта иш кўришимиз керак, — деди жим ути-

ришни узига эп кўрмаган Муртазо. — Балки орамизда сотқин йўқдир. Давлат бу гапни бошқа манбадан қўлга киритган булиши мумкин. Шунинг учун бир-биримиздан шубҳага бормай, аҳиллик билан иш олиб боришни таклиф қиламан.

Раис Муртазонинг бу гапларини ҳокимиятга бўлган илк уриниш сифатида қабул қилди. Ичидан ўтганини сездирмаслик учун гапни гапга улади.

— Лекин Садирнинг фикри тўғри. У аччиқ бўлса-да, ҳақ гапни айтди. Бу ишда фақат мен айбдорман. Баъзи нарсаларни ҳисобга олмаганим режамизни амалга оширишда қаттиқ панд берди. Энди шаҳарда текшир-текшир кучайиши, гумон қилганларни сўроқ қилишлар бошланиши аниқ. Бироқ, аминманки, бу ердагиларнинг бирортаси шубҳа остига олинадиган иш қилмади. Ҳаммаси ими-жимида бажарилди. Овчи ов маҳалида ўлди, яъни ўз жонига ўзи қасд қилди. Унинг кимлигини билиб бўлмайди, тўғрими, Уроз?

Урознинг бошини қимирлатиб қўйганини кўрган раис хотиржам ҳолда гапини давом эттирди:

— Ана, гумон қилинадиган шахснинг ўзи йўқ. Шундай экан, кўпам тушкунликка тушмаймиз. Муртазо айтгандай, бундан кейин пухта ўилаб иш тутамиз. Биродарим Садир, агар сени ноҳақ хафа қилиб қўйган бўлсам, узр сўрайман.

— Жаҳл чиққанда ақл кетади, дейишади. Узрни қабул қилдим, раис.

— Ундай бўлса, яхшилаб тамадди қилиб олайлик-да, кейин янги режаларимиз ҳақида гаплашайлик, — раис шундай деб ўрнидан турди. — Қани, марҳамат қилинглар!

Таранг тортилган асаблар бирдан бўшади, деярли кўпчилик енгил нафас олди ва жойларидан илдам кўзгалиб, маишатга шошилишди.

XIV. ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИДА

Кечки соат туққиз.

Полковник Бурунов Вазирлар Маҳкамасининг шошилинич чақирилган йигилишида бугун содир этилган қўпоровчилик юзасидан йигилганларга ҳисобот бермоқда.

— Лекин бу терактни бутунлай даҳшатли воқеа дейишга ҳам ёки шунчаки кунгилсиз ҳодиса деб аташга ҳам уйланиб қолдим. Негаки бундан баттар бўлиши ҳам мумкин эди. Агар душманларимиз НАТО Бош котибининг ҳаётига зомин булганларидами, ана унда тамомила даҳшатли воқеа содир булган ва бутун дунё ҳамжамияти олдида юзимиз шувут тортарди. Шунчаки кунгилсиз ҳодиса деб хаспўшлашга ҳам тилим бормайди. Чунки бунинг оқибатида иккита мард углонимиздан айрилдик. Улар жонларидан айрилишлари мумкинлигини билсалар-да, машина бошқаришдан сира чучимадилар. Бундай жасурликни қадрлашимиз керак. Шундай мард йигитлар сафимизда купроқ бўлиши зарур. Энди асосий масалага келадиган бўлсам, агарда бу қўпоровчиликни амалга ошириш режаси Навоийдаги қамоқхонадан чиққан бўлса, нега унда бу маълумотни америкалик ҳамкасбларимиздан эшитяпмиз? Нима, улар разведка соҳасида анча илгари юришини, бизга маълум бўлмаган нарсаларни ҳам билишини эслатиб, билдириб қўйишяптими? Бундан чиқди, уларнинг агентлари ҳамма ерда ҳозир у нозирми? Йўқ, мен бундай деб ўйламайман. Бу иш шундай таассурот қолдириш учун атай қилинган. Менимча, террорчиларнинг бири ўз режасини гумон тариқасида Америка элчихонасига етказган. Элчихонадагилар эса ўйлаб утирмай Федерал Қидирув Бюросини огоҳлан-

тирган. Лекин гап бунда эмас, берилган хабарнинг ҳақиқат булиб чиққанида. Қамоқхоналарда назоратни кучайтириш керак. Шаҳарда ин қурган террорчи гуруҳ аъзоларини кечасию кундузи қидиришни давом эттиришимиз зарур. Снайперчини отиб кетган одамни эса топишимиз шарт. Жиноятчилар изларини йуқотишга уринишган. Аммо улар узоққа кетишмаган.

— Мен бир нарсага ҳайрон буляпман, — дея сўз бошлади Бош вазир Дилшод Аҳмадбеков қулларини столга қўйганича. — Қамоқхоналарда назоратни кучайтириш шунчалар мушкул ишми? Қўпоровчилик режаси қамоқда тузилса, кейин кимдир орқали ташқарига — бу ишни амалга оширувчи гуруҳларга етказилса, бажарувчилар қаерлардандир жанговар қурооллар топиб, куппа-кундузи шаҳар ўртасида портлашни амалга оширса, биз нима иш қиляпмиз ўзи? Кўзимиз қаерда? Қани айтинг-чи, ўртоқ генерал, нима ишлар билан бандмиз? Бурнимиз тагида бўлаётган жинойи хатти-ҳаракатлардан нега Америкадаги ҳамкасбларингиз биринчи хабар топиши керак?

Ички ишлар вазири огир ўрнидан турди. Шундоқ ҳам кечадан бери ўзини қаерга қўйишга жой тополмаётган эди. Наҳот, интизомни бўшаштириб юборган бўлса? Намангандаги воқеалар тинчиб кетди деб, энди хотиржамликка берилдимикин?

— Полковник Бўроновнинг фикрига қўшиламан. Бугунги қўпоровчиликнинг режаси қамоқхонада тузилмаган. Террорчи гуруҳнинг хориждаги раҳнамоларининг кўрсатмаси деб ўйлайман. Лекин айбдорман. Ҳушёрликни бироз қўлдан чиқарганга ўхшаймиз.

— Сизнинг бамайлихотир «бироз» деб айтган сўзингиз мамлакат учун қанчалар қимматга тушиши мумкинлигини тасаввур қиляпсизми? — дея ўрнидан

туриб кетди Бош вазир. — Суиқасд бўлиши мумкин эканлиги ҳақидаги хабарни эшитгач, камоқхоналарда нима чора кўрдингиз? Бирор аниқ тезкор тадбир ўтказишга буйруқ бердингизми? Ҳойнаҳой, ўринбо-сарларингизга «шуғуллан» деб айтгансиз, тамом-вас-салом. Хайриятки, Бўроновнинг службаси бу ишга жиддий қарашибди. Бўлмаса, бутун дунёга шарман-да бўлардик. Сиз интизомни бироз эмас, бутунлай бўшаштириб юборгансиз! Ҳа. бутунлай!

Шу пайт полковник Бўронов телефонига қандайдир маълумот келганини пайқади. Одатда, шоши-линч қўнгироқ ёки ҳозиргидай смс хабар бўлишини кўзда тутиб, телефоннинг фақат овозини ўчириб қўядиган полковникнинг хаёли бўлинди. Шундай пайтда келибдики, зарур: атрофдагиларнинг диқ-қатини тортмай кўз югуртирди. Ўқиб бўлгач, тар-вузи қўлтигидан тушган одамдай, хомуш тортди. Орқасига суянди.

— Нима гап, полковник?

Бўронов «ялт» этиб Бош вазирга қаради.

— Қамоқхонага киритилган «маҳбус»ни ўлдириб кетишгани ҳақида хабар олдим.

— Демак, уни сезиб қолишган. Бошқа жойга утказишга кўрсатма бердим дегандингиз-ку, — деб Бош вазир яна ички ишлар вазирига юзланди.

— Демак, буйруқни бажаргунларича...

— Ҳамиша орқада қоламиз. Бирор марта олди-дан ҳам юрасизми? Гапиринг! Мелисанинг сонини кўпайтиряпсиз, аммо мамлакатда галамис жиноятчи-лар кундан-кунга урчиб боряпти. Бир пайтлар одам-ларнинг машиналарини уғирлаш авжига чиққанида ҳам мафияга қарши жиддий кураша олмадингиз. Қачонки Президент аралашгандагина тартиб-интизом

ўрнатилди. Хўш, жиддий чора-тадбирлар куришингиз учун нима тўсқинлик қияпти сизга?

— Ишлаймиз.

— Агентингиз ўлдирилган бўлса, қамоқдаги режа тузувчиларнинг кимлиги номаълум бўлиб қолаверади-ми энди? Гапиринг!

— Аниқлаймиз!

— Шаҳардаги қўпоровчиларни-чи?

— Уларни ҳам топамиз.

— Сизга бир ҳафта муҳлат.

— Тушундим.

— Навбатни генералларга ҳам берайлик. Чегара қўшинларида вазият қандай? Жиноятчиларнинг қўлида қурол, портловчи моддалар бор, тўғрими? Улар қаердан пайдо бўляпти, деб ўзингизга савол берасизми? Қани, марҳамат, Қурбонниёз Нуралиевич! — Бош вазир шундай деб жойига ўтирди.

— Бугунги қўпоровчилик ҳаракатидан яна бир бор аччиқ хулоса чиқарилди, — деди Чегара қўшинлари генерал-майори ўрнидан тураркан. — Жиноий гуруҳнинг очиқдан-очиқ ҳаракати мени ҳам қаттиқ ташвишга солиб қўйди. Юрт тинчлиги, одамларимизнинг осойишта ҳаёт кечиришлари учун бундан кейин барча чегараларда назорат янада кучайтирилади.

— Ваъда беришнинг ҳадисини олмаяпмизми? Ҳаргал кучайтирамиз деб ваъда берасизлар. Аммо мамлакат ичкарасига жосус ҳам, қурол-яроғ ҳам бемалол кириб келаверади. Қачон амалий ишга ўтасизлар?! Қани, айтинг-чи, танкка қарши ишлатиладиган қурол жиноятчиларнинг қўлига қаердан тушиб қолди?

— Аниқлаймиз.

— Албатта, аниқлайсиз. Агар ташқаридан олиб кирилмаган бўлса, унда бирор ҳарбий қисмдан йўқол-

гандир? Балки угирлангандир? Ҳарбий прокуратура тизими нима иш қиляпти? Инвентаризация масалалари билан қачон шугулланишади? Ёки уларга ҳам алоҳида курсатма керакми?

— Эртагаёқ текширишни бошлаймиз!

— Агар ҳарбий қисмлардан уқ-дори ва қурол угрилик содир этилиб, бу фактлар биздан атай яширилган булса, бошингиз билан жавоб берасиз! Тушунарлими?

— Худди шундай.

— Иккингиздан ҳам ҳисобот кутаман. Тушунтириш хатини илова қилишни унутманг! — Бош вазир шундай деб мудофаа ва ички ишлар вазирига нигоҳ ташлаб қуйди. Кейин полковник Буроновга юзланди. — Зийрак ва ҳушёр ходимларингизга ташаккур билдириб қуйинг!

— Хўп булади!

ХV. ПРЕЗИДЕНТ ҲУЗУРИДА

Кечки соат ун.

Ўзбекистон Республикаси Президенти қабулхонаси. Давлат бошлиғи бу ерга Бош вазир ҳамда мудофаа, ички ишлар ва ташқи ишлар вазирилари, шунингдек, Миллий хавфсизлик хизмати раиси ва бир қатор масъул ходимларни чақиртирган. Асосий масала — пойтахтда бугун содир этилган қупорувчилик.

Ички ишлар вазирининг қисқача маълумоти тингланди. Полковник Буронов масалага ойдинлик киритди. Мудофаа вазири қурол хусусида аниқ бир нарса дея олмади. Экспертиза хулосалари асосида текширув олиб бораётганини айтишдан нарига утмади.

Эшитганларини мулоҳаза қилиб ўтирган Президентнинг қошлари хиёл чимирилди. Қулидаги ручкани столга қўярган вазминлик билан гап бошлади:

— Ҳуш, бу ишни ким қандай баҳолайди?

Вазирлар бир-бирига қарашди, сунг Дилшод Аҳмадбековга юзланишди. Бош вазир ноилож урнидан турди.

— Бу бизнинг камчилигимиз, деб баҳолайман.

— Аниқроқ гапираверинг.

— Шахсан менинг камчилигим, муҳтарам Президент.

Президент мудофаа вазирига куз қирини ташлади.

— Бу меням камчилигим. — Айбдорман, — деди ички ишлар вазири ўткир нигоҳларга дош беролмай.

— Мана бу жавоб тўғри бўлди. Бугунги мудҳиш ҳодисага бўлган муносабат сизлардаги камчилик эмас, балки зиммангизга топширилган вазифага лоқайд, эътиборсиз бўлганингиз — бу жиддий хато. Хатога йўл қўйган одам айбини тан олиши керак. Аввало, биз ўзимиз одамларнинг тинчлигини сақлаш, юртимизнинг тараққий этган мамлакатлар сафидан мустаҳкам ўрин эгаллаши учун бор куч-қувватимизни сарфламас эканмиз, ҳаммаси бекор гап. Фидокорлик, жасорат ва ташаббускорлик етишмаса, бир жойда депсиниб тураверамиз. Бундан фойдаланган турли гуруҳлар, оқимлар эса истаган ишини бемалол амалга ошираверади. Ёшларнинг онгини кимлар заҳарляпти, уларни мавжуд тузумга қарши бош кўтаришга кимлар даъват қиляпти; ҳар хил фаҳш фильмлар, зўравонликни тарғиб қилувчи қўлланма ва адабиётлар қаердан пайдо бўляпти? Қурол-чи, қурол? Улар жиноятчиларнинг қўлига қандай тушиб қоляпти? Ҳўш, бу саволларга аниқ жавобимиз борми?

Президентнинг нигоҳидан мудофаа ва ички ишлар вазирлари ичларидан зил кетгандай бўлишди. Бири

дарҳол нималарнидир ёзишга тутинди, бири эса бо-
шини ҳам қилди.

— Нимага индамайсизлар? — гапида давом этди Президент индамай ўтирган генералларга ҳам назар ташлаб олганидан сўнг. — Жиноятчилар кечасию кундузи ухлამасдан мамлакатдаги тинч, осойишта ҳаётни издан чиқариш учун ҳаракат қилишяпти. Сизлар-чи? Эндигина қўлга киритган мустақиллигимизни сақлаб қолиш учун, уни келгуси авлодларга, яъни ўз фарзандларимизга мерос қилиб қолдиришдек эзгу ишда кунни тунга улаб ишляяпсизларми? Виждонан айтадиган бўлсак, хотиржамликка берилиб қолдик. Мана, бугунги қўпоровчилик гапимга яққол мисол. Қўлингизда бутун бир армия, сизда эса минглаб ички ишлар ходимлари бор. Мамлакат ичкарасига кириб олган ёки шу юртнинг ўзидаги бир гуруҳ жиноятчилар пул ҳам, қурол ҳам топяпти. Биз эса буни кўрмаяпмиз, пайқамаяпмиз! Агар ожизлик қилаётган бўлсангиз, беринг ўрнингизни ёшларга! Мамлакатга фидойилар керак. Яна қайтариб айтаман, халқини, юртини севадиган, унинг тинчлиги ва тараққиёти учун жонини қурбон қилишга тайёр довюрак инсонлар керак. Билсангиз агар, бугун азиз жонини фидо қилган йигитлар ҳаммамизга ўрнак бўлиши лозим! Кўрдингизми, қандай фарзандларимиз бор. Қани, айтинглар-чи, улар нима учун, кимлар учун ўз ҳаётини хавф остига қўйиб, ўлимга тик боришди?

Президент бир зум сукут қилди. Балки, кўз ўнгидан ҳеч иккиланмай машинани бошқаришга ўтирган йигитлар ўтгандир? Уларнинг юрагидаги шижоатни, ватанига бўлган чексиз муҳаббатни, озод юртга раҳна солиш ниятида юрганларга эса аёвсиз эканлигини ҳис қилгандир. Ҳа, айнан шу туйғуларни хаёлидан ўтказган эди.

— Бугун огир кун бўлди. Агар узингизга хулоса чиқарган бўлсангиз, ишланг! Шундай ишлангки, амалга оширган эзгу ишларингиз одамларнинг хотирасида бир умр сақланиб қолсин. Энг қийин пайтларда масъул вазифада ишлаган, халқнинг тинчлигини сақлаш, фаровонлигини ошириш, мустақилликни мустаҳкамлаш йўлида мана бу, мана бу бунёдкорлик ишларини рўёбга чиқарган деб алқасин. Ўзбекистоннинг келажаги буюк деб такрор-такрор айтаман. Ана шу буюкликка муносиб бўлайлик.

Президент сўздан тухтаб, донишмандларга хос нигоҳ билан ўтирганларга юзланди. Мажлис бошида уларнинг кўзларида гамгинлик, жонсараклик сезганди, энди биров жонланиш — ялт этган учқунни иллагандай бўлди. Кўнгли кўтарилган Президент мажлисни давом эттиришга киришди.

— Марҳум йигитларнинг кўрсатган жасоратлари муносиб тақдирлансин, уларнинг оила аъзоларига ёрдам берилсин. Шундай ботир ўғлонларни дунёга келтирган, таълим-тарбия берган ота-оналарга таъзия билдириш баробарида Ватан уларни ҳеч қачон унутмаслигини таъкидланг, албатта.

Ана энди навбатдаги масалага ўтамиз! Кейинги ҳафта юртимизга Россия давлатининг ҳукумат раҳбари бошчилигидаги делегация ташриф буюряпти. Учрашувда Марказий Осиёдаги минтақавий хавфсизлик, минтақанинг жанубий чегараларидаги вазият ва Афғонистондаги нотинч аҳвол ҳақида гап боради. Шунингдек, Россия Федерациясининг Федерал чегара хизмати директори билан суҳбат бўлиб ўтади. Шу ўринда таъкидлашим керакки, НАТО Бош қотибининг мамлакатимизга келиши айрим давлатларнинг раҳбарларини таажжуб ва хавотирга солган. Уларнинг

кўнглидан нималар кечаётганини билиш унчалар мушкул эмас. Аммо биз эса бировнинг ортидан эмас, аксинча, ўзимиз танлаган йўлдан дадил кетаётганимизни, бизнинг интилишимизга хайрихоҳ давлатлар билан эса ҳамкорлик қилишга доим шай эканлигимизни яна бир бора қатъий баён этишимиз учун кенгашиб олишимиз зарур. Доно халқимиз «Кенгашли тўй тарқамас» деб бежиз айтмаган! Шундай қилиб...

XVI. МЕҲМОН

Уйга кеч қайтган Элёр эшик олдида анча вақт туриб қолди. Сунг истамай калитни тикди, бурашга шошилмади. У авваллари уйлаб утирмасдан қўнгироқ тугмасини босарди: битта узун, иккита қисқа. Сал фурсат утмай ичкаридан Муҳаббатнинг аста эшик олдига келиши эшитилади. Ана у кичкина ойнали тирқишдан мўраламоқда, кўнгли таскин топди чоғи, калит буралди. Кейин рафиқасининг ёқимли чеҳрасига кўзи тушади. Бу дилрабонинг «Бугун сал кеч қолдингизми?» дегандай қора қошларининг бироз чимирилиши, унинг меҳр-муҳаббат тўла нигоҳлари, ял-ял ёниб турган ой юзлари, юпқа зар рўмоли остидан чаккасига тушиб турган тим қора сочлари соясида хира тортиб, деяри сезилмай кетарди. Баъзида Жалолиддинни кўтариб пешвоз чиқарди, ана шунда унинг чиройига сўз тополмасди. Биринчи фарзанди дунёга келган барча аёллар каби Муҳаббатнинг юз-кўзларида бахтдан сармастлик зохир эди. Элёр унга оталик шарафини келтирган ўғилчасини бағрига олганда, Муҳаббатнинг ёноқларида майин ва ширин табассум пайдо бўларди. Унинг шу ҳолатини кўрган Элёрнинг меҳри тобла-ниб кетар, бутун чарчоқларини унутиб, кутиб олган

ёрининг юзидан аста упиб қўйганини узи ҳам билмай қоларди. Бироқ эшик очиқ булса ёки ичкаридаги қадам товушлари бироз ҳаялласа, негадир юраги орқасига тортиб, сабабини билгунча, ҳадиги босилгунча галати аҳволга тушарди.

Энди-чи? Энди паривашининг жамоли ҳам, ўзининг ноурин ҳадиги ҳам йўқ. Эшикка рўпара келганда беихтиёр тўхтайди: гоҳ боши билан, гоҳ қули билан суяниб бир муддат туриб қолади. Ичкарида ҳеч ким йўқлигини сезиб, юраги зирқирайди, киргиси келмайди. Шундай пайтларда бир зумда кўз ўнгида белига портловчи модда боғланган Муҳаббат намоён бўлади. У титраган қўллари билан бағридаги гўдагини узатади: «Жалолиддинни эҳтиёт қилинг. Уни ёлғизлатиб қўйманг!» Миясига қўрғошиндай қўйилган бу сўзлар қалбини титратади, бошини эшикка уради, беҳол суянади, кейин Муҳаббатнинг Фарғонага бориб келмай-мизми деган охирги илтимосини эслайди. Илтижо билан боққан нигоҳлари юрагида муҳрланиб қолган. Қишлоққа боришди, аммо қайтишда... Муҳаббатсиз ёлғиз ўзи, бўм-бўш юрак билан келди. Ушанда хотини Зулфияникига меҳмонга боргунча ҳам негадир шошди. Улар нималар ҳақида гаплашгани ҳамон номаълум. Энг таажжубланарлиси, Муҳаббатнинг ўлимини эшитган Зулфиянинг ҳушидан айрилиши ва уни уйга кўтариб киргани. Бу ҳодисадан сўнг анча вақтгача ўзини кечиролмай юрди: наздида уятли иш бўлганди, у эмас, бошқа бир киши қилса ҳам бўларди-ку? Нега у ўйлаб ўтирмай, шунча одамнинг тикилиб турганига эътибор қилмасдан шарт кўтариб уйга олиб кирди? Қўшнилардан биронтасининг уйига олиб кириши ҳам мумкин эди. Нега хаёлига келмади экан? Азали уй бўлса, ичкарида бир талай хотин-халаж ўз дарди-

ни айтиб, йиги келмаган кўзларига (ўз яқинларидан бошқа) совуқдан нам тортган рўмолчаларини босганча, ким нима қилаётганини ўғринча нигоҳ билан кузатиб «йиглаётган» бўлса-ю, у тап тортмай... Қишлоқда анча гап-сўз бўлгандир? Ёки биров билиб, бирови сезмай қолдимикин?

У бу ҳақда яна беихтиёр хаёлга берилди. Кейинги пайтларда негадир шундай бўляпти: аввал Муҳаббатдан айрилганини эзилиб эслайди, сўнг мархумани Фаргонага борайлик деганини, эртаси кун иса, Зулфияникига ўтайлик деб илтимос қилгани эсига тушади. Муҳаббатдан бошланган ўй нечундир Зулфияга келиб тақалади. Шу билан тугаса майли эди. Элёрни бошқа бир хотира ҳам қийнайди. Анча йиллар олдин кўрган туши, ўлим билан олишаётган Ботирнинг «Зулфия сенга омонат!» деган сунгги гапи яна ва яна хаёлидан ўтади. «Қанақасига омонат бўлади?» — беихтиёр эшикка суянаркан, бу гапнинг моҳиятига тушунолмаб қийналади. Энди уни эрга узатиш керакми ёки иссиқ-совуғидан хабардор бўлиб туриши лозимми?

Элёр, ниҳоят, қадини ростлаб калитни буради. Лекин... негадир буралмади. Иккинчи марта қаттиқроқ бураганда ҳам қимир этмади: бироқ олдинга ... эшик қулфланди. Шу онда уйга угри тушдимикин деган фикрга борди. «Йўғ-э», — деди ишонгиси келмай. Ичкарига қулоқ тутаркан, қўнғироқ тугмасини босди. Салдан кейин енгил оёқ товуши эшитилди. Элёрнинг юраги дукиллаб кетди: худди мархума хотинининг аста келиб ташқарига мўралашига ўхшатиб юборди. «Қўнғироқ чалишимдан биласан-ку, нега, барибир, қараб кўясан?» — сўрарди Элёр ўшандай пайтларда кулумсираб. «Билмадим, ўрганиш бўлиб қолган», — дерди

Муҳаббат туғрисини айтишдан қочиб. Бироқ бунинг сирини Элёр билади. Билса-да, атай сўраб кўради. Муҳаббат охир-оқибат айтган: «Ўзингизни кўрганимдан кейингина кўнглим тинчийди». Элёр бу гапдан кейин бошқа савол бермасди, «Яхши утирибсанми?» деб юзидан упиб қўярди, холос. Аслида эса худди шундай вазият юзасидан Муҳаббат билан гаплашгиси келарди. Қузатув тешикчасидан мени кўришинг, мен хавф остида эмаслигимни билдирмайди, балки ортимда душман яширинган бўлиши мумкин, агар шундай ҳолат бўлиб қолса нима қилардинг, деб сурамоқчи бўларди. Лекин Муҳаббатга ортиқча асабийлашиш мумкин эмас. У дарҳол фикридан қайтар ва жилмайганча хонадонига қадам босарди. Алқисса, Муҳаббатнинг кўнглини хавотирга соладиган гаплардан ҳимоя этгани билан унинг ўзини асраб қололмади...

Ҳа, ташқарига қараш учун қилинган махсус тешикчадан кимнингдир мўралаганини аниқ сезди. «Қизиқ, қараган ким бўлдийкин? Уйдагилар келишдимикан? Ҳа, бўлди, ўшалар келишган. Унда, нега эшикни очишга шошилишмаяпти?» Элёрнинг кўнгли сал жойига тушди. Негаки калит фақат ота-онасида бор эди, холос: мабодо мен ишдалигимда келиб қолсаларингиз, бемалол кириб ўтириб тураверасизлар деб, бирини бериб келганди. Таскин узоққа чўзилмади. Эшик олдига келган одамнинг кимлигини топишга қизиқиши кучайди. Дадасими? Йўқ, агар дадаси бўлса, қадам олишидан сезарди; онаси тешикка қараб ўтирмай, «Элёржон, сенмисан, болам?» деб овоз берарди. Синглиси «Ака, ўзизми?» дейди шошиб. Ажабо, ким бўлдийкин, бу индамай турган меҳмон?

Элёр бир қадам ортга чекиниб, бутун қад-бастини кўрсатган бўлди. Шунда ҳам эшик дарҳол очи-

лавермади. «Ташқарида мен эканлигимни билди-ку, нега оча қолмаяптийкин? Нима учун бунчалар имил-лаяпти?»

Ниҳоят, темир илгакнинг орқага сурилгани эшитилди.

— Зулфия... опа, — деди Элёр кузларига ишонмай. У шу тобда хурсанд бўлишни ҳам, булмасликни ҳам билолмай қолди. Аммо бироз ҳайрат ичида айтилган сўздан Зулфиянинг юзлари анор янглиг тус олди.

— Яхшимисиз? — дея олди Зулфия ички бир ҳаяжонда.

Шу пайт ичкаридан «Элёржонми?» деб онаси чиқиб келди. Зулфия ўзини ичкарига олди. Она уз согинчини боласини меҳр билан кучоқлаб, елкаларини силаб изҳор қилди. Онаизорнинг кўз ёшларини ҳис этган Элёр сўзлашга қийналди.

— Жалолиддин сени кута-кута ухлаб қолди, — деди Тўхтагон ая йўлақдан меҳмонхонага ўтаркан.

— У-ў, полвонтой ҳам келдими? — Элёрнинг юзларига табассум югурди.

— Дадамга бораман деб хархаша қилаверганди, — деди Тўхтагон ая Зулфияга кўз қирини ташлаб, — опкелавердик.

Элёр болалар хонасидаги каравотда мириқиб ухлаётган ўглининг олдига чўккалади. Анча вақт жимгина тикилиб турди, аммо согинчини, меҳр-муҳаббатини ортиқ ушлаб туrolмади: аввал жажжи қўлларидан, сўнг юзларидан ўпди. Бола юзига томган ёшни сезиб, лабини учириб қўйди. Элёр бармогининг учи билан аста артганди, болакай уйқусига халақит қилган нарсадан гашланиб, қимирлади, кўзларини хиёл очгандай бўлди, аммо куни билан ҳам юриб, ҳам гапириб чарчаган кичкинтой ширин оромдан воз кечмади.

— Куй, ухласин, — деди эшик олдида фарзандига мунгли нигоҳ ташлаб турган она. — Ё, уйготайми? Бир пас гаплашасанми?

Элёр кўз ёшларини яшириш учун угилчасининг қўлларига юзини босди. Шу ҳолатда анча турди. Кейин меҳмонларни хижолатга қўймаслик учун ўрнидан қўзғалди.

Тўхтагон ая эл-юртга, фарзанду набираларига тинчлик-омонлик, тансиҳатлик, узоқ умр тилаб дуо қилди.

— Тузукмисан, болам. Яхши бўлиб кетдингми? Дарров ишга ҳам қайтибсан-да. Сен боравермаганинга хавотир олиб ўзимиз келавердик, — деди Тўхтагон ая дуодан сунг. — Келаётиб, Қўқонга меҳмон бўлиб тушгандик, бу эрка полвонтойинг Зулфияхоннинг этагига маҳкам ёпишиб олса бўладими. Қўярда-қўймай бошлаб келди дегин.

Элёр онасининг гапларига жилмайиб қўйди. Сўнг:

— Сизларни бир айлантириб келай дебди-да миттивой, — деб аввал волидасидан, сунг эса ўгли «этагига маҳкам ёпишиб олган» Зулфиядан ҳол-аҳвол сўради.

— Жалолиддин қайсарликда... ўзингизга тортибди, — дея жавоб қилди Зулфия қисқа кўз уриштирувдан кейин нигоҳларини дастурхонга тикиб.

Элёр мийигида кулди. Зулфиянинг нима демоқчилигини, ўглини кимга менгзаганини тушунди. Кейин телефон қилмабсизлар-да, ўзим кутиб олардим, деди Элёр онасининг йўлига пешвоз чиқмаганидан хижолат тортиб.

— Сени уринтирмайлик дедим-да.

Бироз олдин онаси «Тузукмисан, яхши бўлиб қолдингми?» деб сўраганда унчалар аҳамият бермагани, энди эса яна шунга ўхшаш савол. Нима бирор-

таси уни касал ётибди дедимикан? Элёр «ялт» этиб волидасига қараб, сирни ошкор қилиб қўйди. Зулфия ҳеч нарсани пайқамагандай «иссиқ чой дамлаб келман» деб ўрнидан турди.

— Мазаси йўқ дегандим, — пичирлаб гапирди Тўхтаҳон ая Зулфиянинг ортидан.

— Нега?

— Шундай демасам, кўнмасди-да, болам, — деди онаизор янаям паст овозда ошхона томонга ишора қиларкан. — Келишга зурга кўндирдим ўзи.

— Овора қилибсиз-да.

— Унақа дема. Агар билсанг, шу аёл менгаям, ўглингаям ёқиб қолди. Бу ерда бошқасини топиб олмагин деб... Атай бошлаб келдим. Энди тушундингми?

— Қўйсангиз-чи, мен уйланаман деётганим йўқ-ку, — деди Элёр иложи борича овозини пасайтириб.

— Булди, ёлғиз юришингни бас қил энди. Мана шу Зулфияҳонга уйланасан, билдингми? Бошқасига асло рози эмасман! — астойдил кўйиниб гапирди Тўхтаҳон ая.

— Менга тегишгаям кўндирдингизми? — Элёр онасининг қатъий гапидан кейин тортиниб утирмади.

— Вой, ўлай, буни ҳали айтолганим йўқ.

— Биратўла розилигини олмасиз-да.

— Олдин сендан... бир оғиз сўрай деб... Бунақалигини билганимда... ростданам бирўла совчиликка бориб...

— Ҳазиллашяпман, она.

— Ҳазилингам бор бўлсин сен болани! Энди менадан эшит, уйларига бориб тутумини кўрдим. Ҳамма нарсаси жой-жойида, озода, покиза. Қисқаси, таъбинг хира бўладиган жойнинг ўзи йўқ. Шундан кейин қўни-қўшниларида суриштирдим. Биров ёмон де-

мади. Кўнглим жойига тушгач... сал ҳийла ишлатиб, бошлаб келавердим.

— Иҳм!

Тўхтаҳон ая ўглининг томоқ қирганини эшитиб, гапидан тўхтади. Хонага чой кўтариб, Зулфия кириб келди.

* * *

— Менинг келганимни бошқача тушунманг, — деди Зулфия эртаси куни тушликка келган Элёрга. Кечадан бери ўзини ноқулай сезаётган Зулфиянинг бу гаплари минг хижолатда айтилгани сезилиб турарди. — Онангизнинг гапларини икки қилолмаганимдан... келдим.

Бу пайтда Тўхтаҳон ая набирасини олиб пастда — болалар майдончасида бироз айлангириб келаман, деб етаклаб чиқиб кетганди.

— Нега ундай дейсиз? Сиздай азиз инсон учун эшигим доимо очиқ, — деди Элёр кеча онаси билан бўлган гапдан ўзини беҳабардай тутиб.

— Аям, бизга шерик бўлинг, Элёримнинг тоби йўққа ўхшайди, дегани учун...

— Бўлмаса, бизни йўқлаб келмас экансиз-да?

— Муҳаббат бўлганда... бошқа гап эди.

— Муҳаббат, Муҳаббат! У мени саҳрода ёлғиз қолдириб кетди. Бу дунёда яна битта Мажнун пайдо бўлди.

— Ундай деманг.

— Уни унутолмасам керак.

— Унутолмайсиз ҳам.

— Аммо онам...

— Аслида, мен Муҳаббатнинг Элёр акамдан хабар олиб туришга, деган илтимосини эслаб... Кеча Тўхтаҳон аямнинг сизга айтган гапи қулогимга чалингандай

бўлди. Ишонсангиз, кечаси билан мижжа қоқмай чиқдим. Мен... мен бу ниятда келмагандим, ишонинг.

— Хижолат булманг. Аммо Муҳаббат нега бу нарсани сиздан илтимос қилди? Нима, у ўлими туғрисида гапирганмиди? Илтимос, яширмасдан айтаверинг.

— Йўқ. Лекин... мен шу ерда қолсам керак, деб айтганди. Ушанда бу гапнинг маъносига тушунмагандим. Бирор ҳафта туриб кейинроқ кетаркан-да, деб уйлабман. Эртаси куни сизларникига борганимда...

— У ёғи эсимда.

— Уялтирманг.

— Узр.

— Ҳечқиси йўқ. Бироқ бу ухшашлик ва тасодифларни англолмай ҳамон лолман, — деб битта нуқтага тикилганча гапира бошлади Зулфия. Элёр зимдан назар ташлаб турди, у деярли киприк қоқмасди. — Уша охирги суҳбатимизда сиз ҳақингизда гапириб, негандир қийналиб қолмасмикинлар, деб бир неча марта такрорлади. Жалолиддиннинг бошини силаб, йиғлаб-йиғлаб олди. Ҳаётининг сўнгги кунини яшаётганини билдиргиси келмаса-да, баъзи гап-сўзлари билан бунга ишора қилган экан. Ушанда Муҳаббатнинг сўзларига эътибор қилмаганимдан жуда афсусдаман. Бирор ҳафтада қийналиб қолмас, деб ўзимча кўнглини кўтарибман.

— Мен нодон ҳам жуда бепарволик қилдим. У ҳамма нарсанинг ҳисоб-китобини қилган... Янги-кўрғонда қолишини ҳам... Агар бу ерда бўлса... яқинларини ортиқча уринтиришни истамаган. Ҳа, бировга малол келмайдиган йўл тутган. Қабри узоқда бўлишини ҳам... Ҳаммасини олдиндан ўйлаган. Мени унутиши осон бўлади деб... Эҳ, қанийди бу нарсаларнинг бирортасини олдинроқ сезганимда...

— Муҳаббат ўта зийрак аёл эди. Жойи жаннатда бўлсин.

Элёр куз ёшини яшириш учун бошини ҳам қилди. Орадаги сукутни Зулфиянинг заиф ва титроқ овози бўлди.

— Сиз иродали йигитсиз. Бошингизга тушган қайғу жуда оғир, аммо енгиб утишингизга ишонаман. Бундай пайтларда бахт тилаш жуда ғалати туюлади, аммо биз тириклар яшашга мажбур эканмиз, ўзимизни қўлга олишимиз лозим. Шунинг учун... Сиз ўзингиз ёқтирган аёл билан...

— Мен ёқтирган аёл...

— Биладан.

— Муҳаббатнинг ўрнини ҳеч ким боса олмайди.

— Ҳа.

— Мен билан яшайдиган аёлга жуда қийин бўлади.

— Балки...

— Очиги, ишим жуда хавфли. Яна бир аёл бахтсиз бўлишини истамайман.

— Ишингизни ўзгартира олмайсизми?

— Муҳаббат шунақа деганда... қулоқ солмагандим. Энди маъно йўқ.

Эшик қўнгироғи чалинганди, Зулфия шошиб ўрнидан турди. Элёр нима деб жавоб қилиш ҳақида уйлай бошлади.

— Биз эртага эрталаб қайтамиз, — деди Тўхтаҳон ая тузук-қуруқ овқатланмаган ўглини ишга кузатаркан. — Кечгача бир тўхтамга келарсан-а?

Элёр онасини кучоқлаб, ширин энтикди: болалик дамларини эслади, бу иссиқ ва оромбахш бағирга бош қўйилса бас, ҳар қандай чарчоқ ёзилади, муаммолар барҳам топади. У нимадир демоқчи бўлди, аммо гапиролмади, муштипарининг йиллар ўз изини қолдирган

юзларидан ўпди, холос. Аммо унинг дилида айтадиган гаплари кўп эди.

Жалолиддин дадасига ёпишди.

— Дада, сиз ҳам биз билан кетинг.

Элёр ўглини қўлига олди.

— Мен билан қолмайсанми?

— Бувим кетамиз, деяпти-ку?

— Эшитмадингми, сени менга ташлаб кетаркан.

— Зулфия холамни-чи?

Элёр нима дейишни билмай ўглини бағрига босди. Тухтахон ая бу пайтда кўз қирини Зулфияга ташлади. Дув қизарган Зулфия юзини дераза томонга бурди. Маҳмадона Жалолиддин саволини яна қайтарди.

— Ана, ўзидан сўра, ўғлим, — деди Элёр Зулфияга яширин нигоҳ ташлаб.

— Зулфия хола, сизам қоласизми?

Зулфия бу саволга нима деб жавоб қайтаришни билмай, каловланиб қолганини сездириб қўйди. Ноқулай ҳолатдан чиқиш учун бирдан Жалолиддинга ўгирилиб, юзидан оҳиста чимдалаб, тезгина ошхона томонга ўтиб кетди.

Тухтахон ая набирасига қўл чўзди:

— Ке, энди, даданг ишдан кеч қолмасин-а.

— Зулфия хола қоладими, буви?

— Зулфия хола десанг... қолармикин?

— Унда, ая дейми? — деди Жалолиддин бувисининг қучоғига ўтгач секингина.

Кетишга чоғланган Элёр бу гапни эшитиб, онасига қараб қўйди.

— Дадангдан сўра-чи, нима деркин?

— Дада, ая десам майлими?

Элёр жавобдан қочди: ўглини ўпиб, эшикка қараб юрди.

Ташқарига чиққан Элёр бироз юргач, ортидан кимдир келаётганини пайқади. Илдам қадамлари беихтиёр сал секинлашди. У бирор машина тухтатиб тезроқ ишхонага етиб олишни уйлаб кетаётганди. Ҳатто ҳозиргина хайрлашган меҳмонларни ҳам эсдан чиқарувди. Ким булди экан? Ногоҳ хаёли булинди. Эрталабдан таъқиб бошландими? Балки шунчаки йўловчидир? Ниманидир баҳона қилиб орқасига қарашни уйлаб турганди, бирдан исмини эшитиб таққа тухтади. Овоз таниш эди. Демак, чақирган киши бегона эмас.

— Ие, Нормат ака, сизмисиз?

Элёр марҳум Азизнинг дадасини дарров таниди, аммо бу одамнинг эти суягига ёпишиб, жуда озиб кетганидан ҳайрон қолди. Кейин хаёлидан қаттиқ касал булиб ётиб қолдимикан, деган савол утди. Шунча пайтдан бери бирор марта бориб йўқламаганидан хижолат тортди.

Нормат ака салом бериб, қулини узатди. Унинг томирлари бўртиб чиққан қуллари жуда заифлашиб қолганини сезган Элёр баттар узини койиди: одам деганлари ҳам шунчалар бепарво буладими, ярим соат вақт ажратиб ҳолидан хабар олса, осмон узилиб ерга тушармиди? Нега шу ишни қилмади? Мана энди уятли бўлди.

Нормат ака Элёрнинг қалбидан кечаётган туйғуларни сизди чоғи, мулзам бўлмасин деб, гапни илиб кетди. Аммо унинг ҳамма гаплари, барибир, таънага ўхшаб кетаверди.

— Қаерда туришингизни аниқ-тиниқ сураб ҳам олмаган эканман. Базур топдим денг.

— Нега уйга чиқа қолмадингиз? Кучада турганингизни қаранг.

— Қушнингиз кеча қишлоқдан меҳмонлар келганини айтувди, хижолат қилгим келмади, — деди Нормат ака уэр сўраб.

— Бу ишингиз яхши эмас, ахир биз — деб астойдил гап бошлаган Элёр бирдан тутилиб қолди, «қадрдонмиз-ку» демоқчи эди-да. Бирдан бу сузни ножуя ишлатишини англаб, томоғига нимадир тиқилгандай бўлди. Ахир қанақасига қадрдон бўласан, қачонки, бечора отадан ҳол-аҳвол сўраш хотирангдан кўтарилган бўлса, деб ўзидан баттар ранжиди. Бу гапни асло кераги йўқ, манзират қилмасдан гапиравер.

— Аслида, бу келишим ҳам ноўрин бўлгандир, бироқ ўғлимнинг ўлими сабабини аниқ билолмай ҳамон доғдаман. Шунинг учун сизни яна қора тортиб келавердим. Балки бирор нарсани аниқлаштирган бўлсангиз...

Элёр тилини тишлади. Тўғри-да, марҳум Азиз ҳақида ўйлашга фурсат топгани йўқ. Унинг «дело»сини кўраман, материаллар билан танишаман деб дилига тугиб қўйганди, бироқ... бошига мусибат тушиб, ўзидан ортмади. Бунинг устига, Нормат аканинг ўзи ҳам жим бўлиб кетди. Кейин бу ишлар орқага сурилди ва аста-секин эсдан чиқди.

— Келганингиз жуда яхши бўлди, Нормат ака. Қани, уйга марҳамат, — деди Элёр меҳмоннинг қўлтигидан аста ушлаб. У шу тобда оиласи тортган азоб-уқубатлар ҳақида гапириб, Азиз ҳақида суриштиришга вақти бўлмаганини айтгиси келмади. Нормат ака эшитмаган экан, майли, бу сирлигича қола қолсин.

— Таклиф учун раҳмат, ука. Бошқа сафар.

— Нега ундай дейсиз? Бир пиёла чойимизни ичмай кетасизми?

— Худо хоҳласа, албатта, ичамиз. Ҳозир сизни ишдан қўймай. Агар бирор нарсани айтишни маъқул

топсангиз, уйимизга бирров кириб утарсиз, — деди Нормат ака уткинчиларга халақит бермаслик мақсадида ўзини четроққа олиб.

— Хуп, Нормат ака. Мен Азизнинг «дело»сини яна бир кўриб чиқаман. Уни билган, кўрган одамлар бўлса, албатта, сураб-суриштираман.

— Раҳмат, ука. Умрингиздан барака топинг. Катта йўл бўйига чиқмоқчисиз чоғи, юринг, гаплашиб кетамиз.

— Уйга кириб суҳбатлашсак ҳам бўлади-ку, Нормат ака. Уйда сиз тортинадиган бегона одам йўқ, — деди Элёр чин дилдан. Лекин у охириги жумлани беҳосдан айтиб юборди.

Нормат ака индамай йўл бошлади. Элёр меҳмоннинг кўнглини сал бўлса-да, кўтариш илинжида гап бошлади:

— Сизга бир нарсани аниқ айтишим мумкин, Нормат ака. Азизни алдашган, унинг соддалигидан, очиқкўнгил йигит эканидан фойдаланишган. Ўғлингиз, аслида, бетгачопар, ота-онасининг юзига оёқ босадиган йигит эмасди. Исломни ўргатамиз деб, уни худбинликка, жоҳилликка етаклашган.

— Балки гапингиз ўринлидир, — деди Нормат ака Элёрни йўлдан қўяётганидан хижолат тортиб.

— Ҳозир ҳам шундай ҳодисалар бўляпти, Нормат ака. Яхши ниятда эндигина намозни бошлаган баъзи ёшлар турли гуруҳларнинг таъсирига тушиб, ўзлари билмаган ҳолда боши берк кучага кириб қоляпти. Оқибатда ёшгина умри Азизникидан ҳам аянчлироқ якун топяпти.

— Ҳа, сизлар ўзимиздан чиққан бало-қазоларга қарши курашяпсизлар, юрт тинчлигини ҳимоя қияпсизлар, аммо биз ота-оналар ўз фарзандларимиз

тақдирига бепарво қараяпмиз. Уларни ёмон кузлардан асрай олмаяпмиз.

— Ҳамма гап шунда-да, Нормат ака. Диний эркинликни айрим усмирлар бошқача тушунишяпти. Ислом динини ниқоб қилиб олган ёвуз кимсалар эса, бундан усталик билан фойдаланишяпти. Лекин биз курашни тухтатмаймиз. Ёшларнинг онгини заҳарлаётган, тугри йулдан оздириб уз ота-онасига, тугилган юртига, миллатига қарши қуйишга уринаётган хоинларни топиб, албатта, жазосини берамиз. Уларга бизнинг диёримизда жой йўқ.

Бошини қимирлатиб келаётган Нормат ака Элёрнинг елкасига аста-аста уриб қўйди. Улар гап билан бўлиб, катта кўчага чикиб қолишганини сезишмади.

— Шу ерда сиз билан хайрлашамиз, — деди Нормат ака ўзини дадил тутиб. — Ишдан қўйганим учун минг бор узр.

— Атай келганингизда меҳмон қилолмаганим учун мен кечирим сўрашим керак.

Нормат ака бу сафар Элёрнинг билагидан ушлаб «Ҳечқиси йўқ, сиз билан ҳали кўп бора учрашамиз» деди. Элёр ноилож машина тўхтатиб, Нормат акани ўтиришга ундади.

— Сиз бемалол ишингизга кетаверинг, мен яна бир жойга ўтишим керак, — деб Нормат ака таклифга унамади.

— Худди ўша жойга ташлаб ўтаман. Қани, чиқинг, Нормат ака, — деди Элёр бу сафар қатъий туриб.

Нормат ака Элёрни кўндира олмаслигига кўзи етиб, шундоқ ёнгинасида тўхтаган машинага утирди.

XVII. КУШАНДАЛАР

Туйтепа маҳалласи. Кечқурунги соат ўн.

Айтилган вақтда ҳамма йигилди. Дарвозага ичкаридан қулф солинди. Чироқлар учирилиб, кенг ҳовлида юрган одамни таниб булмай қолди.

— Жуда зимистон қилиб юборма, — деди уй эгаси ичкарига кириб кетиш олдидан.

— Хуп, биттасини қолдираман, — дея жавоб қилди уй ишларига қарашиб юрадиган Чори.

Чап оёғи бироз оқсайдиган бу йигит Хидирниёзнинг уйига яқинда ишга келган ва содиқ ит каби хизмат қила бошлаган эди. Баъзи-баъзида тутилиб қолишини айтмаса, гап-сузлари жойида, атрофда бўлаётган ишларга деярли аралашмас, айниқса, айтилган-айтилмаган ишларни ўзи билиб қилиши билан уйдагиларнинг ишончини оқлаётган эди. Бозорда арава тортиб юрадиган бу йигитни савдо билан шуғулланадиган бир таниши тавсия қилган ва ҳар замонда ўзи ҳам келиб хабар олиб турарди.

Аслида, бугун меҳмонга келувчиларнинг энг охириги бўлиб қадам ранжида қилгани уша савдогар Шермат эди. У Чори билан қуюқ кўришиб, эринмай ҳолаҳвол сўради. Йигитнинг туриш-турмуши, ишлари яхши эканлигини эшитгач, елкасига аста қоқиб қўйди. Сўнг меҳмонхонага киришдан олдин истеҳзоли тиржайиб деди:

— Яхши ишласанг, хўжайининг ўзим уйлаб қўяман деяпти, шу ростми?

Бу гапни энди эшитиб турган Чорининг оғзидан таноби қочди. Бирдан кайфияти кўтарилиб, қўлини кўксига қўйди. Нимадир демоқчи бўлди, аммо бирдан дудуқланиб қолди.

Негаки, бу пайтда ичкаридан хужайини чиқиб келган ва Шермат билан қучоқлашиб куришгач, иршайган, лекин бирдан жиддий тортган Чорига нигоҳ ташлаган эди.

— Меҳмонлар келиб булди, Чори.

Ана шу гапдан кейин дарвоза ёпилган ва чор атрофдаги чироқлар бирин-кетин учирилган эди. Чори ошхона томонга юрганда, уй эгаси Шерматга юзланди.

— Чорига нима дединг, оғзи қулоғида?

Шермат ичкарига кираркан остонада тухтаб, Чорига айтган гапини такрорлади. Кейин таъкид билан қўшиб қўйди:

— Биларсан, йигирма олтига кирапти, лекин савобнинг тагида қолардинг-да.

Уй эгаси паст кетишни истамасди:

— Кейинги пайтларда ўзим ҳам шу ҳақда уйлаб юргандим. Қаердан била қолдинг ниятимни?

— Савдогарлар шунақа сезгир булиши керак, биродар.

• — Гапинг тугри. Қани, марҳабо!

Меҳмонхона эшиги ёпилгач, ҳовли сукунатга чўмди. Ошхонага кирган Чори ширин энтикканича очиқ деразадан гира-шира ёришиб турган атрофга тикилди. Ҳали ранг олмаган хурмо мевалари қорайиб кўринади. Бассейндаги сувда янги чиққан ойнинг акси кўзга ташланади, салдан кейин қайсидир ҳашаротнинг қанотлари ҳўл бўлди чоғи, сув юзида оймомо лип-лип суза бошлади.

* * *

Меҳмонхона ўртасидаги узун хонтахта устидаги дастурхон турли ноз-неъматлар билан тўла. Лекин таажжубланарлиси, тўкин дастурхонга бири оқ,

бири қизил узун шишалар қўйилган булиб, диққат билан қараган одам булар оддий ичимликлар эмаслигини албатта, пайқарди. Дастурхон меҳмонларга мунтазир эди. Бироқ ичкари хонадонга ташриф буюрган йигирмага яқин киши қани? Қизиқ, бу одамлар меҳмондорчиликка келишмаганми ёки... Сиз ҳам ҳайрон була бошладингизми? Ҳозир топамиз уларни, қани, мана бу шкафга ўхшаш эшикни очайлик-чи. Ҳм-ҳм, шкаф ичида яна эшик кўриняпти-ку. Бекорга таажжубланмаган экансиз, хонадонга ташриф буюрганлар аллақачон ертулага тушиб, мажлис ўтказиш учун қилинган жойни эгаллаб бўлган, фақат раиснинг юқорига утишини кутишаётган эди. Келинг, уларни кузатишда давом этамиз. Қизиқ-да, тепада шундай катта очил дастурхон турса-ю, булар ертўлада қуруқдан-қуруқ утиришса?

Шермат кеч келгани боис қуйида қолди, уй эгаси, яъни, Хидирниёз Наҳимов виқор билан тўрдаги жойни эгаллади. Сўнг йигилганларга салом бериб, сохта босиқлик билан сўз бошлади.

— Ойнинг ўн беши қоронғу бўлса, ун беши ёруғдир. Утган гал бой берилган имкониятни омадсизлик ёхуд қоронгулик десак, бу сафар қўлга киритган маълумотимиз ва амалга оширажак режамиз ёруғлик бўлади.

Утирганлар қандай муҳим маълумотлигига қизиқиб, бир-бирларига қараб қўйишди. Сўнг раиснинг оғзига термилишди.

— Аввало, маълумотдан бошласам. Эрта-индин юртимизга Америка давлатининг жуда катта миқдордаги, яъни йигирма икки миллион долларлик инсонпарварлик ёрдами келиши кутилмоқда экан. Бу тунов кунги учрашувнинг натижаси бўлиши ҳам

мумкин. НАТО билан Американинг тили бир. Демак, мақсадлари аниқ: улар бизни ўз таъсири остига олмақчи. Балки, иккинчи Афғонистон қилишни кўзлашгандир. Шунинг учун келадиган дори-дармон ва тиббий асбоб-ускуналарнинг кулини кўкка совуришимиз керак. Худо билади, самолётда яна нималар бор? Балки ичи тўла қурол-яроғдир. Шундай экан, бизга номаълум бўлган юкни самолётдан тушмасданок йўқ қилишимиз лозим. Бунинг икки йўли бор: биринчиси, самолётни аэропортнинг ўзидаёқ портлатиб ташлаш ёки бўлмаса, юк ташишга жалб қилинган машиналарни аэропортдан чиқишини пойлаб, йўлда бирма-бир қўлга киритишимиз зарур. Бизга Американинг ҳеч қандай ёрдами керак эмас. Европага интилиш бизни ҳалокатга етаклайди. Туркия, Афғонистон, Миср, Саудия Арабистони ва Эрондан ҳар қанча кўмак бўлса, жон деб қабул қиламиз. Чунки бу давлатларнинг айрим гуруҳ ва партиялари бизга хайрихоҳ. Айниқса, Ўзбекистонда халифалик ўрнатилишидан жуда манфаатдор кучлар бор. Демак, олдимизда битта йўл турибди: Европа давлатлари, айниқса, Американинг яқинлашишига асло йўл қўймаслигимиз керак!

Раис гапани тугатгандай ортига суянди. Ертўладаги жой меҳмонхона узунлигида бўлиб, ерга бир текисда похол, унинг устидан эса қалин гилам тўшалган эди. Бир қараган одамга спорт машқлари, аниқроғи, кураш ёки самбо мусобақалари утказилаётган манзарани эслатарди. Йигилганлар гилам четида айлана ҳосил қилганларича, тиззалаб ўтиришар, биргина раиснинг тагида тахтиравонга ўхшаш курси бор эди. У шу туришида мусобақа ҳакамини эслатар эди.

Аслида ҳам бундай кўринишдан шу мақсад кўзланганди. Мабодо бирортаси бостириб келиб қолган

тақдирда дарҳол ўртага икки киши чиқиши ва курашиб турган ҳолатни акс эттириши керак эди. Бу ерда ҳеч қанақа йигин, махфий учрашув, давлат сиёсати-га қарши гап-суз булаётгани йўқ. Одатдаги маишатдан олдин улфатларнинг баҳси бўйича куч синашил-япти, холос. Қани, бу ерда бирон шубҳали китоб ёки қўлланма борми? Ёки телевизор бормидики, беҳаё фильмлар намойиш этилаётган бўлса. Эркаклар куч синашяпти. Бунинг нимаси ёмон?

Қисқаси, бериладиган ҳар қандай саволга ўз кўнгилларида жавоб тайёрлаб қўйишган. Шунданми, раис бу томондан деярли хотиржам эди. Энг асосий-си, гуруҳида сотқин бўлмаса, ҳеч ким ҳеч нарсадан шубҳа қилмайди. Ҳовли атрофи, уй ичлари, ертўла электр ишларини яхши тушунадиган гуруҳ аъзоси Яшин томонидан ниҳоятда синчковлик билан текши-риб чиқилган, бирор ерда гумонга асос бўладиган сим, кабель, овоз эшитиш ёки ёзиб олиш мосламаси ўрна-тилмаган. Буни узи ҳам текшириб чиққан Хидирниёз Наҳимов махфий суҳбат учун меҳмонхонанинг тагида махсус ертула қаздирган эди. У ўтган сафарги муваф-фақиятсизликдан кейин махсус хизмат вакилларининг назарига тушмаслик учун дастурхон устига турли хил алкоголь ичимликларни ҳам қўйдирган эди. Мабодо суриштирув жиддий тус оладиган бўлса, ҳатто баъзи-лари ичишга ҳам шай эди. Шу тариқа икки ёрдамчи-сини огоҳлантириб, қадаҳ сўзларигача ёдлатиб қўйган-ди. Шундоқ ҳам унда-бунда отиб юрадиган Муқим Ғаниев билан Насим Тўраев бирпасда булбулигуёга айланди-қолди. Қўйиб берса, соқийлар соатлаб гапи-ришга тайёр эди. Муҳими, қўлга тушишмаса, бас!

— Бу жуда жиддий масала! — дея сўзида давом этди раис. — Агар режани амалга оширсак, Аме-

риканинг жаҳли чиқиши ва тунини тескари кийиб олиши аниқ. Бизга эса худди шу нарса керак. Ана ундан кейин Туркиядаги Нурчиларнинг, араб мамлакатларида фаолият олиб бораётган ваҳдобийчиларнинг, Афғонистон ва Эрондаги биродарларимизнинг юрти-мизга кириб келиши осонлашади. Зеро, улар бизларга мадад курсатишга тайёр турибдилар. Уларнинг бу ерда ишончли ҳамкор қидиришаётгани ва биз билан мустаҳкам алоқа урнатганлиги ҳақидаги маълумот — бу сизларга етказмоқчи булган иккинчи қувончли хабаримдир. Турли оқимларнинг ҳаракати мамлакатдаги тинчликни издан чиқиришда, алгов-далгов, таҳликали вазиятларни юзага келтиришда асосий омил бўлади. Энг асосийси, биз эътиборда булмаймиз. Махсус хизмат ҳам, мелиса ҳам четдан келган гуруҳларнинг кетидан пойлаб юрган бир пайтда, узимизнинг асосий режамизни амалга оширамиз. Пойтахтнинг бир неча жойида портлашлар уюштирамиз ва мақсадимизга етамиз!

— Шу мақсадни биз ҳам билсак буладими? — сўради тиззалаганича қаддини кўтарган Холбек исмли йигит.

Хидирниёз Наҳимов ўқотар қуроолларнинг устаси бўлган бу йигитга, бевақт савол берса-да, жилмайиб нигоҳ ташлади. Бу пайтда баъзилар чап юзида бир неча холи бор йигитга хавотир билан қараб қўйишди.

— Ҳали сўзимни тугатмаган бўлсам-да, саволингга жавоб бераман, — деди мажлис раиси овозини бироз кўтариб. — Мақсадимиз Ўзбекистонни Ислом республикаси қилиш ва халифаликни жорий этиш. Америкадан ёрдам келадиган юкни самолёти билан бирга йўқ қилиш — бу режамиздаги биринчи масала. Иккинчи масала: эрта-индин Афғонистон орқали жиҳод йўлида ўзини портлатиб юборишга тайёр ўнлаб

аёллар келишади, уларни кутиб олишимиз ва портлашни қаерларда амалга оширишларини кўрсатишимиз керак. Учинчи асосий ва ҳал қилувчи масала, майда-чуйда портлашлардан фойдаланиб, ниҳоятда пухта тайёргарлик кўриш ва Тошкентнинг қоқ марказида бирданига кўплаб портлашлар уюштириш. Ана шу портлашларнинг бири халифаликка қарши бўлаётган давлат раҳбарига қаратилган бўлади! Мана шу учинчи зарба ўз вақтида ва жуда аниқлик билан амалга оширилиши шарт! Шунда ҳамма масалага мана бундай (Хидирниёз муштини курсатди) нуқта қўямиз ва ғалабага эришамиз. Қирол ўлди, яшасин, Халифани замон! Хўш, яна саволлар борми?

— Шу пайтгача халифалик учун кураш олиб бораётган мавжуд кучлар бирорта давлатда бу ишни амалга оширолган эмас, — дея савол берди Садир. — Бизда ҳам шунга ўхшаш уринишлар бўлди, аммо Президентни кўришлари биланоқ негадир жуфтакни ростлаб қолишди. Четдан туриб йўл кўрсатиш осон. Пул, қурол ва бошқа зарур нарсалар билан таъминлашар. Аммо амалдаги тузумни ўзгартириш бу ерда ўтирганларнинг қўлидан келармикин?

— Чумчуқдан кўрққан тарик экмайди, деган мақол бор. Биздан аввалги гуруҳларнинг қўлидан иш келмаганининг сабаби, уларга жонлари ширин кўринди. Мақсад учун курашиш ўрнига жанг майдонини ташлаб қочишди. Бироқ биз ҳар қандай тўсиққа қарамай, охиригача курашамиз ва бутун дунёга нималарга қодир эканлигимизни кўрсатиб қўямиз. Агар ниятимизга эришолсак, бир ойга қолмай барча араб давлатларида халифалик учун кураш бошланади. Ана ундан кейин Европанинг таслим бўлишини томоша қиламиз. Аҳолиси орасида шундоқ ҳам мусулмонлар

кундан-кунга купаяётган Франция биринчи бўлиб Ислом давлатига айланади. Германияни эса турклар эгаллаб бўлди, улар бирдан бош кутарса, Иккинчи жаҳон урушида енгилиб, юрагини олдириб қўйган немислар сузсиз таслим бўлишади.

— Бу ҳақда кимлардир бош қотирыптими? — тоқат-сизлик билан сўради Садир.

— Бўлмасам-чи?! Бутун дунёда жуда катта уламо-лар бош қотирыпти. Агар биз ташаббусни қўлга олиб, халифаликни биринчи бўлиб жорий қилишга эришсак, Маккаю Мадинадан кейинги энг табаррук жой бизнинг юртимиз бўлади. Имом ал-Бухорий ватани деб эъзозда бўласизлар. Бутун дунёнинг мусулмонлари муқаддас ҳаж сафаридан кейин тўғри Узбекистонга келишади ва бизларнинг қўлларимизни упиб, тавоф этишади. Хўш, бу курашишга, қўлга қурол олишга арзимайдими? Арзийди! Ҳозир мамлакатда диний эркинлик берилган бир пайтда минглаб ёшлар қаёққа бош уришни билмай гангиб юришибди. Ислом динини тушуниш учун масжидларга қатнаётган ўсмирлардан фойдаланиб қолишимиз керак. Улар катта куч! Ёшлар бош кўтарса, пойтахтда Фаргонанинг куни келади. Халифаликни истамаганлар месхети турклардай ё мамлакатдан чиқиб кетишади, ёки таслим бўлишади. Ҳар икки ҳолат ҳам бизларни қониқтиради!

Биз муқаддас ишга ишонишимиз лозим. Энди янглишишимиз мумкин эмас. Ҳар биримиз ваъда қилинган бойликка, юксак мартаба ва мавқега эга бўлиш учун ҳеч нарсадан тап тортмасдан курашга бел боғлашимиз керак. Ана шундагина олдимизга қўйган ниятимизга етамиз. Бу йўлда Аллоҳнинг ўзи мададкор бўлсин!

Утирганлар бирданига «Омин» дейишди.

— Энди Америкадан келадиган юкни йўқ қилишнинг режасини тузсак. Кимда қандай таклиф бор?

* * *

— Аэропорт ходимлари ёки хизматчилари орасида ишончли одамимиз борми? — сўради Сайфулло Жиянов хирилдоқ овозда.

— Автобус ҳайдовчиларидан бири бизга хайрихоҳлардан.

— Унда, автобусга портловчи механизмни ўрнатиб, самолёт келиши билан унинг яқинига борилади ва узоқдан туриб...

— Гап бомбани аэропорт ичига олиб киришда, — чўтир юзли Сайфуллонинг гапини бўлди Муқим Ганиев. У уйга толган раиснинг хаёлини бўлишни истамай, деярли паст овозда гапирди.

— Ҳайдовчилар иложини килса бўлади. Бирорта янги эҳтиёт қисмларнинг ичига солиб олиб кириши мумкин, — фикрини давом эттирди Сайфулло. Бу сафар гапи анча ишончли чиқди.

— Биринчидан, барча асбоб-ускуна омбордан берилади, — бу гапга дарҳол эътироз билдирди Фурқат Каттахўжаев деган тепакал киши. — Иккинчидан, махсус хизмат ходимлари Америка самолётининг олдига ҳеч нимани яқинлаштирмайди.

— Демак, сенингча, самолётни аэропортда портлатишнинг иложи йўқ, шундайми? — сўради Хидирниёз Наҳимов пешанасини тириштириб.

— Ҳуда қийин иш.

— Унда бирор юк машинасининг ҳайдовчисини қўлга оламиз, — деди раис ўйлаб ўтирмай.

— Қандай?

— Пул билан! — раиснинг нигоҳи бир пайтлар учувчи бўлган, аммо чет элдан ноқонуний нарса олиб келишда айбланиб ишдан бушатишган, янаям аниқроғи, авиациядан ҳайдалган Фурқат Каттахўжаевга қадалди.

— «Инсонпарварлик ёрдами» деб аталган махсус юкларни Ички ишлар вазирлигининг синовидан ўтиб, унинг руйхатида турган ёки Мудофаа вазирлигига қарашли базанинг ҳайдовчилари ташиши мумкин. Уларни пул билан авраб бўлмайди, — деди Фурқат Каттахўжаев хотиржамлик билан.

— Пулга сотилмайдиган одам борми?

— Мен айтган ҳайдовчилар билан тил топишолмай-миз. Улар сиримизни керакли жойга дарров етказиши мумкин.

— Унда автобусни портлатиб, уни самолётга обориб уриш керак!

Раиснинг бу гапидан собиқ учувчи сергак тортди. Кейин «ўйлаб гапиряптими?» дегандай энсаси қотди.

— Аммо бу портлаш ниҳоятда катта самолётга таъсир қилмаслиги мумкин.

— Ҳўш, унда нима қилиш керак?

— Автобуснинг портлаши самолётга ёнилги қўйилаётган пайтга тўғри келса, айни муддао бўларди. Агар бензин ташувчи машина автобус билан бирга портласа, самолётга жиддий зарар етиши турган гап. Балки ундан ҳеч вақо қолмас.

— Ҳа, тўғри.

— Менимча, самолётни қўнаётганда уриш керак. Шунда аэропорт ичига киришга ҳам ҳожат қолмайди, — деди Садир жим ўтиришни ўзига эп кўрмай.

— Гранатомёт билан аэропортга яқинлашиб бўларканми?

— Эпласа булади, — Сайфуллонинг гапига парво қилмади Садир.

— Узоқдан туриб эплаш қийин, — баҳс тизгинини ўз қўлига олди раис. — Энг яхши вариант автобусни портлатиш ва самолётни заправка қилишга келган бензовозга бориб уриш.

— Улимга тик борадиган шундай мард борми ичимизда? — совуқ тиржайди Садир.

— Ҳайдовчи автобусдан тушиб қолса, уни қутқариб оламиз. Шу кафолат билан вазифани бажаришга кундиришлар. Демак, бу масала ҳал булди.

— Йук, шошманглар, яна бир гап бор, — деди собиқ учувчи хаёлига келган фикрни уртага ташлашни кузлаб. — Агар самолёт ҳарбий аэродромга қунса-чи? Купинча, шундай йўл тугилади. Унда нима қиламиз?

Раис бир зум тин олди.

— Ҳа-я, — деди Садир тиззасига шаппалатиб. — Бу вариантниям ўйлаб қўйишимиз лозим.

— Самолёт ҳарбий аэродромга қунадиган бўлса, юк ташийдиган машиналарга ҳужум уюштирамиз, — дея гап бошлади раис ўртада саросима, иккиланиш бошланмаслиги учун. — Қандай бўлмасин, келтирилган нарсаларга жиддий талафот етказишимиз шарт! Демак, самолёт халқаро аэропортга қунадиган бўлса, келишганимиздай уни портлатиб юборамиз. Мабодо ҳарбий аэродромга тушса, юк ташувчи машиналарга бирин-кетин ҳужум уюштирамиз.

— Унда икки гуруҳга бўлинарканмиз-да? — сўради Сайфулло Жиянов бирортасига етакчилик қилиш умиди билан.

— Ҳа, шундай қилишимизга тугри келади. Лекин ишончим комилки, ҳар икки вариантда ҳам режани охиригача бажаришимиз шарт. Шунда бу сафар

омад биз тарафда булади. Ва дастлабки галабамизни нишонлашга жуда яқин турибмиз. Қани, бор кучингизни кўрсатинг, бўлажак янги тузумда ўзингизга муносиб лавозимларнинг бирини эгалланг! Галабани нишонлашга эса яна шу ерда тўпланамиз ва жасорат кўрсатганларни муносиб тақдирлаш маросимини ўтказамиз!

Аввал раиснинг, сўнг атрофдагиларнинг юзида хурсандчилик аломатлари зоҳир бўлди. Худди мукофотлаш тадбирига келишгандай ҳис этишди ўзларини. Кайфият кўтарилганидан фойдаланиб, раис мажлис аҳлини зиёфатга ундади. «Мана бу бошқа гап!» деганлар астойдил ўринларидан кўзгалишди.

* * *

Дастурхонда кўнгил тусаган барча ноз-неъматлар муҳайё эди. Йигилганлар ўзларини шоҳона зиёфатда ҳис этишиб, бирам яйрадиларки, ҳар замонда «Бундан буён худди шундай яшайсизлар!», «Ризқингиз ва мартабангиз яна зиёда бўлмай!» деб луқма ташлаб турган раиснинг гапига ишониб қолишди. Айниқса, қуюқ меҳмондорчиликдан сўнг тарқатилган конверт хуш кўнгилларни янада тўлқинлантириб юборди.

Зиёфатдан сўнг Хидирниёз икки ёрдамчисини қолишга имлади.

— Мана бу режа билан яхшилаб танишиб чиққач, ёқиб юборинг, — деб раис Муқим Ганиевга икки букланган қоғоз тутқазди. — Кейин вазифани ишончли одамга топшириб, ҳозироқ Наманганга жўнатиб. Кўрсатилган манзилда, албатта, отишма содир бўлиши керак. Отишмада эса... юборган одамнинг, яъни уй қоровули «шаҳид» кетади. Аммо буни ўзи билмаслиги керак, тушундингми?

— Уни ким...

— Қулга олиш гуруҳида одамимиз бўлади.

— Тушундим. Лекин мабодо...

— Курсатмани яхшилаб ўқинг. Режа бўйича иш кетса, отишмада бизнинг вакилимиз «қулга олинади». У қамоқда Болтани йўқ қилади. Кейин унинг ўзини гумдон қилишга бошқа одамни юборамиз. *Хуш*, вазифа тушунарли бўлдими?

— Ҳа, албатта.

— Энди бизга «Ҳоким»ларнинг кераги йўқ. Салдан кейин Маматқулнинг ҳам баҳридан ўтамиз. Атрофида милиция ўралашиб қолди. Уларга ишлаётган бўлиши мумкин.

— Пухта ўйлабсиз.

— Ана энди сизга ҳам муҳим вазифа берамиз, — деб Насим Тўраевга юзланди раис. Мақтов ёқса-да, жиддий қиёфасини ўзгартирмади.

— Бош устига!

— Икки «Ҳоким»ни тинчитганимиздан сўнг, давлат қамоқдагиларни ва афв этилганларни бирма-бир ўлдиришни бошлади деган, уйдирма тарқатасиз, — босиқлик билан сўзини давом эттирди Хидирниёз Наҳимов. — Одамлар ҳибсга олинган фарзандларининг тақдиридан хавотирга тушиб, кўчага чиқишлари керак. Ана шундай туполонларда битта-яримтаси ўзига ўт қўйса, аъло иш бўларди. Имкон топиб шу ишларни амалга оширишимиз зарур. Шундагина шубҳадан холи бўлиб, бемалол ишлаймиз.

— Эрлари қийноққа солинаётган беш-олтита хотинни кўз остимга олиб қўйганман. Улар дардини кимга айтишни билолмай, маҳкама биносининг атрофида ўралашиб юришибди, — деди Насим Тўраев оғзини тўлдириб.

— Ана ушаларни гиж-гижлашимиз керак.

— Унда эртадан ишга киришаман, мухтарам раис.

— Офарин. Энди сизларга аталган мана бу совгани олинлар, — раис шундай деб узун хаворанг халатининг чўнтагидан иккита конверт олди-да, ёрдамчиларига узатди. — Яна бир марта ёдингизга солиб қўйишни лозим топдим: ҳар қандай шароитда ҳам фақат иккингизга ишонаман. Ким нима деб алжирамасин, сизлар менинг энг яқин ва содиқ маслакдошимсиз. Имонимни ўртага қўйиб, қасам ичаманки, галабага эришгач, бу Халифалик давлатини фақат шу уч киши бошқаради. Дастлаб тузган шу «Учлик» гуруҳимиз энг олий бошқарув органи бўлиб қолади!

— Иншооллоҳ! — деди Муртазо.

— Омин! — деди Нажмиддин.

— Ана энди тарқаламиз.

Хидирниёз шундай деб, ёрдамчиларини ҳовлига бошлади. Дарвоза томон юраётган Насим нигоҳи ҳовли четидаги паррандахонага тушиб, анчадан буён дилига тугиб қўйган саволига шу тобда жавоб олишни истаб қолди.

— Сўраганнинг айби йўқ, дейишади. Уйда нечун канарейка боқишингизнинг сабабини билсам бўладими?

Хидирниёз Насимдан бу саволни қутмаган эди. Аммо қушлари ҳақида гап очилгани боис, тўхтаб ортига буриларкан, мийғида кулиб қўйди. Бунни ўзича тушунган Насим жим тура олмади.

— Ишқибозликми ёки бизнес? Лекин, аминманки, сиздай зот бу ажойиб қушларни сотиб тирикчилик қилмайди.

Хидирниёз яна жилмайди. Кейин меҳмонларни майда сим тўр билан ўралган, ичида ранг-баранг қушлар ингичка узун шохларда тизилиб турган сеvimли

жойига бошлаб келди. Жонсарак канарейкаларнинг баъзилари питирлаб қолишди, сунг бегона одамлардан чучигандай учиб новдадан новдага қуна бошлади.

— Қизиқиб қолдиларинг-а? Ҳа, майли, бунинг сирини сизларга ошкор қилганим бўлсин, — деб вазминлик билан суз бошлади Хидирниёз қушларига ҳавас билан тикилиб турган Насимнинг елкасига қул ташлаб. — Кейинги пайтларда кўп ишлаганимданми, қон босимим ошганга ухшаяпти. Қайсидир журналда канарейка одамнинг қон босимини туширади, деб ўқигандим. Лекин ростданам шунақа экан. Кунора хуфтондан кейин уш беш-йигирма дақиқа мана бу стулда уларга термилиб утираман. Аллоҳнинг иродаси билан энди бошланаётган дарддан халос булдим.

— Ана муъжиза!

— Агар истасангиз, бир жуфтдан совға қиламан.

— Менда қон босими ошмайди-ю, аммо асабларим чарчаганини аниқ биламан. Дам олишга эса... вақт йўқ.

— Нолиманг, биродари азиз. Бу касалнинг давоси бир-иккита саъва боқиш, — Хидирниёз қушшунос олимлардай салмоқ билан жавоб қилди.

— Ростданми? — деди Муқим Ганиев канарейкаларнинг бундай чиройли бўлишини биринчи марта кўриб тургандай ҳайратланиб. У бармоқларини тўрдан ўтказиб қушларнинг қўнишини истар, аммо безовта канарейкалар унга яқинлашмасди.

— Илмий исботланган деб ёзилган, — дарҳол жавоб қилди Хидирниёз.

— Саъва қанақа қуш ўзи? Топса бўладими?

— Бозорга чиқсанг топасан, албатта. Саъванинг сайраши неврозга чалинган кишиларнинг асабини тинчлантиради, кайфиятини кўтариб, янгидан-янги ишларга ундайди.

— Сенга жуда керак экан, — деди Муқим Ғаниев.

— Узинг-чи, узинг. Юрак уйноғи булиб қолдим деб шикоят қилаётгандинг-ку!

— Бунинг давоси оддий, — деди Хидирниёз бамайлихотирлик билан.

Уринбосарларнинг иккиси ҳам унинг оғзига тикилишти.

— Уйда уч-туртга тутиқуш боқиб қўй, олам гулистон!

— Йўғ-э? — дея бу соҳада ожизлигини яшириб утирмади Муқим Ғаниев.

— Тутиқуш боқсанг, юрак касали яқинингга йўламайди.

— Эртагаёқ топтириб келаман.

— Ҳа, яна фойдали томонларини эшит: мабодо ошқозонингда яра бўлса, ҳар куни ярим соатдан сал купроқ қушлар парвариши билан шуғуллансанг, та-мом-вассалом, тез кунда оғриқдан асар ҳам қолмайди.

— Бу нарсаларни қаердан биласиз? — деди Насим қафасдаги қушлардан кўзини олиб, мезбонга юзланаркан.

— Газета ва журнал уқиб туриш керак, биродар.

— Духтирлардан қолишмас экан-да?

— Булмасам-чи! Вақтида дон-сувини бериб турсанг бас. Бунақа текин даво қаерда бор? Ҳозирги пайтда табибларга ишониб буладими? Духтирлар эса йўқ касални топиб, бошингни қотиришади. Демак, иккисидан ҳам воз кечдим.

Насим билан Муқим «Тугри, ростдан» дейишиб бош қимирлатишти. Суҳбатни ортиқ чўзиб утиришни истамаган Хидирниёз «Мана шунақа гаплар, азиз биродарлар!» деб уларни дарвоза томон бошлади.

XVIII. КАЛАВАНИНГ УЧИ ҚАЕРДА?

Элёрга капитан, Жалил Очиловга эса подполковник унвони берилиб, хавфсизлик хизмати ходимларининг ишига ташаккурнома эълон қилинганига ҳам бир ҳафта бўлиб қолди. Шогирдларини янги унвонда куриш полковник Бўронов учун хурсандчилик эди, албатта. У Элёрнинг таклифи билан қанчалар катта хавф ва галвага чек қўйилганини чуқур ҳис киларди-ю, лекин мабодо шундай вариантни қўлламаганимизда нима бўларди, деб ўзига-ўзи савол бергандаёқ юраги орқасига тортиб кетарди.

Ҳа, дунёнинг энг буюк давлатларининг Узбекистонга бўлган ишончи йўқоларди. Бу эса «Ўзбек модели» билан жаҳонга юз тутаётган мамлакат учун анчагина муаммолар келтириб чиқариши мумкин эди. Мамлакатда тартиб-интизомни сақлаш учун ўз инсонпарварлик кучларини киритишга шай бўлиб турган давлатлар дарҳол гимирлаб қолишарди. Ёки шу ернинг ўзида яширин тарзда иш олиб бораётган диний экстремистик гуруҳлар янада фаоллашиб, бузгунчиликни кучайтириб юборишарди. Полковник бундай гуруҳ ёки турли оқимларнинг фаолиятдан хавфсираётгани йўқ эди. Уларни бостиришга давлатнинг кучи ҳам, қудрати ҳам етади. Уни ўйлантирган, ташвишга солган нарса жаҳон ҳамжамиятида шу кунгача дунё цивилизациясига муносиб ҳисса қўшган улуг юрти ҳақида салбий фикр туғилиши мумкинлиги эди. Чунки биргина фожиа етакчи мамлакатларнинг муносабати ўзгаришига сабаб бўлиб, энди-энди бошланаётган дўстона алоқаларга путур етарди. Бундан ташқари, мамлакат Президентининг Ички ишлар вазирлиги ва хавфсизлик хизмати ходимларига ишончи йўқолиши

эса ҳақиқий фожиа эди. Хайриятки, бундай нохуш ҳол юз бермади.

Полковник кечаги топшириқнинг жавобини эшитиш учун Жалил Очиловни хонасига таклиф қилган ва у келгунча шу нарсалар ҳақида бош қотириб утирганди. Аслида, полковник бу тўғрида жуда куп ўйлаган ва ҳар гал тамомила оқарган сочларини силаб, бошини маъюс қимирлатиб қўйиш билан содир булмаган, аммо қалбини титратган хаёлларга чек қўярди. Бу сафар Жалил Очилов киришга рухсат сўрагандагина фикри бўлинди.

— Қани, утир, — саломлашгандан кейин буюрди полковник Буронов. — Хуш, у ёқда нима гаплар?

— Янги «Ҳоким» билан учрашдим. Ҳеч нимадан хабарим йўқ деб туриб олди.

— Қимийди у? Ҳа, Маматқул деганимиди?

— Йўқ, Маматқул эски «Ҳоким». У қўлга тушганидан кейин бу лавозим Болта Деҳқонов деган кимсага ваъда қилинган. Бухоро аэропортидаги чап қулоғи бироз букилган йигитни эсладингизми? Ҳа, худди ўша. Аммо агентлардан сўраб-суриштириб, унинг ими-жимиди иш олиб бораётганини билиб олдим.

— Қанақа иш? — полковникнинг қошлари туташди.

— Ташқари билан алоқа ўрнатгани ростга ўхшайди.

— Менга худди шу керак эди. Ортидан одам қўй. Унинг ҳар бир ҳаракатидан хабардор бўлишимиз керак. Агар кечаги босқинчи гуруҳ билан алоқаси бўлса, калавининг учи топилди деявер.

— Хўп бўлади.

— Қидирув ишлари самара бермаётган бир пайтда жинойтчиларнинг изини топишимиз жуда муҳим.

— Шаҳар ички ишлар бошқармаси тунов кунги ўқ отилган хонадон эгасини «Жинойтчиларни атай ижарага қўйгансан» деб, вақтинча қамаб қўйишибди.

— Эшитдим. Лекин ростданам унинг жиноий гуруҳ билан алоқаси булмаса, бундан натижа чиқмайди, — деди полковник Бўронов ручкани столга уриб. Кейин Жалил Очиловга куз қирини ташларкан, сўради: — Ҳа, айтгандай, ўлган одамнинг шахсини ҳалиям аниқлаша олишмадимиз?

— Менимча, у бизнинг фуқаро эмас, — дея жавоб қилди Жалил Очилов кулидаги дафтарга нигоҳ ташлаб олгач. — Ёнида бирор ҳужжати бўлмагани ёки шу пайтгача яқинларидан ариза тушмагани мурданинг шахсини билишга тўсқинлик қилаётганга ўхшайди. Архивда унинг бармоқ излари ҳам топилмаган.

— Унинг суратини Болта Деҳқоновга кўрсатдингми?

— Кўрсатдим. Аммо танимайман, деди.

— Хўш, Одиловнинг ишлари қалай?

— Наманганга юборсамми, дегандим.

— Нега? — полковник кўз қири билан Жалилга қаради.

— Кечаси кимдир Мустафонинг киоскасини ёқиб кетибди. Гумони «Қилич» лақабли паттачилар бошлигидан экан, — тезда янги маълумотнинг хабарини берди Очилов.

— У ерда одамларинг бор-ку?

— Ҳакимовни алмаштирмоқчиман. Умид Наманганда ишлолмаяпти. Бунинг устига, берилган топшириқни бажаришни жуда чўзиб юборяпти.

— Урнига Элёрни жўнатмоқчимисан? — полковник энди росмана Очиловга юзланди.

— Йўқ. Одиловни воқеани ўрганиш учун юбормоқчиман, холос. Ундан кейин онаси келин топганмиш, биратўла кўриб кела қолсин дегандим. Агар бошқа топшириқ бўлмаса, албатта, — деди бироз жонланган Жалил Очилов. Шу тобда унинг жиддий юзига салгина ним табассум югурган эди.

— Шунақами? — деди урнидан турган полковник қўлларини ёзиб. Бу хабар, айни пайтда, Бўроновнинг ҳам кайфиятини кўтариб юборди. — Яхши. Унда Элёрга тайинла, аввал уйига борсин, қайтишда эса Наманганга. У ерда Маматқул билан, албатта, учрашсин. Афв этилгандан кейин нима ишлар билан шуғулланиб юрганини уз кузи билан курсин. Мана бу расм Наманганга юборилганми?

— Ҳа.

— Нима, у ердагилар ҳам танишмас эканми?

— Худди шундай.

— Бундай бўлиши мумкин эмас. Шу бугуноқ Ички ишлар вазирлиги билан гаплаш: уюшган жиноий гуруҳ аъзоси, бир неча йилдан бери қидирилаётган кимса қўлга тушгани, уни таниган-билган одамлар, ундан жабр кўрган шахслар ўзлари яшаб турган жойларидаги милиция бўлимларига хабар беришларини сўраймиз деб, суратини газетага беришсин. Телевидениега ўзим тайинлайман. Элёр суриштиришда, унинг гўё Маматқул номини тилга олганини ва бунини аниқлаштиришга келганини, агар тўғриси айтмаса, яна қамалишини айтсин. Ёдингда тут, баъзан марҳумлар ҳам «гапиради».

— Тушундим. Лекин...

— Нима?

— Суратда... жиноятчининг ўлгани билиниб турибди-ку? — деди Жалил Очилов иккиланиб. — Ундан кейин Маматқулга бу суратни кўрсатишган.

— Ҳечқиси йўқ. У бир ойлик комадан кейин «ўзига келган». Кечадан бошлаб кўрсатма бера бошлади. Элёр эса ана шу кўрсатмаларни текшириш учун Наманганга келган бўлади. Сурат масаласига тўхталсак, — деди полковник столи устидаги шахси

аниқланмаган марҳумнинг суратига тикиларкан. — Бунинг ҳеч қандай муаммоли жойи йўқ. Компьютерда ишловчи рассомларга айтсанг, кўзини сал очиб беришади. Кейин унинг калласини касалхонада ётган бирор эркакнинг боши ўрнига ёпиштирасанг, олам гулистон! Шуниям ўргатайми сенга? Изланиш керак, ўртоқ подполковник! Айёрликка қарши маккорлик ишлатишга тўғри келяпти, дердинг-ку. Нега бу сафар шаштинг паст?

— Ҳаммаси жойида ўртоқ полковник!

— Шундай бўлсин! Ҳа, айтгандай, бошқа афв этилганлар билан ҳам шу тарзда гаплашиш керак. Бири бўлмаса, бири таниши мумкин.

— Хўп бўлади.

— Бўпти, ишларингга омад!

Подполковник Жалил Очиллов бошлиқ билан хайрлашиб, хонани тарк этди.

* * *

Фаргона.

Элёр қишлоққа оқшом пайти кириб борди. Ўглининг эрталаб кетишини эшитган Тўхтаҳон ая вақтни беҳуда ўтказишни истамади: овқатдан сўнг уйланишдан гап очиб, масалани яна кўндаланг кўйди. Эрназар ака бу сафар «Эркак кишининг бундай узоқ азада юриши яхши эмас», деди бироз ғамгин қиёфада. Ота-онасини тинглаган Элёр чурқ этмади: худди узоқ ўйга толгандай ўтираверди. Бунга сари онаизор: «Шунча кундан бери ўйлашга вақтинг бўлмадимми, болам» деб гина қилишга ўтди.

— Бўпти, йўлдан келган, дамани олсин, эртагаям кун бор-ку, — деди ота, ниҳоят, суҳбатга яқун ясаб.

— Тонг саҳарда чиқиб кетса-чи? — дея эрига мўлтираб қаради Тўхтаҳон ая.

— Хавотир олма, жавобини айтмай ҳеч қаёққа кетмайди. Қани, тур, жойини қилиб бер.

Онанинг кўнгли тинчиб, астойдил ўрнидан кўзгалди.

Элёр ўгилчасини бироз уйнатган бўлди, аммо кичкинтой бир зумда ухлаб қолди. Тўхтагон ая Элёрни бемалол дам олсин деб, набирасини олиб чиқиб кетди.

Эрталаб муштипар онаси билан хайрлашаркан, унинг иссиқ бағрида борлиқ ифорлардан-да аъло, ширин, қадрдон ҳидни туярган, бош кўтаролмай бир зум туриб қолди, тўйиб-тўйиб ҳидлади, ажралишни истамади. Аммо кетиши керак, бормаса бўлмайди. Она бағридан нари бўлиш ҳамиша оғир, юракни ўртайди, ҳар куни ёхуд ҳафтада бир бор келиб тавоф қилиб кетолмаслигинг охир-оқибат афсусга айланади ва уксик қалбинг бор вужудингни оғирлаштириб юборади. Айни пайтда эса — бошинг она бағрида экан жамики аламли, андуҳли, армонли ҳис-туйғулар хаёлингни тарк этган. Тананг енгил, ўйларинг тиниқ, сен учун азиз инсоннинг меҳрини қаттиқроқ туйганинг сари кўзларингдаги маъюслик йўқолиб, нигоҳларинг яна равшан тортганини сезасан. Қандай яхши. Бу гўшадан-да тинч, оромбахш, саодатли ва нурли жой бормикин? Элёр шундагина ватанга нисбатан она сўзи қўшиб ишлатилишининг маъносини англагандай бўлди. Биргина она қучоғи шунчалар қадрли экан, демак, беқиёс Ватаннинг бағри ундан-да азиз, ундан-да улуғвор. Уларнинг ҳар иккиси учун жафо чексанг, кўксингни қалқон қилсанг, бутун умрингни бағишласанг арзийди ва бу ишинг учун ҳеч қачон афсусланмайсан.

Элёр, ниҳоят, бошини кўтарди. Аммо онасининг ҳадик ила боқиб турган кўзларига қарай олмади. Сўлгин юзларидан упди ва бир оғизгина сўзлади: «Нимаям дердим, ўзингиз биласиз».

Онаизор енгил тин олди. Ўгил нафасини ичига ютди.

Хайрлашиш шу тариқа илиқ ва, айни чоғда, гамгин кечди. Айб иш қилиб қўйгандай бағри эзилган Элёр ён-верига қарамай, тўғри қабристон томон огир қадам ташлади. Эски темир дарвозадан ўтиб, таниш қабрга яқинлашаркан, бояги гапи учун энди қаттик афсусланди. Гўё Муҳаббат бўлаётган ишларни билиб тургандай қабрига тик қарай олмади. Худди унга хиёнат қилгандай, оғзидан «кечир» деган сўз тушмади. Тиловат қиларкан, шўр ва тахир кўз ёши қўйилиб, дилини янаям хуфтон қилди: эплаб, бир текисда, чиройли қилиб ўқий олмаганига укинди. Дуо ҳам қисқа бўлди: «Мени кечир. Жойинг жаннатда бўлсин!»

Ўрнидан тураркан мункиб кетди, аранг қадини ростлади. Хайрлашиш бундан-да огир бўлди. Айниқса, қабрга тескари ўгирилиб чиқиб кетишини ҳечам сингдиrolмади. Муҳаббат билан бутунлай видолашиб, энди унга орқасини ўгиргандай туюлиб, галати бир аҳволга тушиб қолди. Қабристон дарвозаси олдида анча қолиб кетди...

* * *

Наманган.

Маматқул бир пайтлар дарвозанинг чап томонида жойлашган пичоқ цехини қайта тиклаган, қўшни қишлоқлик бир йигитчани шогирд қилиб ишлаётган эди. Ногоҳ Элёрга кўзи тушди, аммо бунга ортиқча аҳамият бермагандай ишини давом эттирди. Аслида, у безовталигини шу тарзда ниқобламоқчи булганди. Ниҳоят, атрофга учқун сачратган тош гириллаб айланишдан тўхтади. Маматқул пичоқнинг ўткирлигини аввал кўз билан чамалади, сўнг чарх олдида турган

эски дафтардан бир варагини олиб ўртасига солди: пичоқ қоғозни сариеғдай кесди. Пичоқни сувга ботиргач, қорайиб кетган қалин мато билан обдан артди. Атрофга синчков нигоҳ ташлаётган Элёрга утириш учун жой кўрсатаркан, унинг бу ташрифидан негадир кўнгли гашланди. Буни сездирмаслик учун қўлини қайта-қайта сочикқа артди, кейин аста ўрнидан туриб оловга яқинроқ турган чойнакни олди. Тик турганича пиёлага чой қуйди ва индамай меҳмонга узатди. Сўнг унинг қаршисидан жой эгаллади. Бу ишларни бажаргунча Маматқулнинг ҳаловатини йўқотган нигоҳлари Элёрни зимдан таъқиб этди.

Рости, бошини қимирлатиб саломлашган, кейин уста-шогирднинг ишини шошмасдан кузатган Элёрнинг сиполиги, хотиржам хатти-ҳаракатлари Маматқулнинг юрагига гулгула солганди: «Бекордан-бекорга келмаган. Узини кузатаётгандай кўрсатгани билан нияти бошқа. Ҳа, булар ментлардек дўқ-пуписа билан келмайди. Бақир-чақир ҳам қилмайди. Индамай туриб иш битиришади».

— Ишлар яхши-ку, — деди, ниҳоят, Элёр қайноқ чойни қўлига оларкан.

— Худога шукур, қора қозонни қайнатиб турибмиз. Лекин сиздан ўтиниб сўрайман, гапни чузмай мақсадга ўтсангиз. Кейинги пайтларда негадир миям бирдан сиқадиган бўлиб қолган, — деб Маматқул пешонасини тириштирди ва қўлидаги пиёлани супачага солинган шолча устига «дўқ» этиб қўйди.

— Нимадан безовтасиз? — сўради Элёр бу кўнгилхираликнинг тагига етмоқ ниятида.

Маматқул кунда-кунора участка нозирининг келиши асабига тегаётгани, қисқа савол-сўроғи дағдаға билан ўтишини, худди харидор каби пичоқларини қўлга

олиб, у ёқ-бу ёғини куриб кетишини гижиниб, аламза-далик билан гапирди. Унинг узун ва озгин бармоқлари мушт бўлиб тугилганида кирсиллаб кетди.

— Бирор нима тама қиляптими? — деди Элёр асаб-лари таранглашган Маматқулнинг ўзини галати тутаётганини назаридан қочирмай.

— Тама қилиб ўтирмайди. Аммо бу кетишда ўзимга жавоб беролмай қоламан, деб қўрқаман.

— Яна қамалиб кетишдан қўрқмайсизми?

— Баъзида кўзимга ҳеч нарса кўринмай қолади.

— Бу борада шошмасангиз ҳам бўлади.

— Тушунмадим. Бу билан нима демоқчисиз? — кўнгли гашланган Маматқулнинг кўз қорачиқлари катталашди. Шу заҳоти хаёлидан «Айтмабмидим, бекорга келмаган», деган фикр ўтди ва пиёлани бармоқлари билан беихтиёр сиққанди, «тирс» этган товуш эшитилди. Бироқ Маматқул буни пайқамади. Унинг ўйчан, ҳадик билан боқаётган нигоҳи, бир зумда шубҳага тўлган хаёли кутилмаганда пайдо бўлган махсус хизмат вакилида эди. У ўзини ҳарчанд босишга ҳаракат қилса-да, аллақачон асабийлаша бошлаган эди. Элёр буларни назардан қочирмади, албатта.

— Яқинда Тошкентга келган чет элик меҳмонларга қуроли ҳужум уюштирилди, — деди Элёр босиқлик билан. — Эшитгандирсиз?

— Бунинг менга нима алоқаси бор? — шу заҳоти кескин жавоб қайтарди Маматқул.

— Эшитибсиз-да? — деб Элёр таажжубланган Маматқулнинг кўзларига тик боқди.

— Ҳеч нарсани эшитганим йўқ! Бирор ерга бор-масам, чиқмасам, эрталабдан кечгача шу ердаман-ку. Ишонмасангиз, анави... «қулоқ»лардан сўранг.

— Керак бўлса, сурайман. Сиз, аввало, гапнинг да-
вомини эшитинг, — деди Элёр тап тортмай гапираётган
Маматқулдан кўз узмай. У шу кўйи ўрнашиб олгач,
НАТО Бош котибига қилинган ҳужумни, бу ишни
амалга оширган жинойтчиларнинг бири қўлга олиниб,
сўроқ қилинганда унинг номини эслаганини хотиржам
сўзлаб берди. Бу гаплардан Маматқулнинг пешонаси
тиришди. Утирган жойида олдига тутилган калин ма-
тони ечди ва «тап» этказиб супа устига ташлади.

— Шу чўпчакни айтгани Тошкентдан овора бўлиб
келиб ўтирибсизми?! — деди Маматқул жаҳл би-
лан. — Демак, шуғулланадиган тузукроқ ишларинг
қолмабди-да! Нима, планларинг тўлмаяптими?

Шу пайт ўтиб қолган «Москвич» машинаси орти-
дан енгил чанг кўтарилди. Маматқул чангга аллергия-
си бор одамдай шогирдига ўшқирди:

— Шухрат, ўласанми, кўчага сув сепиб қўйсанг!

— Эрталаб сепдим-ку, — дея мўлтираган кўзларини
олиб қочди ўсмир йигит.

— Бор, яна сеп!

Йигитчанинг юзида норозилик аломатлари пайдо
бўлди. Аммо шу тобда дадасининг «Устознинг ҳар
қандай гапини икки қилмайсан, уқдингми?» деган
дағдағаси ёдига тушиб, қўлига челақни олди-да, ариқ
томон кетди.

— Лаллаймай, чаққон-чаққон ҳаракат қил!

Шогирд ортига қараб қўяркан, «хўп» деди эши-
тилар-эшитилмас овозда. Кейин челақни шарт сувга
ботириб, ишга киришиб кетди.

— Юзлаштиришимни истайсизми? — дея сўради
Элёр устанинг шогирдига қилган дўқига парво қилмай.

— Юзлаштирабсизми-йўқми, билганингизни қилинг!
Аммо мақсадингиз мени қамаш бўлса, мана, тайёр-

ман. Нимага қараб турибсиз, қулимга кишан солмай-сизми? — Маматқул шундай деб иссиқдан қизарган қулларини чўзди. — Бекорга келмаганингизни бошида-ноқ сезгандим.

— Айбингиз исботланса, шундоқ ҳам қамалишингиз аниқ, — деди Элёр бамайлихотир. — Суроқ бераётган жиноятчи нафақат сизни, балки, урнингизга тайинланган «Ҳоким»нинг номини ҳам тилга олган.

— Уни қамоқда дейишганди-ку?

Маматқулнинг саволи бу сафар аранг эшитилди. Негаки, велосипедини учиртириб келиб, айнан унинг ёнида бирдан тормоз берган ун-ун бир ёшлардаги боланинг: «Тоға, пичогимизни уткирлаб қўйдингизми?» дейиши овозини пасайтиришга сабаб бўлганди. Элёр Маматқулнинг ниятини сизди: бу ердаги гап-сўзларни қариндош-уруғлари эшитишини истамаяпти.

— Пичоқ кўтаришга сендан бошқа одам йўқми? — Маматқул чап томонида қалин қоғозга ўралган, ёғоч дастаси чиқиб турган учта пичоққа кўз ташлаб қўйди.

— Опам ҳали мактабдан келмади, — жавоб қилди Элёрга зимдан қараб қўйган йигитча.

— Мактабдан қайтишида олиб кетади. Бўптими? Қани энди, жўна бу ердан!

Бола уйга боришдан қутулганига хурсанд бўлиб, анча нарида копток кўтариб турган ўртоқларига қушилди ва улар мактаб стадиони томонга ўтиб кетишди.

Гапи бўлиниб қолган Элёр саволни такрорлади. Кейин қўшимча қилиб деди:

— Қўпоровчи гуруҳлар билан алоқани узмаганингизга қараганда ҳамон нимадандир умидворга ўхшайсиз?

— Бир марта тавба қилганимни билиб туриб, шу гапни айтяпсизми?

— Демакки, узингиз қамоққа шошаётган экансиз, айбингизни тан оларсиз.

— Тан олишим шартми? Тўқилган миш-мишга асо-сан олиб кетавермайсизми! — Маматқул бехосдан каф-тини пиёла устига босганди, дарз кетган идиш яна «тирс» этиб иккига бўлинди.

— Мабодо қамоқдаги собиқ ҳамтовоқларингизни кумсаб қолмадингизми? — деди Элёр ўртасидан тенг иккига бўлинган пиёлани «Палакат!» дея бир четга улоқтирган пичоқчига синчков назар ташлаб. — Ёки улар ёнларига чақиришяптими? Ақли жойида одам ҳеч қачон қамоққа тушишни хоҳламайди. Майнавоз-чиликни бас қилинг-да, мана бу суратга қаранг! Хуш, танидингизми? Шундоқ кўраверинг.

Қўли қуруқ қайтган Маматқул жиддий тортди, суратга тикиларкан, чап қовоғи уча бошлади. Кейин «Йўқ, танимайман» дегандай бошини тебратди.

— Яхшилаб қаранг! — деди Элёр «Танимайман!» дея афтини буриштирган Маматқулнинг жавобидан қониқмай. — Агар юзлаштирганимда сизни танишини, жиноят содир этишдан олдин ёнингизга келиб кетганини тилга олса ёки шерикларингиз орқали уларга кўрсатма берганингиз қайд этилса, қамоққа ўзим кузатиб қўяман. Аммо у ерда сизни хотиржам ҳаёт кутаётгани йўқ: ё шерикларингизнинг қўлида ўлиб кетасиз ёки «икки букилиб» хизматида бўласиз.

— Ростдан ҳам танимайман, — деди синган пиёла-ни бехосиятликка йўйиб, кўнгли баттар гашланган Маматқул. Кейин бирдан шогирдига юзланди ва унинг динг қулоқлиги ёдига тушиб, дўкондан сигарет олиб келишни буюрди.

— Исмини ва қаерда яшашини айтинг!

— Танимасам, қаердан билай.

— Наманганлик-ку!

— Билмадим, — деб елкасини қисди Маматқул. — Биринчи кўришим. Агар таниганимда, дарров айтган бўлардим.

— Унда, ким таниши мумкин? — сўради Элёр.

— Мен қаёқдан билай.

— Ёлгон кўрсатма учун жавобгарлик борлигини эслатишимнинг ҳожати йўқ, тугрими? — деб Элёр суратни кўйлагининг чўнтагига жойлагач, ўрнидан турди. — Шаҳардан ташқарига чиқмай турасиз. Согайиши билан юзлаштиришга чақиртираман.

— Тинчгина ишлашга қўймас экансизлар-да!

— Унда гапингизга ёлгон аралаштирманг!

— Ёлғони йўқ. Танимайман деяпман-ку.

— Лекин у танийман деб турибди-ку.

— Падарига минг лаънат уша аблаҳни. Қўлга тушгандан кейин таниса-танимаса, «Ҳа, биламан, кўрганман» деяётган бўлса керак-да. Биламан, бунақа пайтларда мендан кўра унинг гапларига ишонасизлар.

— Нега жаҳлингиз чиқяпти, маълумотларни текшириб кўришимиз керакми-йўқми? Ёки нима қилиш кераклигини сиздан сўрайликми? Ишляяпман, энди мендан ҳеч ким шубҳаланмайди, деб уйласангиз, хато қиласиз. Сиз мана шу тугилган ерингизга хиёнат қилдингиз. Буни унутиш осон деб уйлайсизми?

— Беайб — парвардигор.

— Бошқа нима ҳам дердингиз.

— Тавба қилганим, кечирим сўраганим инобатга ўтмайдими? Нима энди бу тавқи лаънатни бир умр бўйнимга осиб юраманми? Ахир Президент мени афв этди-ку!

— Орангиздан бу бағрикенглик ва раҳмдилликка кўрнамаклик қилаётганлар ҳам чиқяпти. Шундан билиямизки, сизларни назоратсиз қолдириб бўлмас экан.

— Э, билганингизни қилинг! — гудранди Маматқул. — Сизлардан ўлиб қутуламан, шекилли...

Элёр бу гапга эътибор бермай, Маматқулнинг кўзларига жиддий тикилди ва шаҳардан рухсатсиз чиқмаслигини яна бир бор тайинлаб, ортига қайтди.

Боши говлаб кетган Маматқул жойида ўтиролмади. Элёрнинг ортидан газаб билан тикиларкан, жиянига бериб юбормаган пичоқларнинг бирини шартта сугуриб олди-да, шитоб билан тўрт метрлар чамаси нарида турган эски устунга отди. Пичоқ «тўқ» этиб дарвоза устунига қадалди.

* * *

Бозор ҳудудидаги киоска электр симларининг қисқа туташувидан ёниб кетган деган хулосага Элёр ишонмади. Аммо аллақачон далолатнома тузилиб, бозор маъмурияти ва ходимлари томонидан имзоланган, энг муҳими, масала деярли ижобий ҳал қилинган эди: Мустафога энди бозор ичидан эмас, ташқарисидан, шундоқ катта йул бўйидаги бекат ёнидан жой ажратилиб, уч кун ичида янги киоска ҳам қўйиб беришга қарор қилинганди. Бозорга тескари туриш, бунинг устида кираверишдан сал берида жойлашиш Мустафонинг гашини келтирган бўлса-да, ноилож рози бўлди. Йўқ деса, ўрнига одам тайин. Аммо у танишбилишларини ишга солиб, аввалги жойига қайтишга умид қиларди. Паттачилар бошлигининг бурнини ерга ишқаб қўйиш фикридан асло воз кечмаган эди. Нега у бозор дарвозасидан ўтишда пул тўлаши ке-

рак? Энди бу камлик қилгандай, ҳожатхонага кирганда ҳам ундан пул талаб қилишаётганди. Бу ҳақда ким кўрсатма бергани билан қизиққанди, ходимлар Наим акани кўрсатишди. Мустафо дарров тушунди: Наим аканинг югурдаклари иккинчи марта беш-олтита қимматбаҳо ручка ва усти чармли «Блокнот» сўраб келганда «Аввалгисига майли, лекин бу сафар пулини тўлаб олинглар» деб бермаганди, демак, ўша рад жавобнинг аламини оляпти экан-да, деган хаёлга борди. Боплаб сўқди. Кимдир буни дарров бошлигига етказди. Орадан бир ҳафта утиб, ярим кечаси киоскага ўт кетди ва борлиқ нарса ёниб кул бўлди. Уч кун ишсиз ўтирган Мустафонинг пайтавасига қурт тушди: шаҳардаги энг катта кийим-кечак бозорининг темир дарвозасидан пул тўлаб ичкарига кираётган харидорларнинг ўртача сонини ҳисоблаб чиқди; бунга теварак-атрофдаги ёймачилардан олиндиган патта пулини ҳам қўшиб хомчўт қилганда, бир кунлик йиғим салмоқли сумма бўлишини билиб, қоғоздаги рақамларга қараб анграйиб қолди. Анча пайтгача ўзига келолмагани айни ҳақиқат. Эртаси куни эски оғайнисидан бозорга кунлик кирим қилинган маблағни аста суриштириб билиб олди-да, «Қўлга тушдингми, очофат!» деб юборганини ўзи ҳам сезмай қолди. Ичи қизиб, миясига келган фикрларни, қўлга киритган фактларни ўз билганича қоғозга тушираркан, тинмай ўзи билан ўзи гаплашди: «Бунинг тагига етиш керак! Давлат газнасига ярми ҳам тушмаётган миллионлаб нақд пуллар қаёққа гумдон бўляпти? Бу пуллар бир ойда, ярим йилда қанча бўлади? — Натижаларни ҳисоблаб, охири рақамларни кўрганидан буён ўзига келолмаган Мустафо ҳамон ҳаяжонда эди. — Итйалоги тилладан бўлса керак бу бозор

раҳбарларининг. Шунинг учун битта киоскани йўқ қилиб юбориш ҳеч нарса эмас-да, оддий паттачига ҳам. Битта бозордаки шунча пул чунтагига тушиб турса, улар қутурмай ким қутурсин? Эҳ-ҳе!»

Уч кунлик ҳисоб-китобни яхшилаб қоғозга тушириб, пойтахтга йул олмоқчи булиб турганда эса... бошига қора ниқоб кийган аскарлар қулига кишан солинган Наим акани бозордан олиб чиқиб кетаётганини куриб, яна бир бор ҳанг-манг булиб қолди. «Астағфируллоҳ» демоқчи бўлди, аммо тили айланмади. Аскарларни, уларнинг қўлида ранг-рўйи учган паттачиларнинг бошлигини бозор дарвозасигача унсиз кузатиб қолди, холос. Сал утмай бозорда гап тарқалди: Наим ака янги уйда қурол ва ваҳҳобийликка даъват қилувчи китоблар сақларкан, милициядагилар уйини тинтув қилишга боришса, шогирди ичкарига киритмай, иккита аскарни шартга отиб ташлабди; аммо қаттиқ отишмада ўша йигитнинг ўзи ҳам ўлибди. Шунинг учун Наим акани ушлаб кетишди.

Ҳали ўзига келиб улгурмаган Мустафо яна бошқа бир гапдан ёқасини ушлади: бу «Қилич» деганлари Намангандаги уюшган жиноий гуруҳнинг бошлиғи эмиш, аввалги ҳамтовоқлари амалга оширолмаган ишни давом эттираман деб, қуролланаётган экан, милициядагилар унинг кетидан тушиб, мана, охири қўлга олишибди. Уйдаги ертўласидан жуда катта миқдорда пул ва қурол-яроғ чиқибди. Гуруҳидаги бир йигит уйда қоровул бўлиб тураркан, ҳеч нарсани топширмайман деб қаршилиқ кўрсатган экан, отишмада тил тортмай ўлибди.

Мустафо шу кунни қўлида бир даста қоғоз билан бозорда қолиб кетди.

ХІХ. ҚОРА БУЛУТ

Наманган.

Осмоннинг бир чеккасида кўз илгар-илгамас қорамтир бир нарса пайдо бўлди. Бир тутамгина бу нарса қора булут бўлиб, дарҳақиқат, бепарво қаранган кишининг нигоҳини тортмас, борди-ю, пайқаган тақдирда ҳам, жиддий эътибор беришга арзимайдиган кўринишда эди. Ахир, эҳ-ҳе, не-не довулли, бўронли, қиш-қировли кунларни кўрмадими улар? Барчасига чидаш берди. Энди орзиқиб кутилган ёруғ кунлар нашидасини сураётган вақтида қаердандир пайдо бўлган озгина қора булут нима бўпти? Салгина шамол турса, етарли — аллақаяқларга учириб кетади ёки тўзгитиб юборади. Тиниқ, мусаффо осмон бағрида ундан ном-нишон қолдирмайди.

Шундай ўй, шундай кайфият билан қора булут назар-писанд қилинмади.

Шаҳар чеккасидаги Холжўранинг уйи.

— Хуш, бугунги жиҳодга неча киши тайёр? — сўради Хидирниёз Наҳимов икки ёрдамчиси етиб келганидан сўнг мақсадга ўтиб. У бу ҳақда тўлиқ маълумотга эга бўлса-да, ҳужумдан олдин яна бир карра эшитиб, кўнглига таскин бермоқчи эди.

— Икки аёл буйруғимизни кутиб турибди, — деди Муқим Ганиев дарҳол жавоб қайтариб.

— Қаерга боришлари тайинланганми?

— Албатта. Ҳар иккиси ҳам менинг назоратим остида бўлади. Операция тўлиқ амалга ошганлигига ишонч ҳосил қилгач, сизга ўзим хабар қиламан! — дея гердайти Муқим Ганиев. Қаддини гоз тутиб, бироз кибрланганининг боиси бугунги қўпоровчилик ишлари шахсан унга ишониб топширилган эди.

Раис Муқимнинг тутадиган йулини алқади. Бу гапдан кейин унинг буйи бир қарич ўсди.

— Бу ишлар бажарилгач, сизларга алоҳида ҳады бор.

Муқим ёнида турган Насим Тўраевга елкаси оша нигоҳ ташлаб қўйди.

— Лекин мукофотнинг катта-кичиклиги портлашнинг қулами кенглиги, яъни қурбон бўлганларнинг сонига қараб белгиланади!

— Ташвишланманг! Анойилардан эмасман.

— Яхши. Хўш, ташвиқот ишлари қандай кетяпти?

Насим Тўраев паст кетгиси келмади. Яширин йўллар билан кириб келган турли китоб ва брошюраларни ёшлар ўртасида тарқатилаётганини мақтаниб гапирди. Текин берилаётгани учун кўпчилик қизиқиб олаётганини алоҳида таъкидлади.

— Ёшлар ўртасида ваҳҳобийликка қизиқиш ортаётгани бизни қувонтиради, албатта. Тарафдорларимиз қанча кўпайса, биз шунча кучли бўламиз. Ана шунда ҳеч ким хаёлига келтирмаган портлашларни амалга оширайликки, давлат сиёсати тубдан ўзгариб, ҳокимият бизнинг қўлимизга ўтсин.

Хидирниёз катта нотиқлардай бир зум тин олди, оғзига тикилиб турган ҳамроҳларига назар ташлагач, сузини давом эттирди:

— Ҳар иккинги ҳам жуда эҳтиёткорлик билан иш кўришингиз лозим. Такрор айтаман, менинг ишонган кишиларим сизлар. Ҳар қандай вазиятда ҳам қўлга тушмасликнинг чорасини кўриб юринглар. Бизнинг олдимизда бундан-да катта ишлар турибди! Ҳали уларни рўёбга чиқаришимиз керак! Ташқаридаги биродарларимизнинг умиди биздан. Ёдингизда бўлсин, агар режадаги ишларни амалга оширсак, бу

юртнинг бутун бойлиги кафтимизда бўлади. Саволлар борми?

— Шу ишни пойтахтда амалга оширганимизда зур бўларди-да! — деди Насим кафтини бир-бирига ишқаб.

— Шундоқ ҳам ҳал қилувчи портлаш Тошкентда бўлади.

— Кечаги отишма Наманган учун етарлимиди? — дея фикрини баён қилишга уринди Холжўра. Насимнинг гапи унга туртки бўлган эди. — Бунақада Наманганни бутунлай ёмонотлиқ қилиб қўйишимиз ҳеч гап эмас.

— Бу яна қанақа гумон?! Тўнка Садирнинг гапини гапиришга уялмайсизларми? Менинг режамга заррача шубҳа бўлмаслиги керак! Бир нарсани билгандирманки, шу ерни танлаганман. Автостанция ва Жаҳон бозоридаги портлашлар «Қилич»нинг одамлари борлигини, улар катта кучга эгаллигини, энди қасдма-қасдга иш тутаётганини тасдиқлайди. Қарабсизки, ҳукуматнинг асосий эътибори водийга қаратилади. Нега шу оддий ҳақиқатни тушунмайсизлар! Ҳозир деярли барча вилоятларда ишончли одамларимиз бор. Улар буйругимизни кутиб туришибди. Шундайми?

— Ҳа, — деди Муқим раиснинг кўнглини кўтаришга шошилиб. — Бизга эргашганлар қўлларига қурол олишга шай.

— Демак, бугун кўзланган мақсад йўлидаги илк қадам ташланади, — деди тантанавор оҳангда раис. — Биз милиция ходимлари кўп юрадиган ёки тўпланадиган жойларни атай танладик. Аввало, ҳуқуқ посбонларининг юрагига ваҳима солишимиз даркор. Ватанпарварлик гоялари ҳали улар онгига жудаям сингдирилгани йўқ. Совет даврини қўмсаганлари қанча бўлса, мустақилликка ҳамон ишонқирамаганлари

ҳам шунча. Бугунги портлаш билан уларнинг юрагини ларзага соламиз. Ҳамкасбларининг улимани эшитиб, саросимага тушиб қолишлари аниқ. Кўзига даҳшатли улим кўринади ва қурқиб ўзини четга ола бошлайди. Мана шундай вазиятларда биз кўпам қаршиликка учрамаймиз. Уч-турт ерда портлаш содир этсак, сичқоннинг уйи минг танга бўлиб кетади. Оломонни эса, қўрқитишнинг ҳожати йўқ. Улар ҳозир шундоқ ҳам нима қиларини билмай, гангиб юришибди. Отни биринчи бўлиб қамчиласак, марра бизники! Иккиланиб, сусткашликка йўл қўйсак, аввалгиларнинг қисмати бизнинг ҳам бошимизга тушади.

— Мен буни хоҳламаган бўлардим.

— Шунинг учун мардонавор ишга киришишимиз лозим. Бошқа саволлар йўқми? Унда, қани дуо қилайлик: хайрли ишимизда Аллоҳнинг ўзи мадаккор бўлсин! Аллоҳу акбар!

Муқим Ганиев билан Насим Тураев дуога жур бўлишди. Шундан сўнг Хидирниёз ёрдамчиларини тамаддихонага бошлади.

* * *

Шаҳар автошоҳбекати.

Эрталабки иш вақти бўлаётгани учун бу ерда одам гавжум. Кимдир шошиб автобусдан тушяпти, кимдир тезроқ чиқиб олишга интилмоқда. Шошаётганларнинг ҳаракатлари асабий: имиллаб тушаётганларга ёвқараш қилади, қани биров индамаса-ю, қўлидан шарт тортиб тушириб қўйса. Бекатга яқинроқ жойда енгил машиналар қаторлашиб турибди. Қиракашларнинг бири қўйиб, бири «такси-такси»лаб ўтган-кетганларнинг диққатини тортишга уринишади. Сал четроқда турган машиналарнинг эгалари индашмайди, афтидан, улар-

нинг мижози аниқ. Бирпас кузатишса бўлди, қаерда-дир пайдо булган йўловчи ҳайдовчига енгил бош силкиб қўяди-да, ортиқча гап-сўзсиз машинага утиради.

Мижоз топишга қизгин ҳаракат кетаётган бир паллада бекатга келиб тўхтаган қайсидир автобусдан тушган туладан келган икки аёл ҳам тўғри бориб сариқ «Жигули»нинг орқа ўриндигидан жой эгаллади. Озгин, эллик ёшлар чамасидаги киши уларга қараб жилмайиб қўйди, холос. Машина тезда жойидан қўзғалди.

Салдан кейин бекат ёнида қош-қовоғига қора мато ураган, ўрта бўйли, қорни бироз дўппайиб турган аёл пайдо бўлди. У купчиликнинг диққатини деярли тортмади. Одамларнинг бефарқ нигоҳлари бу ҳолатга аста кўникиб бораётганидан далолат эди. Боиси кейинги пайтларда бундай ўраниб юрувчи аёлларни шаҳарнинг деярли ҳамма бурчагида учратиш мумкин эди. Диний эркинликни бошдан-оёқ ўраниш деб тушунган эркаклар хотин-халажни аллақачон қора ёхуд сиёҳранг матога худди чирмовиқдай ўраб ташлашганди. Хотини ёки қизининг шундай юришини кўрган эркаклар негадир кеккайишни бошлади: улар унда-бунда қулогига кирган эрлик вазифаларига оид маърузаларга амал қилиб, ожизалар олдидаги бурчларини қойилмақом бажариб қўйдик деб, уйлашаётган эди. Шунданми, кўча-кўйда учрайдиган ҳижобли заифаларга бошқача, ўранмаган аёлларга эса, тамомила ўзгача муносабат пайдо бўлганди.

Шоҳбекатга кириб келган ҳижобли аёлнинг олазрак боқаётган кўзларини кўриш амримаҳол эди. Бунинг устига, одамлар ҳамон қаёққадир шошилишар, бир чеккада беозоргина, ҳатто бироз қунишиб олган аёлга синчков назар ташлашга ботинолмай, йўлларида

давом этишарди. Фақат ҳар нарсага қизиқувчи усмирларгина бир-бирига аёлни курсатиб имо қилишарди-ю, лекин уларнинг бегубор қарашлари, болаликнинг шўхшодон кунларидан лиммо-лим тулган покиза қалблари ҳеч қандай хавотирни, рўй бериши мумкин булган хавф-хатарни сезмас, улар ўйинқароқ, туғрироғи, эркинликка эришган юртнинг эрка ва танти фарзандлари эди.

Болалар шу яқин уртадаги мактаб томон утиб кетишди. Салдан кейин ўнга яқин милиция кийимидаги йигитлар бекат сари яқинлаша бошлади. Бугунги топшириқни узларича муҳокама қилиб, бир-бирига гап бермай келаётган Ички ишлар вазирлиги ходимлари тусатдан ёнларига яқинлашиб қолган аёлни — қора булут парчасини умуман сезмай қолишди...

Бирдан қулоқларни қоматга келтириб нимадир портлади. Одамларга ўрганиб кетганидан бекат буйлаб емиш излаб бемалол юрган ёввойи каптарлар, мусича ва чумчуқлар патиллаб ҳавога кўтарилди. Кимдир турган жойида қотиб қолди, кимдир нима бўлганини англолмай анграйди; биров бошини беркитиб утириб олди, биров ўзини таппа ерга ташлади.

Бекатга эндигина кириб келган автобус ҳайдовчиси илкис тормоз берди; одамлар бир-бирларига суяниб қолишди. Ови юришмаган киссавур тушишда фойдаланиб қолмоқчи эди, олдадаги киши мункиб кетганда чунтакка тушган бармоқлари қуруқ қайтди. Шовқинсуронда буни ҳеч ким пайқамади.

Гумбурлаган овоз атрофни тутди. Бу пайтда ўзини портлатиб юборган аёлнинг ҳолатига кўзи тушган одамларнинг баъзилари бу аянчли манзарага тоқат қилолмай дархол нигоҳларини олиб қочди; кимдир қўллари билан ёнидаги боласининг кўзларини тўсди,

кимдир юзи ва пешонасини тириштирганча, қанчалар даҳшатли булмасин, охиригача тикилиб турди, биров қўрқиб кетганидан бақириб юборди, биров кафтини оғзига босди. Нафаси ичига тушиб кетганлар бақрайганича анчагача узига келолмади. Чакалогини бағрига босган аёл унинг чинқираб йиглаб юборганини дарҳол эшитмади. Ёш она нигоҳларига ўрнашиб бораётган мудҳиш ҳодисаларни ақлига сигдиролмай, ҳангу манг бўлиб қолган эди...

Тасаввур қилгандирсиз: ўзини портлатиб юборган аёлнинг танаси шарт белидан бўлиниб, икки тарафга отилди. Яқин атрофдагиларнинг уст-боши қонга бўялди. Бошқаларга нисбатан сал орқароқда турган икки посбон бомбанинг зарбидан олдинга юзтубан йиқилди. Йигитлар бошига, елка ва белларига бирдан катта куч билан қадалган мих, темир парчалари ҳамда порохнинг заҳридан ҳушига келмай жон таслим қилишди. Улар шу тобда қандай ҳодиса рўй берганини аниқ-тиниқ англашга улгуришмади. Кутилмаган зарбдан ерга йиқилиш асносида шу яқин атрофда қаттиқ портлашга ухшаш нимадир содир бўлганини ҳис қилишди, аммо бу нарса онгида акс садо бергунча, надоматлар бўлсинки, жон танани тарк этди.

Улмай қолган яна бир милиция ходими оғриқнинг азобидан ерда юмалай бошлади. Сал нарида турган шериги унга ёрдамга шошилди. Ўзини йўқотмаган сержант билибми, билмайми ёнини пайпаслади. Аммо, афсуски, унинг қўллари хаёлидан ўтган нарсани тополмади. «Отишма бўлиб қолса, нима қиламиз?» — ўйлади у ён-верига шошганича нигоҳ ташларкан. Ярадор шеригига кўмак бераётган оддий ходим «Тез ёрдам»га телефон қилиш керак» деб бақирди. Ҳамон тевааракка синчковлик билан боқаётган сержантнинг диққати

бўлинди. Белида рация борлиги ёдига тушиб, шу заҳоти бошқармага хабар берди.

— Тез ёрдамни кутолмаймиз, Ирисматовни касалхонага обориш керак! — бақирди оддий ходим гуруҳ командирига.

— Аҳволи оғирми? — сўради сержант Сатторов инграётган Ирисматовнинг тепасига келиб.

Оддий ходим Малик Шокиров жароҳат олган шеригининг қулоғидан тўхтовсиз қон келаётганини тунтирди.

Бирор шубҳали шахсга кўзи тушмаган сержант киракашларнинг бирини чақирди. Жони омон қолган ҳайдовчи ўйлаб ўтирмай, машинасини хизматга ҳозирлади.

— Дарҳол касалхонага олиб боринг! — буюрди сержант.

— Уларни-чи? — деди Малик Шокиров жонсиз ётган шерикларига ишора қилиб.

— Раҳбариятни ва дўхтирларни кутамиз.

— Яна портлаб қолса-чи? — деди портлаш пайтидаёқ ўзини ерга ташлаган Ҳошим Латипов бошини аста кўтариб.

Жаҳли чиққан сержантнинг габадан юзлари кўкарди: Латиповга еб қўйгудек бўлиб қараркан, сўкишдан аранг ўзини тийди. Сержант Сатторов ҳар қанча ҳушёрлик қилмасин, ёвни пайқаш учун зарур бўлган асосий сонияларни қўлдан бой берган эди: барча одамлар каби танаси бўлиниб кетган нотаниш аёлга юзлангани боис портлаш содир этилган заҳоти анча наридаги «Жигули»нинг жойидан қўзғалганини кўрмай қолди. Аслида, «Жигули»нинг ён ва орқа ойналари махсус қорайтирилган, ногоҳ қараган одам ҳам унинг ичида кимлар борлигини кўролмасди. Лекин йўл

четида мижоз пойлаган ҳайдовчилардан кимдир айни портлашдан сунг бирдан ҳаракатга тушган машинага эътиборини қаратган, ҳатто рақамини ҳам куришга улгурган эди. Қора кўзойнак таққан ҳайдовчининг юзини эслаб қололмаса-да, унинг қалин мўйлови ва соқолига аҳамият берган экан. Айниқса, қора соқоли аниқ эсида.

Кўз ўнгида бўлиб ўтган даҳшатдан жабр чекаётган одамларни кўриб, ҳайдовчи жим туrolмади. Атрофга термилаётган сержантнинг ниятини сезиб, олдига борди. Олтмишни қоралаган, уйда ўтиргандан кўра рўзгор учун уч-тўрт сўм топиш илинжида кўчага чиқа бошлаган киши кўнглидан ўтган шубҳани яшириб ўтирмади. Гувоҳдан муҳим маълумотни кўлга киритган сержант рация орқали зудлик билан милиция бўлимларига хабар беришга киришди. Аммо у кейинги бурилишда — одамлардан холироқ жойда шубҳали кўринган машинанинг ичидаги икки кишининг ясама соқол-мўйлабини юзидан кўчириб ташлаб, аллақачон автобусга ўтириб кетганидан, автомобилнинг давлат рақами дарҳол бошқасига алмаштирилиб, орқа ойнага тақилган қора тўр пардалар олиб ташлангани ва рулни энди ёшроқ бир йигит бошқараётганидан беҳабар эди. Кўзни чалгитувчи буюмлар гумдон қилинган (ҳайдовчи қора елим халтани олдиндан кўзлаб қуйган шу атрофдаги ахлат идишга ташлаб юборди), машинанинг русуми ва рангини айтмаса, бошқа кўрсатмалар мутлақо тўғри келмайдиган даражада ўзгартирилганди...

* * *

Шаҳар четидаги Жаҳон бозори.

Айни шу вақтда шаҳарнинг энг катта ва гавжум бозорида ҳам худди шундай қабих иш амалга оши-

рилган, бу ерда талафот кўрганлар бир мунча кўп эди. Эрталабки йуқламадан сунг белгиланган манзилларга тезроқ йул олиш учун бир-бирлари билан шошганича хайрлашаётган милиция ходимлари ёнларига яқинлашган ажални — қора ҳижоб кийган аёлни пайқамай қолдилар; тўсатдан рўй берган портлашдан тўрт кишининг кўзлари очиқ қолди. Уларнинг иккитаси ҳали қўлларини ажратиб улгурмаганди — шу зайлда йиқилишди ва жон таслим этишди.

Жаҳон бозоридаги портлаш ва бунинг оқибатида тўрт нафар милиция ходимининг ўлгани ҳақидаги хабар бир зумда атрофга тарқалди ва одамлар тезроқ бозорни тарк эта бошладилар. Саросимага тушган аҳоли орасидан шубҳали шахсларни қидириш мушкул эди. Ҳаммининг кўзи олазарақ, бири иккинчисидан ҳадиксираган, бошдан-оёқ ўранган аёл кишига кўзи тушгудек бўлса, иложи борича тезда нарироқ кетишга ошиққан.

Мудҳиш ҳодиса ҳақидаги гап-сўзлар оғиздан-оғизга кўчган сари ваҳимаси ортиб борар, бу портлашга шахсан гувоҳ бўлмасалар-да, худди ўз кўзлари билан кўргандек ёки бевосита иштирок этгандай, ҳатто баъзилар бу даҳшатли воқеа шундоқ ёнгинасида бўлгандай ҳис-ҳаяжонда, бироз бўрттириб сўзлар, гапирганда эса теварак-атрофдан кўз узмас, гўё яна содир бўлиб қолиши мумкиндай ниҳоятда безовта эди.

Шу пайт кимдир шунга ўхшаш портлаш шаҳарнинг автошоҳбекатида ҳам рўй бергани, у ердаям айнан милиция ходимларига ҳужум бўлгани ва бунинг оқибатида бир неча формали йигитлар ҳаётдан кўз юмгани хусусида нафаси бўғзига тиқилгудек бўлиб гапириб қолди. Бундан чиқдики, кўнгилсиз хабар жуда тез тарқаяётган эди. Кимлардир эса атай шошилиш суратда тарқатаётган

ҳам эди. Лекин бу тўполонда уларнинг иккисини бир-биридан фарқлаш жуда мушкул эди.

— Милисанинг куни битганга ухшайди, — деди кимдир овозини баланд қўйиб. Аммо шу ондаёқ у ўзини тўплана бошлаган одамлар ичига урди ва кўздан ғойиб бўлди.

— Милисада нима гуноҳ? — дея ёнига ўгирилганича қолаверди кекса бир отахон. У қулогига чалинган гапга ҳеч ким муносиб жавоб қайтармаганидан жим туролмаган эди. — Ана шундақа-да, нега деган сўровга жавоб беришдан қочасан! Қанисан, қорангни кўрсатмайсанми?

Отахоннинг ўзи билан ўзи гаплашганига жаҳли чиқди. Шундай бўлса-да, оломон тўпланаётган жойга аста яқинлашаркан кўнглидагини яшириб ўтирмади: — Мард бўлиб гапирдингни, саволга жавоб бер.

Бироқ тўс-тўполонда бу гапларга ҳеч ким қулоқ тутмас, ҳамма ўзи билан ўзи овора эди.

Дунёни бежиз бозорга ўхшатишмайди. Кимдир нимадир сотади, кимдир уша нарсани олади. Биров қиммат нарсасини эплаб сотолмай, бир пулга амаллаб ўтказади. Биров арзимаган буюминини бир дунё гап билан фалон сўмга пуллайди. Мард ҳам бор бу ерда, номард ҳам; ҳалол ҳам шу ерда, ҳаром ҳам. Нокас юради аланг-жаланг қилиб, юлғич туради елкасини қисиб; камтар, камсуқум, дили пок эса, бировга озор бериб қўйишдан, ўзганинг ҳақи ногоҳ ўтиб қолишидан ҳайиқиб аста қадам ташлайди.

Кутилмаган портлаш бозордаги одамларнинг кимлигини, характери, дили, юзи ва юрагини, қисқаси, қандай инсон эканлигини яна бир бор билдириб қўйди.

Кимдир дарвозадан кирмасданоқ ортига бурилди, кимдир яна бирор нарсани эшитиш ёки кўриш

умидида бир-икки қадам олдинга босди: биров портлаш содир этилган жойга қараб чопди, биров ўзини панага олди. Қайсидир сотувчи қўлидаги матони кўтарасига шартлашиб, қўлига тутқазилган пулни санаб ҳам ўтирмай апил-тапил чўнтакка жойлаб, жой ҳақини беришни унутиб, жуфтакни ростлади. Буни кўриб қолиб, паттачи унинг орқасидан чопди. Яна бир сотувчи эса растадаги эркаклар туфлисининг устига тагидаги эски тўшагини ташлади-да, ўзини харидор кўрсатиб, бошқаларнинг молига кўз олайтира бошлади. Эгасиз қолган пальтоларнинг бирини олиб қўлтиққа урди...

Сал нарида эса тамомила бошқа бир манзара. Озгин, бироқ қарашлари ўткир, ўрта ёшлардаги киши жабрланганларнинг бирига ёрдам беришга шошилди: қўлидаги елим халтани дуч келган ерга қўйди, афтидан, у тайинли жойга қўйиш ҳақида ўйлаб ҳам ўтирмади, қўйди — тамом-вассалом. Яна кимдир аллақачон қўлагини шарт ечиб, майкачан ҳолда қўлидан тухтовсиз қон оқаётган милиция ходимининг очилиб кетган жароҳатини боғлашга киришиб кетди. Йигирма беш ёшлар чамасидаги, қош-кўзлари қора, қулоғи ёнида ортиги кўзга ташланаётган йигит ҳушини йўқотмаган бўлса-да, чап юзи ва қўли нима учун қонга беланганини, нотаниш киши нега унга кўмак бераётганини англолмас, афтидан, аянчли ҳолатидан ҳамон ўзига келолмагани билиниб турарди.

— Яна биров чида, — дейди ёрдам бераётган киши ачиниш билан.

Жароҳат олган йигит тамшаниб, соғ қўлини олдинга чўзади, нимадир демоқчи бўлади, аммо гапиролмайди.

— Ҳозир дўхтир етиб келади. Ўзингни қўлга ол.

Йигитнинг қулогига бу гаплар элас-элас эшитилади.

Вожаб, кимдир бу ерга интилса, кимдир тезроқ кетиш пайида эди.

Вожаб, биров ваҳима ичида қўлидагини ташлаб қочса, яна биров қаровсиз қолган нарсани йул-йулакай умаради.

Хайриятки, баъзи бир инсонлар жабр кўрганларга ёрдам бериш учун шошиляпти: йиқилганни тургазиб қўйяпти, жароҳатланганнинг ярасини боғляпти.

Хайриятки, айримлар одамларни бу қўйга солганларни ичида ёмон кўриб турибди.

XX. ТАШВИШЛИ КУНЛАР

Ички ишлар вазирлиги.

Соат эрталабки ўн.

Бу пайтда вазир хонасида шошинч йигилиш чақиртирилган. Зудлик билан пойтахтга етиб келган Наманган вилояти Ички ишлар бошқармасининг раҳбари бутун шаҳарнинг икки жойида содир этилган портлаш ҳақида маълумот бермоқда. Аслида, бу йигин яна бир ярим соатдан кейин Вазирлар Маҳкамасида бўладиган мажлисда шу масала юзасидан кўрилган чоралар хусусида бериладиган ҳисоботга тайёргарлик эди. Йигилганларнинг юзлари тунд, биров-бировга қарамайди, ҳаммаларининг ён дафтарчасида қандайдир муҳим нарсалар қайд этилган-у, агарда кимдир сўраб қолгудек бўлса, ногоҳ эсдан чиқариб қўймаслик учун ёзувга қаттиқ тикилишган. Бу масъул кишилар аттестациядан ўтиш учун комиссия олдига кирганларида ҳам бунчалар жиддий ўтирмаган эдилар.

Нафсиламрини айтганда, айни пайтдаги йигилиш ҳар қандай аттестация ва имтиҳондан муҳимроқ эди. Буни деярли ҳамма ҳис этиб турарди..

— Кутилмаган портлаш олти кишининг ҳаётига зомин бўлди. Ўлганларнинг барчаси ёш ҳамкасбларимиз, — дея гапирмоқда эди вилоят ИИБ бошлиғи, полковник Тўрақулов. — Тинч аҳоли орасидан ўлганлар йўқ, аммо жароҳат олганлар кўпчиликни ташкил этади. Уларнинг барчаси зудлик билан шаҳар касалхонасига ётқизилган. Ҳозирда малакали врачлар томонидан зарурий чоралар кўрилган, натижаларидан эса хабардор бўлиб турибмиз...

— Жиноятчиларнинг изига тушилдимиз? Улар тўғрисида қандай маълумотлар бор? — сўради ички ишлар вазири Набижон Тўхтасинов берилиб маъруза қилаётган полковникнинг жарангдор сўзини бўлиб.

— Қидиряпмиз.

— Шу жавобдан ўзингиз қониқасизми?

— Йўқ, албатта, — деб жавоб қайтарди полковник вазирнинг қошлари туташганидан баттар сергак тортиб.

— Менга натижа керак! Вилоятингизда «Қилич» деганлари пайдо бўлиб, икки-уч йилдан бери зимдан иш олиб борса-ю, сиз бундан беҳабармисиз? Нима учун барча мудҳиш ҳодисалар Наманганда содир этиляпти?

— Нега индамайсиз? Демак, сиз ўз вазифангизни эплотмаяпсиз! Шунинг учун жинойи гуруҳ Наманганда ин қуриб олган.

— Топамиз! — дея олди бир амаллаб бошқарма бошлиғи.

— Қачон?

— Эртага, албатта, натижа бўлади.

— Шундайми? Унда эртага кечқурун аризангиз билан кирасиз!

Вазир илкис жойидан қузгалди ва икки қўлини столга тираганича, жимгина йигилганларга разм сола бошлади. Ҳатто бу гал ёши бир жойга бориб қолган, ҳаддан зиёд семириб кетган тепакал майорнинг пишиллаб нафас олиши ҳам эшитилмасди. Купчилик хавотирдан бўлса керак, кадрлар билан ишлаш бошқармасининг бошлиғига зимдан нигоҳ ташлади. Лекин хаёлга гарқ бўлган майор бу ўгринча қарашларга парво қилмасди. Аксарият ходимларнинг бир кўзи вазирда эди. Уларнинг безовта ҳолатини кўриб, «Ҳозир мендан сўраса керак» деган ҳадик ва ташвишда эканлигини пайқаш мумкин. Вазирнинг сирли, айна пайтда, нимадандир қониқмаётганини ифодалаб турган ғазабнок нигоҳи шаҳар Ички ишлар бошқармасининг бошлиғига тушгач, ҳаракатдан тўхтади. Подполковник унвонидаги тўладан келган, оқ-сарик, ўрта бўйли киши дарҳол «дик» этиб ўрнидан турди.

— Сиз нима дейсиз?

— Уша заҳотиёқ қидирувни бошлаб юборганмиз.

— Унгача кўзингиз қаёқда эди? Наҳот, сиз ҳам бирор маълумотга эга бўлмасангиз? — вазир шундай дея столни муштлади.

— Узини портлатган аёлларнинг иккаласи ҳам бегона эканлиги...

— Чет элдан келган демоқчимисиз?

— Худди шундай.

— Унда портлагичлар-чи? Улар ҳам четдан келганми?

— Аниқлаяпмиз...

— Нимасини аниқлайсиз? Уларнинг ҳаммаси шу ерда тайёрланган! Сизлар хонангизда лақиллаб ўтирибсиз, душманлар эса қайсидир уйларнинг ертўласида ўқ-дори тайёрлаяпти. Қаерда, қачон портлаш утказиш

ҳақида режа тузаяпти. Бутун бир тизим эса, бу каби аянчли фактлар тугрисида ҳеч нима билмайди. Бу — сиз ва бошқармангиз ишига берилган баҳо! Хотиржамликка берилганингизни тан оларсиз? Нега шу пайтгача уюшган жиноий гуруҳ ҳақида маълумот йўқ? Вилоятдаги портлашларни кимлар амалга оширяпти? Уларнинг орқасида қандай кимсалар турибди? Нега қупорувчилар Наманганда бемалол юрибди ва истаган пайтида бегуноҳ одамларнинг ҳаётига зомин булиняпти? Хўш, бу саволларга ким жавоб бериши керак? Сизми?

— Худди шундай!

— Гапиринг унда!

— Бу гуруҳ яқинда пайдо булган, шекилли...

— Уят! Шуям жавобми? Эртага сизни ҳам кутаман!

— Бироз аввал Миллий хавфсизлик хизмати билан боғлангандим, — дея аранг сузини давом эттирди подполковник. — Улардаям...

— Хавфсизлик хизматини қўйиб туринг! Сиз узингиз учун жавоб беринг! Мамлакат ичидаги осойишталик, тартиб-интизом ва жиноятлар учун мен жавоб бераман! Менинг уринбосарларим ва жойлардаги бошқарма бошлиқларининг орасида жонини жабборга бериб ишлайдиганларнинг ўзи йўқ! Аммо буйруқ беришга келганда уларнинг олдига тушиб бўлмайди. Жабр кўрган, ўлимга рўпара келганлар эса, оддий ходимлар, сиз билан мен эмас, оддий ходимларимиз! Буни ҳис қиляпсизларми ўзи!

Вазирнинг тамомила жаҳли чиқиб кетди. У, айти пайтда, Вазирлар Маҳкамасида ҳозиргина оғзидан чиққан саволлар ўзига ҳам берилиши ҳақида ўйлар, қўл остидагиларнинг қониқарсиз жавобларидан бирор хулосага келолмай, хуноби ошаётган эди.

Дарҳақиқат, худди шу маҳалда Миллий хавфсизлик хизматида ҳам қизгин муҳокама кетаётган эди. Бу ерда ўтирганларга одамлар орасида қурқув уйғотган, турли ваҳимали миш-мишларга сабаб бўлаётган бугунги хуружнинг сабаби аён эди. Асосий гап унинг кимлар томонидан амалга оширилганлигини ва уларнинг қаердан пайдо бўлганлигини аниқлашда қолганди. Бироқ икки номаълум мурданинг ёнидан ҳеч қанақа ҳужжат топилмаган, фақат уларнинг аёл жинсидан эканлиги маълум эди, холос. Бош қисми дарҳол суратга туширилиб, қидирилаётган ёки қамоқда сақланаётган маҳбус аёлларники билан солиштириб кўрилди. Бундан бирор натижа чиқмади. Шундан кейин кўпчилик изқуварлар жиноят содир этган бу икки аёлни чет элдан келгани ҳақида ишонч билан гапира бошладилар.

— Чет элга ишлаш ёки ўқиш учун кетганларнинг барчаси текширилдими? — сўради полковник Бўронов суҳбат якунида. — Балки тижорат ёки саёҳат қилгани хорижга чиққанлар орасидан кимлардир қайтмаган бўлиши мумкинми?

— Бу ҳақда суриштирув олиб боряпмиз, — дея ҳозиржавоблик қилди подполковник Жалил Очилов. У ўрнидан турмоқчи эди, полковник ишора билан ўтириб гапиришга рухсат берди. — Бироқ марҳум жиноятчиларга айнан ўхшаш аёллар ҳақида ҳозирча аниқ маълумот ололганимиз йўқ. Кейинги икки ой ичида аэропорт орқали бунақа аёллар кириб келмаган.

— Демак, улар яширин йўллар билан ўтиб келишган.

— Бизда ҳам шундай тахмин бор.

— Портловчи моддалар шу ерда тайёрлангани аниқми? — полковник Бўроновнинг қошлари туташди.

— Ҳа, намуналар буйича узимизда тайёрланган. Шунинг учун яна қандайдир қупорувчиликка ҳозирлик кўриляпти, деб гумон қиляпмиз.

— Шунчаки қупорувчиликми ёки...

— Аниқ жавоб беролмайман, уртоқ полковник. Лекин биз ҳар қандай ҳужумга тайёр туришимиз керак.

— Батафсилроқ гапир!

— Қўлга тушмай қочиб юрган жиноятчилар аввалги ҳаракатлари зое кетганидан талвасага тушганга ўхшайди. Бугунги қабиҳ ишлари билан тинч аҳоли уртасида ваҳима кўтаришга, милиция ходимларининг юрагига гулгула солишга, улар сафида парокандалик келтириб чиқаришга уринишларига қараганда, газандалар бу сафар каттароқ режани ошкора амалга оширмақчи, — Жалил Очилов куп гапириб юбормадимми дегандай сўзлашдан тухтаб полковникка юзланди.

— Давом эт.

— Ўзларининг ёвуз ниятларини аёллар кучидан фойдаланиб рўёбга чиқаришни кузлаган экан, энди кучада ҳижоб уранган шубҳали хотин-қизларнинг ҳар бирини текширишга тўғри келади. Бу эса жуда қийин иш. Балки улар шундай қилишимизни атай кутиб туришгандир. «Мана, Ўзбекистонда демократия йўқ, мусулмон аёллар кўчада тинч юра олмай қолди!» деб аюҳаннос солишлариям мумкин. Мақсади гаразлик бўлганидан кейин...

— Булар майда-чуйда ишлар. Сен чалғима. Портлашни амалга оширганларнинг асосий режаси бу эмас.

— Биламан, мамлакатдаги сиёсий тузумни ўзгартириш, — Жалил Очилов ҳали дилидан утган, аммо айтолмаган сўзини гапиришга мажбур бўлди.

— Ниманинг ҳисобига?

— Улар ҳукумат доирасида бўлаётган ва бўладиган режалардан хабардор, — гапини давом эттирди Жалил Очилов. — Намангандаги портлашлар эса, сиз айтгандай шунчаки...

— Ҳа, одамларни қўрқувда ушлаш, бизни эса чалгитиш учун қилаётган найрангга ўхшайди, — деди полковник Бўронов Жалил Очиловнинг сўзини бўлиб. — Биз нима учун қўпоровчиларнинг изига тушолмаяпмиз? Негаки улар янги-янги маълумотлар ҳисобига бизлардан олдинда юришибди. Тутқич бермаётганининг асосий сабаби ана шунда. Бундай ишлаш мени қониқтирмаяпти. Зудлик билан барча кучлар душманни ёки унинг айгоқчиларини топишга жалб қилинсин! Мен у аблаҳларнинг асл қора ниятини билишим керак!

Мажлисга йигилганлар бу сўзни эшитиб, бир-бирларига қараб қўйишди. Элёрнинг томогига нимадир тикилгандай бўлди, қўллари беихтиёр мушт бўлиб тугилди. Хаёлига келган сўзни қайта-қайта такрорлади: суиқасд. Наҳот, шунга журъат қилишса?

* * *

Агар якшанба куни Қибрай постида яна бир портлаш булмаганида бу ҳафта тинч ўтаётганди...

Эрталаб одатдагидай пойтахтга кириб келаётган машиналар оқими купайган. Айниқса, Давлат автомобиль назорати постидан тезроқ утиш илинжида орага суқилаётган бесабр ҳайдовчилар бир қаторлик ўтиш жойида шундай тартибсизликни пайдо қилган эдики, машиналарни текшириб утказиш эмас, балки уларни бир-бирига йўл беришини тартибга солиш муаммо бўлиб борарди. Икки нафар ДАН ходими аллақачон ишга киришиб кетган, ҳуштак тинимсиз чуриллар, унга

эса орқадаги машиналарнинг бири тухтатса, бошкаси чалаётган сигналлари қушилиб, бутунлай галати — кунгилсиз манзара кашф этган: гуё машиналар оркестрига ДАН ходими нуноқлик билан дирижёрлик қиляпти-ю, ҳар ким хоҳлаган куйини истаганча ижро қилмоқда. Ажабланарли томони, бундай гайритабиий ҳолат кейинги кунларда тез-тез кузга ташланмоқда эди. Сабаби, шаҳарда содир этилган портлашдан сўнг барча назорат постларида шубҳали шахсларни текшириш кучайтирилган, айниқса, машиналарнинг юкхоналарини куздан кечериш жиддий вазифа қилиб топширилган эди. Аммо бунақа тартибсизликда ҳар қандай милиция ходими ҳам ҳушёрликни йуқотиб, бошқа ишга чалгиши турган гап. Шунданми, икки назоратчининг бири аллақачон дирижёрлик қилгани киришиб кетган, бақирганга бақириб, сигнал берганга икки лунжини ичига тортганча ҳуштагини чуриллатиб жавоб қиларди. Тер қуйилаётган пешонасини кафти билан артиб олишга аранг вақти бор. У қанчалар куйиб-пишмасин, ҳайдовчиларнинг бесабрлигидан аччиқланмасин, ўз ишини эплолмаганда айбланиб, диққати ошган, тоқати тоқ бўлаётган ғазабнок башараларга ҳар қадамда дуч келарди. Алам қиладигани ана шу афти бужмайган, кўзлари олайган одамларнинг ҳаммасига ҳам ўқрайиб қарай олмайди, худди ҳеч нарса юз бермагандай самимий ва чиройли муомала қилиши керак.

Сал берида, постнинг бошида эса, тамомила ўзга манзара. Қулоқни қоматга келтирувчи ҳар хил сигналларга, орқаворатдан эшитилаётган бақир-чақирларга заррача эътибор бермай, ўз ишини аста бажараётган эллик-эллик беш ёшлардаги старшинанинг асаби темирданмикин деб ўйлайсиз. У ўзини таништиргач, аввал машина ичига синчков назар ташлар, йўлов-

чилардан гумонсирамаса, бошқа гапириб ўтирмасди: ҳайдовчига бошмалдоғи билан «Орқа капотни очинг!» дегандай ишора қиларди. Юкхона буш бўлса, қизил таёгини ишга солади: кетавер. Мабодо катта-кичик сумка, тугун, қутилар бўлса, кафтини уларнинг устига қўяди ёки сал қимирлатиб кўради; гўё қўлида рентген нурлари бор-у, уларнинг ичида нима борлигини аниқ биладигандай.

Навбатдаги машина «STOP» белгиси ёнидан утиб, пост нозирининг рўпарасида тўхтади.

— Старшина Мадиев.

Ҳайдовчи сигарет тутатаётиб, унинг юзига кўз қирини ташлаб қўйди, холос. Кейин сўрамаса ҳам ҳайдовчилик гувоҳномасини чўнтагидан олди. Бу орада машинага газ ҳам бериб юборди. Бир қарашда ҳаммаси табиий ҳол эди, албатта. Навбат кутиб, диққинафасликдан чекиш, қаергадир шошаётганидан тегишли ҳужжатларни тайёр ҳолда ушлаш ва дарҳол йўлга тушиб, орқадаги машинага жойни бушатиш. Лекин ҳайдовчининг хатти-ҳаракатидаги нотабиий аломатларни Ёдгор Мадиевнинг ўткир ва сезгир нигоҳи пайқашга улгурган эди.

Кўнглидаги илк шубҳани сездирмай, орқа ўриндиқдаги икки аёлни кўздан кечирди. Улар бир-бирларига жилмайганларича бир нималар ҳақида гаплашиб ўтиришарди. Шунда Ёдгор Мадиев янада сергак тортди. Анчагина вақтини навбат кутиб утказган одам, айниқса, аёл киши, наҳот, шунчалар беғам ва бепарво бўлса? Одатда, бунақа пайтларда ҳайдовчидан кўра йўловчилар шошилаётганини сиздириб қўйишади: ё норози қиёфасини кўрсатишади, ё кесатиб гап ташлайди. Ахир битта кичик постда қанча вақтини беҳуда сарфлашди? Бетоқат бўлишлари

табийй. Бироқ мана бу икки аёл... Наҳот, улар ярим соатдан кўпроқ йўқотган вақтига заррача ачинишмаса? Ёки уларнинг шошадиган ери йўқмикин? Қизиқ, шундай танг вазиятда...

— Марҳамат қилиб, ҳужжатларингизни кўрсатсангиз!

— Ўртоқ начальник, кўриб турибсиз-ку бизлар бир нули бўлсак, ҳужжат нима қилсин, — дея дарҳол жавоб қилди қорачадан келган аёл.

Жувонлар, дарҳақиқат, лўли хотинлардай кийинган, қўнғир ва жамалак узун сочлари бошларига ташлаган юпқа рўмоллари остидан чиқиб турарди. Билак ва бармоқларида ростдан ҳам турли рангдаги тақинчоқлар бўлиб, бундай қаторлашган билагузукларни фақат лўли аёлларгина тақарди. Ўзбекчани биров бузиб гапириш ҳам уларга хос эди. Доимий хушчақчақлик, одамнинг юзига тик боқиб тортинмай сўзлаш, бир пайтнинг ўзида айёрона нигоҳ билан мунгли қиёфага кириш ёки бирдан сапчиб қолиш каби хусусиятлар айнан лўлиларда яққол намоён бўлади. Ҳа, ишдан чарчаган ёки асабни бузмайдиган киши бўлса, шу аёллар билан тортишиб ўтираманми, деб машинани ўтказиб юборган бўларди. Аммо юраги ниманидир сезган старшинанинг бу каби табийй кўринишга уриниш, ишвали нигоҳлар, кишини чалгитувчи гаплар ақлини ўғирлай олмади. Ҳайдовчига юзланиб:

— Машинани четга ол! — деб буюрди.

Озгин ҳайдовчи йигит бир зум каловланиб қолди. Старшина сал нарида елкасига автомат осган аскарга маъноли қараб қўйди. Буни пайқаган аёллардан бирининг кўзлари жавдиради, ранги ўзгариб, нимчасининг бир дона тугмасини бир тортиб узди-да, белига айлантириб ўралган қандайдир мосламага ёпишди. Стар-

шина аёлнинг қулида портлагични ишга туширадиган, худди уяли телефонга ухшаб кетадиган пультади куриб, нафаси ичига тушиб кетди. Бунга жавобан аёл совуқ тиржайди, кейин «Сенга ҳужжат керакми?» деди писандалик билан афтини бужмайтириб. Старшина, ниҳоят, ўзига келиб, кўзларини юмди. «Ҳаммаси тамом!» деган фикр хаёлидан ўтди-ю, автоматини отишга ҳозирлаб, тобора яқинлашиб келаётган ёш аскарга ўгирилганича «Яшнар, орқага!» деб бақирди. Бироқ бирдан гумбурлаган бомбанинг кучли зарби уни турган жойидан орқасига улоқтириб ташлади. «Москвич»нинг олди капоти осмонга кўтарилди. Кетидан учиб чиққан аккумулятор страшинанинг қарашидан машинада шубҳали шахслар бор, шекилли, деган ўйга борган, аммо портлашни умуман хаёлига келтирмаган Яшнар Дўстмуҳамедовнинг кўксига шундай куч билан келиб урилдики, йигитни бетон тўсиққа ёпиштириб қўйди. Инсон танаси унча-мунча зарбни кутариши мумкин, лекин бош... Орқа мия билан бетонга урилган Яшнар икки томонлама олган жароҳатни кўтара олмади — боши «шилқ» этиб елкасига тушди ва шу заҳоти жон таслим қилди.

Портлаган «Москвич»ни бир зумда аланга ямлади. Ундан чиққан олов ён-верига ҳамла қила бошлади. Ойналари чил-чил бўлган машиналар хавф остида қолди. Шундагина ДАН ходимларига бақираётган, гапиргиси келмай тинимсиз сигнал чаляётган ҳайдовчиларнинг уни учди: нигоҳлари даҳшатдан қотди, кимдир турган жойида, кимдир машинаси ойнасидан бошини чиқарганича туриб қолди. Бу орада кимдир кетма-кет «Қочиб қол!», «Яна портлайди!» деб бақирди. Бирдан ўзига келган ҳайдовчилар, уларга қўшилиб йўловчилар ҳам қочишга тушишди.

Ҳайқириқ қайси томондан келгани, уни ким айтгани билан бировнинг иши бўлмади. Яна портлаш бўлса, демак қочиш керак! Атрофдагиларнинг фикру хаёлида биргина шу ўй эди. Жон талвасасида бир-бирини туртиб, итариб, катталар машиналар орасидан, баъзи чаққон ёшлар эса, автомобилларнинг устида чопиб боришарди. Ҳеч кимнинг ортига қарашга юраги дов бермас, аммо нечундир юз-кўзларидаги қўрқувни бошқалардан яширишга ҳаракат қилишарди. Тавба. Ана-мана дегунча постда қўлидан таёғи тушган «дирижёр» ҳанг-манг бўлганича ёлғиз ўзи қолди.

* * *

Намангандаги икки портлашдан кейинги сокинлик, аслида, миллий хавфсизлик ва милиция ходимларини ташвишга солганди. Бу қутурган шамолнинг бироз нафас ростлашига ўхшаб кетарди. Қидирув бирон-бир натижа бермаётган шу кунларда қупорувчилик уюштирган кимсаларнинг қумга тушган сувдек ғойиб бўлиши ва бугун бирдан яна бош кўтариб, энди Қибрайда навбатдаги портлашни содир этиши соҳа раҳбарларининг гумонини тасдиқлаб, ана энди чинакамига хавотирга солиб қўйди.

Қамоқдаги агентнинг номаълум тарзда ўлдирилиши вазиятни чигаллаштирди. Балконда отиб кетилган мерганнинг шахсини аниқлашнинг ҳамон иложи бўлмаяпти. Бу ҳақда Интерполга маълумот юборилди. Бироқ улардан тайинли жавоб олинмади. Башарасига кислота сепиб таниб бўлмас даражага келтирилган жосуснинг бармоқ излари ва қон таҳлилидан унинг кимлигини билиб бўлмаётган эди. Натижада, жиноят оламига кирмаган ёки кирган бўлса ҳам шу пайтгача қўлга тушмаган шахс эканлиги қайд этил-

ди, холос. Криминалистлар, одамнинг бош суяги асосида унинг юз қисми тахминан қандай булганлигини тикловчи рассомлар компьютерда қотилнинг юз тузилишини чизиб беришди. Сурат деярли ҳамма объектларга юборилди. Турли оғир жиноятлар содир этиб Ички ишлар вазирлиги рўйхатига тушганлар хоҳ қамоқда, хоҳ озодликка чиқарилган бўлсин, афтини буриштирганича «Билмайман», «Танимайман», «Аввал кўрмаганман»дан нарига ўтишмади. Балки атай шундай деяётгандир деб, турли усулларни қўллаб ҳам кўришди. Бу уринишларда кишининг ёлгон гапираётганини сезувчи мутахассис ҳам иштирок этди. Аммо ҳозирча бирор ижобий натижага эришиб бўлмаётган эди. Демак, сурат жиноятчига деярли ўхшамаган. Ёки уни ростдан ҳам аввал ҳеч ким кўрмаган. Балки кўпоровчиликни уюштирган гуруҳ бошлиқлари атай шундай одамни излаб топишгандир? Охирги тахмин эса оддий: ёлланма киллер яна хориждан таклиф қилинган бўлиши мумкин? Бу гал аэропорт орқали эмас, қўшни давлатлардан ўтиб келган. Саволлар кўп ва қайта-қайта такрорланарди. Бироқ жавобсиз эди. Милиция ходимлари жиноятнинг ортида ким турганлигини, уларнинг ини қаердалигини куну тун қидираётган маҳалда шаҳар чегарасидаги постда яна бир портлаш содир этилганди...

Эрталабки бу нохуш хабар бир зумда пойтахтга тарқалди. Шаҳарда назорат кучайтирилди. Энди ҳамма жойда милиция ходимларини учратиш мумкин эди. Одамлар одатдагидай турмуш ташвишлари билан қаергадир шошаётган бўлса-да, уларнинг нигоҳларидан, бегоналарга қилаётган муомаласидан хавотирда эканлигини пайқаш қийин эмасди. Авваллари атрофда посбонларнинг бўлиши кўнгилга хотиржамлик солса,

энди уларга бошқача назар билан қараш пайдо бўлган, одамлар сездирмасдан иложи борича узоқрок юриш пайида булишарди. Уларга яна ҳужум уюштирилади, деган гаплар оғиздан-оғизга кучиб юрарди. Ким ҳам бирдан майиб булиб қолишни ёки улиб кетишни истайди. Уларга буни кимдир қаттиқ тайинлагандек ҳар бир қадамини уйлаб босишади, атрофга олазарак боқишади. Йўлда учратган таниш-билишлари билан гап-сўзлари қисқа: омонмисан, яхши юрибсанми, майли, кўришгунча, салом айт.

Тинчиган тўлқиндай осойишта кўринган куча-кўйда яна бир нохуш манзарага гувоҳ бўласиз.

— Марҳамат, шахсингизни тасдиқловчи ҳужжатингизни кўрсатсангиз, — деб сўрайди милиция ходими ўзини таништиргандан сўнг қора либосга ўраниб олган аёлдан.

— Қанақа ҳужжат? Нима, энди айланишгаям паспорт кўтариб чиқамизми? — сержантни жеркиб ташлайди аёл.

Ёнидаги дугонаси унга қўшилади:

— Қўлингни нари торт, беномус!

Яқинда хизматга кирган сержант йигит аёлнинг кўзларидаги важоҳатни кўриб, ноилож бир қадам ортга чекинади. Аммо дилидан ўтган гапни яшириб утирмайди:

— Ҳеч бўлмаса юзингни очиб юрмайсанми?

— Сенга нима?! Бошимда эрим бор хўжайинлик қиладиган, билдингми?

— Одамларга ўхшаб кийиниб юр-да, — тутоқиб кетди тунов кунги портлашда яқин дўстидан айрилган сержант.

— Ҳой, йигит, кўриб турибсан-ку, мўмин-мусулмон аёл эканини, — ўртага қўшилади ўтқинчи қария.

Бу таънага қарши нима дейиш мумкин? Гап қайтарса, отахон ҳам газабланиб кетиб, бир нима деб юбориши мумкин. Кейин бу томошага бошқалар ҳам қушилади-да, билиб-билмай милицияни ёмонлай бошлайди. Начора, сержант вазиятни чамалаб, нари кетишга мажбур. Аммо бунга қониқмаган аёлларнинг анчагача жағи тинмайди.

Аслида, бошдан-оёқ қора либосга уранган хотин-қизлар одамларни бироз ҳадиксиратиб қуйганди. Бошига чиройли румол ташлаган, хушбичим кийинган аёллар гузал, латофатли куринар ва уларда ибо, иффат, шарм-ҳаё шундоқ барқ уриб турардики, бу опа-сингилларга фақат самимий муомала қилиш мумкин. Уларга қараганда ҳар қандай шубҳага, ҳирсга, эҳтиросга ўрин қолмайди. Қинғир хаёлга боришга киши узидан уялади. Аёлларнинг нигоҳлари ва муомаласида ҳам асло макр-ҳийладан нишона йўқ эди. Аммо кечаги портлашдан кейин фақат кўзларинигина очиқ қолдириб кийинган заифалар, улар қанчалар маъсума, қанчалар покдомон бўлмасин, ёлланган жосус аёллар шундай кийинган ҳолда хунрезликлар содир этгани боис, бунинг устига, яна бўлармиш деган гап-сўзлар бот-бот такрорланиб турганиданми, уларга ўзгача бир муносабат пайдо бўлди. Айниқса, милиция ходимлари уларни кўриши билан дарҳол сергак тортишар, қарашларида қаҳр-газаб учқунлари зоҳир булганини ўзлари ҳам сезмай қолишарди.

Бундай миш-мишларга эътибор қилинмаса, ҳафта тинч утарди. Бироқ барча каби Элёрнинг ҳам ороми йўқолган, ишдан кейинги вақтларини гоҳ рингда бокс тушиб, гоҳ кутубхонада тил ўрганиш билан ўтказса-да, кўнгли ҳаловатсиз, кечалари уйқусиз эди. У ёқда эса онаси телефон қилиб, тинчлигини сўрашни, тезроқ

келиб Зулфия билан никоҳ ўқитиб қўйишни тайинлагани тайинлаган.

Онаизор ҳозир бу нарсалар ўғлининг кўнглига сигмаётганини қаердан ҳам билсин? Тошкентга охирги марта Зулфия билан келиб кетиш асносида «Фарғонадаги ўша гап гапми?» деб сўради. Элёр қишлоқдан қайтишда онаси билан хайрлашаётиб айтган гапини эсласа-да, ўзини билмаганга солди. «Ўзингиз биласиз» деганингни айтяпман», деди Тўхтагон ая жилмайиб. «Эҳ, ўзимнинг гамхўр онажоним. Мени уйлантирмагунча тинчимайсиз, шекилли». Ўғлининг бу эътирозига жавоб ҳам тайёр эди: «Онам мени ўз ҳолимга ташлаб қўяди, деб ўйловмидинг? Кечирасан, мен унақа бепарво аёллардан эмасман. Ундан кейин яна бир гап, ёлғизлик Эгамга хос». «Ҳа, бу сафар таслим бўлишдан ўзга чорам йўқ, шекилли». Онанинг юзида севинч пайдо бўлди. Розилик аломатидай айтилган гапдан кейин уйга келиши биланоқ қанот боғлаб ҳаракатни бошлаб юборган кўринади. Никоҳ ҳақида гап очил-яптики, совчилар ишни пишитиб келишган, фақат куёвнинг келишини кутишяпти.

Элёр уйланиш масаласида шошаётган онасини айблай олмасди. Бу ердаги портлашларни, балки, эшитмагандир. Ёхуд уйида аёли бўлса, ишдан сўнг оиласининг олдига шошар деб жони ҳалақдир. Ким ҳам фарзандига ёмонлик истайди. Аммо шу кунларда ростдан ҳам унинг кайфияти тунд. Разилликнинг ошкора тус олиш хавфи уни чўчитаётган эди. Яна қандай қабиҳ ишга қўл уришмоқчи? Йўқ, у ўз ҳаётидан эмас, бегуноҳ, тинч, осуда кун кечираётган одамлардан, айниқса, шу юртнинг келажаги учун жон куйдираётган Президент учун кўпроқ ташвишда эди.

Кундан-кун жушиб меҳнат қилаётган инсонларнинг кўзларида эртанги кунига пайдо бўлаётган ишонч, билакларидаги куч-қувват, хатти-ҳаракатидаги ғайрат-шижоат кимларгадир ёқмаётгани аниқ. Улар ўз мақсадига эришиш учун одамларнинг тинчини бузиши, ораларига низо солиб, мамлакатда тартибсизлик пайдо қилиши, ҳукумат раҳбарларига нисбатан норозилик келтириб чиқаришлари керак. Яқинда рўй берган портлашлардан ана шундай хулоса келиб чиқади. Милиция ходимларига ҳужум бошлашдими, демак, Миллий хавфсизлик хизматидагилар ҳам нишонга олинган. Шаҳарда бемалол юришган экан, истаган вақтларида унинг ҳаётига ҳам чанг солишлари мумкин. Ёки не умидлар билан келиши кутилаётган Зулфияга...ўғлига... Йўқ, Элёр бундай айрилиқни, жабру жафони энди ортиқ кутаролмайди. Демак, босқинчиларга қарши курашиш керак, уларнинг йўлини тўсиш лозим, разилликка, қабоҳатга қаратилган ҳаракатларига чек қўйиши шарт!

Шундай экан, қандай уйланади? Билиб туриб яқинлари яна азият чекишига йўл қўядими? Агар жигарбанди Жалолиддинга бир нима бўлса, қайтиб ўзини кечира оладими? Ёки Зулфиянинг ҳаётини хавф остида қолдирса, бу аёлни унга омонат деган марҳум Ботирга нима деб жавоб беради? Балки, унинг руҳи Зулфиянинг бахтли турмушидан шодланар, аммо жонига озор етганини кўрса-чи? Таҳликали вазиятда қолса, чинқирмасмикан? Ундан норози бўлмасмикан?

Пешонаси терга ботган Элёрнинг кўзларидан уйқу қочади. Эртага ҳаётининг қандай кечишини тасаввур қилолмай қийналади. Урндан туриб тунги спорт клубига йўл олади. У ердан чиқиб Анҳор бўйида ўтирмоқчи бўлади. Аммо онаси телефон қилиб қоли-

шини уйлаб, уйга қайтади. Душда қанчалар кўп турмасин, енгил тортмайди, кейин ўзини диванга ташлаб, яна хаёллар гирдобига гарқ булади.

Ёлғизликда бу ўпқондан чиқиш жуда қийин. Олдинга тирмашасан, бироқ орқага кетаётгандай буласан. Баъзида инон-ихтиёрингни топшириб қўйганингни билмай қоласан. Бироқ инсонга Аллоҳ юксак ақлидрок берган, уни барча мавжудотлар ичида азизу мукаррам қилиб яратган. Ана шу олий тафаккурни эзгу ишларга бағишлаган одам ақлини йўқотишни, уни хароб қилувчи салбий таъсирларга таслим бўлишни истамайди. Бунинг оқибати хавfli эканлигини яхши билади.

Элёр гирдоб қаърига тушиб бораркан, қулогига қандайдир галати овоз эшитила бошлади. «Ким у сузлаётган?» Элёр ҳадиксираганича овоз эгасини танишга ҳаракат қилади. Бироқ чир айланаётган хаёллар оқими уни ўз домига тортишда давом этади. Худди шу пайтгни пойлаган Шайтон енг шимариб ишга тушади: «Қуйсанг-чи, шу ишларингни, — дейди у одамизодга хуш ёқадиган сўзларни топиб. — Асабларинг тугаб бўпти-ку. Ҳадеб жонингни қийнайверасанми? Севган ёрингдан айрилганинг камми? Жудолик туйфайли тортаётган жабру жафонг-чи? Нечун ўғлингнинг келажагига бефарқсан? Ахир у тўққан онасининг меҳрини кўрмай ўсаётганини билиб турибсан-ку. Ҳаётинг давомчиси бўлган зурриётингни, Муҳаббатдан қолган ёлғиз ёдгорингни ўз ҳолига ташлаб қўйганингни қара. Ота дегани ҳам шунчалар шафкатсиз бўладими? Кўзингни каттароқ оч! Ҳечқурса энди Зулфия билан тинч-тотув, бахтиёр умр кечирмайсанми? Уларнинг ҳаётини хавф остига қўйишга виждонинг қандай чидайди? Билиб қўй, бу ишингни ташламас экансан,

сен ҳам, яқинларинг ҳам тинч яшай олмайди. Шундай экан, ўз оромингни, ўйла. Беҳаловат кунларга чек қўй. Энди менга қулоқ солгин-да, бориб ароқ топиб кел, кейин маза қилиб ичиб, кайфу сафо қил; ҳа, агарда ўйланишни истамасанг, жононлардан бирини топгин-да, айшингни суриб юравер».

Элёр бу ундовларга қулоқ тутаркан, ўпқон тубини кўргандай булди. У ерда юз-кўзлари маънисиз, хатти-ҳаракатлари ғалати, гашни келтирувчи, бадбўй ҳидли, огзидан игво ва ҳасаддан иборат гудранишлар эшитилаётган турли ёшдаги башараларни кўриб, бирдан ҳушёр тортди. Уларнинг айримлари ўйин-кулгу билан овора, баъзилари тўпланишиб кимнингдир ғийбатини қилишиб, каттагина чоҳ қазишарди; яна бировлари ҳаётдан нолиган, унинг бу кўйга тушишига биров айбдор-у, бу жабрдийда эса ўшанинг гўрига ғишт қаларди. Элёр иллатдан иборат бу тоифа кимсаларни қаердадир учратганини эслади ва чирмовиқ каби бутун баданини ўраб, ақл-заковатини ўгирлаб, энг даҳшатлиси, тобора хиралаштириб, ўтмаслаштириб бораётган нохуш ўй-хаёлларини чилпарчин қилиб юборди.

Ҳа, Элёр иродасизлик қилса, гира-ширада кўринаётган кимсалар орасида бўлишини ўйлаб, дарҳол ўзини қўлга олди. Муздек сувда ювингач, Фарғонага телефон қилди.

Она ўглининг яқин кунларда келиб қолишини эшитиб, хурсанд бўлиб кетди.

XXI. ТАҚДИРИДА БОР ЭКАН

Ойнинг ун беши қоронгу, ун беши ёруғ бўлгани каби, Элёрнинг бошига тушган мусибат ихчамгина ўтган никоҳ маросимидан сўнг биров аригандай бўлди.

Айниқса, углининг хатти-ҳаракатлари унинг кунглига таскин берарди. Зулфияни бегонасирамай, худди ўз онасидай муомала қилишлари унинг барча хавотирларини ортга чекинтирди. Эртаси куни Элёр Тошкентга қайтишини оила-аъзоларига маълум қилди. Буни эшитган жажжи фарзанди хурсанд бўлиб кетди.

— Энди Тошкентда яшаймизми? — савол беришдан тўхтамасди Жалолиддин. — Ҳозир кетамизми?

Элёр кулумсираб бош силкийди. Барча боланинг бийрон сузларига маҳлиё бўлиб жилмаяди.

— Буви, биз билан кетмайсизми?

— Энди сен ота-онанг билан катта шаҳарда яшайсан, болажоним, — Тўхтаҳон ая набирасининг бошини силаркан, қайта-қайта пешонасидан ўпади. — Мен эса сизларни кўргани бориб тураман, хупми, арслоним.

— Давронни ҳам олиб боринг, мен унга ҳайвонот боғини кўрсатаман, — дейди Жалолиддин ўйнагани чиққан ўртоғининг елкасига қул ташлаб. — Борасан-а, Даврон?

Кечаёқ ҳамма гапдан хабар топган беш ёшли Даврон кўзларини жовдиратиб Тўхтаҳон аяга қарайди.

— Албатта, олиб бораман Давронжонни ҳам. Қани энди, хайрлашайлик-чи, болажоним.

Жалолиддин бувисининг қучоғига отилди.

Эрназар ака Элёрнинг елкаларини силаб, ишларига омад тилади. Сўнг углининг қулоғига аста шивирлайди:

— Онангни тез-тез йўқлаб тур.

Тўхтаҳон ая углини анчагача бағридан қўйиб юбормади.

Синглиси «Биз қачон Тошкентга борамиз, акажон?» деб ўпкаланди. Укаси Дилёр хайрлашаётиб, дадасидан эшитган гапни такрорлади:

— Ака, мен сиз билан фахрланаман.

Элёр Андижон тиббиёт институтида таҳсил олаётган укаси катта йигит бўлиб қолганини ҳис қилди. Шу пайтгача бемалол ўтириб, дилдан суҳбатлашмаганига афсусланди. У иш, укаси эса ўқиш билан банд бўлди. Аммо улар меҳр-оқибат борасида бир-биридан узоқлашмаган эдилар.

— Яна бир йилдан кейин шифокор бўласан. Шундай ишлагинки, биз ҳам сен билан доимо фахрланиб юрайлик, — деди Элёр укасини меҳр билан қучиб.

— Кеча айтган гапларингиз эсимда.

— Шундай бўлсин.

— Албатта.

Элёрнинг Тошкентга қайтаётганини эшитган қариндош-уруғлар, кўни-кўшнилар бирин-кетин кириб келишди. Улар билан хайр-хушлашиш, ота-онанинг дуоиси узоқ чўзилди.

Ниҳоят, машина йўлга тушди.

* * *

Элёр кўзга ташлана бошлаган қир-адирларга, са-лобатли тоғларга тикиларкан, бир пайтлар Муҳаббат билан худди шундай йўловчи машинанинг орқа ўриндигида ёнма-ён ўтиргани эсига тушди. Шунда ногоҳ кўзига Муҳаббат кўриниб, ўзини галати ҳис қилди. Худди айб иш устида қўлга тушгандай, ранги ўзгарди. Кейин беихтиёр пешонасини ойнага босди ва ўзига келгунча миқ этмади.

Зулфия зийрак ва сезгир эмасми, Элёрдаги ўзгаришни алақачон пайқаган бўлса-да, ўзини билмаганга солди. Тиззаларига бош қўйиб уйқуга кетган Жалолоддиннинг тим қора сочларини оҳиста силаркан, унинг бу руҳий ҳолатига ўзини айбдор ҳис қилиб,

бошланган янги оилавий ҳаёти ҳақида биров хавотирли уйга берилди. Элёр наҳот ҳар қадамда Муҳаббатни уйлаб эзилса, юрганда ҳам, турганда ҳам уни эслаб сиқилса? Бир-икки ой яшаганидан сунг, «Бундай яшашим сизга ёқмаса, майли, кета қолинг» деб қолмасмикин? Ёки унинг узи бу юриш-туришга куника олмай, қайтиб кетишга мажбур булса-чи? Наҳот, пешонасига фақат шундай аччиқ қисматлар ёзилган? Унда нима қилади? Қандай йул тутади? Жонажон қишлоғига қайси юз билан кириб боради? Одамлар у тўғрида яна нима деб уйлайди? Шундоқ ҳам қулини бигиз қилиб курсатаётган собиқ қайнонасига Худо беради-ку. «Ўғлим сен туфайли майиб-мажруҳ бўлгани етмагандай, бевақт ўлиб кетди. Бу ҳаётда ҳеч нарса кўрмади. Мени зурриётимдан маҳрум қилдинг. Унга тегиб ўзимни оқладим деб уйлаяпсанми? Сен палакатсан! Борган жойингга ташвиш ва офат келтирасан! Сендан асло рози эмасман!» дегани қизнинг эсида.

Тўйга рози бўлиб чакки қилди-ёв. Лекин Тўхтаҳон ая ҳоли-жонига қўймади-да. Тўғриси, бу ширинсухан аёл унинг кўнглига йўл топганди. Шундай бордикелдилар орасида жажжи Жалолиддинга меҳри тушиб қолди. Тақдирнинг туҳфасини қарангки, болакай ҳам ундан ётсирамади, худди йўқотган онасини топиб олгандай, ҳар гал кўришганда қучоғига отиларди. Ана ундан кейин шундай ширинтой фарзандга она бўлиш туйғуси аста-секин устун келиб, Элёрнинг таклифини қабул қилганди.

Нафсиламрини айтганда, бусиз ҳам қишлоқдан кетишни уйлагани уйлаган эди. Боши очиқ деб катта ёшли кишилардан совчилар келарди. Ажрашиб улгурмаган ёшлар эса, йўлини пойлагани пойлаган. Одамни номусга кўяётгани билан заррача ишлари

йўқ. Турмушга чикмайман деса, уялмай-нетмай учрашиб туришни таклиф қилишади. Кейинги пайтларда яшашдан ҳам тўйиб кетганди ва охир-оқибат бу аламли тазйиқлардан ҳеч кимнинг эри ўлмасин экан, деб юборганини ўзи ҳам билмай қоларди.

Яратганнинг унга раҳми келди, шекилли, Элёрни рубару қилди. Иложсизликдан эмас, узидан бир-икки ёш кичик булса-да, ҳаётнинг аёвсиз зарбаларига дуч келган ва уни сабр ила енгиб утаётган таниш бева йигитдан совчи келгани боис, уларнинг раъйини қайтаролмади. Боз устига, Элёрнинг ўглига кўникиб қолган эди.

Бироқ кўёвнинг айни чоғдаги маъюс ҳолати гуё бу никоҳдан хурсанд эмасдек таассурот қолдирардики, бу сукут, бу тушкун кайфият Зулфиянинг пурвиқор тоғлар ҳавосидан эмин-эркин нафас олиб, бироз булса-да, илиган юраги ногоҳ эсган шамолда титраган япроқ мисоли узини ҳар ён ура бошлади. Ички тугённи сездирмаслик учун эса гирёна кузларини теварак-атрофга тикди. Аммо на юксакка буй чузган тоғлар, на бир сиқим қорни авайлаб ушлаб турган чуққилару унинг бағридан оқиб тушаётган ирмоқ ва на турли шакл-шамойилларга кираётган оппоқ булутлар уни аста-секинлик билан гирдобга айлана бошлаган шубҳалардан халос эта олмади. Ҳатто улжасини пойлаб бир текисда учаётган, кейин шиддат билан пастга ўқдек отилган бургут ҳам аёл диққатини тортолмади. Салгина қувонч урнини шундай паришонлик, тобора кучайиб бораётган маҳзунлик эгаллаб борардики, Зулфия болакайнинг бошини силаётган қўллари тухтаб қолганини сезмади. Не ажабки, гоҳ-гоҳида машинанинг силкинишлари ҳам уни турли уйлар исканжасидан халос қилишга ожизлик қиларди.

Ҳар замонда уғлига кўз кирини ташлаб куюётган Элёр Зулфиянинг бармоқлари билинар-билинемас титраётганини сезиб қолди. Сергак тортиб, аёлига юзланди ва унинг хомуш тортган қиёфасини кўриб, эркак номига номуносиб иш тутаётганидан хижолат тортди. Зулфиянинг кўнглини кўтариш ўрнига бу нима қилгани? Эҳ, у ҳали қандай уй-хаёлларга бордийкин? Бу ўтиришини бепарқликка йўйиб, яримта кўнглини баттар эзган бўлса-я? Беихтиёр пастки лабларини тишлади. Гапни нимадан бошлашни билмай қийналди. Оббо, бирор маънили сўз ҳам кела қолмаганини қаранг. Бир вақтлар Муҳаббатга айтган илиқ гапларни айтсамикин?

«Ҳой, йигит, тўхта, яна Муҳаббатми?!» Назарида, кимдир унинг қулоғига шивирлагандай бўлди. — «Яна жоним, азизам, муҳаббатим деб юборма!»

«Э-ҳа, — дея ичида такрорлади Элёр ўзини қўлга олиб. — Зулфия нотўғри тушуниши мумкин. Бу сўзлар қанчалар ширин, қанчалар ёқимли бўлмасин, ҳозир мавриди эмас». Унда нима қилиши керак? Йўл узоқ бўлса, оғзига толқон солган одамдай жим кетавермайди-ку?

— Ухлаб қолибди-да, — деди Элёр минг хижолатда ўғлининг пешонасини силаш баҳонасида Зулфиянинг бармоқлари устига қўлини қўяркан.

Зулфия сесканиб тушди ва дарҳол қўлини тортиб олди. Кейин қалтис ҳаракат қилганини сезди, шекилли, нима дедингиз, дегандай ёнидаги эркакка қаради. Лекин бу киши энди унга бегона эмасди. Уч кун аввал ўқилган никоҳ бир-бирларидан тортинишга, ётсирашга, энг асосийси, уялишга нуқта қўйган эди. Бироқ Зулфиянинг қалби ҳали-ҳануз очилмаган бир гунча эди. Ота-онасининг олдида хотини билан бирга

булишга тортинган Элёр бу ишни кечиктиргани учун ҳам ҳозирча ёнидаги гузал аёлнинг иффати, ибо ва ҳаёси гулгунча янглиг нафис, тоза эканлигидан умуман беҳабар эди.

— Ухлаб қолибди, сизни чарчатиб қуймадимиз? — деди Элёр узини ҳуркиган кийикдай тутаетган Зулфияга.

— Ухлаганига анча бўлди, — деди Зулфия ноқулай вазиятдан чиқиш чораларини ахтараётган Элёрнинг хатти-ҳаракатларини сезиб, биров майин оҳангда.

Лекин Элёр ҳам анойилардан эмас-да, гапнинг оҳанги қанчалар майин бўлмасин, унинг тагида бошқа бир маъно ётганлигини дарҳол англади-ю, юзларига ним табассум югурди. «Наҳот, аразлаган булса? Юзимни салгина бурганимга гина қиляпти чоғи. Лекин нотугри иш тутганим рост. Нима булганда ҳам янги келин деган номи бор, ундан юз утирмай утиришим керак эди. Энди вазиятни унглашим лозим. Кунглига йўл топишим учун гапни нимадан бошласам экан?»

— Қаранг, худди онасининг бағрида ётгандай...

Элёрнинг гапи чала қолди. Шуми кечирим сўраш баҳонасида бошлаган гапи? Нималар деяётгани бирдан миясига уриб, усал бўлди ва чечанлик билан гапни гуё бошқа ёққа бурди:

— Сизга уз онасидай кўникиб кетганидан хурсандман. Шундан жуда хавотирда эдим.

— Уэр сўрашга ҳожат йўқ.

— Унда... нега...

— Сиз узингизни яхши тутяпсиз. Тугрисиям, биз қўл ушлашиб юрадиган ёки бирор панароқ жойга бориб утирадиган севги ёшидан ўтганмиз.

Зулфиянинг гаплари самимий эди, аммо бироз жиддий тус берилганиданми, куёв йигит яна унгайсиз ҳолатга тушди.

— Тугри, у ёшдан утганмиз. Юракларимиз эса, айрилиқ дарди билан лиммо-лим. Бироқ тақдир бизларни учраштирган экан, бир-биримизнинг эзилган қалбимизга малҳам қуйиб яшашимиз керак. Шундагина курган азобларимизни унутиб, яна дуч келишимиз мумкин бўлган машаққатларни биргаликда енгиб ута-миз. Акс ҳолда... бешафқат ҳаёт синовларига бардош беролмай, мағлуб буламиз. Мен эса мағлуб булишни истамайман. Эшитяпсизми, истамайман!

Элёр бироз тин олди. Зулфия нимадир дейишга шайланди ва кўз қирини Элёрга ташлаганди, ҳали унинг гапи тугамаганини пайқади.

— Сиз энди рафиқамсиз. Олдинлари опа деган булсам, энди Зулфия деб чақиришимга кўни-кишингиз керак. Уйдаги Муҳаббатнинг расмларини эса йўқотолмайман. Баъзида уларга кузингиз тушиб қолса, уйланганига афсусда экан деган хаёлга борманг. Гоҳида тушларимда Муҳаббатни куриб, уйқумда унинг исмини айтишим, яна бир нималар деб гапириб юборишим мумкин. Буни ҳам нотугри тушунманг, ҳозиргидай қалбингизни ҳадик ва гумон эгалламасин. Балки йиллар утса-да, мен сизни севиб қолдим деб айтолмасман. Аммо яхши эр, меҳрибон ота бўлишга ваъда бераман. Сиз ҳам ҳис-туйғуларингизни, ширин ва аччиқ хотираларингизни мендан мажбуран яширишга уринманг. Биз энди муқаддас никоҳдаги эр-хотинлармиз. Пешонамизда бирга бўлиш ёзилган экан, бундан қочиб қутулолмасдик, албатта.

Элёрнинг юрак тубидан чиққан гаплардан Зулфиянинг фикрини банд этган шубҳали уйлар, таш-

вишга солган хаёллар чилпарчин булган, ҳозиргина айтишга чоғланган фикридан асар ҳам қолмаган эди. У ҳаётини боғлаган эркак уйлаганидан ҳам ортиқ оғир-босиқ, мулоҳазали, гап-сўзлари таъсирли, аёл қалбини тушунадиган, унга зиён-заҳмат етишига йул қўймайдиган кап-катта киши экан-ку. Зулфия уни ёш деб уйлабди-я. Никоҳ кунигача анча таниш булса-да, узимдан кичик йигит билан қандай яшайман, у мени тушунармикин, Ботирнинг севгисини хор қилгансан деб юзимга солмасмикин, Муҳаббат-дек сева олмаса ҳам, озгина меҳрибон бўла олармикин деб минг бир хаёлга борган эди. Тўғри, бу никоҳ катталарнинг ҳаракатлари билан бўлди. Аммо уларнинг иккисидан бири истамаганда асло рўёбга чиқмас эди. Демак, Элёр ҳам у каби турли хил мулоҳазага борган, онасининг таклифига анча вақтгача рўйхушлик бермаган. Ҳар томонлама уйлаб кўргандан кейин майли деган.

Мана энди улар ёнма-ён ўтиришиб, азим Тошкентга кетишяпти. Бироз суҳбатлашиб ҳам олишди. Дарвоқе, бу суҳбатда гапириш навбати унга келганди-ку. Ҳа-я, нимадир дейиши керакмиди?

Зулфиянинг хаёлида сўрашга на савол, қайтаришга на бир жавоб бор эди. Унинг қалби бирдан ёришиб кетди ва тоғнинг мусаффо ҳавосидай тиниқлашди. Илҳомбахш сўзлар эса, ҳилпираб турган юрагига далда, нам торта бошлаган кўзларига малҳам бўлди. Энди ҳар қандай сўз, ҳар қандай ибора ортиқчадай туюлди. Уларнинг ўрнини босувчи биргина нарса бор эди. Худди ана шу муносабат Элёрнинг гапларига муносиб жавоб эди: Зулфия эрининг кенг елкасига аста бош қўйди...

Тонг саҳарда эр-хотин ўртасида қисқагина, галати, айни чоғда ширин суҳбат булиб ўтди.

— Мен сизни...

— Тиссс!

Зулфия шундай деб бармоқларини Элёрнинг лабларига босди.

— Наҳот...

— Булди.

— Унда аёл булганингиз билан табриклайман.

— Одамни уялтирмасангиз-чи?

— Ақлим лол...

— Қани, ўрнингиздан тура қолинг, ишга кеч қоласиз.

— Демак...

Зулфия шошганича хонани тарк этди.

XXII. РЕЖА

Бир қарашда атроф тинч, осойишта. Аммо одамларнинг кунгли-чи? Кунгилда ҳаловат йўқ эди. «Яна портлармиш», «Энди каттароғи буларкан», «Марказий банк билан Ички ишлар вазирлигининг биноси йўқ қилинармиш», деган миш-мишлар шундай нохуш кайфият туғдирар, улар урчигани сайин кишилардаги ҳадик ва безовталиқ кучайиб борарди. Бу каби ваҳимали гапларни эшитган одамлар индамай қуя қолмасдан, дарҳол ёнидагиларга шипширди. Уларнинг бу ҳаракатидан таажжубланмай бўладими! Гапирган одамнинг оғзини ёпиш ўрнига, қайтага ёнига қушиб, бошқа бировга етказишади. Аслида, жиноятчиларнинг ошқора ҳаракати шу мақсадга қаратилган ва улар маълум маънода одамларнинг тинчини, ҳузур-ҳаловатини бузишга эришганди.

Шунданми, бугун жиний гуруҳ етакчиларининг димоғлари чоғ, гап-сузлари ҳам шунга яраша эди.

— Учта портлашдан кейин одамлар бутунлай саросимада, — деб суҳбатни бошлади Хидирниёз Наҳимов ҳузурланиб. — Кеча шаҳар айланиб уларнинг юрагидаги ваҳимани юз-кўзларидан сезиб турдим. Буни ҳис қилганим сари, гайратим жўшиб, ниятимизга тезроқ етгим келяпти. Ҳа, оламшумул воқеага оз қолди. Яқинда галаба байроғини баланд кўтарамиз!

— Узиям зап ишни амалга оширдик-да, — дея раиснинг сузларини маъқулади Муқим Ғаниев. — Буни Жигархун деганлари ҳам, у ярамас фатво берган «Ҳоким»лари ҳам эплотмаганди. Мана биз улуг бир жиҳодни бошладикки, ҳаракатимизга иккиланиб турган биродарларимиз ёрдамга ошиқиб қолишди.

— Бу муқаддас ишимиз бошқа исломий давлатларда шов-шув булаётгани-чи! — жим ўтиришни ўзига эп кўрмади Насим Тўраев. — Айниқса, «Озодлик» радиоси булбулигўё бўлиб кетган.

— Водийдаги режамиз аъло даражада бажарилди! — оғзининг таноби қочди Муқим Ғаниевнинг. — Нишонни яна Наманганга тўғрилаб қўйдик ҳисоб. Ички ишлар маҳкамасидаги тўралар Қибрай постидаги қўпоровчилик Наманганда туриб бошқариляпти, деб ўйлай бошлашибди.

— Ҳа, азиз биродарларим! Биз катта ва ўта масъулиятли, шу билан бирга динимиз учун шарафли бўлган муқаддас жиҳодни бошладик, — деди Хидирниёз Наҳимов икки томонида ўтирган ёрдамчиларнинг елкаларига бирдан қўл ташлаб. — Ҳали бизга бутун дунё мусулмонлари ҳавас қилишади ва, албатта, ўрناق олишади. Яқин кунларда бизлар эришажак мақом Араб давлатларидаги энг улуг шайхларникидан

кам бўлмайди. Биз амалга оширган ишлар эса уларга ибрат бўлади. **Ҳа**, азиз ва муҳтарам зотлар, ана шундай муборак кунларга оз қолди. Энди ақл билан иш тутиб, қолган режаларимизни бирма-бир руёбга чиқарсак булди.

— Кенгашнинг қўйи бугинига сараланган йигирма бир киши аъзо қилиб олинди. Уларни уч гуруҳга ажратдик. Қувонарли томони, баъзи гуруҳлар узларининг «Туфон» деб номланган отрядини тузиб олишди. Беш кишидан иборат отряд ҳақиқий туфондек кучга эга. Йулида дуч келган ҳар қандай нарсани илдизпилдизи билан қупориб ташлашга шай туришибди. Буйруғимизни сўзсиз бажаришга Аллоҳни уртага қўйиб онг ичишган. Энди уларни ваъда қилинган қурол ва маблағ билан таъминласак, бас!

Муқим Ғаниев гапини тугатгач, ён дафтаридан учта гуруҳ ва улар тузган отряддаги жангариларнинг руйхатини курсатди. Кейин «Тўфон-1» отряди биринчи гуруҳга, «Тўфон-2» иккинчи гуруҳга, «Тўфон-3» эса учинчи гуруҳга тегишли эканлигини, гуруҳ ва отряд бошлиқлари этиб кимлар тайинланганини бирма-бир айтиб ўтди.

— Бу хабардан бошимиз кукка етди, биродарим Муртазо, — Муродбахш шундай деб Муқим Ғаниевга юзланди. — Кеча олинган қурол-яроғларни ана шу отрядларга беринг. Пулни аяманг. Эртанги режаларимизда уларнинг учаласини ҳам синаб кўрамиз.

— Яна нималарни уйлаб қўйдингиз?

— Матқобил Эшонназар бошчилигидаги «Туфон-1»га қамоқдаги Болта Деҳқоновни тинчителишни топширинг. Шермат Бозоровнинг «Туфон-2»сига Маматқулни гумдон қилишни буюринг. Ўша гап, бизга собиқ «Ҳоким»ларнинг кераги йўқ. Энди уларнинг

тиригидан кура улиги кўпрок аскотади, — деб бироз тин олди Хидирниёз Наҳимов.

— «Тўфон-3»га қандай кўрсатма бўлади? — суради сабри чидамаган Муқим Ғаниев. Аслида, бу сабр-сизликнинг тагида бошқа маъно бор эди: айнан шу отрядни унинг узи шакллантирган, бошқаларга қараганда жисмонан кучли ва эпчил йигитларни саралаб олганди. Бу махсус отряд айтилган буйруқдан ташқари яна бир муҳим вазифани ҳам адо этиши кўзда тутилганди, яъни Муқим Ғаниевнинг шахсий хавфсизлигини таъминлаш. Вазият танг ҳолларда Кенгашнинг юқори ва қуйи бугин аъзоларини эмас, фақат Муртазо жанобларининг жонини сақлаб қолиш. Аммо бу нарса бошқалардан сир тутилган. Сирни эса икки киши: отряд бошлиги ва Муқим Ғаниевнинг узигина биларди, холос. Улар шунга келишишган эди, сардор шунга яраша маблағ билан таъминланарди.

Хавфсизлигини пухта уйлаб иш тутаётган Муқим Ғаниев бир кунгли ҳеч кимнинг хаёлига келмаган ишни қилдим деб баъзида қурсайишни истаб қоларди, аммо туллакликда ундан утадигани булмагани боис, шайтонга ҳай берарди: сохта камтарлик ниқобини ечмасди. Бир ҳисобда у пайт пойларди, кузланган режалар амалга ошгудек бўлса, раис урнини эгаллашни бир қадам деб ҳисобларди. Насимдан чучимасди. Уни рақиб урнида кўрмасди, лекин шу билан бирга истаган пайтда қайириб олишнинг режасини тузиб қўйган. Хавф-хатар сезса бас. Ана энди узига ишончли бўлган отрядни тузиб олгач, Хидирниёздан ҳам сесканмай қолди. Унинг ақлига, айёрлигига ичида тан берса-да, назарида, негадир хавфли эмасдек туюла бошлади. Бунинг устига, у ҳали керак эди. Буюк режаларни

амалга ошириш учун зарур. Ҳозирча иккинчи бўлиб туради, шундай бўлгани маъқул.

Бироқ у Хидирниёзнинг хаёлидаги режаларнинг ундан бирини ҳам билмас, унинг сирли ва қаҳрли нигоҳларида қандай мақсадлар яширинганига ақли етмасди. Бироз олдин ўзи билмаган ҳолда «Яна нималарни уйлаб қўйдингиз?» дея ажабланиб берган саволи эса бунга далил эди.

— Эшитишимга қараганда, «Тўфон-3»га бошқа отрядларга қараганда ҳеч нимадан тап тортмайдиган энг жанговар йигитлар жам бўлганмиш, — деди раис.

Муртазо сергак тортди. Юзида зоҳир бўлган ифодани сездирмаслик учун айёрона кулумсиради.

— Отрядларнинг ҳаммасига ҳам жайдари йигитлар тўпланган. Уларни бир-биридан ортиқ қўйишга сираям ҳожат йўқ.

— Шундай бўлса-да, «Тўфон-3»га энг муҳим ва ўта масъулиятли вазифани юклаймиз.

— Улар амрингизга мунтазир!

— Ундай бўлса, «Тўфон-3»ни аэропортга ташлаймиз.

— Самолётнинг қаерга қуниши аниқми?

— Ҳа. Биз ўзларини жуда ақлли ва инсонпарвар санаган меҳмонларни халқаро аэропортда мунгли куй садолари остида кутиб оламиз. Энг кучли отрядни бу хавфли операцияни бажаришга тайёрлашимиз керак.

Муртазо кутилмаган қарордан ҳайрон бўлди.

— «Тўфон» ўз номи билан тўфон. У кутилмаган ерда пайдо бўлади-да, уйлаб ўтирмай, йўлида дуч келган нарсани ер билан яксон қилиб кетаверади. Сиз уларга умуман ўйлашга, фикр-мулоҳаза қилишга имкон берманг. Аниқ бир объектни кўрсатиб, шуни гум-

дон қилиш керак денг, тамом-вассалом! Режани биз ўйлаймиз, улар эмас. Ақл биз, улар эмас.

— Ақлийизга тасанно! Агар бу иш амалга ошса борми, ҳақиқий сенсация бўлади, — деди ўзини назардан четда қолаётгандек ҳис қилган Насим ялтоқланиб. Бироқ унинг лутфида мақтовдан кўра кўпроқ пичинг ва киноя, амалга ошириш мураккаб булган юмушга рағбат яширинган эди.

— Йўқ, унчалик эмас, — қатъий фикр билдирди раис. — Ҳақиқий сенсация кейинроқ бўлади. Бу ҳал қилувчи ҳужум олдидан бўладиган шунчаки машқ, холос. Демак, эртага...

XXIII. ҲУЖУМ

Тошкент халқаро аэропорти.

Бир неча дақиқалардан сўнг Америка Қушма Штатларининг юк ташувчи энг улкан самолётларидан бири айнан шу ерга қуниши керак. Бу ерда инсонпарварлик ёрдами ортилган ҳаво лайнерини бир томондан юк ташишга келган ҳарбий машиналар ва махсус қисмнинг қуроолланган аскарлари, иккинчи томондан эса, ҳеч кимнинг хаёлига келмаган Хидирниёз Наҳимовнинг бандитлар шайкаси кутиб турарди. Ҳарбий техника ва аскарлар алақачон қуниш майдончасида ўз жойларини эгаллаб бўлган, «Тўфон-3» деб ном олган банда эса ташқарида — машиналарни қўйиш учун ажратилган майдонда эди. Бу орада унинг шундоқ ёнгинасига олди ойнасида «Телевидение» деган ёрлиги бор, оппоқ рангдаги яна бир «ГАЗель» келиб тўхтади. Тележурналистлар машинадан тушиб, дарвоза томон йўл олдилар. Постдаги текширувга бироз вақт кетди. Аввал йигитларнинг ҳужжатлари ва су-

ратга олиш учун берилган рухсатнома, сунгра иккита камера ҳамда каттагина сумка обдан назоратдан утказилди. Кейин қўриқчиларнинг бири қаергадир телефон қилди ва рухсат олинди чоғи, эрталаб ташлаб кетилган руйхатга мувофиқ уч мухбирнинг ичкарига кириши учун изн берилди.

Бу жараёни анча нарида — «ГАЗель»дан бошқа бир машинада кузатиб утирган Хидирниёзнинг пешонаси баттар тиришди. Пастки лабини тишлаганча гижинди: «Аттанг, фурсатни қулдан бой бердик. Энди биринчи вариант буйича иш тутадиган булсак, сиримиз ошкор булиб қолиши мумкин. «Тошкент» телеканали руйхатда йуқ деб утказишмайди. Афсус, отни қамчиласам буларкан. «Туфон-3» биринчи каналнинг урнига бизни юборишди, мана буйруқ деб ичкарига кириб олиши керак эди. Эҳ, кеч қолдик! Энди сохта ҳужжатларимиз иш бермаслиги мумкин. «Туфон-3» постдан тинч йул билан ута олмайди. Постдагиларни эса тинчитиш осон эмас. Мабодо отишма уша ернинг узида бошланиб қолса, самолётга етиб бориш ва уни портлатиш амримаҳол. Бутун бир операция барбод бўлади. Унда, иккинчи вариантни қуллашга мажбурман».

Хидирниёзнинг бу режасига кура кутилаётган самолёт ерга қўниб, юк тушириш бошланиши билан ноқ «ГАЗель» орқаси билан юриб, аэропорт ичкарисига киради. Постдаги қўриқчиларга аҳамият бериб утирмайди. Улар керакли жойга қўнғироқ қилиб, кўрсатма олгунча «Туфон-3»нинг сардори самолётни гранатомётдан ўққа тутади. Нишон — ёнилғи қуйиш баки. Қолган тўрт йигит бу ишга қаршилиқ қилишга уринган аскарларни автоматдан беомон қириб ташлайди. Астойдил ҳаракат қилишса, ёрдамчи кучлар

етиб келгунча аэропорт ҳудудидан чикиб кетишга бе-
малол улгуришади. Темир дарвоза ёпилиши, у ерда
қуролланган қуриқчилар кутиб туришини ҳам ино-
батга олишган: кетма-кет отилган иккита граната турт
кишини ер тишлатиш учун етарли, дарвозадаги қулф
эса «Туфон-3»нинг йўлини тўсишга ожизлик қилади.
Агарда бу ерда қаршилиқ кўрсатувчилар купайиб кет-
са, Муртазо билан Нажмиддин орқа томондан ҳужумга
утиб, уларни саросимага солиб қўяди. Икки томондан
ёгилиб турган уққа ким ҳам чидаш бера оларди. Бу
ишларни бажариш учун атиги беш дақиқа ажратил-
ган. Шу муддатда «Туфон-3» операцияни тугатишга
улгуриши лозим. Ташқарига чиқиб олса бўлди, уларни
қидириб топа олишмайди. Яшириниш ва ниқобланиш
йўллари ҳам ўйлаб қўйилган. Энг муҳими, нишон йўқ
қилиниши керак. Мақсад шу. Объектнинг каттагина
талафот кўриши ҳам қониқтирмайди. АҚШ самолёти
қайтиб учиб кетмаслиги шарт. Тамом-вассалом!

Бу утган сафар амалга оширолмаган режа учун
энг муносиб жавоб бўлади. ушанда НАТО вакиллари
омон қолганди, аммо бу гал самолёт (балки у НАТО-
га тегишлидир) аниқ яқсон қилинади. Энди янглишиш
мумкин эмас! «Туфон-3»ни қурбон қилиб бўлса-да,
уни асфаласофилинга жўнатади.

Ҳаммасини миридан-сиригача ҳисобга олганига
ишонган Хидирниёзнинг кўнгли салгина аввал ҳам
хотиржам эди. Негаки, банда аъзолари бир овоздан
«ўлсак ҳам бу ишни амалга оширамиз!» деб қасамёд
қилганди. Бироқ постдаги ҳолатга нигоҳи тушиб, таъ-
би бироз хира тортди. Шундай бўлса-да, у афтодаҳол
бир алпозда ўтиришни ўзига раво кўрмасди. Шу боис
хаёлида бошқа бир режанинг тараддудини кўраётган
эди.

— Самолёт қунди.

Рақиядаги хабар Хидирниёзнинг фикрини булди.

— Жанговар ҳолат эълон қилайми? — деди «Жигули» машинасининг олд уриндигида жойлашган Муртазо бирдан ҳаяжонга тушиб.

— Менимча, ҳали вақт бор, — дея соатига куз ташлаганча эътироз билдирди Нажмиддин.

Муртазо ортига утирилиб, Нажмиддинга ёвқараш қилди.

— Кейин афсусланмаслик учун қулай фурсатни кутган маъқулроқ, — деб жавоб қилди Нажмиддин нигоҳларини соат милларидан узмай. Кейин «Сиз нима дейсиз?» дегандай ёнида утирган Хидирниёзга куз ташлади.

Хидирниёзнинг афт-ангорида қилт этган узғариш сезилмади. У бир муддат шу тарзда утирди-да, бирдан Муртазога юзланиб:

— Телевидение машинаси турибдими? — деб суради.

Муртазо эшикни очиб, бир оёғида турганича тепага чўзилди. Кейин қайтиб жойига утираркан, «Турибди» деди кутилмаган саволдан ҳайрон булганича.

— Ҳайдовчи нима қиляпти?

— Ҳайдовчи... — Муртазо яна урнидан қўзғалди.

Нажмиддиннинг эсига қайсидир ривоят тушиб кетди, шекилли, бошини аста тебратиб қуйди.

— Хуш?

— Мудраб ётибди.

— Уни олдимга бошлаб кел!

Бу буйруқдан Муртазонинг энсаси қотди, ҳозироқ сабабини билгиси келди, аммо муҳим операция олдидан ортиқча савол бериб, раиснинг кайфиятини бузишни истамади. Бунинг устига Нажмиддин гап қистиришга шай тургандай куринди. «Бу баднафсдан ҳар нарса-

ни кутиш мумкин. «Айтганни қилсанг-чи» деб дакки беришдан ҳам тоймайди». Хаёлидан кечган фикрдан хушёр тортган Муртазо жимгина машинани тарк этди.

— Оббо, беданабознинг ўгли-ей, — Нажмиддин, барибир, жим туролмади.

Хидирниёздан садо чиқмади. Шундан сўнг Нажмиддин ҳам жим бўлди. Аслида, у ҳам тактик узгаришдан таажжубда эди. Аммо Муртазонинг машинадан қайта-қайта туриши унга нашъа қилган ва бу хумордан ҳамон қутулолмаганди.

Орадан кўп фурсат ўтмади.

— Менда нима ишийиз бор? — деб семиз, бағбақадор, бўйчан, олтмиш ёшлардаги тепакал киши «Жигули»нинг орқа эшигини очди.

— Ўтир!

— Тушунмадим, — деди қорамағиз ҳайдовчи буйруқ қилган ким бўлдийкин, дегандай олдинга бироз энгашиб.

— Ўтир, дедим сенга!

Буйруқ иккинчи бор такрорлангач, ичига гулгула тушган ҳайдовчи ўнг қўлини ҳар эҳтимолга қарши деб капотга тиради. Бироқ пешонасига қўйилган туппончадан бадани музлаб, оёқларидан мадор қочди. Тушунмади. Нималар бўляпти бу ерда? Ҳойнаҳой, бу шубҳали одамлар уни кимгадир ўхшатишди-ёв?

— Кимсизлар ўзи?

Ҳайдовчи шундай деб амаллаб ёнига ўтирилганди, уни бошлаб келган йигитнинг совуқ башарасига кўзи тушди-ю, юраги қандайдир хавфни сезиб, нафаси бўғзига тиқилди. Бу орада ўтирганича ҳукмини ўтказаётган ўрта ёшлардаги кишининг бақувват қўли ёқасида пайдо бўлди. Кейин нима бўлганини англомай — «тиқ» этган товушни ё эшитиб, ё эшитмай —

овози чиқмайдиган мосламали туппонча уқидан жон таслим қилди. Хидирниёз семиз гавдани аранг ичкарига тортди. Агарда Муртазо мурдани вақтида орқасидан ушлаб колмаганда, барзанги ҳайдовчининг жонсиз танаси ерга қулаши аниқ эди.

Операцияга шахсан бошчилик қилишни ўз зиммасига олган Хидирниёзнинг бу каромати ёрдамчиларини баттар ҳайрон қолдирди. Йўқ, улар эсанкираб ўзларини йўқотиб қўйишмади. Фақат режада умуман бўлмаган қотиллик содир этилганидан баб-баравар ҳайратга тушган, ҳеч нимадан тап тортмай совуққонлик билан қилинган хатти-ҳаракатдан сергакланиб, раиснинг олдида ўзларини бир қадар ожиз сезишган, буни ичларида тан олган сари Хидирниёздан ҳадиги ошиб, унинг савлати, салоҳияти, азму қароридан ўзларини анча кичрайиб, кучсизланиб қолгандай ҳис этишди.

— Йигитларга айт, телевидение машинасига ўтишсин!

Ўзини қўлга олган Муртазо рация орқали «Тўфон-3»га кўрсатма берди. Нажмиддин Хидирниёзнинг сирли режасини сал-пал тушунгандай бўлди, айни пайтда топқирлиги ва фаросати жойида эканлигини билдирмоқ учун чоғланди: аммо «Тўфон-3» алоқага чиқиб, унинг шаштини қайтарди.

— «Тўфон-3» айтилган жойда.

— Жанговар ҳолат!

— Есть, жанговар ҳолатга ўтилди.

— Кейинги командани кутинг!

Муртазо дарҳол алоқани тўхтатиб, Хидирниёзга юзланди. Раис Нажмиддинни туртди:

— Мурданинг қўлидан тушган калитни олиб, йигитларга элтиб бер. Кейин қара-чи, Садир йигитлари билан шу ердамикин?

Муртазо Садир билан боғланганди, у яна беш дақиқадан сунг етиб боришини айтди. Бу хабарни эшитган Хидирниёзнинг жаҳли чиқиб кетди.

— Галварс!

Муртазо ноилож машинага утирди. Кейин аста орқасига утирилди: у ҳозиргина бу фоний дунёни тарк этган кишининг қулини ушлаб, юраги урмаётганига ишонч ҳосил қилмоқчи эди. Айни шу сонияларда эшикка суяб қўйилган мурданинг боши илкис олдинга тушиб, бўғзидан «Иййқ» деган гайритабиий товуш отилиб чиқди. Кутилмаган бу овоздан Муртазо чучиб тушди: назарида, уликнинг кўзи очилиб юмилгандай бўлди ва у қўлини тортиб оламан деб калласини рўпарада турадиган кичик ойнага уриб олди. Хидирниёз ҳам сесканиб кетди, ахир бу бўғиқ, хириллашга ўхшаган ғалати овоз шундоқ қулоғи олдида эшитилганди-да, аммо абгор ҳолатини ўзгаларга билдирмаслик учун «Ана, энди жони узилди!» деб Нажмиддинни туртиб қўйди. Бу нарса сал бўлса-да, нари турган Нажмиддинга унчалар таъсир қилмаганди. Лекин бошқалардан кўра художўйлигини билдириб қўйиш учун қулай фурсат эканлигини дарҳол фаҳмлаб, калима қайтарди: «Инна лиллаҳи ва инна илайҳи рожиун».

Бир пайт рациядан самолётнинг орқа люки очилгани ва биринчи машина юк ортишга қўйилгани ҳақида хабар келди. «Ҳа, вақт бўлди!» — ичидан келган нидога қулоқ солган Хидирниёз мурдани унутиб, Муртазога «Операцияни бошла!» дегандай ишора қилди.

— «Тўфон-3», командани эшит! Сизлар ҳам телевидениедан келгансизлар. Фақат бошқа каналдан. Бироқ сизларни ичкарига киритишмайди. Шунинг учун сардор буйруқ кўрсатиб, постга кирази, раҳбарият билан гаплашиш мақсадида. Рухсат берил-

маса, сардор, постдагиларни иложи борича шовқин-сурон кўтармасдан тинчитасан. Машина ичкарига киради. Хужум режаси ўша-ўша, фақат машина алмаштирилди, холос. Қани, олға, йигитлар! Сизларга Яратганнинг ўзи мададкор булсин! Аллоҳу акбар!

Шу заҳоти рациядан жавоб олинди:

— «Тўфон-3» топшириқни бажаришга киришди.

Нимадир ёдига тушган Хидирниёз Муртазонинг елкасига қулини ташлаб пичирлади:

— Снаряд солинган қутини олишни унутишмасин!

Қисқа алоқада сардор берилган қути ўзларида эканини таъкидлади.

— Сиз жиҳод сари отландингиз, демак, Аллоҳнинг паноҳидасиз! Қани, азаматлар, жаннат сари олға!

Ҳа, бу орада «ГАЗель» дарвозага яқинлашди. Рулни бошқараётган Воситхон «Нима қилай?» дегандай сардорга қараб қўйди. «Тўфон-3» сардори Миролим машинадан тушиб, бамайлихотир юриб борди-да, қия турган дарвозанинг занжирини илгакдан туширди. Бўйнига автомат осиб олган қўриқчи «Ҳой, тўхта!» деб бақиргунча «ГАЗель» ичкарига киришга улгурди.

— Кўрмаяпсанми, телевидениеданмиз! — Миролим шундай деб, машина йўлига гов бўлган баланд бўйли, елкадор йигитга ойнага ёпиштирилган ёзувни кўрсатди.

— Мумкин эмас, қани, орқага!

— Қўлимизда буйруқ бор. Тадбирни бир эмас иккита канал ёритиши керак экан.

— Машина билан мумкин эмас.

Автоматини орқага ташлаган қўриқчи машина ойнасига қулини қўйди. Жонли тўсиқни ваҳима кўтармасдан тинчитишнинг ягона йўли уни пост ичига олиб кириш эди. Бироқ соқчи жойидан қимирламади. Гумдон қилиш кераклигини пайқаган сардор бошқа

илож йўқлигидан: «Ичкарига киришга рухсатимиз бор, мана кур!» деб қуриқчини машинанинг ён томонига олиб утди ва эшикни очиб, қуролланган тўрт кишини курсатди. Кейинги пайтда пойтахтда юз берган портлашлардан яхши хабардор бўлган қўриқчи кимлар билан рўбарў келганлигини англаб, бунинг устига, кўкраги нишонда турганини кўриб, юраги орқасига тортиб кетди ва хаёлидан «Менсимай дуқ қилишининг сабаби бу ёқда экан-да» деган уй кечди.

— Воҳидов, нима гап?

Постдаги очиқ ойнадан бақирган ўрта буйли, елка ва кўкрак мускуллари кўйлагини туртиб чиққан қўриқчи юзага келган қалтис вазиятни билмаса-да, бир зум жим бўлиб қолган шеригидан бироз хавотир олганди. Дарвоқе, оқ парда тутилган машинанинг ён томондаги эшиги постга тескари тургани боис, унинг ичида нималар борлиги-ю, кимлар ўтирганини билиш амримаҳол эди. Қолаверса, куппа-кундузи аэропортга ҳужум бўлиши мумкинлиги ҳақида ҳеч қандай хабар йўқ. Ҳаттоки тахминий ҳам огоҳлантирилмаган. Давлат ташкилотига қарашли қандайдир машина адашиб кирган бўлса, дарҳол ортига қайтариб юборишади. Шуюм муаммоми?

Фамилиясини эшитиб, ичи салгина ёришган қўриқчи ўзини кўлга олишга уринди. Демак, шериклари уни кўришмаса-да, кузатиб туришибди, агарда бирор ножўя ҳаракат бошланса, шу ондаёқ ёнида ҳозир у нозир бўлишади. Лекин, айна пайтда, нима қилиш керак? Ортида турган фирибгар бандитни уриб йиқитгани билан тўртта автоматнинг ўқларидан қочиб қутула олармикин? Йўқ, бири бўлмаса, иккинчиси бутун баданини илма-тешик қилиши турган гап. Қуролланиб шу ергача келишибдими, демак, аяб утириш-

майди. «Ҳаммаси жойида» деб машинани утказиб юборса, жони омон қолармикин? Тирик гувоҳ керакмас деб, барибир, отиб кетса-чи? Наҳот вазиятдан чиқиб кетишнинг ҳечам имкони бўлмаса? «Ўғлимга ақиқа тўйи қилмоқчи эдим. Ўлиб кетадиган бўлсам... Афсус!»

Иккинчи қўриқчининг бир нимадан шубҳаланганини сезган сардор ёнидан шартта қуролини чиқарди-да, ўйлаб ўтирмасдан ҳимояга шайланаётган йигитнинг орқа миясидан ўқ узди.

— Ҳайда! — деди сардор «шилқ» этиб йиқилган қўриқчининг устидан бир сақраб утиб, ўзини кабинага ураркан.

Мудҳиш ҳодиса рўй бергани тўғрисидаги хабар бир зумда аэропорт маъмуриятига ва махсус қўриқлаш хизмати ходимларига етказилди. Бошлиқлар бу совуқ хабардан бир зум саросимага тушганича бутун кучни оёққа тургазди.

Йўқ қилиниши мўлжалланган объект координатаси маълумлиги учун «ГАЗель» тўғри аэропортнинг кунчиқар томонида турган баҳайбат самолёт томон йўл олди. Ортидан чопишга киришган қўриқчилардан бири ҳавога ўқ узиб, атрофдаги одамлар ва ҳарбий аскарларнинг диққатини тортишга ҳаракат қилди. Аммо ҳеч қанча юрмасданоқ қаердандир учиб келган дайди ўқдан гурсиллаб ерга қулади.

Қизиқ, наҳот «Тўфон-3»дан ташқари бу ерга снайперлар ҳам ташланган бўлса? Ҳа, Хидирниёз бир неча кундан бери тунни кунга улаб, режасини пухта бўлишини таъминлаган кўринади. Унда снайпер қаердан туриб ўқ узди? Аэропорт биносининг бирор жойига яшириниб олганмикин? Рация орқали ичкарида туриб маълумот бераётган номатълум киши,

балки, шу снайпердир? Ёки ташқаридамикин-а? Дарвоза ва унинг ён-вери яхшигина кўриниб турган экан, демак, у шу яқин атрофда. Фақат куз илғамаслик учун усталик билан ниқобланган. Э, булди, у топилди: ана, тухташ жойида икки ён тарафига «Бутун дунёдан озиқ-овқат маҳсулотлари» деб катта ҳарфлар билан ёзилган усти ёпиқ юк машинасини кўрдингизми? Олди томонидаги ҳаво алмашиб туриши учун мўлжалланган тешикчани-чи? Йугон учи салгина чиқиб турган қурол худди шу ердан ичкарига тортиб олинди. Демак, Хидирниёз ҳар эҳтимолга қарши деб ёрдамчи кучларни ҳам жалб қилгани рост экан. Бироқ бундан на Муртазонинг, на Нажмиддиннинг хабари бор.

Эндигина аэропорт ичида юрувчи автобусдан тушиб, дарвозага юра бошлаган йуловчилар йулда икки қўриқчи йигитнинг узала ётган жасадини куриб қурқиб кетишди. Нималар буляпти бу ерда? Демак, пойтахтдаги портлашлар ҳақидаги миш-мишлар турри экан-да. Наҳотки, навбатдаги портлаш шу ерда амалга оширилса? Анави «ГАЗель» нега гизиллаганича ичкарига кириб кетди? Одамлар бир-бирига тикилишар, савол беришар, аммо ҳеч ким жавоб берай демасди. Кимлардир тухтаб ортига угирилишди, ҳозир нимадир руй беришини англашди, атрофни юрагидаги хавотирга қарамай қизиқиш билан кузата бошладилар; жони ширин курунганлар, туполон ва жанжалга тоби йуқлар, бойлиги кузга куруниб ичига гулгула тушганлар тезроқ кетишни маъқул топди, шекилли, ташқариг шoshiлишди. Бироздан кейин аэропортнинг этагида ўқ овозлари эшитилганда энди ҳамма бирдай ҳолатга тушди: бир-бирини туртиб, итариб олдинга югургилаб қолишди. Шу

тобда уларнинг бирдан-бир мақсадлари аэропорт ҳудудини тарк этиш эди. Энди ҳеч ким теварак-атрофга назар солмас, ён-вериди чопаётганларга эътибор ҳам бермас, ишқилиб, бир амаллаб хавфсиз жойга — ташқарига чиқиб олса бўлди эди. Одамларнинг наздида темир дарвозанинг у томони тинч ва беҳавотир туюларди.

Ҳа, ичкарида росмана отишма бошланганди. «ГАЗель»ни ён томонлама қўйган босқинчилар эшикни очибоқ автоматларини ишга солишди. Жобир гранатомётни олиб, самолётнинг ёқилғи турадиган жойини мўлжалга олишга ҳаракат қилди. Бироқ юк ортиш учун қўйилган ҳарбий машина унинг мулжалига тўсқинлик қиларди. У пастга тушиб, сал нарига боришга қурқди. Қарши ҳужумни бошлаб юборган ҳарбий аскарлар уни очиқда қуришлари билан ерга қулатишади. Бу эса операцияни хавф остида қолдириш билан баробар. Шунданми, Жобир аввал машинани йўқ қилишга аҳд қилди: снаряд машинани ағдариб ташлади. Бир зумда аланга олган юк машинасидан ҳайдовчи чиқишга уринди, аммо ҳарчанд ҳаракат қилмасин, темирлари қийшайиб кетган эшикни очолмади. Аскарлардан бири бақриқ овозини эшитиб, унга ёрдамга шошилди, бироқ оёғига ўқ тегиб, мункиб кетди. Энди унинг ўзи нажотга муҳтож кўйга тушди. Аскарлар гуруҳи командири Илҳомов машина орасидаги масофани чамалаб кўрди-да, ёнида турган кичик сержант Ориповга юзланди:

— Комил, мени ҳимоя қил!

Командир шундай деб машинадан ўт ўчириш мосламасини сугуриб олди-да, уни танаси билан беркитиб, ёна бошлаган кабина томон энгашиганича чопиб кетди.

Самолётга ҳужум булишини кутмаган экипажнинг юк топширувчи гуруҳи бир зумлик саросимадан сўнг, ёнларидан қуролларини чиқариб, «ГАЗель»ни нишонга ола бошладилар. Бир зумда икки бандитни ерга қулатишди. Олти кишидан иборат гуруҳнинг бунчалар қалин кийиниб олганининг сабаби энди маълум бўлди: улар кейинги пайтларда Тошкентдаги вазиятдан яхши хабардор ва шунга яраша жанговар ҳолатда келишган. Вазиятнинг танглигини дарҳол ҳис қилишди чоғи, машина эшигида гоҳ кўриниб, гоҳ кўринмай қолаётган босқинчилар билан муросасиз жангга киришишди. Гуруҳ командири гранатомётчининг мақсадини англаб етганди, у ўзи паналаб юк кўтарганча тўхтаб қолган кара томон чопди, сониялар ичида ҳайдовчини нари суриб рулга ўтирди-да, газни босди: карани кўндаланг қўйди.

Бу пайтда ҳарбий аскарлар машинани ўраб яқинлашиб қолганди. Улар қамал қилинган ўлжани қўлдан чиқармаслик учун ниҳоятда эҳтиёткорлик билан ҳаракат бошладилар. Негаки «Босқинчилар имкони борича тириклайин қўлга олинсин!» деган буйруқ ҳар бир аскарга етказилгани боис ҳарбийлар машинага қарата ўқ узишмас, фақатгина жиддий хавфни сезишгандагина душманни ярадор қилишнинг пайида бўлишарди. Шу отишмада кимдир америкаликларни ҳам огоҳлантиришга улгурди.

— Жобир нима қилиб турибсан, отмайсанми? — газаб билан буйруқ берди Миролим.

— Кўз очиришга қўйишмаяпти-ку!

— От дедим сенга!

— Кара нишонни тўсиб қўйди.

— Восит, ҳайда, машинани!

— Қаёққа!

— Бироз олдинга ол! Сен эса мулжаллаб тур!

«ГАЗель» зуриқиб олдинга интилди. Ерга ёпишган шиналар тутай бошлади. Негаки аскарлар машина гилдиракларини аллақачон илма-тешик қилишга улгурган эди. Ун метрлар чамаси йул юрилгач, самолётнинг гилдираклари кўрина бошлади. Жобир отишга тайёрланди: яна икки-уч метр. Бироқ шу пайт «ГАЗель»нинг ичида қаттиқ портлаш содир булди-ю, темир парчалари атрофга сочилиб, ундан ном-нишон қолмади. Машинага яқин келиб қолган аскарлар ҳаво зарбидан ерга чалқанчасига йиқилишди. Уларнинг айримлари — бироз олдингилари ўша заҳоти ҳушларини йуқотишди. Нокаут ҳолатига тушганлар ўрнидан туришга ошиқди, аммо гангиб кетиб, оёқда туролмадилар.

Америкалик ҳарбийлар нима бўлганини англолмай ҳайрон. Машинани ким портлатиб юборди? Нега? Ахир у шундоқ ҳам ҳеч қаерга қочиб кетолмасдику! Атрофга аланглашди, гранатомёт кўтарган аскарни кўришмади; осмонда вертолёт йўқ, демак, тепадан ҳам ўққа тугилмади. Унда нима ҳодиса рўй берган бўлиши мумкин? Босқинчиларнинг отолмаган снаряди машинанинг ичида портлаб кетдимикан? Ёки улар тириклайин қўлга тушишни истамасдан ўзларини портлатиб юбордимикин? Хорижлик меҳмонлар даҳшатли хотиманинг сирини билолмай қолдилар. Кейин бошқотирманинг тагига етиш учун мезбонларга юзланишди: ҳужумни кузатиб турган раҳбарлардан тайинли гап олишолмади. Турли тахминлар бўлди, аммо қай бири аниқ ҳақиқат эканлиги мавҳумлигича қолаверди. Лекин якуний хулосада, барибир, бир тўхтама келинди ва америкаликларга уқтирилди: душман асир тушишни истамай, ўлимни афзал кўрди.

Бошқа изоҳ берилмади.

Аслида ҳам шундайми?

Чақирилган ёрдам кучлари етиб келганда, «ГАЗель»дан қорайган, қийшайиб йиртилиб кетган ва атрофга сочилган темир парчаларию куйиб кетганидан қора куйиндига айланган, ким ва нималигини аниқлаш қийин бўлган тана бўлаклари қолганди, холос. Бу пайтда эса, ташқаридаги банда бирин-кетин юк машинаси ва «ГАЗель»да аэропорт ҳудудини тарк этиб улгуришган эди. Орадан сал ўтмай тепакал ҳайдовчининг жасади қолдирилган «Жигули» ҳам дафъатан портлаб, яқинларини кутиб олишга ёки кузатишга ҳадиксираб келаётган одамларнинг юрагини баттар ваҳимага тўлдирди.

XXIV. БАРБОД БЎЛГАН РЕЖА

«ГАЗель» Қуйлиқ массиви томон шитоб билан елиб борарди. Анча йул юрилгач, Муртазо юракни эзаётган бу сукунатга чидай олмай, титраган овози билан жимликни бузди.

— Ҳаммаси тўғри, ҳатто аъло даражада кетаётган эди. Нега «Тўфон-3»нинг машинаси бирдан портлаб кетди? Шу жойига сираям тушунмаяпман, — гап бошлади Муртазо қалбини яралаган мудҳиш ҳодисанинг тагига етмоқ мақсадида. Бироқ шерикларидан садо чиқмагач, асабийлашганича хаёлига келган тусмол хулосаларини ўртага ташлай бошлади: — Йигитлар машинани сўнгги чора сифатида ўз ихтиёрлари билан портлатиб юбордими ёки уларни ҳарбийлар йўқ қилдимикан? Нега асир олишни исташмади? Балки, тириклайин қўлга олишга кўзи етмай...

— Аллоҳ биродарларимизнинг жаннатдаги мартабалирини шаҳид кетганлар қаторида қилсин, — деди машинани бошқариб бораётган Нажмиддин йўлдан кўз узмай. Кейин кўллари очиб, тезгина юзига тортди.

— Омин.

Муртазо бу қайгуга, шундай катта бир йукотишга биргина сўз билан муносабат билдирган Хидирниёзга «ялт» этиб қаради. Бошини ҳам қилганича келаётган раиснинг юз-кўзларини кўрмоқчи эди, наҳот, жиҳодга бел боглаб жангга кирган ва бу беаёв тўқнашувда жон берган биродарларига заррача ачинмаётган бўлса? Демак, қачондир уларнинг тақдирида ҳам шундай ўлим топиш битилган бўлса, аҳвол шу экан-да. «Жано-за, қабр, тиловат деган тадбирлар, амаллар қаёқда қолади? Нима бало, биродарларимизнинг гўрига бир сиқим тупроқ ташламаймизми? Шаҳид кетди деб, бу маросимларни ўтказмасак ҳам бўлаверадими, энди? Ё, алҳазар, одам боласи ҳам шунчалар тошжорак бўладими?»

Саволларига жавоб тополмаган сари Муртазонинг бутун вужуди титрай бошлади. У гуссага ботган юригда сафдоши Хидирниёзга нисбатан биринчи марта нафрат туйғусини туйди ва газабдан титраётган лаблари кўкариб, тишлари гижирлаб кетди. Кўллари мушт бўлиб тугилди, бўйнидаги томирлар бўртиб, юзи гезарди, аммо аламини ичига ютди.

Унинг умиди пучга чиққанди. Ҳимоямга содиқ йигитларни тўпладим, энди унча-мунчасидан хавфсирасам, чўчимасам бўлади, деб ўйлаганди. Чучварани хом санабди-ку. Бутун бир отряддан айрилса ҳам пинагини бузмай жимгина келаётган Хидирниёз ундан кўра айёр, пихини ёрган, шафқатсиз ва тажовузкор экан. Ҳа, у раҳбаридан қанчалар нафратланмасин, ўзи-

дан устун жиҳатлари борлигига тан берди. «Бу ярамас, «Жигули»га бомба қўйишга қачон улгурди экан? Анави орқада — Садир бошқариб келаётган юк машинасининг ичида нима борийкин? Қурол-яроғми, уқ-дорими ёки зарур пайтда «Тўфон-3»га ёрдам бериши мўлжалланган қўшимча кучларми? Балки, раиснинг ишонган шайкаси яширингандир? Ҳа, ҳаммаси булиши мумкин. Бундан чиқди, унинг миясидаги режадан бизлар юзакки танишмиз, холос. Миридан-сиригача фақат узию ёлғиз Худо билади. Бу туллакни истаган пайтда йўқ қиламан десам, ниятим даргумонга ўхшаб қолди. Қўл остидагиларни киши билмас, ўзи билан ҳисоблашишга мажбур қиляпти, ярамас. Садирнинг мулла минган эшакдай мулойим тортиб қолгани бежизмас, шекилли. Ахир у...»

— Операция яна барбод бўлдими?

Нажмиддиннинг саволи Муртазонинг ярасига туз сепгандай бўлди. Хаёли бўлингани майли, ҳали бутун айбни унга ағдариб, майна қилишмаса эди. Нима деб жавоб қилишни билмай турганда тасбеҳини ўтирганча бошини аста тебратиб келаётган Хидирниёз кутилмаганда кафти билан пешонасига «шап» этиб ураркан, «Барбод бўлди!» деди гижиниб.

— Ачинарли ҳол.

Муртазо Нажмиддинга галати қараш қилди: «Бу ҳезимкаш қачон одам бўларкин? Мабодо операция кўнгилдагидай ўтганда нима дерди? Менинг йигитларимни эмас, ҳойнаҳой, «Тасанно, қойил!» деб раисни алқармиди? Билиб, кўриб туриб берган саволини қаранг! Туллакликда бир-биридан қолишмайди булар. Майли, бизнинг кўчадаям хуррамлик бўлиб қолар».

— Мен ҳамон тушунмаяпман ахир. Йигитлар осонликча таслим бўлишмасди. Улар самолётни йўқ

қилишга аҳд қилишганди! Ҳар қандай вазиятда ҳам охиригача жанг қилишмоқчийди, — деди тутақиб кетган Муртазо. Шу тобда ҳеч ким унингчалик қайғуга ботмаган эди.

Хидирниёз беихтиёр қўйнига қўл солиб, халатининг ички чўнтагидаги мосламани ушлаб қўйди. Ёнида эканидан кўнгли тулди чоғи, Муртазога кўз қирини ташлаган қўйи ғам тортаётган киши қиёфасида деди:

— Бўлар иш бўлди. Аслида, улар менинг буйруғимни олмасдан туриб, ортга қайтмаслиги керак эди. Ҳарбийлар йигитларни қочишга тушди дея тахмин қилиб, портлатиб юборган.

— Аскарларда гранатомёт нима қилсин! Уларнинг қўлида автоматдан бошқа қуроли йўқ эди.

— Балки машинасида бордир.

— Билмадим. Ақлим етмаяпти.

— Балки америкаликлар ўққа тутгандир? — луқма ташлади Нажмиддин.

— Балки. Лекин, барибир...

— Тахмин қилишни бас қил! Сен, яхшиси, уларни дуо қилиш пайида бўл, — деб мавзуга чек қўйди Хидирниёз.

Шундан кейин ўртага яна жимлик чўкди. Қўйлиқ бозорига яқинлашиб қолган Нажмиддин рўпарасидаги кўзгудан Хидирниёзга бир қараб олди-да, сўради:

— Қаерга борамиз?

— Тарқаламиз!

— Ҳа, ортимиздан из олишмасдан туриб тарқалганимиз маъқул.

— Ҳеч ким бесабаб кўча-кўйга чиқмасин!

— Ҳўп, барчани огоҳлантираман.

— Марҳум биродарларимиз ҳақида уйидагиларга хабар берамизми? — жим ўтира олмади Муртазо.

— Эсинг жойидами? — Хидирниёзнинг қовоги осилди.

— Жигаргўшаларидан айрилган яқинлари алам устида бизни сотиб қўйишлари мумкин-ку, — деди Нажмиддин қулай фурсатни бой бермай.

Хидирниёз «Мана гап қаерда» дегандай Муртазога ёвқараш қилди.

— Унда қачон кўришамиз? — деб тишини тишига босди Муртазо.

— Ўзим хабар бераман.

— Гаплашиб олмасак бўлмайди.

— Икки-уч кундан кейин.

— Тўйтепага ҳайдайми?

— Мени кўприк ёнида тушириб қолдир. У ёгига ўзим кетаман. Садирга тайинла, машинани яшириб қўйсин. ўзинг ҳам номерни жойига тақиб қўйишни унутма.

— Хуп, — деди Нажмиддин.

Муртазодан садо чиқмади.

Улар шу тарзда хайрлашдилар.

* * *

Хидирниёз уйига қайтаркан, йулда уйлади: «Шубҳаланди, мараз. Аммо ақли етмади. Етмайди-ям. Ишонган одамларидан айрилгани алам қиялпти. Энди бошқа отряд тузишга уринади. Майли, ҳаракат қилаверсин, аммо мен «Тўфон-3»га кимлар киришини аллақачон белгилаб қўйганман. Энди унинг юриштиришию гап-сузларидан хабардор бўлиб туришим зарур. Етакчи бўлармиш. Ҳм, туя ҳаммомни орзу қилибди-да».

* * *

Муртазо «Роҳат» кўлига яқин қолганда машинадан тушиб қолди. У уйига эмас, анчадан бери учрашиб юрадиган тул хотинни кига қараб йўл олди. Аста қадам ташларкан, хаёлга берилди: «Ўзини Муродбахш деб эълон қилса, хурсанд бўлибман-а, аслида, унга «Чирмовиқ» деган лақаб мос экан. Ён-веридаги одамларга чирмашиб, танасидаги бутун куч-қувватни сўриб олади, вужуди қуриган таянчни тарк этиб, бошқасига ёпишади. Ундан ниҳоятда эҳтиёт бўлишим керак. Ниятимни сезиб қолса, тинчитиб юбориши ҳеч гапмас. Отни қамчилай десам, ҳали бунга вақт бор: бу тулладан фойдаланиб, асосий мақсадни амалга ошириб олишим керак. Ана ундан кейин баҳридан утсам бўлади. Учинчи шеригимиз муаммо эмас. Нажмиддин, аввал айтганимдай, «не рыба и не мясо».

* * *

Нажмиддин ўзи қолгач, машинани тозалатиш учун йўл бўйида челак ва латта кўтариб турган болаларнинг олдида тўхтади. Бу ерда машинадан кўра мижоз кутиб турган ўсмирлар кўп эди. Бир зумда атрофини ўраб олишди. Икки йигитча билан келишгач, сал нарига бориб ўйга берилди: «Иккиси худди ит-мушук. Аслида, тез-тез низога бориб тургани маъқул. Вақти-соати келганда, бир-бирининг кўлидан «ўлим» топишади ва бутун ҳокимият менга қолади. Майли, ҳозирча мени назар-писанд қилмай тураверишсин. Унгача китоб ва варақаларни тарқатиб, атрофимга ишончли одамларни тўплаб оламан. Даъватимни эшитганлар аста-секин қалотим остига киришяпти-ку. Куч билимда деб бекорга айтишмаган. Менга эргашганларни ҳам руҳан, ҳам маънан шундай жиҳодга тайёрлайки, ҳар бир

буйругимга сўзсиз итоат этишсин. Мендан бошқасини тан олишмасин. Бу мен учун зўр имконият бўлади. Аммо ҳозирча уларнинг йўригига юришга мажбурман. Вақти келиб, икковининг кучи ҳам, қудрати ҳам сусайиб, менинг билимимга эҳтиёж сезишади. Ана шунда ким ландавур эканлигини кўрсатиб қўяман. Жўжани кузда санаймиз, биродарлар!»

XXV. ДУНЁ МАТБУОТИ САҲИФАЛАРИДА

Ташқи ишлар вазирлиги.

Европа телевидениесининг кечки янгиликларида, айниқса, Америка телеканалларида Тошкент аэропортида бўлган қўпоровчилик ҳаракати ҳақида қайта-қайта гапиришди. Оммага тарқатаётган хабарларига кўра, бўлиб ўтган ҳодиса диний экстремистик кучлар ёки террорчилик ҳаракати аъзоларининг эмас, гўё оппозицион кучлар, мамлакатда янги сиёсий режим ўрнатишга уринаётган демократик партиянинг уринишлари сифатида талқин этилаётганди. Юкни топширишга келган америкаликлар орасида кимдир бу ҳодисани камерага туширишга улгурган экан, аэропортга «тинчгина» кириб келган — янги тизим вакиллари жойлашган «ГАЗель» машинасининг портлаб кетганини янгиликлар вақти тугагунча бир неча бор кўрсатиб ўтишди. Энг таажжубланарлиси, америкалик кузатувчиларнинг тўсатдан бўлган ҳужумдан эсанкираб қолиб, дарҳол жанговар ҳолатга ўтишгани ва «ГАЗель»га қараб ўқ узишгани кадрларда йўқ эди. Такрор ва такрор ургу берилаётган жиҳат — ҳукуматнинг махсус ҳарбий қисм аскарларининг «ГАЗель»га қарата нечун бирдан ҳужум уюштиргани ва охир-оқибатда қарши томонни

тириклайин қўлга олиш имконияти бўла туриб, машинани портлатиб юборгани эди.

— Во ажабо! Нималар дейишяпти булар? — таажжубдан бошини сарак-сарак қилди ташқи ишлар вазири. — Ана талқину мана талқин! Бу журналистлар ҳақиқатни гапиришадими ўзи-йўқми?! Уларнинг дўстлигини ҳам, душманлигини ҳам билиб бўлмайди-я?

— Уларга сенсация керак! — деди вазирнинг биринчи ўринбосари Улуғмурод Тошматов анча босиқлик билан. — Менимча, бунақа шов-шувларга эътибор қилмаслик лозим. Бир-икки вайсашади-да, кейин унутишади.

— Россия телевидениеси хабарларида бироз ҳақиқат бор, аммо улар ҳам бўрттириб юборишяпти. Ахир у ерда пресса йўқ эди-ку. Воқеани худди ўз кўзлари билан кўргандай гапиришаётганига ҳайрон қоляпман. Агар жимгина қараб утираверсак, демак, воқеа худди шундай экан-да, деб ўйлашмайдими бошқалар?

— Раддия бермоқчимисиз?

— Биз ўз фикримизни билдиришимиз зарур, — деди вазир қатъий бир қарорга келгандай.

— Балки Ички ишлар вазирлигида аллақачон жавоб тайёрлаб қўйишгандир? — Улуғмурод Тошматов шундай деб раҳбарига юзланди.

— Албатта, улар билан маслаҳатлашамиз.

— Юкни ҳарбий аскарлар қўриқлагани чиқишган, шундай экан, Мудофаа вазирлиги масъул ходимининг чиқиши ҳақиқатга мос келади. Биратўла бирор аскардан интервью олинса, манба янада ишончли тус олади.

— Ташқи ишлар вазирлигининг ҳам ўз фикри бўлиши керак.

— Журналистлар лозим топишса, албатта, бизга мурожаат қилишади.

— Ҳа, яхши. Ҳар эҳтимолга қарши жавоб тайёрлаб қўй, — деди вазир ўзидан анча ёш ўринбосарига кўрсатма бериб.

Калта сочини қўли билан орқага тараб қўйган Улуғмурод Тошматов «дик» этиб ўрнидан тураркан, «Албатта» деди.

— Эрталабки газеталарни кузатишни унутма. Айниқса, чет эл матбуотини. «Нью-Йорк таймс»ни кўр-чи, бу ҳақда нима деб ёзишди экан.

— Хўп бўлади.

— Ҳа, айтгандай, «Озодлик» ва «Би-би-си» хабар беришни бошлаганда менга ҳам эслатиб қўй. Улар нима деб сайрашини эшитишим керак. Балки аллақачон материал тайёрлаб, қайта-қайта ўқиб эшиттиришётгандир.

Улуғмурод Тошматов бу топшириқни ҳам зиммасига олиб, вазирнинг муздек хонасидан чиқди.

* * *

Дарҳақиқат, айна пайтда Ички ишлар ва Мудофаа вазирликларида ҳам худди шунга ухшаш гап-сузлар бўлаётган эди. Айниқса, Миллий хавфсизлик хизматидаги муҳокама қизгин тус олган.

Матбуот масалаларига иши тушмаган капитан Элёр Одилов дарҳол чет эллик журналистларни йигиб, ҳақиқатни ойдинлаштириб олишни таклиф этмоқда. Подполковник уни қўллаб-қувватласа-да, бу ишда шошма-шошарлик қилмаслик кераклигини уқтиряпти. Аэропортдаги МХХ ходими катта лейтенат Алижон Қурбонов бу воқеаларни уз кузи билан курганини, «ГАЗель» машинасини ҳеч ким портлатиб юбормагани, балки ўзи портлаб кетганини таъкидлаш билан овора.

— Нима учун гапимга ишонмайсизлар, ҳарбий аскарларда гранатомёт йўқ эди, деяпман-ку!

— Балки америкаликлар...

— Уларни ҳам кузатиб тургандим. Отишма бошлангандагина қўлларига пистолет олишди.

— Демак...

— Ҳа-да! «ГАЗель» аввалига олдинга юрди, кейин чапга бурила бошлаганда тўсатдан портлаб кетди. Бандитлар қўлга тушишни исташмади. Бу аниқ!

— Бу сенинг тахмининг, — деди Жалил Очилов Алижоннинг елкасига қўлини ташлаб. Унинг бу ҳаракати ходимини тинчлантиришга қаратилган эди. — Комиссия хулосасини олгач, ҳақиқатни билиб оламиз.

— Улар камида бир ҳафта ишлашади! Унгача мана-ви игво гапларни эшитиб ўтираверамизми? — Алижоннинг юзларида бир зумда норозилик ифодаси пайдо бўлди.

— Тўғри, бу уйдирма гапларга муносиб жавоб қилишимиз керак, — деди ўзини аранг босиб ўтирган Элёр. У инглиз тилида берилаётган хабарларни бемалол тушуниб тургани боис ҳам тинмай тишини тишига босар, салдан кейин бу нарса асабларини жилowlашга камлик қилгандай муштини лабларига босарди. Дарҳақиқат, «Европа янгиликлари» телеканалда ҳақиқатга мос келмайдиган маълумотлар ҳам бисёр эди.

— Бас! — деб Жалил Очилов столга кафтини ташлади. — Мен сизларни бу масалани муҳокама қилишга эмас, зудлик билан жинойӣ гуруҳнинг ортига тушиш кераклиги ҳақида гаплашишга чақирганман. Хорижликлар нима деб валдираса, уларнинг иши! Биз ҳақиқатни қарор топтириш учун душман-

нинг изига тушишимиз керак! Мана, асосий масала қаерда! Шаҳарда қанча портлаш бўлди? Бирорта жиноятчи қўлга тушдимиз? Йўқ! Нега? Чунки яхши ишламаяпмиз! Халқ тинчлиги, мамлакат хавфсизлиги бизга ишониб топширилган. Биз айнан шу иш билан шугулланиш ўрнига қуруқ гап сотиб утирибмиз! Рақибларимиз эса бошқа бир разиллик ҳақида режа тузиб, бизларни яна доғда қолдириш пайида юрибди. Чет эл телевидениеси ва оммавий ахборот воситаларининг хабарларига муносиб жавоб берадиган сиёсий арбобларимиз бор. Бу ҳақда улар бош қотиришяпти. Сиз билан биз қўйнимизда юрган илонни топиб, калласини янчиб ташлашимиз зарур. Мақсад тушунарлими?

— Ички ишлар вазирлигида ҳам бирор янгилик йўқ. Улар уша кунги телефон кўнгироқларини текшириш билан овора, — деди Элёр бошлигининг бироз тин олганидан фойдаланиб.

— Ундай эмас. Уюшган жиноятчилик ва терроризмга қарши кураш бўлимидагилар бир неча шубҳали шахсларнинг ортидан тушишган. Шошилмаётганлари сабаби — уларни жиноят устида қўлга туширишмоқчи.

— Буни ўзлари айтишдимиз?

— Элмира деган аёл хабар берибди.

— Элмира?

— Нима, сен уни танийсанми?

— Тайёрлов курсида бирга ўқигандик.

— Ҳў, бу ёғи қизиқ бўлди-ку, — деб Жалил Очилов бутун диққат-эътиборини Элёрга қаратди. — Элмира курсдошинг экан, нега биринчи бўлиб сенга айтмади?

— Ахир у Ички ишлар вазирлиги ходими, — деди Элёр ҳозиржавоблик билан.

— Тугри. Лекин кандайдир масала юзасидан сен билан боғланган.

— Тушунмадим.

— Узингни гўликка солма, — деди Жалил Очилов бирдан сергак тортган капитанга синчков нигоҳ ташлаб.

Элёр нима дейишни билолмай қолди. Бошлиқ ходимидан жавоб беришини талаб қилди. Элёр қизнинг илтимосини эслади. Демак, мавриди келган экан, бор ҳақиқатни ошкор қилмаса бўлмас.

— У бизнинг ташкилотга ўтиб ишлаш истагини айтганди. Раҳбарият билан гаплашиб кўраман, дегандим. Узр, ёдимдан кутарилибди, — дея ўзини айбдор санади Элёр.

— Тўғриси айт. Сенинг ёдингдан чиқмаган, буни ўзинг хоҳламаётган кўринасан.

— Нега бундай деяпсиз?

— Нима учунлигини ҳозир айтаман. Столинг устидаги йиртма календарда Элмиранинг илтимоси юзасидан ёзиб қўйган эслатманг турибди, шундайми? Сен менга бундай қарама, иш жойингни титкилайдиган одатим йўк, кимгадир хонангдаги телефондан кўнгироқ қилмоқчи бўлиб киргандим, ногоҳ кўзим тушиб қолди. Бир пайтлар шунақа исмли аёлни анча муддат сўроқ қилганим учун қоғоздаги ёзувингга кўзим тушди. Хўш, қани, курсдошингнинг илтимосини безътибор қолдирганинг сабабини айт-чи!

Элёр масалага ойдинлик киритиб олмаса бўлмаслигини англаб, бор гапни очиқчасига айтди-қўйди:

— Бу тўғрисида гап очмаётганимнинг сабаби, у менга бефарқ эмас. Мен эса иккинчи марта уйландим. Ортиқча гап-сўз бўлишини истамайман. Ҳа, у иш масаласида менга учрашган эди.

— Демак, Элмира сенга учрашиб юришни...

— Шундай деса ҳам бўлади, — деди Элёр бошлигининг гапни бўлиб. — Мен унинг таклифини рад қилдим. Балки эркак киши учун бу гапни ошкора айтиш уятдир. Аммо ҳамма билиб қўйишини истайман: Элмира билан бирга ишласак, ҳар хил мишмишлар пайдо бўлиши мумкин. Мен эса Зулфиянинг кўнглини оғритмоқчи эмасман. Иш масаласида сиз билан гаплашишни орқага чўзиб юрганимнинг боиси ана шу.

— Тушунарли. Демак, бу ҳақда бошқа гаплашмаймиз.

— Лекин оила манфаатини деб...

— Ташвиш қилма. Жиноий гуруҳнинг изига тушишда бизнинг ҳам ўз тактикамиз бор. Қани, йигитлар, диққатни жамлаб гапимга қулоқ солинглар...

ИККИНЧИ ҚИСМ

XXVI. ПРЕЗИДЕНТ ФАРҒОНА ВОДИЙСИДА

1998 йилнинг ёзи. Борлиқ жониворлар соя-салқинга талпинади. Аммо бу жазирама иссиқда бар-авж дала экинлари майин эсаётган шаббодада аста тебраниб, роҳат қилаётгандай таассурот уйғотади. Айниқса, кўм-кўк гўзалар дарҳол эътиборни тортади. Эндигина очила бошлаган пушти, саргиш, оқ гулларга кузингиз тушиб, беихтиёр баҳридилингиз яйрайди. узини пахтакор деб атаган ҳар бир киши меҳнатининг зое кетмаётганидан севинади. Чигит ерга қадалгач, униб чиққанини куриб, юзларига кулгу югуради, барглар пайдо бўлгач, яна кўнгли кўтарилади, гўзалар кўсак таққанда, биринчи оппоқ пахта очилганда росмана шодликдан энтикиб кетади. Балки бу туйғулар ҳар йили такрорланар, аммо деҳқон келгуси йили бу манзараларни худди биринчи марта кўраётгандай яна ва яна қувонади.

Оқтепа қишлоғидан ўтиб, Олтинкўл тумани марказига яқинлашгач, катта йўл бўйида бир зум тўхтаб, чор атрофга назар ташласангиз, чошгоҳ бўлишига қармай, эгат оралаб бораётган сарвқомат аёлга кўзингиз тушади. Юзи офтобда қорайган, қадоқ қўллари рангбаранг гулларни меҳр билан силаётган Ёзоза опа Абдуллаевани дарров танийсиз. Олтмишга кирганига

қарамай, қадами илдам, қараши тийрак, гап-сўзлари бурро Эъзога опа экинларнинг авжи баландлигидан бир севинса, яна бироз муддатдан сўнг бу ерга Президентнинг шахсан ўзлари ташриф буюришидан боши осмонда. Оддий бир пахтакорнинг ҳолидан хабар олгани, қувончига шерик бўлгани мамлакат раҳбари келаётган бўлса-ю, кўнгли фаҳрга, тўлмайдами!

Аслида, Эъзога опа эрталабдан йўқлаб келган туман ва вилоят ҳокимларининг учрашувга оид панд-насихатларини, кўрсатма ва мажбуриятларини сал бўлса-да, унутиш учун пахтазорга кириб кетганди. Ортидан «Қаёққа? Қайтинг ахир!» деб бақириб қолган раҳбарларга парво ҳам қилмади. «Нима дейишингиз кераклигини бизнинг олдимизда тақрорланг! Ўзингизча яна бир нималар деб юборманг!» дея ортидан етиб келган туман ҳокимига «Хўп» деди-ю, йўлида давом этди. «Тавба, шу пайтда далада нима борийкин бу аёлга?» — ичида гудраниб қўйди ҳоким. Кейин ноилож вилоят раҳбарларининг олдига қайтди.

— Қайтармадингизми?

— Қайтмаса, нима қилай?

— Топган вақтини қаранг.

Эъзога опа гўза гулларига тикилиб, турли кўрсатмалардан говлаган фикрларини жамлагандай, шунча гап-сўзни сиғдиролмаё титраган қалбини эса тинчлантиргандай бўлди. Анча таскин топган вужуд экинлар нидосини ҳис қила бошлади. «Сиз у киши билан кўп бор учрашгансиз. Шундаям, барибир, ҳаяжонланяпсизми?» деб саволга тутгандай бўлди гўзаларнинг саргиш гуллари. «Ҳа», — дейди Эъзога опа гулларни оҳиста силаркан, хаёлини банд этган ажиб ўйлар оғушида. «Кўпам энтикманг, ҳаммаси жойида бўлади. Самимий фикрларингизни бемалол ифода этинг, машаққатли ва

тинимсиз меҳнатингиз, енингиздаги меҳнаткаш, сизга кумакчи ва суюнчиқ булаётган одамлар ҳақида сузланг. Оилангиз ва орзу-умидларингиз хусусида гапиринг. Мабодо гапни нимадан бошлашни билмай қолсангиз, далаларга куз ташланг, биз япроқларимизни силкитиб сизга далда буламиз, ана шунда тулқинланиб сузлай бошлайсиз», деяётгандай эди пуштиранг гуллар офтобда ажиб товланиб. Буни сезгандай Эъзоза опанинг юзида табассум, руҳида тетиклик пайдо бўлади. Ана энди у Президент билан билан учрашишга тайёр...

* * *

Қува. Ўзбек халқининг буюк бобокалонларидан бири Аҳмад ал-Фаргонийнинг 1200 йиллик юбилеи муносабати билан катта мажмуа барпо этилмоқда. Президент бу ерда қурилиш ишларини куздан кечирар экан, одамларнинг гайрат-шижоатидан, бугунги яратувчилик ва узларининг, фарзандлари ҳамда набираларининг эртанги порлоқ келажаги учун ҳар қандай қийинчиликни енгиб ўтишга тайёр эканлигидан кунгли тоғдай кутарилди. «Миллатимизнинг утмиши буюк эди ва келажаги ҳам шундай бўлади. Ўз тарихини яхши билган, эъзозлаган, ундан ибратланган халқ ҳамиша эҳтиромга лойиқ. Биз халқимиз орасидан етишиб чиққан ва миллатнинг довругини бутун оламга ёйган, дунё цивилизациясига муносиб улуш қўшган буюк аждодларимизни ҳеч қачон унутмаймиз. Уларнинг эзгу ишлари, ёзиб қолдирган илмий ва маданий мероси бундан буён мустақил юртимиз одамларининг дастуриламали бўлади. Ҳар бир шаҳар ва вилоятда мана шундай мажмуалар ва зиёратгоҳлар бунёд этилади. Аслида, бу юртнинг ўзи муқаддас зиёратгоҳларнинг бири эмасми?!»

Президент олиб борилаётган ишлардан кўнгли тулиб, пойтахтга қайтади.

* * *

Яқинда водий аҳолисининг улугвор ишларига гувоҳ бўлиб, уларнинг самимий суҳбатларидан, эзгу тилакларидан руҳланиб қайтган Президент бугун яна Фарғонада. Бироқ бу гал унинг юзларидаги майин табассум урнини қайгу, гам, ачиниш ҳисси эгаллаган. Тонг саҳардаги совуқ хабарни эшитгандаёқ табиий офатдан зарар кўрган Шоҳимардон қишлоғининг одамлари бошига тушган мусибатдан руҳи эзилди. Азият чеккан кишиларнинг дардига шерик, уксик қалбига малҳам бўлиш, оғирини енгил қилишга шошилди.

Қаттиқ сел туфайли тоғдаги сув омборининг сатҳи кутарилган ва туғондан ошиб, қишлоқни деярли ювиб кетганди. Кечагина одамларнинг дилини яйратиб хуш кайфият тақдим этган табиатнинг дилтортар, оромижон, гузал манзарасидан асар ҳам қолмаган. Инсон юрагини эзиб қайгуга ботирувчи маҳзун куринишга боқиб, дилингдан «сув балосидан узинг асра» деб бекорга айтилмас экан-да, деган фикр утади. Негаки бу ерда росмана фалокат руй берганди: айрим уйлар тагтуги билан қупорилган, баъзиларининг синчлари очилиб, тепасидаги томи бир томонга қийшайиб қолган, сал қаттиқроқ шамол эсса, қулаб тушади; тепароқдаги қура ва оғилхоналардаги мол-қўйлардан умуман дарак йўқ, айрим жойларда танаси бақувват дарахтларнинг шохларида ногоҳ юз берган мудҳиш ҳодисани тушунолмайд қунишиб олган товуқлар, буйнини салгина кутариб-кўтариб, атрофга шубҳали нигоҳ ташлаётган хўрозлар, мусича ва жонсарак чумчуқлар кўзга ташланади. Жони омон қолган одамлар қуёш нури

туша бошлаган қишлогининг аянчли ҳолатини куриб, ширин уйқуда нима руӣ берганини англаб-англамай ёнида йуқ яқинларини қаердан излашни билолмай, ёш тўла кўзларини жавдиратганича, у ёқдан-бу ёққа зир югурар, Худодан жигарбандлари ва ҳамқишлоқларини ўз паноҳида асрашини сўрар, ёлворар, карахт ҳолга тушганларидан шундан ортигига ярамас, оёғи тойиб йиқилиб тушганда эса, қаддини тиклолмаганидан бошини ерга уриб нола қиларди.

Кимдир оқим четга чиқариб ташлаган нотаниш кишининг юзтубан ётганини кўриб ногоҳ бақириб юборди, Яратганнинг инояти билан тирик қолган эркакдир, хотиндир «гув» этиб ўша томонга югуради. Гандираклаб келаётганларнинг кўзларида умид учқуни порлайди, лаблари титраб нимадир деб пичирлайди: эриммикин, укажоним бўлса-я, наҳот, ўғлим топилди?! Ҳар каллада ҳар хил хаёл деганларидай, ким қайси бир яқинини излаётган бўлса, ўша инсонни кунглидан ўтказади. Бундай саросима, қўрқув ва хаяжонда топилган одамнинг олдига қандай бориб қолганларини ҳам сезишмайди.

— Вой, бу Мардон акам-ку!

Бирдан қичқириб юборади ҳаммадан аввал етиб келган ўрта ёшлардаги аёл қўлида чақалоғи борлигини ҳам унутиб.

— Ҳой, дадаси, сизга нима бўлди? Турсайиз-чи ўрнийиздан! Одамлар, ёрдам беринглар, бу менинг эрим экан!

Аёл бир қўли билан эрини турткилайди, чалқанча ётқизмоқчи бўлади, аммо унда мадор нима қилсин.

Қушни хотин ҳайрон: бутун баданидан тортиб ички кийимларигача лой, ялангоёқ, дабдурустдан қараганда кимлигини билиб бўлмайдиган бу нотаниш эркакни

Зебинисо эри эканлигини қандай билдийкин? Наҳот эрини бир алпозда ҳам таниган булса? Бу саволлар кунглидан утган Ҳабиба Мардоннинг лойга беланган оёғидаги бармоқларга зеҳн солмаган бўлса, унинг чинчалоғи иккиталигини қаердан ҳам билсин. Зебинисо эса энг аввал қушбармоққа куз ташлаган ва беихтиёр бақириб юборган эди. Бу орада бир-биридан утиб етиб келган унга яқин қишлоқ одамлари «Мардонмикин?», «Йўғ-э, унга ўхшамайди-ку», «Зеби таниган булса, демак, Мардон», «Шундай аҳволда таниганини қаранглар, қойил!» дейишиб, пичирлаб қолишди. Аммо кимдир эркакнинг гавдасини ўнглаб, бошини олиб тиззасига қўйганда йигилганларнинг купчилиги Зебинисога қараб яна бир бор «Қойил» дегандай бошини қимирлатиб қўйишди. Мардоннинг тириклигини, фақат ҳушини йўқотганини билишгач, бошқаларни қидириш учун пастга қараб яна югургилаб кетишди.

Президент бу ерга етиб келганда кўнглини ўртовчи худди шундай нохуш манзара намоён бўлаётган эди. Икки ўгли эсигаям келмай, жажжи набирасини қидириб жони ҳалак бўлаётган онахон ўзи томон келаётган Президентни кўриб, ёш боладай ҳўнграб йиглаб юборди. У уй-жойига, мол-ҳолига эмас, эндигина уч ёшни қаршилаган жигаргўшасидан айрилиб қолганига ичи ёниб кетаётганини аранг гапира олди. Президент онахоннинг титраётган елкасидан меҳр билан қучди, айна пайтдаги ҳар қандай таскин бу жонсарақ, набираси учун жонини беришга тайёр турган онахоннинг кўнглини кўтара олмаслигини билса-да, сабрли бўлишга, топилишига умид қилишга ундади. Бир зумда одамлар тўпланди. Уларнинг уст-боши бир аҳволда эди. Аммо бунга ҳеч ким аҳамият бермасди, тўғриси, эътибор қиладиган вазият эмасди.

Президент шоҳимардонликларнинг бошига тушган кулфатни уларнинг нигоҳларидан ҳам яққол сезиб турарди. Ғамгин, мунгли, ёш тулган кузларга қараб туриб сўзлашнинг узи қийин. Бироқ мамлакат Президенти вазият қанчалар оғир булмасин жабрдийда одамларни бу мусибатни биргаликда енгишга чақирди.

Фалокатдан жони омон қолган одамлар уз ҳолига ташлаб қўйилмаганидан, ёнларида шахсан Юртбошининг ўзи турганидан кўнгиллари кўтарилиб, енг шимариб ишга киришдилар. Орадан бироз вақт ўтиб осмонда вертолётлар кўринди, уларда биринчи галда зарур бўладиган дори-дармонлар, озиқ-овқатлар ва кийим-кечак бор эди. Сал кейинроқ махсус машиналарда кечаси тунаш учун палаткалар, кўрпа-тўшаклар олиб келингани ҳақида маълум қилишди.

* * *

Қамчиқ довони.

Тоғдаги Тошкент — Уш автомобиль йўлининг энг баланд нуқтаси. Президент ана шу тепаликда атрофни жимгина кузатиб бораркан, бирдан машинани тўхтатишни буюрди. Кутилмаган бу қарордан қўриқчилар сергак тортишди. Айниқса, довондаги қурилиш ишларига бош бўлган Искандаров Борис Игнатович бесаранжомлана бошлади. Президент Шоҳимардондан қайтишда уни сўраттиргандаёқ ҳаёлидан нелар ўтмади, дейсиз. Етиб келгунча берилиши мумкин бўлган барча саволларга ўзича жавоб қидирган ва ҳатто топгандай ҳам бўлганди. Бироқ ҳозир унинг ғовлаган бошида ҳаммаси айқаш-уйқаш бўлиб кетганди.

— Тошкентдан келаётган барча машиналарнинг йўлини очишсин! Хиёл ўтмай бошқа машинадан тушиб

келган Бош вазирга буюрди Президент: — Сизлар эса машиналарни анави панароқ ерга қўйиб туринглар.

Бош вазир ҳам, Миллий хавфсизлик хизмати вакиллари ҳам бундай кузда тугилмаган ҳолатларга кўникиб қолишган булса-да, бу галги қарор довоннинг салкам чўққисида қабул қилингани боис бир-бирларига хавотир ила қарадилар. «Ахир бу хавфли-ку! Шундай баландликда-я!» Бу фикр атрофдаги деярли барчанинг хаёлидан ўтди.

— Бирор режангиз борми, жаноб Президент? — сурашга жазм қилди Бош вазир атрофга синчков назар ташлаётган мамлакат раҳбарига бироз яқинроқ келиб.

— Асакадан чиқаётган машиналарнинг довондан утишини кўрмоқчиман, — деди Президент атрофга хотиржамлик билан боқиб.

— Ахир...

— Биладан, биладан, — дея Бош вазирнинг гапини булди Президент. — Машиналар алақачон синовдан ўтганлигини, бу каби баландликларга чиқишда ўзини оқлаганини айтмоқчисиз. Яхши. Яна бир карра кўздан кечирсак, зиён қилмайди.

— Тўғри-ку-я, лекин ҳайдовчилар сизни кўришлари билан тўхтаб, салом-алик қилиб кетишса-чи? Ахир уларнинг орасида ҳар хиллари бор, — деди ички ишлар вазири хавотирини ортиқ яширолмай. — Балки бошқа ерда туриб кузатармиз.

— Худди мана шу ер энг қулайи экан. Ҳайдовчи ва йўловчиларнинг эътиборини тортмаслик учун бироз ишлаб турсак, ҳеч нима қилмайди. Борис Игнатович, бошимизга каска, қўлимизга белкурак беринг.

Президентнинг таклифидан галати аҳволга тушишди. Нима, улар оддий ишчилардек йўл тозалаб туришадими? Бу ёғи қизиқ булди-ку?

Бу пайтда Борис Игнатович «Мен ҳозир «есть» қиламан» деди-да, оёгини қўлига олди. Вазирлар киши билмас куз уриштирдилар. Уларнинг кунгилларидан айна дамда нималар кечмасин, айтилган гап бажарилиши керак. Негаки Президент сафарга чиққан вақтларида қўрқа-писа иш тутишни ёқтирмаслигини улар жуда яхши билишади.

Лекин ҳукумат вакиллариининг ташвишларини ҳам ўринсиз деб бўлмасди. Ахир вазият қалтис. Пойтахтдаги турли портлашлар, аэропортдаги босқинчилик — буларни назардан қочириб бўлармиди? Бу каби хунрезликлар шунчаки пўписами, қўрқитишими? Балки олдинда бўладиган қандайдир жиддий хатардан огоҳлантиришдир? Шундай экан, тоғнинг тепасида очиқ ҳолда юриш... Бунинг устига, машинаси — жуда хавфли, бу ҳақиқат.

— Майлига, ишламасангиз ҳам ўзингизни ишлаётгандай кўрсатиб турасиз!

Президентнинг бу гапини ҳамма ҳар хил тушунди.

«Кўнгилга келган ишни қиладиган пайтмас-ку ҳозир» дея пешонасини тириштирди ички ишлар вазири пойтахтдан келаётган машиналарнинг йўлини очишга шошилмай. У Президент қароридан воз кечмаслигини аниқ билса-да, ҳар эҳтимолга қарши вақтни чўзишга интиларди. Умиди Бош вазирдан эди. Аммо Дилшод Аҳмадбековнинг елка қисганини кўргач, ноилож рация орқали кўрсатма берди.

— Ходимларингизга тайинланг! Ҳайдовчиларни секинроқ, тартиб билан юришлари ҳақида огоҳлантирмасин. Ҳаммаси табиий ҳолда бўлиши керак.

— Хўп, бўлади.

Орадан бироз вақт ўтиб, Борис Игнатович бошга кийиш учун беш-олтита сариқ каска, белкурак ва триадалит олиб келди.

— Мана буни яхши ўйлабсиз, — деди Президент йўлнинг паст-баландлигини текширадиган асбобга кўзи тушиб. — Уни кутариб олсак, бизларни ҳам йулсозлар деб ўйлашади. Қани, йигитлар, Қамчиқ доводига йўл қурилишига биз ҳам озгина ҳиссамизни қўшайлик-чи! Уялмай олаверинглар, ахир расмий кийимда эмасмиз-ку.

Президент шундай деб, бошига каска кийди ва пастга қараб аста юра бошлади. Бироз нарида ётган каттароқ харсанг тошни даст кутариб, йўлнинг четига олиб қўйди.

— Йўл қурган ёки тозаллаган одамга катта савоб борлигини эшитмаганмисизлар?

Бу гапдан кейин Борис Игнатовичнинг кунглига ёруғлик кирди. «Демак, қурилиш ишларидан кунгли тўқ» дея ўзича хулоса қилиб, гайрат билан ишга киришиб кетди. Қолганлар ҳам қўлларига белкурак олиб йўлга тушишди.

Президент ортидаги икки қўриқчини белкуракни қурол кўтаргандай олиб юришини кўриб кулумсаради.

— Ҳой, барака топкурлар, нима юриш бу? Ҳеч бўлмаса елкаларингга қўйиб олинглар. Шунда кеккайиб юришларинг ҳам унчалик билинмайди.

Мулзам тортган қўриқчилар қаддини ишчилардек бироз букиб юришлари кераклигини тушунишди.

Ярим соат чамаси вақт ўтиб доводга чиқиш жойида бир-бирини қувган машиналар кўринди. Биринчи тепаликдан ҳеч қийналмай ўтишди. Иккинчи тепалик ҳам осонлик билан забт этилди. Учинчи — энг баланд тепаликдан биринчи бўлиб «Нексия» автомашиналари гизиллаганича ўтиб кетди. Кетидан кичкинтой «Тико» кўзга ташланди. Анчадан кейин «Жигули» кўринди. «Москвич» ва «Волга»ларнинг радиаторида сув қай-

наб кетиб, йул четига чиқишга мажбур бўлишди. «Дамас» бироз секинроқ юрса-да, қийналмай келарди. Огир юк машиналарининг юриши деярли билинмасди. Чумоли каби тепага урмалаётган «КамАЗ»ларнинг тезлиги жуда паст, улар хавфли бурилишлардан жуда қийналиб утарди.

Буларнинг барини зимдан кузатиб келаётган Президент бирдан «Уҳ!» тортиб юборди. Учинчи тепаликка чиқиб келаётган «КамАЗ» машинаси негадир бирдан пастга қулади. Кейин катта харсанг тошга урилиб ағдарилди. Юкхона мажақланиб, қандайдир қутилар отила бошлади. Қутилардан эса бананга ухшаш (аслида ҳам банан эди) нарсалар сочилиб сариқ из қолдирди. «КамАЗ» биринчи тепаликнинг йулида қирғоққа урилгандан сунг тухтади. Хайриятки, портлаш руй бермади.

— Ҳайдовчи ухлаб қолди, шекилли.

Ички ишлар вазирининг гапи аранг эшитилди. Бу ҳақиқатан ҳам даҳшатли манзара эди. Уни ачинмай кузатиш мумкин эмасди.

— Бу каби бахтсиз ҳодисалар тез-тез бўлиб туради чоги? — ички ишлар вазирига юзланди Президент. — Нима булдийкин?

— Ҳа, — деди ички ишлар вазири тушқун кайфиятда. — Бироқ ҳайдовчиларда ҳам айб катта. Тузуқ-қуруқ дам олмай, йулга чиқиб кетаверишади.

Президент ёнидан утиб бораётган машиналарга парво қилмай, уйга толди. «Демак, учинчи тепалик жуда хавфли. Уни ёпиш керак. Бунинг учун эса Қамчиқ довонига туннель қуришимиз зарур. Бу ишни қанчалар тез ва сифатли бажарсак, шунча яхши! Аввало, йуловчиларнинг хавфсизлиги таъминланади. Қиш-қировли кунларда руй бериши мумкин булган ҳалокат

ва бахтсиз ҳодисаларнинг олди олинади. Йўлга кетадиган вақт анча қисқаради. Бундай қулай шарт-шароитни таъминлашни асло кечиктириб булмайти».

— Борис Игнатович!

— Эшитаман, жаноб Президент.

— Қани, ишхонангизга бошланг-чи бизни!

— Хўп бўлади.

XXVII. ҚУРОЛ ОМБОРИДАГИ ЁНГИН

Қўпоровчи гуруҳ қўлидаги қуроғлар масаласи тезлик билан ўз ечимини топиши керак эди. Барча саволлар, тахмин ва мавҳум жавоблар уртага ташлангач, Вазирлар Маҳкамасида айрим вилоятларда жойлашган ҳарбий қисмлар ва қуроғ-яроғ сақланадиган омборларни текширувдан утказиш учун махсус комиссия тузилди. Комиссия эрта-индин имзоланадиган қарорни олиб, ишни бошлаши лозим. Комиссияга вазирлик ва идораларнинг энг ишончли ходимлари жалб қилиниб, унинг таркиби, режаси ва муддати ҳозирча сир сақланаётган эди.

Бош вазирга аниқ маълумот керак. Экстремистик гуруҳ аъзолари гранатомётларни қаердан оляпти? Уларда бундай қуроғлар шунчалик кўпмидики, ишлатиб бўлгач, бемалол балконда қолдириб кетса? Аэропортда эса ўзлари билан бирга портлатиб юборса? Бундай даҳшатли қуроғлар ё ўғирланган, ё четдан яширинча йўғлар билан олиб кирилган. Биринчи вариантни текшириб кўриш мумкин. Бунинг учун қўлидаги қарорга имзо чекса, бас. Ҳаммаси кундай равшан бўлади-қолади. Бироқ иккинчи тахминнинг тўғрилигини билиш анча мушкул. Жавобгарлик масъулияти катта бўлгани учун тегишли вазирликлардан аниқ маълумот олиш

қийин. Демак, кун тартибидаги биринчи масалани энди кечиктириш мумкин эмас. Кейинги йигилишда Президентга ҳисобот бериши зарур. Ҳа, шошилиш керак. Комиссия тезроқ ишни бошласин.

Қарорнинг имзо учун тайёрланган охириги вариантыни куздан кечириб утирган Бош вазирнинг фавқулодда ҳолатларда Мудофаа вазирлиги томонидан бўладиган қўнгироқдан хаёли булинди.

— Бухородаги қурол омборида ёнгин содир булибди!

— Қанақа ёнгин?! — Бош вазир ўзини тута олмай, бақриб юборди.

— Электр линиясидаги носозликдан келиб чикқанмиш.

— Бас, қилинг, чўпчак айтишни!

Орага сукут чўкди. Бош вазир оғир нафас олди. Сўнг гўшакни маҳкам сиққанича сўради:

— Давом этинг!

— Муддати ўтган ўқ-дорилар, айниқса, снарядлар иссиқдан бирин-кетин отила бошлаганмиш.

— Қанча қурол ва ўқ-дори йўқ бўлган?

Мудофаа вазири бу саволдан довдираб қолди. Нима деб жавоб қилишни билмади чоғи, жимгина тураверди.

— Сиздан сўраяпман!

— Текширишяпти. Аниқ бўлиши билан дарҳол маълум қиламан.

— Бу сафар шахсан Президентга кириб айтасиз.

— Ахир...

— Текширув комиссияси тузилганидан хабарингиз бормиди? Борийди. Қўлимдаги мана бу қарорнинг бугун ё эрта имзоланишидан-чи? Буниям яхши билардингиз. Демак, террор уюштираётган жиний гуруҳларнинг қўлларидаги қуроллар, айниқса,

гранатомётлар айнан Бухородаги омбордан ўгирланган. Хуш, сизнинг бу совуқ хабарингиздан шундай хулоса чиқаришга ҳақлиманми?

— Шубҳага боришингиз ўринли, аммо...

— Яна нима?

— Бу тасодиф ҳам бўлиши мумкин.

— Худди ана шу «тасодиф»ни шахсан ўзларига тушунтирасиз, дедим-ку. Аммо билиб қўйинг, комиссия иш бошлашидан олдин содир булган ёнгиннинг сабабини изоҳлаш сизга жуда қимматга тушиши мумкин!

Бош вазирнинг асаблари таранг тортилди. Гушакни тарақлатиб жойига қуяркан, пешонасини ушлади. «Нималар бўляпти ўзи? — хаёлга толди Бош вазир. — Комиссия тузилгани саноқли ходимларгагина маълум-ку. Наҳот, шуларнинг ичида ҳам сотқин бўлса? Кимлар билан ишляпмиз ўзи? Ишни Намангандан бошлашни режалаб тургандим. Демак, нотўғри хулоса қилибман. Намангандаги барча кўнгилсиз ҳодисалар бизни чалғитиш учун ўйлаб топилган ва амалга оширилганга ўхшайди. Нега орқадамиз? Нега?»

— Мени полковник Бўронов билан уланг! — деди бироздан кейин Бош вазир махсус телефон аппаратининг тугмасини босиб.

— Эшитаман, Дилшод Аҳмадбекович!

— Бухородаги ЧПдан хабар топгандирсиз?

— Ҳа.

— Хўш, нима дейсиз?

— Ақлимга сиғдирилмаяпман. Атай уюштирилган дейишга тилим бормади.

— Таклифингиз?

— Зудлик билан комиссия юбориш керак. Балки вазиятни ўз кўзимиз билан кўрганимиз маъқулдир.

— Ҳа, фикримиз бир жойдан чиқди.

Айни шу куни. Тошкентнинг Оқлон маҳалласи.

Шаҳарликлар бу машҳур маҳаллани азал-азалдан яхши билишади. Мабодо йўлингиз тушса, ўзбеконна ҳаёт тарзига, урф-одатларнинг хилма-хиллигига, тошкентча муомала маданиятига гувоҳ бўласиз. Энг муҳими — тинч. Шу вақтгача шов-шув бўладиган бирор жанжал-тўполон, қўйди-чиқди бўлмаган. Балки шу каби арзимас хатти-ҳаракатлар кузатилгандир, аммо юзага келган муаммога ўша вақтнинг ўзида нуқта қўйилгани боис овози чиқмаган. Оқлондан қиз олиш жуда мушкул бўлган, яхши қиз маҳалладан чиқмайди, деган мақол айнан шу ҳудудга тегишлидай унга қатъий амал қилишган. Катталар орасида ҳатто баъзи миш-мишлар ҳам юради: Бешёғоч томондаги Бўрижар деган кичикроқ маҳалладан, туғрироғи, тор бўлмаса-да, анчагина қинғир-қийшиқ кўчадан совчи келса, тузук-қуруқ гаплашмасдан қайтариб юборишган экан. «Номининг совуқлигини қаранглар» дейишибди оқлонликлар совчиларнинг ортидан. Улар мана шунақа, жойнинг номигача эътибор қилишган. Уй сотса, қуниқўшнисига сотишган, мол олса, ўз атрофидан қидиришган. Юборган совчилари қуруқ қайтиб мулзам бўлган йигит маҳалласининг номини ўзгартираман деб кўп югурган экан, аммо саъй-ҳаракатлари зое кетганмиш. Бошқа жойга кўчишга эса унинг ота-онаси рози бўлмабди: «Майлига, эски бўлсаям ўзимизнинг маҳалла, — дейишибди ор-номусни баланд тутишиб, — ҳали бу жойлар шундай обод бўлиб кетсин, ана ўшанда саломлашамиз улар билан. Нима, Тошкентда қиз қуриб қолибдими, Оқлондан бўлмаса, бошқа жойдан оламиз!» Бу гаплар деярли унутилиб кетгандир. Бироқ Оқлон Оқлонлигича, Бўрижар Бўрижарлигича

турибди. Аммо куни кеча содир булган хунук ва ташвишли ҳодиса оқлонликларнинг қаддини букиб қуйди. Купчилик ҳайрон:

«Йўғ-э, булиши мумкин эмас, бизнинг маҳаллада-я?»

«Наҳотки! Бу ёғи кандог бўлди? Энди одамлар биз ҳақимизда нима деб уйлашади?»

«Кузимиз қаёқда эди, шундай бурнимиз тагида галамислар яшириниб ётса-ю, биз ҳеч нарсани сезмасак?»

«Бу гафлат, ҳа, гафлатдан бошқа нарса эмас!»

Дилни хуфтон, кўнгилни вайрон қилган ҳодиса эса мана бундай бошланган эди.

Дугонаси билан Чорсу бозоридан чиқаётган Элмирага бироз олдинда бораётган ўрта ёшлардаги нотаниш кишининг хатти-ҳаракати, қўлидаги елим халта негадир шубҳа уйғотди. Кейинги пайтларда одамларнинг юриш-туришига эътибор берадиган бўлиб қолган Элмира кўнгилдан ўтган гумонга бефарқ қарай олмади. Дугонаси билан хайрлашиб, шубҳа остига олинган шахснинг ортидан юрди. Нотаниш киши қўлидаги қўйнинг териси шилиб олинган тўртта туёғи кўзга ташланадиган оддий елим халтани маҳкам сиққанча борарди. Бозорга тушиб калла-поча ёки оддий туёқ сотиб олган киши халтани бунчалар сиқиб ушламас, юриши ҳам сезиладиган даражада бежо бўлмасди. Демак, унда туёқдан ташқари яна нимадир бор! Аммо нима? Элмиранинг диққатини жалб этган нарса, аслида, шу фикр эди. Бунинг устига, ён-верига тез-тез кўз ташлаб қўяётганини орқада келаётган Элмира алақачон пайқаганди. Юзини иссиқдан тўсиб пешонасига елпигичини қўйиб олгани зимдан кузатишга қўл келаётганди. Аммо бир пайт нотаниш киши

тўсатдан ортига шартта угирилиб қолди. Унинг юзида қора кўзойнак бор эди. Элмира елпигичини сал тушириб, кўзларини тўсишга аранг улгурди, холос. Таъқиб қилаётган одам йўқлигига иқрор бўлди чоғи, бозор дарвозаси олдида турган, ўзидан беш-олти ёшлар чамаси кичик йигитнинг кафтига саломлашиш баҳонасида бир парча қоғозни қистирди. Бу иш шунчалар тез бўлдики, зийраклигини йўқотмаган Элмиранинг ўзи зўрға илғаб қолди. Ингичка мўйлаб қўйган, озгинлигидан кўзлари киртайиб, қўлларидаги томирлари билиниб турган йигит қоғозни кўк рангли кўйлагининг кукрак чўнтагига усталик билан жойлади ва тезда нари кетди. Уларнинг бир оғиз ҳам гаплашмаганлари галати туюлди Элмирага. Кейин шошиб қолди. Қайси бирининг ортидан борса экан? Шубҳали кўринган кишининг қаерга боришини кузатсинми ёки қандайдир сирли қоғозча олган йигитнинг изидан тушсамикан? Қоғозда нима ёзилган бўлиши мумкин? Балки шунчаки ёзувдир, балки кимнингдир манзилидир. Агарда у ўйлаган нарса бўлмаса, иккаласини ҳам қўлдан чиқаради. Нима қилса экан? Лекин вазият ўйланишни эмас, тезроқ бир қарорга келишни тақозо этарди. Чунки нотаниш кишилар қарама-қарши томонга кета бошлашган эди.

Элмира аниқ фактга эга бўлиш учун йигитнинг изидан боришни танлади. «Бир амаллаб қоғозни қўлга киритиш керак, — деб ўйлади хаёлида. — Йигит автобусга чиқса-ку, буни эплайман, бироқ дуч келган машинани тўхтатиб жўнаб қолса...» ўйлаганидай бўлди, йигит қўл кўтармасданоқ ёнида тўхтаган «Волга» машинасига шарт ўтирди-ю, кўздан гойиб бўлди. Аттанг. Аммо афсус чекиб ўтирмади: шарт йўлнинг нариги тарафига ўтди. Негаки, у ҳар эҳтимолга қарши деб кўзининг қирини ташлаб келаётган кўзойнакли

киши Кўкча томонга кетадиган йўлни мулжаллаб борарди. Хайриятки, у ҳам йўловчи машинага ўтириб жўнаб қолмади. Бурилишга яқинлашиб қолган автобусни кўриб, унга чиқишнинг пайида булди. Бу Элмира учун айни муддао эди: қадамини тезлаштириб, автобуснинг орқа эшигига ўзини урди.

Кўзойнакли киши автобусда деярли атрофига назар ташламади. Пешонасидан қўйилаётган терга парво қилмай кетаверди. Туш вақти бўлишига қарамай, автобусда одам кўп. Йўловчилар иссиқдан иложи бори-ча бир-бирларига тегмасликка ҳаракат қилишар, аммо тиқилинчда бунинг сираям имкони йўқ эди. Айниқса, автобуснинг орқа тарафи жуда исиб кетганди. Элмира елпигични ишлатишга уриниб кўрди, аммо эпини қилолмади. Бир қўлида сумка, бир қўли билан темир тутқични аранг ушлаб турибди. Чидаш керак, деди ўзига-ўзи. Кейин нотаниш кишининг қаерда тушиши ҳақида ўйлай бошлади. Ҳали бирор тахминга келмасдан туриб, кўзойнакли киши Оқлон бекатида тушишга тараддуд кўриб қолди. «Хайрият!»

У шошмасдан катта йўлнинг нариги томонига ўтди-да, маҳалла ичига қараб юрди. Кўчада одам сийрак эди. Аммо дуч келган деярли ҳар бир киши билан саломлашиб ўтарди. Дарвозаси олдидаги тарвақайлаб кетган қари мажнунтолнинг тагида — ихчам ва бежирим супачада суҳбатлашиб ўтирган қарияларни кўриб, улар билан қўл олишиб саломлашди, кейин елим халтасининг тагидан сарғиш қоғозга ўроғлиқ бир парча гўшт олиб, уларнинг бирига тортиқ қилди, хижолат тортган отахонга эса «Биласиз-ку, деҳқончилик, дуо қилиб қўйсаларингиз етарли» деб йўлига равона бўлди. Элмира оқсоқоллар ёнидан ўтаркан, киши билмас, уларнинг гапларига қулоқ тутди.

— Танидингми? Шоназирникида ижара турадиган йигит-да, — ёнидаги ҳамроҳига тушунтирди ҳадя олган чол. — Чорсунинг гўшт бозорида ишлаб тирикчилик қилади. Оиласида кўпчилик булгани учун Тошкентга келиб ишлаётган экан, бечора.

— Нега танимай, утган сафар менгаям берди-ку, бир пайса гўштни?

— Эсингда бор экан-а.

— Ўлибманми, унутиб. Аммо қаердан келганини эсдан чиқариб қўйдим. Ўратепамиди ё Тўйтепадан деганмиди.

— Тўйтепадан деганди.

— Ҳа, ана, сал-пал ёдимда турибди-да. Нима у ерлардаям тузук-қуруқ иш йўқмикин-а?

— Шунақа бўлса керак-да, бўлмаса бировнинг уйи-да ётиб, ишлаш осонми?

— Ҳа, барака топсин. Маҳалладагилардан ярим кило гўштни аямайди. Келганигаям анча бўлиб қолди-а?

— Ярим йилдан ошди, чамамда.

— Ҳа, ана, унча-мунча эсимда турибди-да.

Элмиранинг кўнгли, барибир, жойига тушмади. Кўзойнакли кишини ижарада турадиган уйигача кузатиб борди. Кейин уйга толганича ортига қайтди. Тўйтепадан келиб гўшт бозорида ишлаётгани аниқ бўлди. Аммо у бозорда учраган йигит билан нега бир оғиз гаплашмади? Берган қоғозида нима деб ёзилган?

Элмира қассобни кузатишга аҳд қилди. Маҳалладаги қарияларнинг дуосини олаётган киши эрталаб Чорсу бозорининг ертўласидаги гўшт сақлашга ва улгуржи сотишга мўлжалланган павильонга кириб соатлаб йўқ бўлиб кетарди. Кейин бекат яқинида кутиб турган оқ рангли «Жигули»га ўтириб, Оқлонга жўнарди. Элми-

ра сездириб қўймаслик учун турли кийим ва имиждарда пайдо булар ҳамда кузатувни давом эттирарди. У ҳар гал кузойнакли кишининг қўлида бир хил елим халта ва унинг ичида териси шилиб олинган тўртта туёқ курарди. Кунни кеча у бозор дарвозаси олдида курган озгин йигитни яна учратди. Бу сафар йигит унга қоғоз тутқазди. Элмира имкониятни қўлдан чиқаришни истамасди. Уялиб утирмай, қассобнинг шундоқ биқинига туриб олди. Эркак кишидан узини олиб қочмаган аёлнинг бу қилиғи шубҳа уйғотмаган булса-да, кузойнакли киши шимининг чунтагига қўл узатиб қўйди. Аммо шу пайт автобуснинг светофорда берган тормозидан қалқиб кетиб, олдидаги кишига урилиб кетди. Элмира имкониятни бой бермади. Ортига угирилди ва қоғозга куз ташлади: «Ойнинг 21-сида кечқурун меҳмонларни кут».

Энди қоғозни жойига қўйиб қўйса ҳам булади. Тажрибали психолог учун бу нарса қийинчилик тугдирмади. «Ҳозир тушмайсизми?» деб сўраш баҳонасида ишни ухшатди. Автобусдан тушгач, енгил нафас олди. Дуч келган дуконга кириб, муздек сув ичди, баттар терлади. Аммо бунга парво қилмади.

«Қанақа меҳмонларни? Нега айнан душанба кунини?» — Элмира ишхонага қайтаркан, турли уй-фикрларнинг қамровидан қутулолмади. Бу ҳақда Элёрга айтишга кўп бора чоғланди. Айниқса, йигит турган хонадонга эртаси кунни кечқурун уч-тўртта соқол қўйган нотаниш кишилар кириб кетганидан сўнг юраги бу шубҳали одамларнинг қандайдир гараз мақсадини пайқагандай унга тинчлик бермай қўйди. Ҳадиги тобора кучайиб бораётган Элмира агар кунглидаги гумонлари тасдиқланса, янги ишга жойлашиш учун яхшигина имконият деб уйларди. Бироқ Элёрдан да-

ёққа бориб келаётган Ортиқали деган киши уйига жой сўраб келди-ю, уч-турт сўм илинжида бўлиб, йўқ деёлмади.

Ортиқали анча сахий чиқиб қолди. Кунда-кунора гўшт, илик олиб келади. Буларга огзи теккандан кейин рангига ранг қўшилиб, суниб бораётган қуввати қайта тиклангандай бўлди. Чойхонага чиқиб, тенгқурлари билан «гап» уйнай бошлади. Баъзан уйланишдан гап очилса, энди қандай бўларкин деб бош эгиб туришга ўтди. Шундай кунларнинг бирида яна Ортиқали жонига оро кирди.

— Бизнинг тарафда эридан ажрашган бир аёл бор, гаплашиб кўрайми? — деди гапнинг индаллосига ўтиб.

— Қандай бўларкин?

— Агар рози бўлса, никоҳингизга оласиз-қўясиз. Ман топиб келган нарсаларни пишириб-куйдириб ўтирса, ёмонми? Келинг, манам сизга бир яхшилик қилай. Шоядки, савобга қолсам.

— Одамлар-ку тушунар, аммо қизларим ва набира-ларимга нима дейман. Дадам қариганда айниб қолибди, деб устимдан кулишса-чи?

— Ёлғизлик Эгамга хос. Ким нима деса, деяверсин. Зарарингиз тегмай турса, бир куни тушунишади. Сиз ҳеч кимга ҳисобот берманг, тамом-вассалом, — деди Ортиқали кўзойнагини қўлига оларкан катталарга хос қатъий овозда.

Бу таклиф «гап»даги улфатларига ҳам маъқул тушди. Расмини кўришиб, қирққа кирмаган бўлса, офатижон экан-да, деб ҳазил-мутойиба қилишди. Исмини сўрашди. Ойдин, деди Шоназир ака огзини тўлдириб. «Ҳа, омадинг бор экан, бўшашма энди. Ойдин кечаларда сайр қилиш учун белни бақувват қилавер. Фақат бизларни эсдан чиқариб қўймасанг

бўлди». Бу гап-сўзлардан кейин Шоназир аканинг фикри бўлинди. Шундай куҳликкина аёлни қулдан чиқаргиси келмади. Рост-да, ҳали олтмишга кирмаган бўлса, бунинг устига, Ортиқали икки гапнинг бирида «Ёлғизлик Эгамга хос» деб таъкидлаб турса, нечун бундай маъқул гапларга қарши туриши керак?! Уйлангани бўлсин. Аммо аёл рози бўлармикин?

Ортиқали ожиза намозхон эканлигини, агар Шоназир ака ибодатга ўтса, никоҳга рози бўлишини айтди. Таҳорат қилишнияма тузук-қурук билмайдиган Шоназир ака бир ҳафтада астойдил ҳаракат қилиб, беш вақт намозга кирди-қўйди. Инсоф бергани шу-да! Энди у аста-секин чойхонага боришни қанда қила бошлади. Улфатлари очиқ-ойдин ҳазил қилсалар ҳам эшитмаганга олди, қўлига тасбеҳ ушлаб, яқин атрофдаги масжидга қатнашни одат қилди. Ойдин ўйлаганидан ҳам кўра меҳрибон чиқиб қолди. Ортиқалига-ку гап йўқ. Уйга аёл киши келганидан кейин рўзгор қилишни қотира бошлади. Пешин намозидан келса, қўйини тўлдириб Ортиқали ҳам эндигина кириб келган, бир туп ишком тагига қўйилган кичикроқ супада нафасини ростлаётган бўлади. Аёлининг олдига кирса, ҳозиргина ювиниб чиққан Ойдин уни хушбўй атирлар оғушида кутиб олади. Бу рушноликдан эриб кетган Шоназир ака кўп ўтмай Ойдинни «Уй китоби»га доимий рўйхатга киритиб қўйди. Сал кейинроқ эса хонадонни ёш хотинига ҳадя қилганини ўзи ҳам билмай қолди.

Шундай кунларнинг бирида Ортиқали: «Энди сизларни ёлғиз қолдирмасам бўлмайди, менга ноқулай бўляпти», деб қолди. Шоназир ака учун бу кутилмаган таклиф эмасди. Ёш хотини билан холи яшаш

ҳақида бот-бот уйлай бошлаганди. Аммо Ортиқали кетса, рӯзгор нима бўлади? Узи бирор жойда ишламаса, хотини бир сўм пул топмаса? Кетса-ку, жон дейди, ўзи кейинги пайтларда бироз қизганиб, рашки ҳам келаётганди. Лекин у чиқиб кетса, рӯзгор бутлигига зиён эмасми? Хотинига сарф қилаётган ижара пулини қаердан олади?

Уйига-ўй қўшилган Шоназир ака тарозининг икки палласига тикилиб қолди. Кейин Ортиқалининг: «Ойдин қўшни қишлоқдан, бунинг устига, тоғамларга яқин қариндош бўлади. Ака-сингилдай муомала қилганим шундан», деганини эслаб, шайтонга ҳай берди. Гумон имондан айиради, деган гаплар кўнглига бироз хотиржамлик бахш этди. Аслида, Ортиқали кетса, уйдаги паришта янглиг аёл ҳам уни тарк этадигандек туюлди. Юрагига тушган гулгулани сездирмаса-да, ўзини ёмон ҳис қила бошлади. Яна ёлғиз қоладими? Энди ўрганган пайтида-я? Икки ойлик кайфу сафодан чарчадими ёки юраги куйиб турганида иссиққа қарамай муздай айрондан мириқиб ичгани кифоя бўлдими, ростдан ҳам оғриб қолди. Ортиқали шундай кунда «Ислом дини учун хизмати сингган биродарларимни меҳмонга чақирдим, улар Ойдиннинг узоқ қариндошлари. Кўплари сафарда бўлгани учун сизларни йуклаб келолмаганди. Бугун фурсати экан, ташриф буюришмоқчи. Балки мен ҳам улар билан бирга кетарман», деса бўладими? Жуда хижолат тортди. Наҳот унинг кулбасига диннинг улуғлари қадам ранжида қилсалар? Нима ётиш бу? Туриб уларни кутиб олмайдими, илтифот кўрсатиб хизматини қилмайдими? Уйига келаётган азиз меҳмонларни боши ёстиқда кутиб олиш одобданми? Туришга уринди, аммо холи бўлмади. Ортиқали беморнинг кўнглини хотиржам қилди:

— Сиз ўрнингиздан қимирламанг, мусулмончиликда беморни кўриш жуда катта савоб амаллардан ҳисобланади, шунинг учун уларнинг ўзлари олдингизга киришиб, ҳол-аҳвол сўрашади, — деди Ортиқали уй эгасини хижолатдан қутқариб.

— Қандай бўларкин?

— Никоҳдан олдин ибодат йўлига кирганингизни эшитиб, жуда хурсанд бўлишганди, дуосини олиб келамиз деб юришарди. Қаранг, бугун мавриди экан, қадам ранжида қилишяпти. Сизнинг бу йўлингиз кўпчилик қарияларга ибрат деб, алоҳида ташаккур билдиришса ҳам керак.

— Уларнинг олдида камина ким бўпти. Тўртта сурани ёдладимми-йўқми... Одамни ноқулай аҳволга солмасангиз-чи. Аслида, сиз билан Ойдин-ку менга тўғри йўлни кўрсатиб, кўзимни очган.

— Бизлар бир сабабчимиз, холос. Ихлос қилган — сиз. Ҳали қанча биродарларимиз бор кўзини очишни истамаган. Уларни ҳам ҳидоятга бошлашимиз керак. Ойдин сабаб жаннатни топишингизга ишонаман.

Қалби малҳам топгандай бўлган мезбоннинг кўзлари намланди. Иситмаси борлигига қарамай, ўрнидан туришга чоғланди.

— Жуда хунук иш бўлади-да, чўзилиб ётсам.

— Мен уларга сизнинг не аҳволда ётганингизни яхшилаб тушунтирганман. Ташвиш қилманг.

Ортиқали келаётган меҳмонларни дин йўлида заҳмат чекаётган Худонинг меҳрибон бандалари эканлигини яна бир бор таъкидлагач, беморни кўргани бориш учун отланган киши то уйдан чиқиб қайтиб келгунча Яратганнинг паноҳида бўлиши, бошига нур ёғилиб туриши хусусида қисқа, лекин таъсирли маъруза қилди.

Гапининг сўнгида келиши кутилаётган меҳмонлар бу каби ибратли ҳадисларни қалбига жо қилган художўй кишилар эканлигини айтганди, беморнинг меҳри тов-ланиб кетди ва урнидан турмоқчи булган Ортиқали-нинг қўлини маҳкам сиқиб: «Кетиш ҳақида ўйламай туринг», деди илтижоли оҳангда. Ортиқали истеҳзоли кулиб қўйди.

* * *

Айтилган вақт етди. Бирин-кетин ташриф буюр-ганлар ҳовлининг чап томонидаги унча катта булмаган меҳмонхонага киришди. Хона кичик кўрингани билан ўн беш кишини бемалол бағрига сиғдирди. Қисқа дуодан сўнг Ортиқали билан Ойдин елиб-югуриб хизматга киришиб кетди. Бу орада соқолли уч киши Шоназир акадан кўнгил сўрагани киришди.

— Айбга буюрмайсизлар, ўрнимдан туриб кутиб ололмадим сизларни, — хижолат тортди Шоназир ака.

— Аллоҳ суйган бандасига касаллик беради. Ҳар бир тортган азобингиз, билиб-билмай қилиб қўйган аввалги гуноҳларингизга каффорат. Гуноҳлар охиратга қолмаётганига севининг, биродари азиз, — деди ўзи ёш бўлишига қарамай, қалин соқол қўйган, кенг пешонали, кўзлари катта, узун бурни ҳам ўзига ярашиб турган йигит босиқлик ва салобат билан.

— Худо мартабангизни зиёда қилсин. Биз бечора-ларнинг ҳолидан хабар олиб жуда хурсанд қилдингиз. Оёгингиз остига қўй сўйиб, хизматда бўлолмаганимдан жуда афсусдаман, — дея ҳалитдан буён ичида так-рорлаган гапларини минг хижолат ичра баён қилди Шоназир ака.

— Уйингизда бир пиёла чой ичиб, Аллоҳнинг каломидан, Расули акрам саллоллоҳу алайҳи васса-

ламнинг суннатларидан икки огиз лутф қилишимизга рози бўлганингиз учун биз сиздан миннатдормиз. Аллоҳ дардингизга шифо берсин, Ойдин синглимиз билан исломда, имонда умргузаронлик қилиш бахти насиб айласин.

Ортиқали яхши дуолар қилинаётганда «Омийн» деб туришни ўргатганди, эсига келиб «Омин» деди. Шундан кейин меҳмонлар мезбонни ёлғиз қолдиришди.

Шоназир ака «Тақсир» деб мурожаат қилган киши биродарларининг олдига киришдан олдин Ортиқалининг биллагидан тутиб: «Бу ерга келтирилган қурол-яроғлар ишончли ерга яширилганми?» — деб сўради.

— Бир қисми меҳмонхонада. ўтган сафар келганингизда курсатган жойда. Яна озроғи ошхонада.

— Қариянинг қизлари хитламайдиган жойдами?

— Хавотирга ўрин йўқ.

— Тасанно. Сиз ишончимни оқладингиз.

Ортиқали қулини куксига қўйди.

— Ойдиннинг кайфияти қалай?

— У сизга содиқ аёллардан.

— Баъзан кунглим тусаб қолади, қурмагурни.

— Эртага олдингизга жунатайми?

— Йўлини қиларсан.

— Бош устига. Қани, марҳамат қилсинлар.

Бироз тамадди қилиб, нафсларини қондирганларидан сўнг асосий масалага утилди.

— Гарчи бугун Бухородаги ҳарбий қисмларнинг биридаги омборда рўй берган ёнгинда бизларнинг иштирокимиз бўлмаса-да, уни Ўзбекистонда Халифалик давлати қуриш учун кураш олиб бораётган исломий гуруҳ аъзолари уюштирган ва жуда катта миқдорда қурол-яроғ олиб чиқиб кетилган деб миш-

миш тарқатишимиз зарур. Бу психологик зарба асл ҳодисадан хабари йуқ одамларни эсанкиратиб қўйиши аниқ.

Суҳбатни баландпарвоз сўзлар билан бошлаган шахсни дарров танидингиз. Ҳа, бу уша «Нажмиддин» лақабли Насим Тўраев. У мухлислари ортиб бораётганидан боши осмонда. «Тўфон-3» талафот кўрганидан кейин Муқим Ганиевнинг шашти пасайди. Муртазо ўзини руҳан тетик кўрсатгани билан Нажмиддин ҳам анойилардан эмас, ҳаммасини кўриб, сезиб, билиб турибди. Пайтдан фойдаланиб Хидирниёзнинг унғ қўлига айланиб олса, бас. Мана бундай йигилишлар унинг обрўсини ошириши турган гап. Атрофига виқор билан нигоҳ ташлаб қуйган Нажмиддин сўзлашда давом этди.

— Лекин бу шунчаки миш-миш эмас, биродарлар. Аслида ҳам омборда анчагина қурол талон-торож қилинган. Унинг бир қисми эса, бизларга ҳам насиб этган. Чет эллик ҳомийлар ишончига киришимиз учун ҳам қурол, ҳам пул топишимизга тўғри келяпти. Тўғри, Бухородаги яна бир даромад манбаидан айрилдик, улар учинчи операцияда қулга тушиб, бизни бироз қийнаб қўйди. Аммо қўлимиз калта эмас. Ўтказилган барча портлатишлар бизнинг куч-қудратимиз кундан-кунга ортиб бораётганидан далолат беради. Мамлакатда тартибсизлик бошланди, одамларнинг давлатга бўлган ишончи пасаймоқда. Шундоқ ҳам ўранган аёллардан чўчиб қолган, кундан-кунга кўпайиб бораётган халифаликни тарғиб қилувчи қулланма ва кўрсатмалардан саросимага ботган милиция ходимлари тез орада ҳукуматни тарк этишади. Улар энди бизларга муносиб қаршилиқ кўрсатиша олмайди. Намангандаги иккита, Қибрайдаги битта портлаш бизнинг Ҳақ йўли

сари ташлаган илк қадамларимиздир. Аэропортдаги ҳужумдан талафот кўрсак-да, кутилмаган зарбамиз давлат бошлиқларини ҳам ўйлантириб қўйди. Улар муҳим ва қаттиқ кўриқланадиган йирик объектлар нечоғлик ночор аҳволда эканлигини билиб олдилар. Эрта-индин радио ва телевидение биносида буладиган портлаш эса...

Шу пайт хона эшиги тарақлаб очилиб, Нажмиддиннинг гапи оғзида қолди.

— Қанақа портлаш?!

Иситмадан қизариб-бузариб кетган, қўллари даг-даг титраётган Шоназир аканинг бўғилган овози хонани тутди...

Айни сонияларда ташқарида бўлаётган ҳодисалардан хабарингиз борми? Уй атрофи Элмира ҳамроҳлик қилаётган махсус гуруҳ томонидан аллақачон ўраб олинган. Қўшни уйларнинг томи устига жойлашиб олган снайперчилар, дарвозанинг олдида ичкарига киришга шай турган гуруҳ аъзолари бошлиқнинг биргина буйругини кутишарди, холос. Меҳмонхонадаги суҳбат ёзиб олинаётгани боис гуруҳ командири Иброҳим Турсунов шошмаётган эди. Аммо тарақлаган овоз уни шошириб қўйди. Бунинг устига ўнг томондаги уйнинг томига ўрнашган мерган хонада ўқ овози эшитгандай бўлганини айтганди, штурм қилишга команда бериб юборди.

Дарвоза каттагина темир болганинг зарбига дош беролмади. Ҳовлига ёпирилиб кирган қўлга олиш гуруҳининг асосий қисми «меҳмонлар» ўтирган хонани нишонга олишди ва командир улардан қулларини кўтарган ҳолда битта-битта чиқишларини талаб қилди. Уч киши уйнинг бошқа хоналарини кўздан кечириш учун шошилди. Ошхонага биринчи кирган лейтенант

Избосар Кучимов Ортиқалининг тўппончасидан ерга қулади. Ойдин ҳовлидагиларга қарата бирданига иккита граната ташлади. Юзига қора маска кийиб олган бир неча аскарлар ерга ётиб олишга ҳам улгуришмади — кетма-кет портлаган граната уларнинг баданларини илма-тешик қилиб юборди. Дарвозанинг чап томонига босиб қўйилган хашакка ўт кетди. Бирдан гуриллаб ёнган олов ҳовлини ёритиб юборди. Кейин кукиш тутун чор атрофга ёйилди. Ана шундан кейин ўқ овози бироз пасайгандай булди. Буни кузатиб турган жинойи гуруҳ аъзолари меҳмонхонанинг эшиги ва деразаларидан «Аллоҳу акбар!» деб бақирганларича отилиб чиқа бошладилар. Улар снайперчиларнинг нишонига дуч келса-да, отишга улгуриб қолар, улмай ярадор бўлганлари талвасада яна ўқ узишга шайланарди.

Ортиқали ошхона бурчагида Ойдинни бағрига тортди.

— Таслим бўлмаймиз.

— Ўлсак ҳам.

— Сени уларга қолдириб кетгим йўқ, азизам.

— Мен ҳам сиздан ажралишни истамайман, — деди

Ойдин овози титраб.

— Биз у дунёда ҳам бирга бўламиз.

— Иншооллоҳ!

Ойдин шундай деб икки вужуд ўртасига, шундоқ юракларининг олдига граната қўйди. Кейин «Тайёр-мисиз?» деб сўради. Ортиқали бошини салгина қимирлатди, холос.

— Унда калима қайтарайлик.

Бироқ Ортиқалининг тили айланмай, жим туриб қолди. Титроқ босган қўллари билан аёлнинг белидан маҳкамроқ сиқмоқчи бўлди. Аммо Ойдин «Ла

илаҳа...» деб бағрини бироз бушатганди, темир идиш ичига жойлаштирилган мина уз ишини қилди — икки танани ошхонанинг турли томонларига иргитиб юборди. Бир-биридан айрилган вужудлар шу заҳоти жон таслим қилди.

Нажмиддиннинг бу ерга иккинчи марта келгани иш берди. Олдиндан шундай вазият бўлиб қолса, Ортиқали билан эҳтиёт чорасини куриб қўйишганди. Нажмиддин тутундан фойдаланиб, ҳовли этагидаги омборга етиб олса бас. У ерда одам бемалол сигадиған туйнук қазилған. Ҳеч қийналмай қушни хонадонга ўтиб кетади. Сунг яна бир уйдан утилса бўлди, катта кўчага чиқади. Тахминан ўн метрлар нарида ҳар эҳтимолга қарши деб қолдирған машина тайёр турибди. Кейинги кучани назорат қилиш қўлга олиш гуруҳининг хаёлига келмайди. Улар айтилған манзилни ишғол қилишади, холос. Бошқа ҳудуд билан ишлари йўқ. Буни Нажмиддин амалиётда кўп кўрган.

— Рустам, ортимдан юр! — деди хонадан охирида чиққан Нажмиддин тезлик билан ҳовлидаги вазиятни чамалаб кўргач. Кейин томга қарата бир-икки ўқ узди-да, энгашиб, ўзини у ёқдан-бу ёққа уриб, омбор томонга ошиқди. Рустам ортидан келса, ҳам нишонга олувчини чалғитади, ҳам уни ўқдан ҳимоя қилади. Буни амалий машгулотларда синаб кўрган ва бошқалардан сир сақларди. Бундай усул яна икки кишига — Хидирниёз ва Муртазога ҳам аён. Улар қалтис вазиятларда қўл остидагиларининг жони эвазига қутулиб қолишнинг турли хил йўлларини ўқиб ўрганишған, айримларини ўзлари ҳам ўйлаб топишған эди. Нажмиддин жон ҳолатда қочишига қарамай, Рустамнинг ортидан келаётған яна бир шеригига ўқ текканини илғади. Лекин унинг кимлигини таний олмади. У ерга

юзтубан йиқилди. Аммо инқиллаганича ўзини унглаб қувишга шайланган аскарларга қарата пала-партиш ўқ уза бошлади.

— Мана сенларга, эй, гумроҳлар!

Бир зумга тухтаган махсус гуруҳ имкониятни қўлдан чиқарди. Орадан утган бир-икки дақиқа ўзларини омборга урган Нажмиддин билан Рустамнинг қочиби кетиши учун етарли бўлди.

XXVIII. РАҚИБЛАР

Қотил жиноят қилган ерига, албатта, қайтиб келади деган нақл детектив асар ёзадиган ижодкорлар томонидан ўйлаб топилган гап деб юрардим. Йўқ, ноҳақ бўлиб чиқдим. Орадан уч-тўрт кун ўтгач, Рустамни марҳум Шоназир аканинг кўчасида, аниқроғи, у яшаган уй ёнида учратиб, амин бўлдимки, жиноятчи қабиҳлик содир этган жойига эртами-кечми бир келиб кетаркан. Лекин Рустамни нима мажбур қилдйкин бу томонга келишга? Ахир маҳалланинг катта-кичиги кўчада бўлса, гумонсираган одами борки, керакли ташкилотга хабар етказиб туришибди. Маҳалланинг шунча йиллик мавқеига путур етганидан кейинги бу уринишлар ажабланарли эди, албатта. Энди ҳар не иш қилсаям тўкилган обрўни тиклаб бўлармикан? «Оқлонликлар давлат сиёсатига қарши бўлган жиноятчиларни яшириб келган» деган номуносиб таънадан қандай қутулишади? Одамлар бирига қараб нимадир демоқчи бўлади. Аммо юраги сиқилиб тузукроқ гап айтолмайди. Мана шундай гала-говур, нотинч вазият кимларнидир келиб кетиши учун балки қулай фурсат ҳисобланар. Отишма бўлган хонадонга ҳали у ташкилотдан, ҳали бу идорадан тек-

ширгани келганларнинг кети узилмаяпти ахир. Таъзия билдиргани эса марҳум Шоназир аканинг яқинлари, уч-тўртта қўни-қўшниси чиқишди, холос.

Рустам маҳалладаги мактаб яқинига борди. Стадион четидаги дарахтлар соясида чуғурлашиб турган ўқувчилар ёнидан ўтди. Афтидан беш ёки олтинчи синф ўқувчилари Шоназир аканинг уйида бўлган отишмани бир-бирига гап бермай муҳокама қилишарди. Улар мунозарага шунчалар берилиб кетгандики, олдиларидан аста-секин ўтаётган бегона киши билан ишлари бўлмади. Маҳмадоналарнинг парво қилмагани Рустамга қўл келди. Чўнтагидан нимадир қидирган бўлиб қадамини янада секинлатди, мақсади болалардан кўпроқ гап олиш эди. Аммо уйдан қурол топилгани ва олиб чиқиб кетилгани ҳақида чурқ этишмасди. Қайси тарафдан неча киши ўлгани, кимлар қулга тушганию кимлар қочиб қолгани хусусида тахминлар ўртага ташланар, бири у деса, иккинчиси бу дерди. Бошқаси ўқ овозини эшитиб, ўша томонга бормоқчи бўлганини, аммо оёиси қўлидан тутиб қолиб, рухсат бермаганини қайта-қайта уқтирар, лекин унинг гапи қизиқ бўлмагани учунми, деярли ҳеч ким қулоқ солмасди.

Рустам болаларга тескари ўтирилган ҳолда юзидаги қора кўзойнакни олиб обдан артди, кейин бурнининг тепасига қундириб чунтакларидан нимадир қидирган бўлди, вақтни чўзди, аммо болалардан тайинли бир гап чиқмаслигига кўзи етиб, катта йўл бўйидаги дўконларни айланди. Гўё сочини олдирмоқчидай сартарошхонага, қандайдир малҳам қидириб икки-учта дорихоналарга кирди. Автобус бекатида анча ўтирди. Кейин яна таниш кўча томон кетди. У қандай бўлмасин топширилган вазифани бажариши керак эди.

Ортиқали беркитган қуроллар жойида турибдими ёки алақачон ўлжа олиндими? У, аввало, маҳалла-дагилардан бу ҳақда билмоқчи, ана ундан кейин вазиятга қараб ичкарига киришни мулжаллаб қўйганди. Бу ерга келмасдан туриб, қайси идора вакили бўлишини куп муҳокама қилишди: совуқ сувдан, газдан, мол-мулк ва ер солиги бўйича, аммо буларнинг бирортаси ишончли чиқмади. Нима бўлишдан кағъи назар, кечагина улим юз берган хонадонга ўзбекчиликда бундай ташкилотлардан келишмайди. Кейин бир пайтлар туман ички ишлар бўлими томонидан штатсиз ходим деб олган «Гувоҳнома»си ёдига тушиб, қидириб топди-да, уни ишга солишдан бошқа иложи йўқлигига амин бўлди.

Азадор қизлар Рустамнинг ярим очилган ҳужжатиغا назар ташлаб ўтиришмади. «Ҳамма жойни тинтув қилишди-ку» дейишди энсаси қотиб бир-бирларига тикилганларича. Қизларнинг каттаси Ситора «Ҳали куп текширасизлар, шекилли», деб юборди аччиқ устида. Рустам ҳам буш келмади. Уйда бегона киши йўқлигига амин бўлди чоғи, кескин ва дағдағали овозда гапирди:

— Қанча керак бўлса, шунча текширамыз. Агар уйда қурол бўла туриб айтмасангизлар, сизлар билан керакли жойда гаплашамиз. У ёққа боргандан кейин ортга қайтишингиз жуда қийин бўлади.

— Ҳеч қанақа қуролни билмаймыз. Қурқитмай қуя қолинг. Отанинг айби учун фарзанд жавоб бермайди.

— Тем боле қиз бола! — қўшиб қўйди Райҳона хаёлига келган гапни шартта айтиб.

— Ватан хоинининг қизлари деб суд қилишимизни хоҳлаяпсизларми? — баланддан келишини қўймади Рустам ичида бирортаси келиб қолмасин-да, деб ха-

вотир олаётганига қарамай. У бундай қурқитишларни қотирган буларди, агарки ўзи қулга тушиб қолиши эҳтимоли булмаганда.

Қизлар бирдан жим булиб қолишди.

— Қани, меҳмонхонага бошланг-чи? — деди Рустам вақтни бой беришни истамай.

— Ана уй, бемалол титкилайверинг. Мен кир-чирларни ювишим керак. Эртага адамнинг биринчи пайшанбаси.

Рустам ортиқча гапириб утирмади. Аввал ҳожатхонага, кейин ошхонага куз ташлаб, уйда ростданам шубҳали одам йуқлигига яна бир карра ишонч ҳосил қилгач, меҳмонхонага кирди. Гиламнинг четини қайирганидаёқ, полнинг тахтаси кўчирилганини сизди. Қайта қоқилган мих бироз қийшайиб жойига тушганди. Энди бу ерда туришнинг фойдаси йуқ эди. У ортига қайтди. Хайр-хушни насия қилиб, кучага шошилди. Салдан кейин бошқа бир киши унинг кетидан чиқди.

Рустам атрофга алангламай, бир маромда кетиб боришига қараганда хотиржам куринарди. Лекин у ўн метрлар чамаси юргандаёқ изига одам тушганини сизди. Кўзойнакни артган бўлиб, ойнасидан ортига бирров назар ташлагани етарли бўлди. Бир киши эканлиги кўнглига унчалар гулгула солмади: агарда тўхтатишга уринса, кучи етишига ишонди. Аммо олдинда тузоқ бўлса-чи? Унда нима қилади? Қочадими ёки қўлга тушмаслик учун охиригача қаршилиқ қилади-ми? Наҳот етиб келган манзили шу жой бўлса? Ахир унинг ниятлари бошқача эди-ку. Бундан ташқари, Хидирниёзнинг ўзи ҳам ундан умиди катта эканлигини неча марта такрорлаган. Мана энди Нажмиддин унга ишонч билдириб, ёнига олган эди. Уни бекорга

чет элга юборишмади. Келажаги борлигига ишонган-лари учун ҳам жангарилар олдига жўнатишди. У ерда оддий муомаладан тортиб, буйруқ беришни, қалтис вазиятлардан чиқиб кетишни: ўзини не кўйларга солиб бўлса-да, тирик қолиш ва асир тушмасликни, энг даҳшатлиси отишни, ўлдиришни ўрганди. Гапга кирмаган, йўлига юрмаган, сотқинлик қилган кишиларни шафқатсиз жазолаш йўлларини билиб олди. Ҳозирча бу усулларни қўллай олгани йўқ, лекин пайти келиб, у нимага қодир эканлигини кўрсатиб кўяди.

Йуқ. у қўрқоқлардан эмас. Чет элда малака оширганда кўрқувга, ундан-да ваҳшийроғи — ажалга тик боқишни ўрганди. Шундай қилсагина ўлим уни четлаб ўтади. Амалий машғулотлар ва катта-кичик операцияларда қатнашиб, бунга гувоҳ бўлди. Айни дамда йўлини тўсиб чиқувчи кучни ҳам назар-писанд қилмай, олдинга бораверди. У сигнал бераётган машиналарга парво қилмас, баъзида ёнига келиб тўхтаган таксичиларга «керакмас» дегандай қўл силкир, терлаган пешонасини бўйни аралаш тез-тез артиб кўярди. Катта йўлни кесиб ўтиш баҳонасида ортига қараб олди. Эллик метрлар чамаси нарида изига тушган киши турарди. Шунда Рустамга унинг афт-ангори қандайдир танишга ўхшади. Айниқса, юриши — қадам ташлаши кимнидир эслатди. «Ким, ким бўлиши мумкин?» — ўйлай бошлади Рустам. Бироқ у ўзига душман ҳисоблайдиган милиция ходимлари орасидан тополмади. Кейин миллий хавфсизлик ходимларидан бирорта-симикан, деб бош қотирди. Аммо улар ичида таниши йўқ-ку. «Тўхта, тўхта, ахир бу Элёр-ку! Ҳа, худди ўзи. Ҳм-ҳм, эски рақибим экан-да. Ҳа, яхши, унда клубга бора қоламан. Агар юраги дов берса, ортимдан кирар, бўлмаса, қайтиб кетади. Жиноят устида

қўлга олмоқчига ўхшайди, қани, кузатиб келаверсинчи». Рустам шу яқин атрофда жойлашган бокс клубига қараб юрди.

Бир пайтлар шу ерда, Алишер аканинг қўлида машқ қилиб, клубнинг энг кучли боксчисига айланганди. Кейин Элёр келди-ю, унинг обрўсига путур етди. Бунинг устига, чемпионатда Элёрга маглуб бўлди. Алам қилмайдими? Агарда у келмаганда, албатта, чемпионлик камари унга насиб қиларди. ўшанда ҳаммаси бутунлай бошқача бўларди. Ички ишлар вазирлигига ишга ҳам жойлашиб, анави янги қурилган «Жар» спорт мажмуасида бокс йўналишини бошқариб юрармиди. Ҳа, шундай бўларди. Аммо энди-чи? Энди у ким? Ҳаёти бутунлай издан чиққан, аламзада бир инсонми ёки ўзича ҳақ деб билган оқимнинг жиҳодига отланган курашчими?

Турли ўйлар гирдобида шаҳар марказий касалхонаси ёнидан унга бурилди. Пастроқда жойлашган бир қаватли бино кўринди. Бу ўша изма-из келаётган кишига — Элёрга ҳам яхши таниш бўлган бокс клуби эди.

* * *

Бино олдида етиб келган Элёр бир зум уйланиб қолди. Нима қилса экан, ичкарига кириб Рустамни сўроқ қилсамикан ёки тезкор гуруҳни чақириб, уни қўлга олгани маъқулмикан? Шу пайтда клубда кимлар бўлиши мумкин? Алишер аканинг шогирдлари ми ё бир тўда жинойтчилар? Рустам отишма бўлган хонадонга қурол қолган-қолмаганлигини текшириш учун келган экан, демак, мамлакатда яширин иш олиб бораётган бандага қушилиб кетган. Балки ўша кун қочганларнинг бири у бўлса-чи? Унда бу клуб ҳам

жиноий гуруҳнинг йиғиладиган масканига айланиб улгургандир. Балки қуроқларини яширадиган муҳим объектдир. Наҳот шундай булса?

Элёрнинг уйлаганича ҳам бор. Ҳамма нарса булиши мумкин. Бироқ гумонлари уринли бўлса, Рустам нега чучимасдан уни бу ерга бошлаб келди? Изига тушганини фаҳмламади деёлмайди, негаки турли усуллар билан ортига қараганини кўрди. Ким эканлигини ҳам билган. Демак, атай клубга бошлаб келган.

У икки йўлдан бирини танлаши керак. Ё клубга киради ёки кирмасдан ортига қайтади. Ичкарига кирса, бандитларнинг қўлига тушиши мумкин. Агарда ҳеч ким йўқ булса, эски рақиб билан юзма-юз келади. Бундан эса у қўрқмайди. Кирмаса, Рустамни қўлдан чиқариши мумкин. Балки клубнинг орқа томонидан захира эшиги булса, алақачон жуфтакни ростлагандир?

Элёр вазиятни узича таҳлил қилаётганда эшик очилиб, ичкаридан бири қўлида, яна бири елкасида спорт буюмлари солишга мўлжалланган сумка кутарган ўнга яқин ўсмир йигитлар чиқиб келишди. Уларнинг айримлари кийиниб ҳам улгурмаган эди. Терларини сочиққа йўл-йўлакай артаётган икки йигит рингдан ҳозиргина тушганини англаш Элёр учун қийин кечмади. Дарҳақиқат, улар машқни мажбуран тўхтатишган ва тренернинг бу қилигидан ҳайрон бўлганларича норози қиёфада чиқиб келишаётган эди.

Соатига нигоҳ ташлаб қўйган Элёр бўлаётган хатти-ҳаракатлардан бир нарсани аниқ тушунди. Ичкарида Алишер ака йўқ. Рустам бундан фойдаланибми, ҳаваскор боксчиларга клубни тарк этишлари учун уч дақиқа вақт берган. Демак, залда бир ўзи ёлғиз колди. Энди унинг киришини кутяпти. Демак, ичкарига чорляпти.

— Собиқ чемпионга саломлар булсин!

Рингнинг чап бурчагида турган Рустам баралла овоз билан Элёрни қарши олди.

Элёр пичинг аралаш айтилган гапга эътибор қилмай, олдинга юрди.

— Яна бир марта қойил қолдирдинг.

— Нега? — деди атрофга нигоҳ ташлаган Элёр.

— Киришга юрагинг дов бермаса керак деб ўйлагандим.

— Нима, бу ерга кириш хавфлими? — деб сўради Элёр мақтовдан ҳайрон бўлиб.

— Ахир ортимдан шунча жойгача кузатиб келдинг. Бунинг устига, мендан гумондасан, тўғрими?

— Ҳа, шубҳаланганим рост. Отишма бўлган уйга нега борганингни ҳам аниқ биламан. Ошхона билан ҳожатхонага назар ташладинг-у, аммо ўлик чиққан хонага киришга ботинолмадинг. Агар ўша жойга кирганингда, мени, албатта, кўрган бўлардинг.

— Демак, тажрибасизлик қилибман-да.

— Ҳуш, қурол топдингми?

— Йўқ, кимдир уларни аллақачон гумдон қилибди.

— Қурол бор-йўқлиги сенга нима учун керак бўлди?

— Хизматчилик.

— Кимга?

— Халққа, ватанга!

— Қайси йўл билан?

— Даҳрийликка барҳам бериш билан.

— Шу юртда-я?

— Албатта.

— Ҳиндистондан Афғонистонга ўтиб бир қанча муддат қолиб кетганингда хабардорман.

— Ҳақ йўлида дунё кездим, — деди Рустам.

— Демак, ислом динидан ҳам анчагина билим олгансан. Шундайми?

— Қодир қилганича.

— Унда, қани, айт-чи, ислом дини қанақа дин?

— Ҳм, шуни билмасанг, қанақа мусулмонсан?

— Жавоб берасанми?

— Аллоҳнинг дини.

— Яна?

— Ҳақ дин.

— Яна?

— Нима яна?

— Асосийсини айт.

— Қуръон нозил қилинган дин.

— Яна?

— Энг асосийларини айтиб бўлдим.

— Ислом — аввало, одоб-ахлоқ, қолаверса, тинчлик дегани эмасми?

— Булар ҳам бор.

— Исломий одоб ва ахлоқ энг тараққий этган юртга мисол келтир.

— Арабистон.

— Йўқ, бизнинг Ўзбекистон.

— Шаккоклик қилма.

— Исрофгарчиликка йўл қўймайдиган мамлакатнинг номини айт-чи?

— Арабистон.

— Кечирасан, бу ҳам бизнинг ватанимиз.

— Ана энди тинчликсевар халқ номини айт?

— Ҳамма ҳам тинчлик бўлишини истайди.

— Ўзбекчалик эмас.

— Сен ўзингни кимман деб ҳисоблайсан? — Рустам мавзуни четга буриш учун савол бериш навбатини тортиб олди.

— Хуш, сенингча кимман?

— Қафасдаги тўти! — деди ихтиёрини беихтиёр бериб қўйганидан жаҳли чиққан Рустам.

— Сен ўзинг кимсан?

— Мен сенга ўхшаб саволга савол билан жавоб бермайман. Мен ҳақиқий ислом мамлакатини барпо этишни истаётган оқим тарафдориман. Бу йўлда жиҳод қилаётган бир бандаман, — дея кўзини лўқ қилиб гапирди Рустам.

— Сен ўзингга нотугри таъриф бердинг, — деди Элёр рингга яқинроқ келиб. У Рустамнинг баланддан келаётгани боисини билмоқчи бўлиб, бурчакдаги хоналар томон киши билмас нигоҳ ташлади.

— Айтиб қўяй, сенинг фикринг мени заррача қизиқтирмайди.

— Лўттибозсан деган бўлардим-у, аммо бу сўз сенинг ҳақиқий башарангни очиб беришга камлик қиларкан. Сен туз еган тузлигига тупурган кўрнамак Ризосан! Юрагинг тоза эмаслигидан омадсизсан, толеинг қулмаганидан аламзадасан. Энди эса кимларнингдир қўлидаги оддий лўттибоз қўғирчоқсан, холос. Нажмиддинни ҳали яхши билмабсан, у аэропортга қўпоровчилик қилиш учун киритган, аммо қўлга тушиб қолиш хавфи туғилганда, «ГАЗель» билан бирга портлатиб юборган ўз биродарлари сингари сени ҳам истаган пайтда йўқ қилиб юбориши мумкин. Сенга ўхшаганлар унга маълум бир режаларини амалга ошириш учунгина керак!

Шу пайт Рустам «Шошма!» дегандай унг қўлини кўтарди. Сўнг бу гапга «Машинани ҳарбийлар портлатиб юборган!» деб кескин муносабат билдирди.

— Шу гапга ишониб ўтирибсанми?

— Бу аниқ!

— Афсус, ҳеч нарсадан хабаринг йуқ экан. «ГАЗель»ни портлатиб юбориш Нажмиддиндан ҳам юқорида турадиган шахснинг иши!

— Хидирниёэзими? — Рустам жаҳл устида етакчиси номини тилга олганини билмай қолди.

— Ҳа, худди ўшанинг, — деди Элёр гуё бу исмни аввалдан биладигандай бепарво оҳангда.

— Ёлгон!

— Нажмиддин сендан кўра ақллироқ экан, у Хидирниёздан ўшандаёқ шубҳаланганини айтди.

— Нима, у қўлга тушдими?

— Қочиб қаергайм борарди. ўша куниёқ изларингга тушганмиз. Уни бугун эрталаб ҳибсга олдик. Сенга эса тегмаганимизнинг сабабини англаган булсанг керак.

— Мурувват кўрсатибсан-да, — дея истехзоли кулди Рустам.

— Марҳум Шоназир аканинг уйига кимни юборишар экан деб уйлагандик. Сен экансан. Демак, энди уларга керак эмассан, шунинг учун сени рўбарў қилишган. Ҳойнаҳой, менга муҳим топшириқ беришди, деб лўкиллаб боргандирсан?

— У ёғи билан ишинг бўлмасин! Сен мендан кўра ақллироқ бўлсанг, нега ортимдан келдинг? Ўзингни қахрамон қилиб кўрсатмоқчимисан? Ахир шу тобда пешонангдан дарча очиб қўйишим мумкин, — Рустам шундай деб белига қистирилган тўппончани шартта олди-да, Элёрга яқинлашди.

— Бир бошга бир ўлим.

— Агар ёрдамчи куч чақирмаганингда, бу ерга асло қадам босолмасдинг! Хўш, гапир, ким учун ўзингни қурбон қилмоқчисан? Ўлиб кетсам, менга ҳайкал қўйишади деб хомтама бўляпсанми? Намангандаги Жаҳон

бозорида, автостанцияда ва нихоят Дурмондаги постда қанча милиция ходими улди? НАТОнинг Бош котиби келганда иккита шеригинг машинада портлаб кетди! Аэропортдаги ҳужумда, тунов кунги Оқлондаги отишмада-чи? Қайси бирига ҳайкал қўйилди? Қайси бирига ҳурмат-эҳтиром курсатиляпти? Балки улимдан кейин қандайдир медалми, ордени бериб қўйишар. Аммо инсон улганидан кейин уларнинг кимга кераги бор?!

— Саволларингга жавоб берайми ёки тухтамасдан гапираверасанми? — деди Элёр узини тўппончадан эсанкираб қолмагандай тутиб. Бу хотиржамлик Рустамнинг қонини қайнатиб юборди.

— Шошма, сўзларимни бўлма. Айтганларимнинг барчаси учун бирдан жавоб берасан, тушундингми?! — Рустам кутилмаганда тўппончанинг кети билан Элёрнинг лунжига туширди.

Лаби биров қонталаш бўлган Элёр бунга парво қилмади. Аммо оғзида қон таъмини сезиб, полга туфлади. Кўзлари газабга тўлган Рустам сал ортга чекиниб, гапида давом этди:

— Сенингча, мен кимларнингдир қўлида қўғирчоқдирман. Бироқ мен нима учун курашаётганимни биламан! Бу йўлда шаҳид кетишни ўзимга шараф деб биламан. Шунинг учун ўлимдан қўрқмайман!.. Энди сенга тўхталадиган бўлсак, собиқ чемпион, сенам зўрма-зўраки ташкил этилган давлатнинг қўлидаги қўғирчоқсан. Фақат сенинг мана бу чириган миянгга бошқача гоя сингдирилган. Гуё мамлакатни ташқи душмандан сақлаяпсан. Ташқи душман ким, менми? Мени, менга ўхшаганларни ким шу аҳволга солди? Бизларни одам ўрнида кўришдими? Кучимиз, онгимиз керак пайтида обдан фойдаланишди, аммо иш сўрасак, беришма-

ди, уй-жой берармикан десак, кучага улоқтиришди. Энди узинг уйлаб кўр, бунақа жамият бизга керакми? Асло! Шундай экан, билиб қўй, Ўзбекистоннинг бу Мустақиллиги узоққа чўзилмайди. Тез орада даврнинг алғов-далғов вазиятидан фойдаланиб, осонгина ҳукумат тепасига келиб олганларнинг умри тугайди. Уларнинг барчасини асфаласофилинга жунатишади! Демак, сенинг ҳам керагинг булмай қолади. Шундай экан, менинг қўлимда ўлим топганинг афзалроқ.

— Қуролсиз одамга ўқ узоқчимисан?

— Наҳот, ёнингда қурол бўлмаса? Узингга жуда ишониб юбормадингми? — деди Рустам кекирдагини олдинга чўзиб. — Ишонмайман сенга!

— Сенда ҳали имкон борлигини тушунтирмоқчийдим. Алданганингга чин юракдан иқрор бўлсанг, сени кечиришади. Янгидан ҳаёт бошлашинг...

— Насиҳатингга зор эмасман! — Элёрнинг гапини бўлди Рустам. У ор-номуси топталгандай асабийлаша бошлаганди. Уни ким деб уйлаяпти ўзи? Ҳалиям қўлидан бир иш келмайдиган ношуд, омади чопмаган бахтсиз Рустам деган хаёлдами? — Вақтни чўзаётганингни сезмаяпти деб уйлаяпсанми? Яна неча дақиқадан сўнг шерикларинг етиб келишади? Билиб қўй, осонликча таслим бўладиган аҳмоқ йўқ. Аввал сени итдай отиб ташлайман, ана ундан кейин ўзимни.

— Ортимда ҳеч ким йўқ.

— Ишонмайман!

— Албатта. Негаки, қуролинг бўла туриб, қўрқувдасан.

— Сенданми?

— Ўзингдан!

— Ҳа, яхши, унда рингга чиқамиз! Ютқазган таслим бўлади.

— Келишдик!

— Келишдик!

Рустам тўппончани уқдондан бушатди. Стволни залнинг у бурчагига, уқларни эса бу бурчагига отди. Бориб эшикни ичкаридан ёпди. Йул-йулакай оёқ кийими ва кўйлагини ечиб, жаҳл билан полга ташлади. Кейин девордаги илгакларда турли ранг ва катталикида осилиб турган қулқопларнинг олдига келиб Элёрга юзланди:

— Танла!

Элёр куйлагини оқ рангли қулқоп урнига илди. Туфлисини ечиб, пайпоқчан қолди. Рустам кўк қулқоп танлади.

— Бошла! — деди Рустам рингга ишора қилиб.

Элёр меҳмон сифатида биринчи бўлиб рингга кўтарилди ва ўзи ёқтирган ўнг бурчакка ўтди.

— Бой без правила, розимисан?

— Мен ҳақиқий бокс тарафдориман.

— Начора, ўлимга маҳкум этилганларнинг охириги тилагини қондириш керак.

— Ўлимга ўйнаймизми?

— Тан бердим дегунча солишамиз. Аммо сен бугун бу ердан тирик чиқмайсан!

Элёр индамай ринг ўртасига келди.

* * *

Элёр рингга охириги марта уша чемпионлик камари учун кечган жангда чиққанди. Эҳ-ҳе, бунга ҳам анча йиллар бўлиб кетди. У энди ҳаяжонланмаслик, рингда ўзини бемалол ва эркин тутиш, рақибнинг хатти-ҳаракатларини назорат қилиш, керак пайтида ҳимояда туриш, имкон топди дегунча бирдан ҳужумга ўтишнинг ҳадисини олганди. Энг муҳими, муштининг ку-

чини ҳис эта бошлаганди. Кутилмаган зарбни ўтказиб юборган рақибнинг сал эсанкираши унга етарли эди — кетма-кет ёгилган мушт охир-оқибат қарши томоннинг тинкасини қуритарди. Бу ғалаба эди. Бироқ ҳозир унинг эсида нималар қолди экан? Тугри, эгаллаган усулларию орттирган тажрибасини бутунлай ёддан чиқаргани йўқ, баъзида машқ қилиб эслаб турибди. Аммо ринг, барибир, бошқа. Унинг жозибаси, ишқи бор. Таърифлаш қийин бўлган сеҳри, салобати бор. Унга қадам босганинда битмас-туганмас қудратга тўласан, мухлисларнинг олқишидан эса, тоғни уриб толқон қилишга қодирлигини сезасан. Лекин сени янчиб, эзгилаб ташлашга тайёр турган рақибингга беихтиёр кўзинг тушиши билан ҳаммаси ҳақиқатдан аён бўлади-қолади: ҳозиргина билакларингда кўпирган қон ё бирдан пасаяди, ё баттар тўлиб-тошади; кучингнинг меъёрини сезгандай бўласан, ана шу туйғу юрагингни ё қўрқувга солади, ёки ботир килади; бир сўз билан айтганда, сониялардаги ҳис-ҳаяжонда ўзингнинг ким эканлигингни англайсан, нималарга қодирлигинг аён бўлади, қолгани унчалар муҳим эмас — юрак уришига қараб тебранасан, холос.

Элёр хотиржам рингга кўтарилганда ана шуларни хаёлидан ўтказди. Бироқ, айна дамда, ўйлаганларининг бирортасини вужудида туймади. Аввалига «Нега?» дея ҳайрон ҳам бўлди. Кейин бу ҳақиқий бокс эмас, кўча-қуйда бўладиган муштлашишнинг рингдаги кўриниши эканлиги ёдига тушди. Бу ерда рефери йўқ, ажратиб қўйгани, бу ерда раунд тугаганини билдириб, бонг урилмайди. Ҳамма нарсага тайёр туришинг керак, тамом-вассалом.

Жанг бошланишидан олдин Элёрнинг яқинда бошлаган картинаси кўз ўнгидан ўтди. Фақатгина қорала-

масини чизганди, холос. Анчадан буен қулига қалам олмагани боис, дарров тугата олмади. Энди уни охирига етказиш учун имкон бўлармикан? Зулфияга берган ваъдасининг устидан чиқа олармикан? Элёр чизган барча расмларни кўздан кечириб ўтирган Зулфия: «Мениям суратимни чизишга вақтингиз бўлармикан?» — деб шундай оҳангда сўрадики, йўқ деёлмади. Зулфия бу сўзни шундай қиё боқиб туриб айтдики, унинг мафтункор ҳолати кўз ўнгида муҳрланиб қолди. Буни тасвирамаса бўлмасди, қалбини жиз этказган ажиб бир ҳолатни қоғозга туширмаса, ўзини кечира олмасди. Элёр шу куни қалб кечинмаларини ифодалашга жазм қилди. Картинани тез кунларда тамомласа, Зулфиянинг туғилган кунига ажойиб тухфа бўлади. Қандай яхши! Кайфияти кўтарилди. Аммо бу узоққа чўзилмади. Бирдан кўнглида гашлик пайдо бўлди. Сабабини дарров англолмади: Рустамнинг дагдагасидан кўрқиб кетдими ёки рингда ажал шарпасини сездими? Йўқ, у Рустамдан чўчимади, ўлимни-ку аллақачон бўйнига олган. Унда нима?

— Бошладик!

Рустамнинг овози баралла янгради ва кутилмаганда баланд сакраб, Элёрнинг бошига кетма-кет мушт туширди. Учинчи зарба мўлжалга аниқ тегди, Элёр орқасига энгашиб, утириб қолишига бир баҳя қолди. Кўзи қонга тўлган рақиб, «ҳолинг шуми?» дегандай бош тебрлатди. Кейин қарши ҳужумни кутиб ўтирмай, яна шу усулда олдинга ташланди, лекин бу сафар ўнг эмас, чап қўлида қақшатқич зарба йўллади. Бу усул боксда тақиқланмаган, албатта. Бироқ Рустам бундай тарзда уришмасди-ку? Демак, ваҳшиёна калтаклашни ўрганган. Рақибнинг бошига уриб довдиратиб қўйиш ва ундан кейин истаганча жонига азоб бериш-

нинг йўллари биледи. Агар шу тобда қўлида қурол бўлганида, унинг қундоғи билан мана шундай урган бўларди. Ҳозир унда меҳр-шафқатдан заррача йўқ эди — истаги азалий рақибини тезроқ тиз чуқтириш. Буни сезган Элёр ортига чекиниб, ўзини қўлга олиш, фикрини жамлаш ва ҳамлага тайёр туришга салгина имкон яратди.

Профессионал боксчилар учун, балки, бу фурсат етарли бўлар, аммо Элёрга камлик қилди, у ўзини ҳужум учун тайёр эмаслигини сезди ва яна ҳимояга ўтди. Муштга мушт қайтармаслик энди Рустамнинг жаҳлини чиқара бошлади. Ҳали шунақами, деб баттар ўчакишди: буқадек бўкириб олдинга ташланди. Рустамни шу тарзда чарчатсаммикан, деган хаёлга борган Элёр янглишганини билди, кўзи қонга тўлган рақибни чарчоқ нималигини билмайдиганга ўхшарди. Шунга қарамай тартибсиз ҳужум қилаётган, чиранган бақувват оёқларини ишга солишига шайланаётган Рустамга нисбатан испанча буқа жангини қуллашга қарор қилди. Жонивор қанча кучли бўлмасин, тореадорнинг чаптастлик билан қилган ҳаракати олдида ожиз. Абжирлик иш бера бошлади: чап томондан шиддат билан келган зарб мўлжалга тегмай, гувиллаганча ўтиб кетди, Рустамнинг ўзи олдинга энгашиб қолди. Элёрнинг дастлабки мушти — оперкот усулда берган зарбаси рақибни бир зум довдиратиб қўйди. Буни кутмаган Рустам газаб отига минди, қўллари шундай ишга солдики, тегса-тегмаса мушти дўлдай ёгилди. Элёр гоҳ энгашар, гоҳ бошини орқага олиб қочаркан, қарши ҳужум ҳақида ўйлолмай қолди. Тишини тишига қўйиб чидашга аҳд қилди. Кўзини очиришга қўймаётганига қарамай, қулай фурсат тугилишини назардан қочирмасди. Ҳар замондаги спорт машғулотлари

доимий машқлардан фарқ қилишини эшитганди, мана энди баданида синаб курди. Қаттиқроқ мушт тушган жойлар сал бўлса-да зирқирай бошлаганди. Навбатдаги ҳужумда Рустам яна мувозанатни йўқотди.

— Вой, аблаҳ-эй! — деди Рустам оғзидаги қонни туфлаб.

Худди шундай сонияларни кутган Элёр ўнг қўли билан чаккага мушт туширди. Рустам чап томонга гандираклаб ринг арконига суяниб қолди.

— Балки бўлди қилармиз?

— Таслим бўлмоқчимисан? — деди Рустам ҳансираб нафас оларкан.

— Аҳволинг яхши эмас.

— Ишинг бўлмасин.

— Яна бир неча дақиқага ярайсан, холос.

— Мен-а?!

— Ҳозир фақат Ризо ҳақида гап боряпти.

— Ризо эмасман! Мен Муҳаммад Ризоман! Рингда эса Рустамман! Рустам деб ном қозонганман.

— Булганган исмингни пок номларга тиркама. Яхшиси, таслим бўл, кечирим сўра. Одамларга ўхшаб ҳаёт кечир.

— Сендан кечирим сўрайми?

— Мендан эмас, халқдан, Президентдан.

— Овора бўласан! Ҳеч қачон сўрамайман!

Рустам қисқа суҳбатдан фойдаланиб нафасини ростлаб олган кўринади, қизил рангни кўрган буқа сингари сапчиб жойидан қўзғалди. Тўғридан мушт тушира бошлади. Бу усул энди Элёрга таниш эди, бошини қўллари билан ҳимоя қилди. Шунча сарфлаган зарбалари нишонга тегмаганидан жаҳли чиққан Рустам бу сафар ортига чекиниб ўтирмади, ҳолатини ўзгартирди-да, чап қўлини ичига солди. Яна самарасиз

уриниш булди. Фигони фалакка кутарилди, бошини тўсиб турган Элёрнинг унг биқини очич қолганди, буйрагини мулжаллаб тепиб юборди. Элёр бир оёқда тиззалаб ўтириб қолди. ўзини ҳурмат қилган ҳар қандай боксчи рақибининг бундай ҳолатга тушганини кўриб, ҳужумни давом эттирмайди. Хоҳ мусобақада бўлсин, хоҳ оддий машғулотларда бўлсин, ўзини тияди. Бироқ Рустам ундай қилмади. Ён томондан келди-да, Элёрнинг жагига тизза қўйди. Оғриқни пасайтириш учун чуқур-чуқур нафас олаётган Элёр бу зарбни мутлақо кутмаганди. Рустамни салгина кўздан қочиргани унга панд берганини, афсуски, кеч пайқади: у орқаси билан рингга йиқилди.

— Хуш, нимангга ишониб бунчалар чирандинг? — деб Рустам Элёрнинг кўкрагига бир оёгини қўйди.

— Сен... сен шартни буздинг.

— Жаҳл чиққанда ақл кетади!

— Номарднинг иши бу, — деди Элёр бошини кўтариб. — Сен қўрқоқсан!

— Учир! Бўлмаса, биқинингдан дарча очиб қўяман!

— Ютқазидан қўриб шундай йўл тутдинг. Бу сенинг охирги имкониятинг эди. Энди тамом бўлдинг.

— Шу ҳолингга яна бокс тушмоқчимисан?

— Мен сенинг муштингдан эмас, оёгингдан йиқилдим.

— Ҳа, яхши. Унда мана шу қўлларим билан ағдарганим бўлсин. Қани, тур! Тура оласанми ўзи?

Элёр айтарли куч тўплай олмади, аммо ўрнидан туриши керак эди. Шундай қилмаса, ор-номуси топталишини сизди. Тураётиб, гандираклаб кетди, Рустам «Ҳм!» деб тиржайиб қўйди. Унинг масхараомуз кулгисидан ўзига ишонганини пайқаш қийин эмасди.

Бир оёғи билан тираниб туриши эса, рақиби уридан турар-турмас мушт тушириб қолиши мумкинлигидан дарак берарди. Энди уни асло назардан қочириб булмасди. Хар қандай вазиятга шай турмаса, оқибати ёмон булиши аниқ. Шартни бузган одамдан бундан кейин ҳам шафқат кутиш гирт аҳмоқлик. Элёр уйлагандек булди: энди қаддини тиклаётганди, Рустам у томон отилди. Элёр ҳамладан қутулиш учун рингга елка ташлади ва бир думалаб рақибнинг ортида пайдо булди. Узини унглаб улгуролмаган Рустам чакагига тушган муштан қалқиб кетди. Узини арқонга ташлаб тезлик олди-да, яна Элёрнинг устига ёпирилди. Бор кучи билан олдинга интилган эмасми, кутиб олган қарши зарба уни мувозанатдан чиқарди. Йиқилмаслик учун ортига чекинди, аммо қаёқдандир пайдо булган муштан қутулиб қололмади: Рустам гандираклаб, рингнинг четига гурсиллаб йиқилди ва боши пастга осилиб қолди. узига келмасдан туриб беихтиёр арқонни ушлаган эди, бутун оғирлиги билан рингдан қулаб тушди.

— Етарли булди-а? — деди Элёр рингнинг арқонига қулларини қуйиб пастда чалқанча ётган рақибига ачиши билан нигоҳ ташларкан.

Рустам жавоб қайтаролмай, қулқопини юзига босди.

XXIX. ГУМОН ЙЎҚҚА ЧИҚДИ

Рустамнинг аэропортдаги кунгилсизликлар ҳақидаги маълумотини Миллий хавфсизлик хизмати ходимидан олинганини эшитган Нажмиддин бирдан илҳомланиб кетди. Балки бу гап, аслида, тахминдир, аммо Хидирниёз билан Муқим Ғаниевнинг уртасига яхшигина низо солиши мумкин ва улар баттар уча-

кишиб, бир-бирини йўқ қилиш пайига тушишади. Нажмиддинга эса барибир, униси билан ҳам, буни-си билан ҳам келишиб кетаверади. Қандай йўл билан бўлмасин, иккинчи рақамли етакчига айланса бас. У ёғи унчалар қийин эмас.

Хидирниёз режалаштирган оламшумул воқеани амалга оширгандан кейин, унинг ўзини йўқ қилишни ўйлаб кўради. Ҳозирча ҳеч нарсадан хабари йўқдай бир четда туриб иш бажаради. Ҳа, у шундай қилишни маъқул кўрди, кейин низо чиқариш мақсадини пайсалга солмай, дарҳол Муртазони излаб топди. Унга Рустамдан эшитганларини оқизмай-томизмай гапириб берди. «Тўфон-3»дан айрилганига чидолмай аламзада бўлиб юрган Муртазо шундоқ ҳам бу ишда Хидирниёздан гумон қилганди. Демак, юраги алдамаган экан. Мана энди ҳақиқатни ойдинлаштирадиган пайт келди.

Муртазонинг бемаҳал ташрифи Хидирниёзнинг кўнглига гашлик солди. Оқлондаги портлашдан кейин «Алоқага чиқиш йўқ, зарурият бўлса, ўзим хабар бераман», деб тайинлаганди-ку, нега келдйкан?

— Мени уйдалигимни айтиб қўймадингми, ишқилиб? — деди Хидирниёз остонада қўл қовуштириб турган шотирига қовоқларини уйиб.

— Ўлибманми, ҳазрат! Ҳозир уйда йўқлар, қачон келишларини кеннойидан сўраб чиқишим мумкин, дедим.

— Офарин. Бу гал мени ранжитмадинг.

— Қуллуқ.

— Муртазога мени йўлда эканлигимни, яна ўн-ўн беш дақиқаларда келиб қолишимни айт. Агар кутиб тураман деса, кичик меҳмонхонага олиб кир, — ётиги билан тушунтирди Хидирниёз. — ўзинг сездирмай

кўчага чиқ, муюлишдаги дуконга кирган булгин-да, атрофни кўздан кечириб чиқ. Аввал тайинлаганимдай ҳамма нарсага аҳамият қил: бегона машина, нотаниш одамлар, умуман, шубҳали бирор нарса назарингдан четда қолмасин. Тушундинг-а!

— Албатта.

— Борақол.

Муртазонинг мақсади Хидирниёзнинг кўзларига тикка боқиб, бор ҳақиқатни унинг ўзидан эшитиш эди. Наҳот, Рустамнинг айтганлари тўғри бўлса? Демак, Хидирниёз ҳеч кимга ишонмайди. Ҳар бир операцияни ўзи режалаштиради ва ўзи охириги нуқтани қўяди. Майли ўзи режа қилсин, ўзи бошқарсин, аммо қўл остидаги жанговар одамларини ўлдиришнинг нима ҳожати бор? Ахир улар асирга тушган тақдирда ҳам шерикларини сотадиган оддий аскарлар эмас-ку! Қамалиб кетишарди, лекин, энг асосийси, тирик бўлишарди. Қамоқдан эса қочиш ёки сохта кечирим сўраб яна озодликка чиқиб олиш мумкин. Мана қандай йўл тутиш керак. Бутун бир отрядни қириб ташлаб, номарднинг ишини қилибди. Йўқ, бу кечирилмас ҳол. У ким бўлишидан қатъи назар, йигитларнинг умрига зомин бўлмаслиги керак эди.

Бироқ бу гапга Хидирниёзнинг ўзи нима деркин? Рад қиладимиз ёки тан оладимиз?

Дарвозанинг чап томонидаги ихчамгина хонага кирган Муртазо хаёлидан ўтаётган саволларга ўзича жавоб изларди. Хўш, Хидирниёз ҳақиқатни тан олса, Муртазо нима қилади? Шу ернинг ўзида отиб ташлайдимиз? Кейин нима бўлади? У Хидирниёзнинг ишини қила оладимиз? Чет эллик гумашталар билан ким гаплашяпти? У! Барча музокараларни ким олиб боряпти? У! Олиб кирилган маблағ кимнинг қўлида?

Унинг. Қуроллари-чи? Хукумат аъзоларини бир пайтда йўқ қилиш ва ҳокимиятни эгаллашнинг бош режасини ким тузаяпти? Бу оламшумул воқеани қаерда, қачон ўтказишни-чи? Бу ишларнинг ҳаммасини эплай оладими?

Муртазонинг юрагига биринчи марта ғулгула тушди. Хидирниёзни отиб ташлаш чут эмас. Бироқ қолган ишнинг уддасидан чиқолмаса нима булади? Шарманда булиш билан чекланиб қолармикин? Йўқ, бирор ёлланма қотилнинг қўлида итдай улим топиши аниқ. Шундай экан, индамай қуя қолсинми? Хидирниёзга тан бериб, қўлини упсинми?

Хаёллар билан бўлган Муртазо орадан ўтган вақтни ҳам сезмай қолганди. Эшик ташқарисидаги таниш овоздан сергак тортди. «Нима ниятда келганимни билмайди-ку» дея ўзига тасалли берди. «Мардлик қилиб келдимми, бўш келиш йўқ!»

Улар бир-бирлари билан қучоқлашиб кўришдилар. Кейин диванга ўтиришиб, дуо қилишди. Мезбоннинг юз-кўзларида ҳадик сезилмас, меҳмон эса охириги дақиқаларда кўнглидаги кўрқувни енгган ва ўзини эркин тута бошлаган эди.

— Ташрифнинг боиси не? — бирдан мақсадга ўтди Хидирниёз куттириб қўйгани учун уэр сўраш ўрнига.

— Рустамни гуруҳга қабул қилаётганда «Унга кўз-қулоқ бўлиб юр, агар ментларга ишлаётган бўлса, нима қилишни ўзинг биласан» дегандингиз, — хотиржамлик билан гап бошлади Муртазо бошлиқнинг қўл остидаги одамлари олдида уэр сўраб ўтирмаслигини фаҳмлаб.

— Ёдимда.

— Рустамнинг Миллий хавфсизлик хизмати билан алоқаси бор экан.

— Исбот?

— Исботи бор.

Муртазо урнашиброқ утириш баҳонасида Хидирниёзнинг узини тутишига разм солди. Жиддий, гап-сўзлари ҳам қисқа, лунда. Демак, бу хислат бошлиқларга хос.

Муртазо гапни узоқдан бошлади. Бундан тўрт-беш йиллар аввал булиб ўтган бокс бўйича Ўзбекистон чемпионатини эслатди. Ўшанда Рустам билан Элёр деган йигит финалда қатнашган. Бироқ Рустамнинг омади чопмай мусобақада ютқазиб қўйган. Аслида, улар бир клубда машқ қилишган. Бир-бирини яхши билишган. Ўша чемпион йигит ҳозир Миллий хавфсизлик хизматида. Унвони капитан. Рустам эса биз билан. Улар боксда рақиб булсалар-да, хизмат юзасидан доимо алоқада булган. Элёр Рустамни атай бизнинг гуруҳга киритган ва режаларимиздан хабардор булиб турган. Улар яқинда куришганда аэропортдаги ҳужум ҳақида суҳбатлашишган. Элёр унга «Туфон-3» жойлашган машинани ҳукумат аскарлари портлатмаганини айтган. Текширишлар натижасида машина узоқдан бошқариладиган механизм орқали портлатилгани аниқланган. Бунга бошлиқ нима дейди?

Хидирниёз Муртазонинг ҳикоясини охиригача тинглади. Эшитиш давомида бир марта қошларини чимириб қўйди, холос. Муртазо бу сирли ҳаракатни назаридан қочирмади.

— Бу гапни бевосита Рустамнинг узидан эшитдингми ёки?..

Муртазо бир зум нима дейишини билмай қолди. Нега шундай савол булиб қолиши ҳақида ўйламади экан? Хуш, энди нима дейди? Туғрисини айтсинми ёки Нажмиддинни сотмагани маъқулми? «Ёки» деганига қараганда ҳаммасидан хабардор-ов.

Хидирниёзнинг жиддий нигоҳи ва саволини «ёки...» деб гумонда тугатиши Муртазони хушёр торттирди ва нотўғри гапиришдан қайтарди.

— Нажмиддин эса Рустамдан эшитган.

— Бу гаплар менга янгилик эмас, биродарим Муртазо, — дея суҳбатдошининг елкасига қул ташлади Хидирниёз. Сунг бир текисда, шошилмасдан гапида давом этди. — «Бошлиқ ҳамма нарсани кўриб, билиб туради», деган доно нақл айнан бизлар учун айтилган. Ана энди Рустам масаласига келсак, унинг Миллий хавфсизлик хизмати билан алоқаси йўқ. Агар бўлганида, биз аэропортга умуман бостириб кира олмасдик. Дарвозанинг олдидаёқ машинани қўлга олишарди. Элёр деган йигит билан рақиб бўлганидан хабарим бор, аммо улар ўша чемпионатдан кейин деярли учрашмаган. Клубдаги кечаги суҳбат эса тасодиф. Сен уларнинг гап-сўзларини Нажмиддиндан эшитган бўлсанг, мен ўз кўзим билан кўрдим. Истасанг, сенга ҳам кўрсатишим мумкин.

Муртазо бу таклифдан ҳайрон бўлиб қолди. Нима дейишини билмай, дамани ичига ютди. Кўнглидан фақат бир гап ўтди: «Демак, яширин камера деганлари бор гап экан-да».

— Рустам шу пайтгача биз билан бирга эди. Бироқ клубдаги ташвиқотдан кейин қўрқиб кетди чоғи, уларга ишлай бошлади. Энди ундан воз кечиш вақти келди. Тўғри айтдинг, бу ишни бошидаёқ сенга юклагандим, демак, ўзинг тинчитасан! Элёр ҳақида билмоқчи бўлсанг, у ўз ишини аъло даражада бажаряпти. Ёлгон маълумотлари билан Рустамни ишонтира олди. Сенинг йигитларинг асир тушишдан кўра ўлимни афзал куришди ва улар шаҳид бўлдилар. Бундай улуғ мақом бизларга насиб қиладими-йўқми, билмадим-у, аммо заифлик қилсак, душманларимиз бизни битта-битта

қириб ташлайди. Яна қайтариб айтаман, бир-биримизга ишонмас эканмиз, улуг мақсадимизга ҳеч қачон эриша олмаймиз! Сени бекорга «унг қулим» деб атаганим йуқ. Агар менга бирор кор-қол бўлса, бошлаган ишларимни давом эттиришинг керак. Шунинг учун ҳар хил майда-чуйда ишларга бошингни қотирмасдан, олдимизга қуйган олий режамизни бажариш пайида бул.

— Гапларингиз маъқул, аммо бирор режангиздан воқиф эмасман. Уни фақат бажариш пайтидагина билиб қоламан, — деди Муртазо тушкун бир ҳолатда.

— Чунки сен ичингдаги «мен»ни ҳали-ҳамон енголганингча йуқ. Шайтоний уй-хаёллар фикрингни чалгитяпти. Душманнинг оддий бир гапига ишониб утирибсан, нима, биз ўз биродарларимизнинг қонига ташнамизми? Уларни жангга йўллаб, орқасидан уқ узамизми?

— Тавба қилдим! Бир қошиқ қонимдан кечинг!

Хидирниёз бир зум уйга толди. Буни ўзича тушунган Муртазонинг юраги орқасига тортиб кетди. Мезбоннинг хаёлга толгани боиси уша аэропортга қилинган ҳужум ва унинг фожиавий якуни унинг кўз ўнгидан ўтган эди.

... «Тўфон-3» жойлашган машина зўр бериб олдинга интилди. Кейин сал чапга бурила бошлади.

— Яна озгина, бос газни!

— Отақолсанг-чи!

— Бензобакни мўлжалга олишим керак!

— Аскарлар яқинлашиб қолишди!

— Чекиниш йуқ! — бақирди «Тўфон-3» отряди командири Миролим самолётга қарата автоматдан ўқ узиб. Унинг ўқлари кабина ойнасида кетма-кет из қолдирди.

— Мени ҳимоя қилинглар, самолётни нишонга оляпман. Яхши, мана ҳозир...

Аммо бу пайтда омборхона томида ётган мерган Хидирниёзга «ГАЗель»нинг бурилаётгани ҳақида маълумот бериб қолди. Бу ҳаракатни операцияни тугатмасдан ортга қайтиш деб тушунган Хидирниёзнинг газаби қўзиб, кузига ҳеч нарса куринмай қолди. Кейин қўйнидаги пультанинг тугмасини шартта босди. «ГАЗель» бирдан портлаб, атрофга олов пуркади.

Кутилмаган портлаш турли мулоҳазаларга сабаб бўлди. Аммо воқеа, аслида, ана шундай хотима топганди.

Хидирниёз хаёлидан кечган бу фожиага заррача эътибор қилмади. Бир туки ҳам ўзгармай, бошлаган гапида давом этди:

— Бошингни кўтар, биродарим Муртазо. Бизлар бир тану бир жонмиз. Қўлни қулга бермасак, ғариб кимсалардек оёқ остида қолиб кетаверамиз. Зиммага олган вазифаларимизни эса бошқалар бажарадида, олий мақомларга эришади. Бутун бойлик, бутун ҳурмат-эътибор уларники бўлади. Бизларни эса кўрқоқлар, сотқин ва ландавурлар деб қўлларини бигиз қилиб кўрсатишади. Мен эса бундай тавқи лаънат олишни истамайман!

— Мен ҳам.

— Содиқ бўлишга яна бир марта онт ич!

Муртазо шошганича қасам ичди ва ўзи билмаган ҳолда Хидирниёзнинг қўлини ўпиб, пешонасига босди. Бу илтифотдан ўзини бошқача сизди.

— Хўш, айт-чи, бутун шаҳарда нима янгиликлар бўлди?

— Улимдан хабарим бор, лекин бизни хушнуд эатдиган янгиликлардан беҳабарман.

— Шаҳар прокурорининг уринбосари ва Тошкент вилояти Уюшган жиноятга ва терроризмга қарши курашиш бошқармасининг бошлиғи қамоққа олинди. Ҳозир улар биз билан «суҳбат қургани учун» СНБнинг махсус хоналарида жавоб бериб утирибди.

— Йўғ-э? Улар ҳам бизнинг биродарларимизми?

Хидирниёз истеҳзоли кулди. Кейин қулларини ёзиб ястаниб утиргач, содиқ йигитлари билан қилган ишини гапириб берди. Улар бир неча ой давомида икки масъул шахснинг ортидан пойлаб, ниҳоят, туйхонада чой ичган пиёласини улжа олишга эришади. Хидирниёз ижарага олган хонадонда бугун туш пайтида тукин дастурхон устида гуё давлат одамлари билан учрашган бўлади. Сухбат чоғида бир пиёладан чой «ичилади». Бу орада «кимдир» махфий учрашув ҳақида Миллий хавфсизлик хизматига хабар беради. Қўлга олиш гуруҳи келгунча уч киши «қочиб кетади». Кўчадаги «гувоҳ» формали икки кишини ва яна шапкасини бостириб кийиб олган бир кишини кўрганини айтади. Стол устидаги нарсалар экспертизага жўнатилади ва шаҳарнинг икки масъул ходими дарҳол «қўлга олинади».

— Бу усулни қандай ўйлаб топдингиз?

— Етакчи бўлиш осон эмас.

— Ақлингизга тасанно!

— Ҳукумат раҳбарларида ўз кадрларига нисбатан ишончсизлик пайдо қилишнинг синалган усули бу, Муртазобек. Ҳалол ишлаб келаётган масъул шахслар ўзи хизмат қилаётган давлатдан рўшнолик ўрнига қуруқ тухматга қолиб мусибат тортса, ҳам чекса ва уларни ҳеч ким тингламаса, эшитишниям хоҳламаса, тилка-пора бўлган юрагида алам ва жоҳиллик пайдо бўлади. Ана шундан кейин бу мазлумларни ҳақиқатан

ҳам ўзимизга оғдириб олиш осон кечади. Ўнтадан икки-учтаси биз томонга ўтса, мақсадга эришдик, деявер!

— Чиндан ҳам даҳо экансиз!

— Маматқулнинг ўлими ҳақида биласан, тўғрими? — дея кўз қирини Муртазога ташлади Хидирниёз.

— Албатта. Ўтган гал учрашганимизда айтиб бергансиз. Ўшанда ҳам бунақа ишларни уюштиришга уста эканлигингизга қўйил қолгандим. Унинг ўзини ўзи «осиб» қўйиши, айниқса, чўнтагидан милиция ходимлари тинч яшашига қўйишмагани хусусида «хат» топилиши жуда ишончли чиққан. Йигитлар бу ишни шунақанги қўйилмақом бажаришганки, шубҳага деярли ўрин қолмаган. Ана ўшандан кейин эркинликка чиққан биродарларимизга нисбатан сиқув бироз пайсайдиди. Тасанно сизга!

— Ана энди асосий режа ҳақида бир оғиз сўз, — деди Хидирниёз мағрурланган кўксини тўлдириб. — Яқин ойларда ҳукуматнинг олий бўғини катта мажлис учун жой танлайди. Ана шу манзил аниқлангач, биз ишга киришамиз. Уларни бирваракайига таг-туғи билан қўпориб ташлаймиз!

— Демак, уйлаган ниятларимизга етишимизга озгина вақт қолибди-да? — деди Муртазо кўзларини катта очиб.

— Иншооллоҳ, ҳадемай бу юрт бизники бўлади. Бошимизда Ислом байроғи ҳилпирай бошлайди. Ўзбекистон Халифалик давлатига айланади. Неча йиллардан буён бунга эришолмаган мамлакатлар бизларга ҳавас қилишади. Келиб тавоф қилиб кетишади. Ўшанда ҳам сен менинг ўнг қўлим бўлиб қолаверасан!

Муртазонинг хаёли қочди. Гўё улар хорижлик олий табақали меҳмонларни кутиб оладиган ҳашаматли

саройда турибди. Яна бир неча дақиқалардан сўнг Саудия Арабистони давлатининг бошлиқлари уларнинг қабулига киришади. Уларнинг ортидан Миср ва Афғонистон мамлакатларининг раҳбарлари навбат кутиб турибди. Бугун ана шу уч давлат вакиллари билан учрашадилар, холос. Қолганлари кейинги кунларга режалаштирилган. Ироқ, Сурия, Индонезия. Эҳ-ҳе, руйхатга ёзилишга шошилаётганини қаранглар. Ие, анави меҳмонларни залга таклиф қилиб пилдираб юрган ким? Э, бу Нажмиддин жаноблари-ку. Унга шунақа иш ҳам булаверади. Демак, у Хидирниёзнинг ёнида экан, Нажмиддиндан анча юқори поғонада туради. Балки у Бош вазирдир! Ҳа, шундай булса керак! Тўхта, тухта, кимдир унга мурожаат қилдими?

«—Хурматли Муртазобек, қани, юрсинлар, меҳмонларни кутиб олайлик!» Буни қаранг-а, Хидирниёз шундай деб унга юзландими?

Муртазо ёнидан эшитилган овоздан ўзига келди.

—Ҳал қиладиган бошқа масала булмаса, қани юрсинлар, кузатиб қўяй!

—Албатта, албатта!

—Сал хаёлпарастлигингиз бор-да, Муртазо.

Муртазо хижолатдан қизариб, тезда ўрнидан турди.

XXX. БИРОДАРКУШЛИК

Элёр келишилгандай клубга тонг саҳарда етиб келди. Залда Рустам курунмагач, тренер хонаси томон юрди. Йўл-йулакай овоз берди:

—Рустам!

Хона эшиги қия очиқ. Ичкарида Рустам креслода деразага қараганча жимгина ўтирибди. Бироқ унинг боши чап томонга қийшайган, елкаси эса худди қаттиқ

уйқудаги одамникидай пастга осилган. Бир қарашда оддий манзара: чарчаган тренернинг кузи илинган-у, пинакка кетган. Лекин Элёр Рустамнинг бироз нотабий ҳолатига назар солгандаёқ ёмон хаёлга борди. Шошиб ичкарига отилди ва гумони тасдиқлангач, бехтиёр деворга суяниб қолди. Полда туппонча, у гуё марҳумнинг қулидан тушган. Чап қулогининг тепасида ўқ изи, ундан оққан қон қотиб улгурган. «Демак, Рустам бу ерга ярим кечаси келган. Қамалиб кетишдан қурқиб... Йўқ, йўқ! У узини ўзи ўлдирмаган. Бошқалар шундай хулоса қилишлари учун атай қилинган».

— Эҳ, аттанг!

Элёр Рустамнинг жонсиз танасига тикиларкан, турли хаёлларга борди ва унга ким биландир учрашишга имкон бергани учун қаттиқ афсусланди. Ортидан пойламасликка суз берганига қарамай, кузатса бўларкан. Шунда уни ўлимдан сақлаб қолган булармиди? Балки қотилни жиноят устида қўлга тушириб, уюшган гуруҳнинг раҳбарини билиб олармиди? Ҳозирча унинг номи бор-у, ўзи йўқ. Биргина Хидирниёз деган исмдан кимлигини билиб бўлмаяпти. Тунов куни Оқлондаги отишмада ярадор ҳолида асир олинган Кенжа Боборажабовни сўроқ қилишнинг имкони йўқ: у ҳамон ўзига келмаяпти. Вазият ўзгармаса, яна қанча кутишади? Бунақада жиноятчиларни қўлдан чиқаришлари мумкин.

Элёр Кенжа Боборажабовни эслаши билан бирдан сергак тортди: «Шифохонада тинчликмикан?» Кейин у ерда Ички ишлар вазирлигининг ходимлари кўриқчилик қилаётганидан бироз хотиржам бўлди, аммо бориб ўз кўзи билан кўрмагунча, тинчимаслигини англаб, тезда хонани тарк этди. Ташқарига чиқаркан, нарядга фожиа содир бўлган манзилни айтди.

Рустамни нариги дунёга жунатган Ашур Тургунов клубдан чиқаркан, атрофга аланглаб утирмади, тугри анча нарида кутиб турган қизил «Жигули»га қараб юрди. Индамай ҳайдовчи йигитнинг ёнидан жой олди.

— Ҳа, дадаси, бу ерда ҳам йуқ эканми? — деб суради орқа уриндиқда ўтирган аёл кузларини жавдиратиб.

— Аллақачон кетган экан, — деди тунд қиёфали Ашур Тургунов олдинга тикилганича. — Қани, кетдик!

— Қаёққа? — машинани ўт олдирган ҳайдовчи ҳайрон бўлиб баджаҳл кишига юзланди.

— Қорақамишга! — жавоб қилди Ашур Тургунов йигитга қарамасдан.

— Қаерига?

— Жуда эзма йигит экансан-да. Юраверсанг-чи, ўша тарафга!

Ҳайдовчи нимадир демоқчи бўлди, аммо «ўглини қаердалигини билолмай қидириб юрган ота»нинг шундоқ ҳам хуноби чиқиб турганлигидан индамай қўя қолди.

— Милицияда ишлайдиганларнинг шифохонаси бор-ку, ўша ерга, ука, — тушунтирди Моҳира сохта табассум билан. — Топамиз, дадаси, бўлди, кўпам куйинаверманг. Шифохонага ўзим кириб чиқаман, сиз машинада ўтириб турасиз. Хўпми?

— Амакисининг олдига келдимикан?

— Ҳа, амакимни кўргани бораман, дегандай бўлуди, гаплашиб қолиб кетган бўлиши керак.

— Бир огиз телефон қилиб қўйса бўлади-ку, — гудранди Ашур Тургунов рупарадан келаётган машиналарнинг чироқ нуридан кўзларини тўсаркан.

— Боланинг кўнгли далада деб, шуни айтади-да.

- Бир ўзинг кирсанг, гапингга қулоқ солармикан?
- Эплайман, дадаси.
- Амакилари қаршилиқ қилса, аяб ўтирма.
- Хўп!
- Юрсанг-чи, имилламай!

«Жигули» шифохона дарвозасидан сал ўтиб тўхтади. Йўл-йўлакай эғнида оқ халат кийиб олган Моҳира чаққонлик билан машинадан тушди. Бўйнига расми туширилган бейжигини осиб, у ёқ-бу ёғини тўғрилади, кейин ойнадан бошини чиқариб турган «дадаси»га кетдим дегандай бош силкиди.

— Тўполон қилиб ўтирмагин. Мен ҳар эҳтимолга қарши қоровулхона ёғнида бўлиб тураман.

Аёл ўзини худди шу ерда ишлайдиган шифокорлардай тутиб, илдам юриб кетди. Ашур ҳайдовчидан атай сигарет сўради. Йигитнинг чекмаслигини эшитиб, жаҳли чиқиб кетди, кейин шартта машинадан тушди.

— Атрофни қарай-чи, сигарет бормикан?

— Қидиришнинг ҳожати йўқ. Кўчанинг у юзидаги кук темир дарвозани кўряпсиэми? Чап томонидаги кичкина деразани тақиллатсангиз бўлди. Истаган хилдан топиб беришади.

Ашур йигитдан «шунақа нарсаларниям биласанми?» деб сўрамоқчи бўлди, аммо унинг ҳайдовчилиги ёдига тушиб индамади, фақат «қойил» дегандай бошини қимирлатиб қўйди, холос.

Моҳира кеча реанимациядан чиққан «мижоз»и қайси палатада ётганидан хабардор қилингани боис, тўғри иккинчи қаватга кўтарилди. Эшик берк. Тақиллатди. Салдан кейин ёноқлари қизарган, халатининг тепа қисмидаги тугмалари шошилиб қадалгани билиниб турган ҳамшира қиз дарчани очди.

Моҳира саволни кутиб ўтирмади:

— Кардиологоя институтидан Моҳира Зоҳидоваман. Йигирма тўртинчи ва йигирма туққизинчи палаталардаги Олимхўжа Зайниддинов билан Кенжа Боборажабовларни кўришим керак. Беморларнинг касаллик варақасида бу ҳақда ёзилганидан хабарингиз бўлса керак.

Ҳамшира даволовчи шифокорнинг шу тугрида кўрсатма берганини эслаб эшикни очаркан, ярим тунда ташриф буюрган нотаниш шифокорнинг бўйнига осилган рангли бейжигига, ундаги суратга тезгина нигоҳ ташлаб қўйди. Қотмадан келган, қирра бурнининг чап томонида мошдек қора холи бор, қарашлари жиддий, гап-сўзлари ҳам иши куп шифокорлардай аниқ-тиниқ Моҳира буни сезиб, «Тиббиёт фанлари доктори, профессор Зоҳидова Моҳира Абдушукуровна» деб ёзилган бейжикни ҳамширага яқинроқ келтириб кўрсатди.

— Кўриқчи билан вақтни бекорга ўтказмаяпсиз, шекилли, — деди йўлакка кирган Зоҳидова. — Қани, беморларнинг касаллик варақасини олиб чиқинг-чи.

Тиббиёт фанлари доктори, профессор деган ёзувга кўзи тушгандаёқ ҳамшира шошиб қолганди. Кейинги гап эса, уни тамом капалагини учириб юборди. Мутахассис шифокорга у айтган беморлар алақачон ухлаб ётганини тушунтиришни ҳам унутди. У шу тобда айб иш қилаётганини нотаниш врачга сездириб қўйганидан эмас, бу ишидан бош шифокор хабар топиши мумкинлигини ўйлаб, галати аҳволга тушиб қолганди.

— Нега имиллайсиз, бошланг палатага!

— Хўп бўлади. Қулингиздагини беринг.

Ҳамшира қиз каттагина махсус қутини кўтариб йўлга тушди. Йўл-йўлакай ортига қарамай, «Аввал қайси беморни кўрасиз?» деб сўради. Моҳирага йигирма тўртинчи палатадаги бемор керак эди. Ик-

кинчи касал уни асло қизиқтирмасди. Аммо шубҳа уйғотмаслик учун уни ҳам кўриқдан утказиши лозим. Ҳамшира йўлакдаги иш жойидан кардиолог шифокор назоратидан утиши керак булган икки беморнинг касаллик варақасини олаётган пайтда муолажа хонасидан спортчилардай енгил кийинган, калта сочли, ўттиз ёшлар чамасидаги келишган киши чиқиб келди. Моҳира унинг соқчилик қилаётганини дарҳол фаҳмлади, лекин бунга парво ҳам қилмагандай, ҳамширанинг кўлидан қоғозларни олиб, аста таниша бошлади. Бу орада соқчи ўнг кўлини орқасига яшириб, яқинлашиб қолди.

— Ҳарбий врачман, унвоним майор, — деди Моҳира бирдан қоғозлардан кўз узиб, ўзидан икки метрлар нарида турган, қорачадан келган кишига қўл узатиб.

— Катта сержант Музаффар Лутфуллаев, — деди ҳамширанинг ранглари оқаринганидан кўнгли хижил бўлган кўриқчи тезда кўлини узатиб.

Худди шу онда Музаффар кечирилмас хатога йўл кўйганини тушуниб етди, бироқ бундай вазиятларни юзага келтириш ва ундан усталик билан фойдаланишнинг ҳадисини олган Моҳира учун санокли лаҳзалар етарли эди: кўли тўсатдан ортига қайрилган катта сержант бир айланиб оқ халатли «шифокор»га тескари туриб қолди, оғриқни сезиб ўзини унгламоқчи эди, пешонасига тиралган туппончани кўриб, дами ичига тушиб кетди. Энди у белига кистирилган қуролидан ҳам айрилган эди. «Кўлимни пистолетдан олмасам бўларкан, — деган фикр ўтди хаёлидан. — Танимаган одамга нега қўл узатдим ўзи?»

— А-а...

— Бақирма, овозинг чиқса, отиб ташлайман! — деди Моҳира ҳамширага дўқ уриб. — Қани, ичкарига кир!

Шовқинни эшитиб йулакка чиқиши эҳтимоли бўлган беморларни чўчитиб юбормаслик учун ниҳоятда тез ҳаракат килиш лозим эди. Юрагига ваҳима тушган ҳамшира лишиллаганича узини «Муожала хонаси»га урди. Моҳира унинг ортидан қулини бушатишга беҳуда уринаётган Музаффарни итариб олиб кирди.

— Қани, иккаланг ҳам стулга утир-чи! — Моҳира шундай деб катта сержантни узидан нари қилди. — Огоҳлантириб қуяй, айтганимни қилмасаларинг, аяб ўтирмайман. Менга қара, ҳой ойимтилла, анави скотчни ол-да, хушторингни оғзига яхшилаб ёпиштир. Яхши, энди оёгини боғла. Чаққонроқ ҳаракат қил. Бўлди, етар, энди стулга кўшиб айлантир. Қули ташқарида қолмасин. Нега қалтирайсан, тезроқ қимирла дедим!

Ҳаш-паш дегунча катта сержант стулга «михланди». Моҳира ҳамширани боғлаш учун кўп вақт сарфламади.

— Хонанинг калити қаерда?

Ҳамшира халатининг чўнтагига имлади.

Бир пайт Музаффарнинг ихраган бўғиқ овози эшитилди. У яна бир марта омадни қўлдан бой берганини англади. «Ахир пистолетимни отишга тайёр қилмагандим-ку. Нега қўлимни бушатган заҳоти устига ташланмадим. Аттанг, аттанг! Имм!» Музаффар жонжаҳди билан полни тепа бошлади. «Тамом, ҳаммаси тамом бўлди. Ишдан шармандаларча ҳайдаламан, энди! Эҳ, лаънати! Нега шу қанжиққа илакишдим ўзи? Тинчгина палатада ўтирсам бўлмасмиди? Ахир вазият қалтислигини уқтиришган эди-ку! Имм-м! Тамом бўлдим!»

— Шайтон йўлдан урди, дея кўрма, — деди Моҳира йигитнинг қилган ишидан қаттиқ пушаймон

бўлаётганини пайқагандай. — Мана бу манжалақи ҳам сабабчи эмас. Агар ҳирсингни жиловлай олганинда эди, бундай куйга тушмаган бўлардинг. Энди қопқонга тушган бўридай ўкиришнинг ҳожати йўқ. Қўрқма, ўлдирмайман. Сенинг жазоинг ўзинг билан. Милициядан ҳайдалиб афсус-надомат чексанг, бу кунимдан ўлганим яхшийди, деб қийналиб юрасан. Ана шу виждон азобини кўтариб юриш сенга етарли бўлади. Қани, бас қил типирчилашни! Жим дедим!

Моҳира туппончани ҳавога кўтарганди, Музаффар бошига зарба тушишидан чўчиб, елкасини қисди ва депсинишдан тўхтади.

— Сен эса, ҳой манжалақи, эгнингдаги манави оппоқ халатни ечгин-да, кўчага чиққин! Нас босган қўлларинг билан беморларни даволама, тушундингми? Ёки шу ернинг ўзида ифлослик қилишга ундаган қора юрагингни ўйиб олайми? Гапир, ўлишни истайсанми?

— Йўқ-йўқ!

— Унда шифохонадан қорангни ўчир! **Ҳеч** қачон бунақа жойларга яқин йўлама! Агар кўриб қолсам, ҳаётинг дўзахга айланади, тушундинг-а?

— Ҳа, тушундим! Эртагаёқ кетаман.

— Ортингдан одам қўйиб, текшираман.

Ишнинг бу тарзда осон кўчишини хаёлига келтирмаган Моҳира вазиятни ўз томонига оғдириб олганидан ичидан беҳад севинди. Ахир ҳаммасини хамирдан қил суғургандай осонлик билан ҳал қилганди-да. Энди бемалол йигирма тўртинчи палатага кириб, операцияни муваффақият билан якунласа ҳам бўлади. Моҳира мамнуният билан жилмайиб қўйди. Хонадан чиқишдан олдин асирларга яна бир бор овозини чиқармасликни тайинлади. Кейин стол устидаги телефон симини бир тортиб узди. Сержантнинг рациясини деворга отиб

синдирди. Ҳар эҳтимолга қарши деб чунтакларини пайпаслаб кўрди, кўнгли таскин топди чоғи, туппончани белига қистириб, хонадан чиқди. Йўлакда ҳеч ким кўринмади. Хотиржамлик билан эшикни қулфлади. Йигирма тўртинчи палатани топиш унга қийинчилик тугдирмади. Ҳеч нарсадан хабари йўқ Кенжа Боборажабов хириллаганича ухлаб ётарди. Кўкрак қисми ва чап оёгининг болдири бинт билан ўраб ташланган. У бошидан ёстиқнинг олинганини сезмади ҳам, фақат нафаси бўғзига тиқилгандагина оёқ-қўлларини қимирлатишга тушди. Аввалига тушиммикан деб ўйлади, кейин билдики, кимдир оғзини ёстиқ билан беркитиб бўғяпти. Жон ҳолатда типирчилашга тушди: қўллари билан ёстиқни итариб кўрди, мадорсиз оёқларини амаллаб ишга солди, бироқ ҳар қанча чиранмасин, «ажал»нинг панжаларидан қутула олмади.

Бу пайтда Музаффар икки стулни бир-биридан ажратишга роса уринди. Аммо қўл-оёқлари маҳкам боғлаб ташлангани боис бирон иш чиқара олмади. Агарда унинг бир ўзи стулга боғланганда борми, амаллаб дераза олдига боришни, сўнг нима қилиб бўлса ҳам ташқарига отилиб чиқишни ўйлаётганди. Шовқинни эшитиб, кимдир қарар ахир ёки уйқусизлик дардига мубтало бўлган бирор бемор унга ёрдамга шошилар. Агар тирик қолса, жиноятчининг йўлини тўсишга ҳаракат қилади. Мабодо ўлиб кетса, шармандалиқдан қутулади-ку. Афсуски, у хаёлига келган қаҳрамонликни бажаришга имкон тополмади. Ўйда эса имконсиз нарсанинг ўзи йўқ: ана у ўзини деразадан пастга отди. Ойнанинг чил-чил синганини эшитган қоровулар дарҳол чопиб келишди. Биттаси унинг оғзидаги скотчни ечди. Бошқаси қўл-оёқларини бўшата бошлади. Музаффар йигирма тўртинчи палатага врач кийимидаги жиноят-

чи аёл кириб кетгани ҳақида энтикиб-энтикиб гапирди. Қўриқлаш хизмати дарҳол ишга киришди. Чиқиш эшигига пистирма қўйилди. Ана, йулакда «тунги шифокор» кўринди. У хотиржам кўринса-да, жавдираган кўзлари безовталигини ошкор қиларди. Эшик очилди. Ташқарига бир қадам босганди ҳам, унинг рўпарасида боя дарвоза олдидаги постда кўзи тушган қоровул пайдо бўлди. У резина таёқни кўтарганича «шифокор»га таслим бўлишни буюрди. Аёл кўлидаги қутини йўлини тўсган сержантга шундай тезликда отдики, буни кутмаган элик ёшлардаги милиция ходими кўксига келиб тушган қутини илиб олишга мажбур бўлди. Айни пайтда қутининг ортидан оёқлари орасига қаттиқ тепки тушди. Бечора сержант энгашиганича қолди. Унинг йиқилишига бир туртки кифоя қилди. Биринчи тўсиқни енгиб ўтган аёл қочишга шошилди, аммо ортидан яна кимдир маҳкам қучоқлаб ушлаб қолди. Жиноятчи бундай усулнинг чорасини жуда яхши ўзлаштирган чоғи, иккинчи қоровул ҳам бир зумда ўзини ерда чалқанча ётган ҳолда кўрди. Энди унинг қаршисида Музаффар пайдо бўлади. Карате сирларини ўрганаётган катта сержант қўлини қурол олишга орқасига ўтказган душманни чапдастлик билан буйин қисмига бир тепиб, довдиратиб қўяди. Аммо аёл сал фурсатда ўзини унглаб, қаддини тиклайди ва қарши ҳужумга ўтади. Енгил бир ҳаракат билан Музаффарнинг қорнига тепади. Лекин йигит чаққонлик қилиб, унинг оёғидан ушлаб қолади, сўнг вақтни бой бермай, айланиб тирсаги билан қаттиқ зарба беради. Буни кутмаган рақиб гулзорга йиқилади. Шундай қилиб, Музаффар сохта шифокорни асир олади. Шовқинни эшитиб атрофга йигилганлар қаҳрамонни олқишлайди. Эртаси куни уни бошлиқнинг шахсан ўзи табриклайди...

«Эҳ, қанийди, шу нарса ҳаёлда эмас, ҳаётимда руй берганда. Афсус, афсус, бу гузал малакка илакишиб, келажагимни барбод қилдим. Энди одамлар орасида қандай бош кутариб юраман». Музаффарнинг кузларида алам ёшлари пайдо булди. Бу пайтда жиноятчи аллақачон шифохонани тарк этиб улгурган эди.

XXXI. ИЧКИ ИШЛАР ВАЗИРЛИГИДА

Диний экстремистик гуруҳнинг аъзоси деб гумон қилинаётган Кенжа Боборажабовнинг улдириб кетилиши Ички ишлар вазирлиги томонидан тузилган режани барбод қилишга сабаб булди. Маълумот олиниши кутилаётган ягона манба йуқ қилинди. Махсус гуруҳ боши берк кучага кириб қолди.

Хуш, энди нима қилиш керак?

Эрталабки йиғилишни вазир хуноби чиққан ҳолда бошлади. Кенжа Боборажабовни қуриқлашга қолган ходимни дарҳол ертулага тиқишга курсатма берди. Кадрлар билан ишлашни эплотмагани учун туман Ички ишлар бошқармасининг бошлиги вазифасидан четлаштирилди. Аслида, унга қаттиқ ҳайфсан берилаётган эди, Элмиранинг таклифини инобатга олмагани бошлиққа қимматга тушди. Таклиф эса унча мураккаб ҳам эмасди: Кенжа Боборажабовни икки кишилик хонага ўтказиб, ёнига махсус гуруҳ аъзоларидан бири «бемор» сифатида ётқизилса, бас. Мабодо йулакдаги қуриқчига ҳужум булган тақдирда, ичкаридаги соқчи Кенжа Боборажабовни ҳимоя қилишга утади. Туман Ички ишлар бошқармасининг бошлиги подполковник Фаёз Холдоров аёл кишининг гапини жиддий қабул қилмади: «Миллий хавфсизлик хизматига ишга кирса қўлламоқчи бўлган номерларидан бири, шекилли» деб,

хаёлидан утган фикрга ҳамоҳанг тарзда мийғида кулиб қуя қолди. Оқибатда нафақат лавозимидан, балки вазирлик тизимида ишлашдан ҳам маҳрум бўлди. Ана ундан кейин кеча дарвоза постида навбатчилик қилган ходимлар ҳам суроққа тортилиши эълон қилинганда залда анча муддат сукут ҳукмронлик қилди.

— Ишга масъулият билан ёндашмаслик обрويمизга путур етказмоқда, — дея сузида давом этди ички ишлар вазири Набижон Тухтасинов. — Айниқса, туман бошқарма бошлиқларининг ўзбошимчалигига тоқат қилиб бўлмайди. Нима деган гап бу? Неча йилдан бери эндигина қўлга киритилган биргина гувоҳдан ҳам айрилиб ўтирсак. Алам қиладигани — ўз айбимиз билан, ношудлигимиз ва эътиборсизлигимиз билан! Буни кечириб бўладими? Асло! Ўйлайманки, юқорида номлари кайд этилган ходимларга берилган жазо ҳаққоний бўлди. Яна қайтариб айтаман, тизимда ишлашни хоҳлайдиганлар кўзларини каттароқ очсин! Сафимизни таниш-билиш қилиб ландавурлар билан тўлдиришни бас қилинглар! Менга бўйи етти қарич келадиган ходимлар керак эмас! Агарда Вазирлар Маҳкамасида бундан бир неча йил олдин берилган танбеҳ яна қайтариладиган бўлса, аяб ўтирмайман. Уша миттивойларни ишга қабул қилган раҳбарнинг аввал ўзини, кетидан шогирдини бўшатаман. Бас, етар кўнгилчанлик қилиш!

Вазир шу ерда нутқини тўхтатиб, йигилганларга нигоҳ ташлади. Фаёз Холдоров кўзлар тўқнаш келишини истамай, ўзини сал орқага олгани фойда бермади. Фамилиясини эшитиб, дик этиб ўрнидан турди. Вазир ундан кўрилган чорага муносабатини сўради. Аслида, яширинишнинг ҳожати йўқ эди. Вазир бирор раҳбарлик лавозимидаги ходимни мана шундай

йигилишларда «Аризаси олинсин!» деса, бироз фурсат утиб, албатта, «Хуш, нима дейсиз?» деб сўраб қуярди. Паттаси қўлига тегиши мумкин булган масъул ходим «Айбдорман. Бошқа такрорланмайди!» дерди ва ишдан кетишдан қутулиб ҳам қоларди. Бунақаси кўп бўлган.

— Айбдорман, — деди Фаёз Холдоров ҳамон тизимда қолиш умидида. У эгилган бошни килич кесмайди, деган мақолни ҳозиргина эслаб турганди. Агар вазир ундан бу ҳақда сўрамаганида ҳам йигилиш сўнггида айбдорлигини, бундай ҳол иккинчи марта такрорланмаслигини айтиб, барчанинг олдида кечирим сўрамоқчи ва унга бир марта имкон беришларини илтимос қилмоқчи эди. Жуда бўлмаса, кечагина Олий милиция мактабига ўқишга кирган ўглини ўртага қўйиб бўлса-да, ниятига етмоқни кўзлаганди. Мабодо ишдан кетса, бу нарса ота изидан бораётган фарзандига қаттиқ таъсир қилиши мумкинлигини раҳбариятнинг ёдига солишни мўлжаллаб турганди.

— Демак, топшириқни барбод қилганингизга иқрор-сиз? Шундайми?

— Худди шундай!

— Қадрлар бўлимига учрашинг!

— Ўртоқ генерал...

— Гап тамом!

Фаёз Холдоровнинг бошига тўқмоқ тушгандай бўлди. Ҳолсизланиб жойига ўтирди. Ёнидаги майорнинг салгина туртиб, «Ўзингни қўлга ол», деб пичирлаганини пайқамади ҳам. Ростини, пайқайдиган ҳолатда эмасди. Кеча ўз биродарлари томонидан ваҳшийларча ўлдириб кетилган Рустамни бир пайтлар ишга олгиси келмай сарсон қилганини эслаётган эди. Агент сифатида роса фойдаланди, аммо оддий лавозим беришни

ҳам пайсалга солди. Бунинг узига яраша сабаби бор эди. Рустам дам олиш, кўнгилхушлик қилишдек ташкилий ишларни қойилмақом бажарарди ва табиийки, кўп сирлардан бохабар эди. Қўл остингда бундай югурдак ходимнинг булиши ҳам яхши, ҳам ёмон. Яхши тарафи уз йўлига, изоҳга ҳожат йўқ, аммо ёмон томони — истаган пайтида сотиб қўйиши мумкин. Гумонда юриб ишлаб бўларканми? Шундай қилиб, узидан нари итарди. Оқибати маълум — Рустам бир неча йил тузукроқ иш тополмай сарсон бўлди, кейин диний экстремистик гуруҳга қушилиб кетди ва охир-оқибат аянчли ўлим топди. «Балки у мени қаргагандир, — деб чуқур ўйга толганди Холдоров. — Балки яна кимнидир қаттиқ ранжитгандирман. Ахир бошингга келган бирор мусибатга, ногоҳ келадиган фалокатга бирор қилмишинг сабаб бўлади, дейишади-ку. Демак, мен ҳам қачондир бировни қақшатганман ва шу бугун унинг жазосини олдим. «Сабабсиз оқибат йўқ» деб шунга айтсалар керак».

Вазирнинг Элмира деган гапи қулогига чалиниб, Фаёз Холдоров хаёлини банд этган фикрларни тарк этди.

— Элмира катта бир жинойӣ гуруҳнинг ортидан тушган эди. Уларни қўлга олиш операцияси яхши ўтди. Аммо ягона гувоҳнинг ҳаётини сақлаб қололмадик. Энди қўлимизда марҳумнинг чўнтагидан топилган бир парча қоғоз ва унда ёзилган бир оғиз суз бор, холос. «Намангонга кетинглар». Бу нима дегани? Кимга қарата айтилган огоҳлантириш? Марҳум хатни нега шерикларига бермади? Ёки беришга улгурмадими? Балки бу чалгитувчи хат атай марҳумнинг чўнтагига солиб қўйилгандир? Хўш, бу саволларга жавоб топиш учун ким бош қотирапти?

— Менда бир таклиф бор, — деди вазир уринбосари булиб яқинда ишга келган Назиржон Улуғбеков шартта урнидан туриб. У вазирликка утгач, калта сочини кафти билан орқага силаб қўйишдек қизиқ одатини тарк қилишга бел боғлаганди. Қаяқда, хаёлига келган фикрларни баён қиламан деб эсдан чиқарди чоги, қўли беихтиёр ишга тушди. Унинг бу қилигини биринчи сафар қураётганлар ҳайрон булишмади, албатта, аммо билганлар тарки одат — амримаҳол деган маънода мийгида кулиб қўйдилар. Чунки улар Назиржоннинг узига-узи суз берганидан хабардор эдилар.

— Марҳамат.

— Ходимларимизнинг касбига бўлган масъулиятини ошириш учун уларнинг қўлига қурол беришимиз керак! Душманларнинг каттадан-кичиги яхшигина қуролланган. Демак, шаҳар тинчлигини, одамлар хавфсизлигини таъминлашга чиққан ходимларимиз ёнида, албатта, пистолет булиши лозим. Бу нарса ходимнинг ўзига бўлган ишончини оширади ва доимо ҳушёр туришга ундайди. Душманнинг рўпарасига қўрқмасдан чиқиб, муносиб қаршилиқ кўрсата олади.

— Доимий қурол олиб юришни таклиф қиляпсизми?

— Ҳа! Юртимиз мустақилликка эришганига саккиз йил бўляпти. Аммо кўриб турибмизки, бу эркинликни сақлаб қолиш йилдан-йилга қийинлашмоқда. Айниқса, ички душманларимиз бизни хавф-хатарга солиб, кўнглимизга шубҳа солаётир. Утган йиллар давомида қанча ходимларимиздан айрилдик? Душман қўлимизда қурол йўқлигини жуда яхши билади, шунинг учун чўчимай қаршимизда пайдо бўлаверади. Агар бизда ҳам истаган пайтимизда отишга шай турган қуролимиз борлигини билишганда, очикдан-очик ҳаётимизга рах-

на солишмаган буларди. Қарши отилган уқдан узлари ҳам ўлим топишларини ҳис этишарди.

— Мавзудан четламанг!

— Бугуннинг энг муҳим муаммосини гапиряпман.

— Бу масала каттароқ идорада ҳал қилинади.

— Бироқ ортиқ кечиктириб бўлмаслигини тушунишимиз керак. Хизматга кирган посбоннинг ёнида қуроли бўлмас экан, бошқаларни қўйиб турайлик, ўзини ҳимоя қила оладими?

— Гапингизда жон бор, — деди вазирнинг биринчи ўринбосари гапиришга ижозат олиб, — аммо айтингчи, кеча шифохонага қўриқчиликка юборилган катта сержант Музаффар Лутфуллаевнинг ёнида қуроли йўқми? Бор эди. Аммо у нима қилди? Қуролини ишга сола олдими? Афсуски, йўқ! Бор-будидан айрилди, шундай эмасми? Энди унинг қуроли бизга қарши ишлатилади. Тасаввур қилинг, ўша пистолет сизнинг пешонангизга тиралди. Алам қилмайдами? Ёки ўша ўз қўлимиз билан тутқазган қуролдан шу ерда ўтирганларнинг бирортаси ўлим топса, қандай қўйга тушасиз? Виждонингиз қийналадими-йўқми? Шунинг учун бу борада шошма-шошарлик қилиш керакмас. Шундоқ ҳам муҳим объектларга чиқаётган ходимларимизни ўқотар қуроллар билан таъминлаяпмиз.

— Менимча, сизга тушунарли бўлди, — деди вазир ўз ўринбосарига «ўтиринг» деган маънода гапириб.

— Албатта. Лекин мен бугунги таҳликали кунларда барча ходимларимизнинг шахсий қуроли бўлиши тарафдориман.

— Хўш, яна ким гапиради? — деди бу сафар вазир атрофдагиларга юзланиб.

Элмира қўлини кўтарди.

— Яна бир гап, — дея сўзини давом эттиришга қарор қилди Назиржон Улугбеков сузлашга ижозат сўраётган Элмирага эътибор қилмай. — Аччиқ бўлса ҳам, бир ҳақиқатни тан олишларингни истардим. Уч ойлик кузатувим давомида шунга амин бўлдимки, аксарият ходимлар жуда семириб кетган. Шунинг учунми, тажриба ошириш машқларида деярли катнашмайди. Юз метрга югур десангиз, аранг йигирма метр масофага етиб боради, холос. Мана шундай ходимлар душман билан юзма-юз тура оладими? Ёки уларнинг ортидан қувлашга тоқати етадими? Агар гапимга шубҳа қилаётган бўлсангиз, ўзингиз синаб кўринг, офицер унвонидаги айрим ходимлар бир ҳамла билан рақибнинг қўлини орқасига қайиришдек оддий усулни ҳам эплашолмайди. Сиз тўғри эътироз билдирдингиз, Набижон Тошмуҳаммедович, — Назиржон Улугбеков вазир томон юзланди, — тизимда таниш-билишлик билан ишга қабул қилишга чек қўйиш пайти етиб келибди. Мамлакат ичкарисидаги тинчлик бизга ишониб топширилган экан, ходимларни жиддий аттестациядан утказишимиз зарур. Сафимизда фақат жанговар кадрларгина қолсин. Шундагина мустақиллигимизни турли хил экстремистик гуруҳлардан ҳимоя қила оламиз. Эътиборингиз учун раҳмат!

Яқинда эллик ёшга тўлган Назиржон Улугбековнинг гап-сўзлари жойида эди. Шу пайтгача вазирнинг олдида ҳеч ким бунчалар дангал ва хотиржам гапирмаган эди. Бунинг устига, оддийгина қарашини ҳам «ўтир жойингга!» деган маънода тушуниб, қайта сўзлашга журъат қилолмасди. Ким бўлди бу Улугбеков деганлари? Ростдан ҳам Мудофаа вазирлигида ишлагани ёки бошқа ташкилотда? Нега бирдан аттестация ҳақида кескин талаб билан чиқди? Айни шу мақсадда

вазирликка утказилганми ёки узидан чиққан ташаббусми? Балки шу йўл билан узини курсатмоқчидир? Қизиқ, нималарни режалаштирмоқда бу одам?

Ўринбосари ўз жойига утиргач, вазир хаёлини йиғиб «Нима демоқчи эдинг?» дегандай Элмирага юзланди. Ҳозиргина айтилган танқидий гаплар бу соҳада ишлаётган аёлларга тегишли эмас, деб ҳисоблаган Элмира иккиланиброқ ўрнидан турди. У шу тобда янги ўринбосарнинг позицияси ҳақида ўйлаётган эди. Нима тўғрисида гапирмоқчи эди? Бироз ўйланиб турган Элмира, ниҳоят, айтмоқчи бўлган фикрларини эслади. Бироқ гапни ўринбосарнинг айтганларини маъқуллашдан бошлади.

XXXII. НАВБАТДАГИ НАЙРАНГ

Юртга саховатли куз кириб келган бўлса-да, кунлар иссиқ, кўзга ташланадиган булутлар ҳам тезда тарқаб кетади, кейин бирдан дим ҳаво бошланиб, одамни лоҳас қилади. Шаҳар кўчаларида офтобда юрган кишини камдан-кам учратасиз. Соя-салқин йўлаклар тирбанд. Қишлоқдагиларга эса бундай ҳарорат писанд эмас. Деҳқон борки, далалардаги ҳосилни йиғиб олишга шошилган — пахтакорлар теримни аллақачон бошлаб юборган, поезд вагонларидай тизилган тракторлар пахта пункти томон гиз-гиз қатнайди, полизлардаги қовун-тарвузлар пешма-пеш узилиб, шаҳарларга жўнатиляпти, чорвадорлар қиш гамида озуқа тўплаш, фермаларга жойлаштириш билан банд. Хуллас, бекор юрган одамнинг ўзи йўқ. Айрим катта шаҳарларда содир бўлаётган кўнгилхираликларни, баъзиси тўғри, баъзиси миш-мишларни муҳокама қилишга фурсатлари йўқлиги хатти-ҳаракатларидан шундоқ би-

линиб турибди. Мабодо ёнидан ута туриб салом берсангиз, алик олади-да, яна ишига андармон бўлади. Таажжубланасан. Бир қарашда бу одамлар юртида бўлаётган воқеа-ҳодисаларга бепарқдай кўринади. Тирикчиликдан бошқа нарсаларга қизиқадими-йўқми, дейсиз? Аслида, бу манзарага ҳайрон қолишнинг сира кераги йўқ. Деҳқон ўз ишини билиб қиляпти. Демак, бутуни ва эртасидан кунгли туқ. Ёхуд мамлакат тақдири, халқнинг келажаги ишончли қўлларда эканига амин. Шунинг учун бемалол меҳнат қилиб, тер тўқияпти. Рост-да, нечун у ташвиш билан яшаши керак? Ғам чекса, ерга уруғни ким қадайд; хавотирда юрса, экин-тикинни ким парвариш қилади; кўрқса, ишонмаса, юрак кўрини бериб етиштирган ҳосилни ким йигиб-териш олади? Йўқ, бу меҳнаткаш инсонлар асло лоқайд эмаслар. Масалага ана шундай ёндашилса, ҳаммаси кундай аён бўлади. Чегарачи сотилмаса, милиция ходими жиноятчига беаёв, шифокор ўз касбига содиқ, мураббий ёшларга урнат, бошлик ходимларига адолатли бўлса, олам гулистон эмасми?!

Андижондан пойтахтга қайтаётган Элёр чор атрофга боқиб, ана шулар ҳақида уйлади. Сокин хаёл унинг кечадан буён хавотирга тўла юрагига илиқлик ва таскин бахш этди. «Асакадаги автомобиль заводи портлармиш», деган гап чиқди-ю, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг баттар тинчи бузилди. Кимдир прокуратураданман деса, бошқаси Ички ишлар вазирлигидан келганини айтади. Учинчи шахс, албатта, Миллий хавфсизлик хизмати вакили бўлади. Ҳамма завод раҳбарини сўроққа тутди. Ишчиларнинг рўйхатини сўрайди ва ўзларидаги қандайдир маълумотлар билан солиштиради. Бирор ходимнинг фамилияси устида сал шубҳага борса бўлди, топтириб келади ва суришти-

ришни бошлайди. Кимсан, қачондан бери ишлайсан, қаерда ўқигансан, мана бу одамларни танийсанми, қайси бири билан учрашгансан? Бунақа пайтларда саволлар ҳам қуйилиб келади. Ҳеч нарсадан хабари йўқ бечора ишчи ҳаётига таҳдид солувчи бу саволларга жавоб бергунча, қора терга ботади; кўзлар қисилиб, баъзида тили айланмай қолади. Ана, иш топилди. Эртага фалон соатда фалон жойга етиб келасан. Сўроқ ўша ерда давом этади.

«Иш-чи?»

«Иш қочиб кетмайди!»

«Бошлиқдан рухсат сўраганим йўқ».

«Уларни огоҳлантириб қўямиз».

Элёр бу каби ишларга аралашмади. Биринчи кун лойиҳа ишларини тушунадиган мутахассис билан бутун заводни кўздан кечирди. Эртасига техника қисмларини қабул қилувчи ва цехга тарқатувчи масъул ходимни ёнига олиб, барча жиҳозларни эринмай текшириб чиқди.

— Шундай катта заводга портловчи модда олиб кириш мумкинми? — сўради у кун давомида бирга юрган мутахассислардан.

— Жуда қийин, — деди лойиҳа ишларида қатнашган Убайдулло Фарҳодов бошини тебратиб.

— Демак, мумкин, — кўнглига бирдан гашлик чўкди Элёрнинг.

— Бу қоровулларнинг виждонига боғлиқ, — тушунтирди Убайдулло оқ оралаган сочларини кафти билан силаб.

— Айтмоқчисизки, қоровуллар қаттиқ турса, шубҳали нарса киритиб бўлмайди.

— Албатта.

Элёр эртаси куни мана шу саволларни омборчи Шаҳбоз Шарифниёзовга ҳам берди.

— Автомобиль қисмлари орасида бундай нарсанинг булиши мумкин эмас, — қатъий фикр билдирди кеча уттиз ёшини нишонлаган Шаҳбоз.

— Демак, Корейдан келтирилган юклар шубҳадан холи.

— Бунга юз фоиз жавоб бераман.

— Асос?

— Корейслар ўзига-ўзи душманлик қилишмайди.

— Сотқинлар ҳамма халқларнинг ичида бор.

— Заводга кириб келаётган техник жиҳозлардан кўнглим тўқ.

— Унда, айтинг-чи, — деб савол беришни давом эттирди Элёр, — омборнинг бир чеккасидан ёки сотувга чиқаришга тайёрлаб қўйилган бирор автомобилнинг, масалан, «Нексия»нинг ичидан бомба топилди дейлик. Уни ким, қачон ва қандай қилиб жойлаштириши мумкин?

— Тахмин қиялпсиз-да?

— Ҳа.

— Сиз машнақа сохта гапларга ишонасизми?

— Саволимга жавоб беринг.

— Ҳаммаси бекорчи гап.

— Давлат мулкига алоқадор, одамлар ҳаётига таҳдид солувчи ҳар қандай маълумотни текшириб кўришим керак.

Шаҳбоз суҳбатдошининг жиддий нигоҳидан кўзини олиб қочаркан, «бутун масъулиятни бўйнимга олиб, яна панд еб қолмай» деган ўй ўтди хаёлидан. Кечаси бу ерда нималар содир бўлаётганини билмайди-ку.

— Бу бир кишининг қўлидан келадиган нарса эмас. Заводнинг ҳар бир зонаси камералар орқали назорат қилинади. Шубҳали нарса кўтарган ёки шундай иш қилаётган киши дарров билиниб қолади, — деди аввалгидан биров шашти пасайиб.

— Душман қоровулар назоратидан амаллаб ўтса, уни бирор ерга қўйиш муаммо эмас-ку.

— Қоровуларнинг кўзи рентген нуридан ҳам ўткир булиб кетган.

— Демак, заводга бомба олиб кириш мумкин эмас.

— Менимча, шундай.

Бу гаплардан Элёрнинг кўнгли бироз кўтарилди. Лекин у ҳар қандай муҳим объектларга ҳам кира оладиган ёлланма жинойтчилар борлигини киноларда кўп кўрган, баъзида хорижий матбуот саҳифаларида эълон қилинадиган мутлақо махфий материаллардан ҳам яхши билади. Энг замонавий техника билан жиҳозланган банк ёки хазинадан жуда катта миқдордаги пул ва олтинларнинг ўғирлаб кетилиши; дунёдаги қудратли мамлакатлар президентлари хонасигача етиб борган профессионал ёлланма қотил, кечасию кундузи махсус қўриқланадиган ўта муҳим қурол-аслаҳа омборларининг портлатиб юборилиши, яна қанча мисоллар керак. Бу айти ҳақиқат гаплар.

Катта маблағга эга бўлган диний экстремистик гуруҳлар бундай жинойтни, одатда, бошқалар қўли билан бажаришга уриниб кўришади. Мабодо кўзлаган ёвуз мақсадлари амалга ошмаса, улар бир четда номаълум кимсалигича қолиб кетаверишади. Шундайми?

Шу ерга келганда Элёр жиддий уйга толди. Хуп, душманлар заводни портлатмоқчи экан, нега подадан олдин чанг чиқаришди? Бу ишни атай қилишдими ёки шу миш-мишдан ҳам гаразлик йўлида фойдаланмоқчимиз? Ахир заводда шубҳали бирор нарса топилмади-ку. Демак, галамисларнинг галдаги найранги, чалгитувчи гап-сўзи. Элёр охир-оқибат мана шундай хулосага келди.

XXXIII. ЯНА БИР МУДҲИШ РЕЖА

1999 йил 15 февраль.

Хидирниёзнинг Тўйтепадаги ҳовлиси. Тун.

Меҳмонхонада суҳбат қизгин.

— Демак, нишон маълум булди. Энди Андижон ва Намангандаги сув омборларига қўйилган бомбалар тонгда портлатиб юборилиши ҳақидаги ваҳимали хабар ҳозироқ Вазирлар Маҳкамасига етказилиши керак. «Водийни сувга бостирмоқчи», деган таҳликали гаплар қанча куп овоза булса, шунча яхши. Маълумотимиз сохталигини билинтирмаслик учун Наманганнинг Турақўрғонида милиция ходимларига ҳужум уюштирилсин. Бу шунчаки пуписа, чалгитувчи ҳаракат булади. Мақсад пойтахтда назоратни биров булсада сусайтириш. Ҳукуматнинг асосий кучлари водийга ташланиши керак. Шунда биз қулай фурсатдан фойдаланиб, шаҳарнинг мана бу нуқталарига, — Хидирниёз шундай деб пойтахтнинг тарҳи туширилган харитадан қизил рангда белгиланган тўртта жойни кўрсаткич бармоғи билан бирма-бир кўрсатди, — портловчи миналар жойлаштирилган машиналарни қўйиб чиқамиз.

— Булар ҳам чалгитувчи ҳаракатларми? — Хидирниёзнинг гапини булишга журъат қилди Муқим Ғаниев. Аслида, у ўзининг топқирлигини бошқаларга билдириб қўйиш учун отни қамчилаганди. Негаки Насим Тураев бир нима дейиш учун оғиз жуфтлагандай бўлди, назарида.

— Ҳа, бу гап-сузлар Тошкентда ваҳима кутариш учун керак. Демак, диққат билан эшитамиз. Биринчи бомба Президент машинаси Вазирлар Маҳкамаси биносига бурилишидан сал олдин менинг буйругим

билан Ички ишлар вазирлиги биносининг олдида портлаши керак. Бу ҳисобим буйича соат туққиздан элик дақиқа утганда руй беради. Шунда Президентни кузатиб келаётган машиналарнинг биринчиси вазиятни кўриб келиш учун ортига бурилиши мумкин. Тахминимча, у шундай кўрсатма олади. Дастлабки портлашга сен бошчилик қиласан, — дея Хидирниёз ҳозиргина гапига луқма ташлаган Муқим Ғаниевга қараб қўйди.

Муқим Ғаниев «Бош устига», дея қулини кўксига қўйди.

— Олдидаги машина ортига қайтгач, Президент машинаси энди йўлакка қайрила бошлайди. Худди шу пайтда менинг буйруғим билан «Искра» кинотеатри олдидаги «Запорожец» машинасини портлатасизлар. Бу муҳим вазифа сенга топширилади, — деди Хидирниёз Насимга кўз қирини ташлаб. — Иккинчи портлашни соат туққизу элик иккида амалга оширамиз. Бу вақтда Президент машинаси бинога қараб келаётганига қарамай, орқа томонни кўриқлаб турган соқчиларнинг кўпи кинотеатр томонга югуриши керак. Шундай қилиб, ҳал қилувчи портлашни Вазирлар Маҳкамаси биносида, охиргисини эса Миллий банк олдида амалга оширамиз.

Ана энди асосий масалага ўтамиз. Чалгитувчи портлашлар, узоқдан эшитиладиган ўқ овозлари ўз йўлига. Бизнинг асл режамиз эртага соат ўнда бўладиган мажлиснинг кулини кўкка совуриш! Мамлакатнинг барча асосий раҳбарлари иштирок этадиган йигин мана бу ерда — Вазирлар Маҳкамаси биносида ўтади. — Хидирниёз кўрсаткич бармогини харитадаги катта қизил доира устига ниқтади. — Шунингдек, бу ерда барча вилоятларнинг ҳокимлари ҳам келади, демакки, режамиз амалга ошса, нафақат пойтахт, балки вило-

ятлар ҳам эгасиз қолади. Мақсадимиз ҳам худди шу. Бир ҳамла билан бутун раҳбариятдан қутулиш. Асосий зарба — портлаш шундай даҳшатли булсинки, тарих саҳифаларидан ўрин олсин. Мамлакатда туб бурилиш ясаган, Ислом халифалиги жорий этилган кун сифатида ҳар йили жуда катта шодиёналар билан нишонлансин! Ҳа, азиз биродарларим, бу портлаш бизнинг тақдиримиз! Тақдиримиз эса Яратган Эгамнинг қулида. Аммо У бизнинг ислом дини йўлида олиб бораётган хатти-ҳаракатларимизни қўллаб-қувватлаб турганига аминман. Шунини ишонч билан айтаманки, Ўзбекистон дунёдаги биринчи халифалик давлати булади! Неча йиллардан буён орзу қилиб келаётган шон-шухратга, обрў-эътиборга ва дунё мусулмонларининг эътирофига, иншоаллоҳ, эртага эришажакмиз! Портлаш амалга ошиши билан ҳукумат биниси ўраб олинади. Радио ва телевидение қамал қилинади. Президент аппаратига барча ҳужжатлар қўлга олинади. Дарҳол телевидение орқали баёнот берилгач, кечаги мажлисимизда тасдиқланган рўйхат бўйича ўн уч нафар биродарларимиз вилоят ҳокими этиб тайинланган фармойишни олиб, тезлик билан жойларга жўнаб кетади. Кенгашнинг юқори бўғини дарҳол вазирлик мансабларини эгаллайди. Биз учаламиз эса, мамлакатда халифаликни бошқарамиз. Хўш, ҳаммаси тушунарлими?

Мажлис аҳли бош силкиди.

Хидирниёз Вазирлар Маҳкамасининг эртанги йил якунларига бағишланган муҳим йиғилишини қандай йўл билан кулини кўкка совуриш хусусида аллақачон режа тузиб қўйган бўлса-да, биродарларининг кўнглида шубҳа уйғотмаслик учун сўзини давом эттирди:

— Кечаги мажлисимизда сизлардан бинони йўқ қилиш бўйича таклиф берасизлар дегандим. Агар-

да режаларингиз бўлса, марҳамат, вақтни утказмай муҳокамага утайлик. Ким биринчи булиб гапирди?

— Ишончли одамларимиз орқали мажлис залига тонг саҳарда бориб, бомба жойлаштириб қўйишимиз керак, — дея сўз бошлаб юборди Насим Тўраев.

— Бино бугун ва эртага жуда қаттиқ қўриқланади, — дарҳол эътироз билдирди Муқим Ғаниев. — Бунинг устига, қайта-қайта текшириб турилади. Бомбани топиб олишлари мумкин.

— Фаррошнинг сув солинган челагини ҳар доим ҳам текшириб утиришмайди, — дея фикри унчалар оддий эмаслигини исботлашга уринди Насим Тўраев.

— Миналарни челакка солиб бўлмайди.

— Тўғри. Хўш, яна ким нима дейди? — Хидирниёз шундай деб, биринчи таклифга нуқта қўйди.

Насим сўзини охиригача айтолмаганидан жаҳди чиқди.

— Балки, НАТОнинг Бош котибини йўқ қилишга бўлган уринишимизни қайта қўллармиз, — деди Садир тиззалаб утиргач, йиғилганларни ўзига қаратиб.

— Яъни?

— Яъни, Президент машинаси бино олдига келиб тўхташи билан мана бу қўшалок бинодан туриб гранатомётдан қақшатқич ўққа тутамиз.

— Қолганлар-чи?

— Қолганларнинг ўлик-тириги биз учун аҳамиятли эмас. Президентнинг ҳаётига суиқасд қилинганини эшитишиб, улар ё таслим бўлишади, ё бирдан тумтарақай қочишади. Бундай олиб қараганда, буларнинг ҳар иккиси ҳам бизларни қаноатлантиради. Шундай эмасми?

— Йўқ, ундай эмас! — деди Хидирниёз қатъий тарзда. — Ҳозиргина асосий мақсадимиз бутун элитани

йўқ қилиш деб айтдим-ку. Ниятимиз Президентнинг бир ўзини улдириш булганида, бу ишни битта снайпер ҳам удаллаши мумкин эди. Аммо мен атай мана шу йиғилишни кутдим. Ҳукумат бошлиқларининг барини йўқ қилмасак, бу юртда бизларга кун беришмайди.

— Унда бинони уққа тутамиз.

— Сал хомроқ вариант, — деди Хидирниёз Садирнинг кўнглини чуқтиргиси келмай. — Бизда бир марта имконият булади. Бомба портлаганда ҳам Президент, ҳам бино ичидагилар нобуд бўлиши керак.

— Бирор ҳарбий базага ҳужум қилиб, вертолёт қўлга киритсак-чи. Тепадан келиб бомба ташлаб қўярдим, тамом-вассалом! — деди келганидан буён жим ўтирган Фурқат Каттахўжаев.

— Бу фикрда жон бор, лекин ўта хавфли. Базадан ҳавога кўтарилиб улгурмаймиз, дарҳол уриб туширишади, — деди мунозара тизгинини ўз қўлига олишга уринган Муқим Ганиев бирдан хаёлига келган таклифни ўртага ташламоқчи бўлиб. Шу тобда унинг режасидан кўра маъқулроқ вариант йўқ эди. — Бизга ЯК-40 самолёти ҳам бўлаверади. Вертолётдан кўра уни қулга киритиш осонроқ. Уч киши билет олиб самолётга чиқади-да, шарт йўловчиларни гаровга олади. Бўлди, экипаж аъзолари биродарларимизнинг буйругига итоат қилишга мажбур. Самолёт қулга олинса, у ёғи қийин эмас.

— Бомбаларни самолётга қандай жойлаштирамиз? — сўради бу иш унчалар осон эмаслигига кўзи етган Насим. Унинг бир маромда берилган саволида бироз пичинг яширинган эди.

— Бу муаммо эмас. Маълумки, Янгийўлга кетаверишдаги катта трассада ҳарбий мақсадларда фойдаланиш мумкин бўлган жойлар бор. Худди ўша пун-

ктларда самолётни бемалол қундириш ва ҳар қанча юкни бемалол ортиш мумкин.

— Уйлаб кўрса бўлади, — деди Хидирниёз сал-пал жонланиб.

— Бўлмасам-чи! — дея бундан руҳланиб гапини давом эттирди Муқим. — Трассани вақтинча ёпиш ҳам биз учун муаммо эмас. Самолётни эса Фурқатнинг ўзи бошқаради. Фақат бир нарсада жуда ҳушёр бўлсак бас, яъни бомбани аниқ мўлжалга ташлаш учун зўр маҳорат талаб қилинади. Нима дейсизлар? Ҳеч ким бизни таъқиб ҳам қилмайди, уриб ҳам туширмайди. Негаки, самолётдаги йўловчилар гаровда бўлишади. Энг муҳими, биз йўқотиш қилмаймиз. Етар шунча биродарларимиздан айрилганимиз. Ғалабага яқин турган эканмиз, бир-биримизни асрашимиз зарур. Чунки эртанги кунимизда бажарадиган ишларимиз жуда куп. Шундай эмасми, халифаи даврон?

Муқим Ғаниевнинг охириги мурожаати Хидирниёзга жуда ёқиб тушди. Оғзининг таноби қочди. Аммо тезда ўзини қўлга олди.

— Ҳуш, бу таклифга нима дейсизлар?

— Маъқул, — дейишди ўтирганлар бир овоздан.

Фақат Насим Тўраевдан садо чиқмади. Хидирниёз унга юзланди.

— Самолётни-ку, гаровга олиш мумкин. Аммо уни трассага қундиришда учувчи салгина хатога йўл қўйса...

— Қани, батафсилроқ эшитайлик.

— Дейлик, учувчи самолётни қундира олмади, нима, шу билан бутун операция барбод бўладими?

— Самолётни бошқаришни Фурқат акага топширамыз.

— Ҳўп, Фурқат акага ишонамиз, албатта, аммо у киши ҳам одам, беҳосдан хатога йўл қўйиши мумкин.

— Бизнинг бу якуний ишимизда хатога йул қўйиш мумкин эмас!

— Мен ҳам шуни айтаман-да, жаноб раис, — дея гапни илдамлик билан илиб кетди Насим Тураев. — Бошқаришга юз фоизлик кафолат йуқ экан, ҳаммаси бекор.

— Сизда бундан яхшироқ таклиф борми?

— Таклифимни айтдим. Тонг саҳарда фаррошлардан фойдаланиб, бинога узоқдан бошқариладиган бомба жойлаштириш керак.

— Фаррошлар сотилмаса-чи?

— Жуда содда булманг-да, биродари азиз. Ишга келаётган икки фаррошни йўлдаёқ узимизнинг аёлларга алмаштириш биз учун муаммоми? Агарда челақ масаласи сизни ташвишга солаётган булса, унда янги олинган каттагина чангюткичлар ичига портловчи моддаларни бемалол жойлаштира булади. Тугрими, Сайфулло?

— Албатта.

— Чангюткичдан шубҳаланмаслиги мумкин, аммо бегона аёллардан-чи?

— Аёллар ноз-карашма билан осонгина кириб кетишади.

— Постдагилар уларнинг оппоқ сонига, ярим очик кукрагига тикилиб, чалғийди деб ўйлайсиз-да. Йуқ, улар дарров сездириб қўйишади. Шундай қиш кунлари бундай юриш шубҳага сабаб бўлиши аниқ.

— Бу самолёт бошқаришдан кўра осон ва амалга оширса бўладиган вариант. Вақт масаласиниям ўйлашимиз керак. Бизда бир ҳафта муддат йуқ. Тонг отса, ҳаммасига улгуришимиз керак.

— Яхши-яхши. Демак, икки вариант устида тўхтаймиз.

— Лекин Садирнинг таклифи ҳам ёмон эмас, — деди вилоят ҳокимлигига тайинланганларнинг руйхатига киритилган Жобир Самаров. — Энг муҳими, беҳато ҳаракат қилиш мумкин. Биринчи ўқчи, Садир айтгандай, мана шу бинода қолсин, иккинчи ўқчини эса «Баҳор»нинг томига жойлаштирамиз. Иккита грана-томёт икки томондан отиб турса...

— Бино атропофида турган милиция ходимлари, Миллий хавфсизлик хизматидагилар томошабинми? Улар қаршилик кўрсатишмайдими? — деди изтехзо билан Насим. — Менимча, вазиятга аниқ баҳо берилмаяпти.

— Милициядагиларнинг бирортасида қурол йўқ. Улар ўқ овозини эшитиб, ё қочиб қолишади ёки ерга ётиб олишади, — деб ишонч билан гапини давом эттирди бир пайтлар ўзи ҳам Давлат хавфсизлик қўмитаси (КГБ)да ишлаган Жобир Самаров чизмадан бош кўтариб. Аммо унинг кўрсаткич бармоғи ҳамон «Баҳор» концерт зали биносининг устида эди.

Хидирниёз ёши эликдан ошган бу кишига аввалига ишонқирамай юрди. Аммо у ҳукуматдан аламзада эканини айтиб, баъзи давлат сирларини ошкор қилганди, орадаги шубҳа барҳам топди. Аслида, эртанги мажлиснинг қачон ва қаерда ўтишини, кимлар қатнашишини Жобир Самаров айтди. Хидирниёз анойилардан эмас, бошқа манба орқали янги хабарни қўлга киритди ва иккисини солиштириб кўрди, факт тасдиқланди: унинг энг ишончли одами ҳам Жобир Самаров билан бир хил маълумот келтирганди. Шундан кейин ҳам ишонмаслик мумкинми? Мумкин. Айниқса, Хидирниёз. У ўзига яқин олиши, муаммоларни ҳал қилишда фикр сўраши, бирорта муҳим топшириқ бериши мумкин, аммо ҳеч кимга тўлиқ ишонмайди. Ҳозирги пайтда одамларга бутунлай ишониб бўлмай-

ди, деб қатъий бир тухтамга келган ва ана шу принцип асосида иш юритарди. Демак, унинг бу борада тилёғламалик қилиб айтган ҳар қандай гапи ёлгон эди. Ёлгон ишонч билан таъсирли ва ширин сўзлар орқали шундай чиройли айтилардики, узидан бошқа одам уни чин деб ўйларди.

— Томга снайперлар қуйилса-чи?

— Ҳозирча бу нарса кузда тутилмаган.

— Аниқми?

— Ишонмасанг, эртага ўз кузинг билан кура-сан, — дея ишонч билан гапирди Жобир Самаров.

— Майли, — деди Хидирниёз ноилож, — Садирнинг таклифи устида ҳам мушоҳада юритиб курамиз. Энди ижозатларинг билан мажлисни тугатсак. Менга бир соат муҳлат беринглар. Бир тухтамга келишим билан барчага хабар етказаман. Бу охириги қатъий қарор булади. Унга ҳамма бирдан бўйсунуши керак. Келишдикми?

— Маъқул, — дейишди йигирмага яқин мажлис аҳли.

— Қани, дуо қилайлик, эртанги ишимиз бароридан келсин. Аллоҳу акбар!

— Аллоҳу акбар! — такрорлади жамоа.

Кейин йигилганлар аста жойларидан кўталишди. Хонадан чиқар эканлар, «зиёфат йўқми?» дегандай бир-бирларига савол назари билан қарашди. Буни сезган Хидирниёз баланд овозда: «Зиёфатнинг энг каттаси эртага кечқурун худди шу ерда бўлади. Нафақат зиёфат қиласизлар, балки бир дунё бойликка ҳам эга бўласизлар. Янги давлатнинг энг улуг мансаблари сизларга берилади. Даражотларингиз шундай юксак мақомга кутариладики, бутун мусулмон олами сизга ҳавас қилади», деди шавқ ва завққа тўлиб.

Ховлига чиқаетганлар бир зум жойларида тўхтаб қолишди. Улар худди беқиёс мартабаларга эришиб, эгниларига янги чопон кийгандай хурсанд булиб кетишди. Негадир бир-бирларини қучоқлаб табриклаша бошлашди.

«Ана энди бу ёғи ҳеч гап эмас!» деди ичида Хидирниёз биродарларининг ортидан эшикни ёпар экан.

* * *

— Қани, чиқинглар, — деди Хидирниёз омборхонанинг эшигини очиб.

Ичкаридан олдинма-кейин икки киши чиқиб келди. Хидирниёз уларни меҳмонхонага етаклади. Утиришга ишора бўлди.

— Режадаги топшириқларни бўлиб бердим. Лекин энг асосий вазифани ҳеч кимга берганим йўқ. Хуш, нега?

Икки нотаниш йигит аввалига «бизга олиб қўйгандирсиз-да» деган маънода бир-бирларига табасум қилишди, сўнгра ўнг қўлларини куксига қўйишиб, мезбоннинг кўзига тикилишди. Хидирниёз шотирларининг фикрини уққандай, уларнинг елкаларига уриб қўйди ва:

— Тўғри топдиларинг. Бу ўта жиддий ва муҳим топшириқни фақат иккингиизга ишонаман, холос. Уни сизлар бажарасиз! — деди фахр билан.

— Амрингиз биз учун шараф.

— Аллоҳ сизлардан рози бўлсин. Ҳа, кеча ваъда қилганимдай, мана яна беш минг доллардан, — Хидирниёз шундай деб гиламнинг тагидан иккита қоғозга ўралган нарса олиб, агентларининг олдига қўйди. — Демак, жами ўн мингдан олдиларинг. Эртанги ишни уддасидан чиқсаларинг, бу пулларни кўча-кўйда чойчақа сифатида ишлатиб юрасизлар.

— Буюрсангиз бас! — дейишди агентлар бир овоздан.

— Қани, энди яқинроқ келинглар, эртанги вази-фани қандай амалга ошириш хусусида яна бир марта гаплашиб олайлик. Янглишмасам, Маҳкаманинг ён томонидаги бинонинг мана бу бурчаги ошхона. Яъни, сизлар маҳсулот етказиб берадиган жой. Тугрими? Уртада кутубхона, нариги тарафида эса концерт зали жойлашган. Ҳа, айтгандай, машина ошхона олдида турибдими?

— Ҳа, сўраганларга бузилиб қолди, деяпмиз.

— Яхши. Хуш, эрталаб яна бир текшириш булади. Кейин бомбани ошхонадан олиб чиқиб, машинага ортасизлар. Ҳазир булинглар! Механизмнинг ишла-шини текшириб кўриш ёддан чиқмасин. Ямин, бекор-га сени «Лочин» деб атамаганман. Тўгон, сен мана бу йўлакка ҳақиқий тўгон бўлишинг керак. Бутун умидим сизлардан.

— Ишончингизни оқлаймиз.

Хидирниёз шу гапдан кейин йигитларга бир-бир нигоҳ ташлаб олди. Уларнинг сўзидаги қатъиятни кўзларида ҳам илғади, шекилли, гапини давом эттир-ди:

— Энг муҳими, хотиржамлик. Аммо топшириқни тез ва аниқ бажаришингиз керак.

— Фармон сиздан, бажариш биздан.

— Бу ёгини бизга қўйиб беринг.

— Яхши. Унда қулоқ солинглар. Демак, менинг буйруғимдан сўнг «Волга»нинг моторини ишга сол-масдан, шундоқ аста орқасидан итариб, Вазирлар Маҳкамасининг мана бу жойига — мажлислар ўтади-ган залнинг тагига олиб келасизлар. Кейин...

XXXIV. НОРОЗИЛИК

Полковник Буронов эрталабдан кунгли безовта була бошлаганининг боисини билолмай, наридан-бери чой ичди-да, ишга отланди. Машина аллақачон етиб келганди. Дарвозадан бир қадам босиб кўчага чиққанида, ногоҳ телефони жиринглаб қолди. Ички ишлар вазирлигининг навбатчи қисмидан майор Алишер Урмонов экан.

— Эшитаман, майор!

Майор тонг саҳарда вазирликка номаълум шахс кўнгироқ қилиб, водийдаги икки катта сув омборига бомба қўйилгани, яна икки соатдан кейин портлаши ҳақида хабар берганини айтди. Жиноятчиларни сезиб қолган икки ДАН ходими отиб кетилгани, улар ҳозир вилоят шифохонасида экани ҳам маълум қилинди.

— Раҳбарларингизни огоҳ қилгандирсиз?

— Худди шундай. Улар сизгаям дарҳол хабар беришимни айтишди.

Полковник Буронов, юрагимнинг гашлиги шунгамикин, деб ўилади ва дарҳол Жалил Очиловга кўнгироқ қилди.

— Уч кишидан иборат икки гуруҳ тузиб, шошилинч равишда Андижон ва Наманганга юбор! Воқеа тафсилоти билан йўлда танишишади. Сен эса дарҳол Ички ишлар вазирлигидан майор Алишер Урмоновни топгин-да, бу яна қанақа таҳдид эканининг тагига ет! Ҳа, айтгандай, Элёр Андижондан келдими?

— Бир соат олдин етиб келди.

— Уни яна Андижонга қайтар. Наманганга ҳам абжир йигитлардан жунат. Хабаринг бор-а, соат унда Вазирлар Маҳкамасида йигилиш бўлишидан.

— Элёрга Маҳкама биносига кириш жойи ва зални назорат қилишни топширгандим. Ҳозир телефонда ишга киришгани ҳақида хабар берди.

— Бу ерни ўзимиз эплаймиз. У Андижонга бориши керак. Объектларни текшириш бўйича тажрибага эга бўлиб қолди.

— Уртоқ полковник, балки ҳозир мавриди эмасдир, аммо уни инглиз тилини яхши ўзлаштириб олгани учун хорижлик сайёҳлар билан ишлаш бўлимига утказишни уйлаётгандим.

— Яхши, яхши. Бу ҳақда бугунги йиғилишни ўтказиб олгандан кейин гаплашамиз. Буйруқни бажар!

— Хўп бўлади, ўртоқ полковник!

* * *

Жалил Очилов Элёрни кабинетига тез етиб келишини тайинламоқчи эди, аммо унинг ўрнига ўзи қолишини уйлаб йўлга тушди.

— Мен бу ерда қолишим керак, — деди Элёр бошлиғига биринчи марта норозилик билдириб. — Илтимос, бир гал ўрнимга бошқа ходимни юборинг!

— Иложим йўқ. Полковник Бўроновнинг топшириғи шунақа. Сал туриб ўзлари ҳам бу ерга келиб қоладилар.

— Галдаги найранг бу, ўртоқ подполковник, — Элёр Жалил Очиловни фикридан қайтариш мумкин эмаслигини билса-да, яна бир уриниб кўрди. — Юрагим сезиб турибди. Улар бизни чалғитиб...

— Эҳтимол, — дея Элёрнинг гапини бўлди бошлиқ вақтни бой бергиси келмай. — Бироқ сен бунга юз фоиз кафолат бера олмайсан-ку. Полковникнинг буйруғини эса икки қилолмаслигимни жуда яхши биласан. Бунинг устига, у сенга ишонч билдирыпти. Сен борсанг, кўнгли тинч бўлармиш.

Энди гапириш ортиқча эди. Шундай бўлса-да, нимадир демоққа чоғланди, аммо бошлиқ: «Ҳозироқ йўлга тушишинг керак. Шерикларинг сени аэропортда кутиб турибди. Мен яна беш дақиқадан сўнг полковникка Элёр гуруҳи билан йўлга тушди деб айтишим керак», деб бу масалага нуқта қўйди.

Ноилож ортига қайтди. Уйдан хайрлашиб чиққани учун яна киргиси келмади. «Ўзингиз энди келдингиз-ку, яна Андижонгами?» — деб Зулфия саволга тутиши аниқ. «Нима қилай, ишим шунақа» деган жавобни эса бечора неча бор эшитди экан. Охирги пайтларда: «Тушунаман, ишингиз шунақа, оилангизни ёлғиз қолдириб, бошқаларни ҳимоя қилиш», деб упкалана бошлади. Тунов куни ҳам Андижонга кетишдан олдин шундай деганди, «Сиз менинг қандай ташкилотда ишлашимни яхши билардингиз-ку», деб юборди бехосдан. Бироқ бориб келгунча сиқилиб юрди. Келибоқ кўнглига озор етказдим деб каттагина гулдаста, аёлларнинг энг хушбўй атиридан сотиб олди. Ёнига ўғилчасига аталган совгани қўшиб, урталарида ҳеч қандай гина-кудурат бўлмагандай кириб келди. Зулфия ҳам уни очиқ чеҳра билан кутиб олди. «Энди анчагача шу ерда бўламан», деганди эрталаб ишга кетиш олдидан. Ҳозир кириб «Уэр, яна сафарга кетишим керак экан» дейдими?

Ўйлаб-ўйлаб, кечга яқин телефон орқали тушунтириб қўярман, деб кўнглига таскин берди. Кейин яна йўлга чиқишга мажбур қилган миш-миш ҳақида ўй суриб кетди. «Экстремистик гуруҳларнинг аъзолари тобора қалтис ишларга қул уришяпти-ку. Менинча, уларнинг бунчалар кўп найранг қилишлари тагида қандайдир бир сир яширинган. Ё хориждаги ҳамтовоқларидан яхшигина маблағ ундиришган ёки

яширин йулла билан кириб келган террорчиларни сафларига қушиб олишган. Демак, шаҳарда яна қупорувчилик қилишмоқчи. Ниятлари яхши эмас бу ёвузларнинг. Бизни атай у ёқдан-бу ёққа сарсон қилиш-яптики, мудҳиш режаларини эмин-эркин бажармоққа шайланган кўринади. Эҳ, Рустамнинг жонини сақлаб қололмаганим ёмон бўлди-да. Ҳа, уни пойлашим керак эди. Ҳеч бўлмаса, ўлими олдидан етиб келмайманми? Шерикларининг ваҳшиёна ишини кўриб, балки менга нимадир демоқчи бўлгандир. Аттанг! Муҳим маълумотларни қўлга кирита олмадик. Варақа тарқатиб, ваҳобийликни тарғиб қилаётган беш-ўн кишини асир олишдан бошқа тузукроқ иш қила олмадик. Қўлга олинганлари ҳам миқ этишмаяпти. Жуда ёмон ишляпмиз. Тугилиб ўсган ватанига, миллатига кўрнамаклик қилаётган кимсалар эса... бизларни майна қилишаётганга ўхшайди. Йўқ, уларнинг мақсади Асакадаги автомобиль заводини портлатиш бўлмаган. Бугун на Андижондаги, на Намангандаги сув омборига зиён етмайди. Агар ниятлари портлатиш бўлганда Ички ишлар вазирлигига хабар бериб ўтиришармиди? Ҳа, асло маълум қилишмасди. Демак... мен пойтахтда қолишим керак!».

XXXV. СУИҚАСД

1999 йил 16 февраль.

Тошкент. Соат тўққиз ярим.

Вазирлар Маҳкамасининг ҳашаматли биноси. Яна ўттиз дақиқадан сўнг бу муҳташам залда катта йигин бошланади. Ўтган йилги эришилган натижалар, бажарилмаган режалар, йўл қўйилган хато-камчиликлар муҳокама қилинади, сўнг бу йилги кўзланган

тадбирлар ҳақида сўз юритилади. Шахсан мамлакат Президентининг узи нутқ сузлайди. Демак, мажлисга ун дақиқа қолганда давлат бошлиғи бинога қадам қўяди.

Бир қарашда шаҳар кўчалари сокиндай. Бироқ эрталабдан тарқатилган миш-мишлар одамларнинг қулогига қандай етиб борганига ҳайрону лол қоласан. Одамлар бегонага бу каби бўлар-булмас гаплар хусусида лом деб оғиз очишмайди. Лекин таниш-билишни учратиб қолса булди, ҳол-аҳвол сўрашнинг ўрнига «Эшитдингми?» деб сўз бошлашади. Лекин ҳамма ҳам бекорчи эмас-да: «Э-э, — дейди кимдир бепарво қўл силтаб, — кўрнамакларнинг макри булса керак». Савол сўраган киши, аслида «Тўғри» дея жавоб қайтарса-ку, қисқа суҳбат якун топади, аммо одамзод қизиқувчанда, кўп нарсани билишни хоҳлайди.

«Йўқ, — дейди жиддий оҳангда, — бу сафар ростдан портлар экан. «Водий сув тагида қолармиш», деб эшитдим».

«Ҳазиллашмаяпсанми?»

«Йўқ!»

Ана энди бошланади баҳс-мунозара. Аслида, иккинчи киши «Кўйсанг-чи!» деб нари кетса бўлади, лекин инсон қайсар-да, баъзида битта гапдан қолгиси келмайди, ўзининг ҳақлигини исботлагиси келади. «Асакадаги машина заводи ҳақида ҳам шунақа ваҳима қилишганди. Хўш, нима бўлди? Одамларни кўрқитиш, ваҳимада ушлашдан бошқа нарса эмас экан-ку. Энди уларнинг қўлларидан ҳеч вақо келмайди. Тушундингми?»

«— Балки гапинг тўғридир. Аммо яна ким билади дейсан. Замон нотинч бўлса... Бу экстремистик гуруҳлар ҳали-вери тинчимайдиганга ўхшайди. Қан-

дайдир отишма тугрисида ҳам гаплар юрибди. Анча-мунча милиция ходимлари улганмиш. Биласанми иккита сув омбори портласа нима булишини?»

«— Булди, бошимни қотирма. Ишга кеч қоляпман».

«— Кечқурун уйдამисан?»

«— Нимайди?»

«— Гаплашардик-да».

«— Э-э, қуйсанг-чи».

Хайрият, иккинчи киши қўл силтаб йулига равона бўлди. Булмаса, суҳбат анчагача чузиларди. Бу каби гап-сузлар шаҳарнинг сершовқин кўчаларида, транспортларнинг шоҳбекатларию катта-кичик бозорларида беихтиёр қулогингизга чалиниб қолади. Биламан, сиз бундай миш-мишларга бефарқ эмассиз. Одамлар тинчлиги сизнинг ҳам тинчлигингиз, юрт осойишталиги сиз учун ҳам муҳим, бироқ фойдасиз тортишувларга бекорчи вақтингиз йўқ. Ишга, балки сафарга кетяпсиз, балки уйга қайтяпсиз.

Соат миллари унга яқинлашмоқда. Аниқроғи, яна ун дақиқа бор. Вазирлар Маҳкамаси биносининг Мустақиллик майдонида қараган томонида ички Ишлар вазирлигининг махсус гуруҳи қаторлашиб турибди. Миллий хавфсизлик хизмати ходимлари бинонинг йулакларини, мажлис утадиган зални, унинг ён-веридаги қушни хоналарни яна бир бор назоратдан утказмоқда.

Худди мана шу лаҳзада Президент машинаси Рассомлар кургазма зали биносидан ута бошлагани маълум қилинди. Ҳамма сергак тортди. Беш дақиқа давомида машина бино олдига келиб тухтайди, ундан мамлакат Президенти тушиб келади ва яна беш дақиқа ичида мажлислар залига кутарилиб, президиумдан ўз ўрнини эгаллайди. Сўнг бугунги йиғилиш бошланади.

Атроф тинч. Кўшалоқ биноларнинг деразаларида кўлларида гранатомёт кутарган шубҳали шахслар кўринмайди. Аэропортдан ҳам гаровга олинган самолёт ҳақида ҳеч қандай совуқ хабар эшитилмади. Демак, ҳаммаси белгиланган тартибда кетяпти.

Марказий универсал магазини (ЦУМ) биносининг олдида қора рангли «Нексия» машинасидан тушиб, телефонда гаплашаётган анави киши ким бўлди? Башараси жуда таниш-ку. Э-ҳа, бу халифани давронликни орзу қилган зот — Хидирниёз жанобларининг ўзи-ку! Куйиб-пишиб кимга кўрсатма беряпти? Ие, нима деганини эшитдингизми?

«Вақт бўлди, Биринчи, МВД олдидаги «Москвич» ни портлат!» дейдими?

Дарҳол нигоҳимизни Ички ишлар вазирлиги биноси томон қаратамиз. Аммо улгура олмадик. Бино яқинидаги машиналар тўхташ жойида қизил рангли эскироқ «Москвич» қулоқни қоматга келтириб портлаб кетди. Унинг зарбидан атрофидаги машиналар ён-верига сурилиб, бир-бирига тиралиб қолди. Аланга ичра тепага кўтарилган «Москвич» қандайдир ёнбошлаб қолган машинанинг устига қулади. Бензин сақланадиган бак трубкини жойидан кўчиб кетган экан, ёнгин лоп этди-ю, «Жигули»ни ҳам ўз домига тортди. Бу сафар бомба эмас, қизиган бензин бакни илма-тешик қилиб юборди. Гумбурлаган овоз унчалар қаттиқ бўлмади, аммо атрофга аланга сочиб, одамларни баттар ваҳимага солди. Қий-чув, бақир-чақир бошланди.

Хидирниёз тўғри тахмин қилган экан. Колоннанинг бошида бораётган машина бирдан ортига бурилди-да, кетма-кет портлаш содир бўлган тарафга уқдек учиб кетди. Сал ўтмай Президент машинаси хиёбон ўртасида катта йўлак томон бурилади.

Хидирниёз буйруқ беришга шошилди.

— Иккинчи, мени эшитяпсанми?

— Ҳа, қулогим сизда.

— Вақт бўлди. Тезлик билан «Запорожец» ичидаги бомбани ишга тушир!

— Хуп!

«Запорожец» турган жойида булакларга булиниб кетди. Портлаш зарбидан, аввало, «Искра» кинотеатрининг олд тарафидаги калин ойналар чил-чил синиб, ер билан битта бўлди. Кейин юқоридаги деразаларнинг дарз кетган ойналари бирин-кетин туша бошлади. Бу кутилмаган портлаш атрофдагиларни бир зум саросимага солиб қўйди. Маҳкама атрофини қуриклаётган милиция ходимларининг бир нечтаси ўша тарафга чопишди. Душман гуё ўша тарафда-ю, ҳозироқ бориб тутиб олишади. Қўриқчиларнинг бу гуруҳи, афтидан, шу тобда Президент машинаси яқинлашиб келаётганини унутишган кўринади.

Мажлис бошланишини кутиб утирганлар ваҳимали гумбурлашни эшитиб, ҳовлиққанларича дераза олдига интилишди ва кинотеатрнинг шундоқ биқинида аланга ичида қорайиб турган машинани аранг куришди.

Хидирниёз асосий режани бажаришга вақт бўлганини ички бир энтикиш ва ҳаяжон билан сизди чоги, тезлик билан рацияни оғзига тутди:

— Лочин! «Волга»ни манзилга бошла!

— Хуп! — овоз келди рациядан.

— Омад ёр булсин!

— Аллоҳу акбар! — деди Лочин жон-жаҳди билан. Сўнг биродари қилвир Тугонга юзланди. — Қани, машинани итар!

— Намунча зил булмаса.

Тугон бор кучи билан ошхона олдида турган «Волга»ни итарди. Уддасидан чиколмагач, Лочин ёрдамга шошилди, икковлашиб амаллаб автомобилни жойидан қузгатишди. Шундай катта бинонинг учдан бир қисмини ер билан яксон қилишга мулжалланган ажал машинаси лапанглаб, бироз пастлик томон аста-секин юра бошлади.

Кинотеатр олдидаги чалгитувчи портлашга андармон булганлар икки-уч дақиқа ичида Маҳкама биносининг ён тарафидан кириб келган «Волга» машинасини деярли пайқамай қолишди. «ГАЗ-24» бинога деярли яқин келиб негадир тухтади. Лочиннинг ҳафсаласи пир бўлди, қўллари билан рулни муштлади. Ноилож машинадан тушиб чираниб кўрди, лекин кучи етмади. Кейин капотни очиб, кўз қири билан атрофни кузата бошлади. Тугондан нажот йўқ, у ўз жойини эгаллаб, вазиятни кузатаётган бўлиши керак. Нима қилса экан? Вақт борида қочиб қолсамикан?

— Нима гап? Нега бу ерда турибсан?

Кутилмаган буйруқни эшитиб қаддини ростлаган Лочин бошини капотга уриб олди.

— Бирдан... ўчиб қолса бўладими, — деди Лочин саросима ичида. Кейин гапининг исботидай аккумулятор симларини тортиб кўрди. Лекин унинг бир кўзи тўғридаги йўлакда эди.

Соқчилар бошлиги Эрйигит Юсуфжоновнинг юраги бу ерда катта бир хавф борлигини сезгандай, гурсиллаб ура бошлади. У дарҳол ҳайдовчини ҳибсга олишга буйруқ берди. Қуриқчилардан иккитаси югуриб келаётганда Лочин қалин курткасининг ичидан шартта автомат чикарди-да, майдон узра югурди. Шу кетишда «Аллоҳу акбар! Аллоҳу акбар!» деб қайта-қайта бақириб, аввал осмонга, сўнг мажлис бўладиган

бино томонга тариллатиб ота бошлади. Дераза олдидагилар «гув» этиб уэларини ичкарига олишди. Кимгадир уқ тегди, шекилли, куксини ушлаб синган деразага суяниб қолди. Бош кийимини бостириб кийиб олган Лочин орқасидан уқ еб ҳалок бўлмаслик учун ўзини гоҳ у томонга, гоҳ бу томонга ташлаб, Анҳор тарафга чопиб борарди. Орқасидан кимдир қувишга тушди. Бироқ навбатдаги уқ овозидан ўзини бетон ариқчага ташлади. Лочин куприкдан утиб, у ерда кутиб турган машинага утирди ва бир зумда куздан гойиб бўлди. Йўловчилар қуролланган кишининг ортидан ҳадик билан қараб қолишди, холос.

Эрйигитни қаттиқ ваҳима босган эди. У тобора яқинлашиб келаётган Президент машинаси томон чопди. «Улгуришим керак! Тухтатишга улгуришим керак!» Милиция майори нафаси ичига тиқилганидан бақиролмас, фақат қўлларини кутарганича «Тўхтанг, тўхтатинг!» деб ишора қиларди, холос. Аммо шу лаҳзада бирдан ён томонидан нотаниш киши пайдо бўлиб, унинг устига ташланди. Эрйигит салгина чап бермаганда барваста киши уни ерга ағдариши аниқ эди. Тўсиққа учрамаган Тўгон зарб билан ерга юзтубан йиқилди. Аммо тезда ўзини ўнглаб, чўнтагидан тўппонча чиқарди ва чапдаст йигитнинг пешонасидан дарча очиб қўйишга чоғланди. Бироқ қаттиқ тепкидан тўппончаси қўлидан учди, кейинги зарба биқинини тешиб юборай деди, шекилли, инқиллаб гужанак бўлиб олди. Эрйигит йўлакда ётган тўппончани арчалар орасига отди-да, йўлида давом этмоқчи бўлди. Бироқ бир қадам босган жойида аввал қулоқни қоматга келтирувчи даҳшатли портлаш овозини эшитди, кейинги лаҳзада у ўзини ҳаво тўлқинида учиб кетаётганини пайқади. У беш метрлар чамаси жойга шундай катта

тезликда учиб борди ва боши билан бетон плита устига тушди. Гангиб қолган Эрайгит шунда ҳам бошини кутариб, урnidан турмоқчи бўлди. Амаллаб тирсагига таянди.

— Тўхтанг, тўхтатинг! — деди заиф овозда.

Бироқ оғриқнинг кучидан ўзини эплолмай, ҳушини йўқотди. Унинг ҳушсиз танаси Президент машинасидан атиги уч метрлар берида ётарди.

* * *

Унча-мунча портлаш бўлмади. Аслида, бундан ҳам даҳшатли бўлиши мумкин эди. «Волга» айнан бионинг тагида эмас, ундан икки-уч метрлар нарида тўхтаб қолгани Хидирниёэнинг умидини пучга чиқарди. Кучли портлаш шундай катта бинони зир титратди. Дераза ойналарининг бутуни қолмади. Аммо асосий зарба атрофга ёйилиб, бинога унчалик зиён етмади.

Эрайгитнинг чоғиб келаётганини кўрган олдидаги машинанинг секинлаши ва тўхташига икки дақиқача вақт кетди. Агарда ана шу икки дақиқа белгиланган йўналиш бўйича, бир хил тезлик ва тўхташсиз босиб ўтилганда, Президент машинаси бионинг рим рақамидаги «беш»га ўхшаш қалин устунлари деярли тўсиб турган «Волга»га жуда яқин келган бўларди. Хидирниёэ ҳар бир сония ва ҳар метр жойнинг аниқ ҳисобини олганди. Бироқ Эрайгитдай офицерларнинг ҳеч иккиланмай, хавф-хатардан асло чўчимай, шу юрт келажаги учун кўксини қалқон қилишини инобатга олмаганди. Аслида олганди, аммо янглиш хулоса қилганди.

У Президентнинг йўлига ҳеч ким чиқмайди, машинасини тўхтатишга юраги бетламайди, мабодо чиққан тақдирда ҳам, Президент соқчилари томони-

дан дарҳол отиб ташланади. Шовқин-суронда уни ҳам душман фаҳмлаб, уйлаб утирмай йуқ қилишади дея кўнглига таскин берганди.

Хидирниёз ҳаммасини аниқ-тиниқ бажарсам, ниятимга етаман деб уйлаганди. Пухта уйланган режасини деярли бехато бажарди ҳам, лекин унга икки дақиқа халақит берди. Аввалига Ички ишлар вазирлиги, кейин «Искра» кинотеатри олдидаги портлашлар ҳам, Лочиннинг майдон буйлаб югурганича қўлидаги автоматдан кетма-кет ўқ узиши ҳам кўрикчиларни чалгита олганди. Бомба ортилган машина деярли бино олди-гача қаршиликка учрамай етиб келди. Унга ҳеч нарса тўсиқ булмади. Тухтаганидан кейингина пайқашди. Бироқ...

Бомба зарби Президент машинасини қаттиқ бир тебратиб ўтди, холос. Шунда давлат бошлигининг Самарқандда машҳур аллома Имом ал-Бухорийнинг хоки ётган жойларни обод қилишга кўрсатма бергани ва бундан шодланган оқсоқолларнинг дуога қўл очиб «Сиз Оллоҳ суйган улуг бандаларнинг руҳини шод этиш учун уларнинг неча йиллардан буён хор бўлиб ётган қабрларини, мақбараларини эъзозлаб, яна халқимиз ихтиёрига топшираётган экансиз, Яратган Эгам сизни ҳам ўз паноҳида асрасин, икки дунёда азизу мукаррам қилиб, бундай хайрли ва савобли ишларингизда доимо мададкор бўлсин!» — деб айтган илиқ тилаклари хаёлидан ўтди. Кейин уйлади: «Бу дуога фаришталар омин деган бўлса, ажаб эмас».

XXXVI. ҚОЧИШ

— «Волга» портлатилдими? — суради Хидирниёз телефон орқали.

Бинонинг нариги четида воқеани зимдан кузатиб турган аёл пальтосининг ёқасига ўрнатилган мосламага секингина «Ҳа» деб жавоб берди.

— Президентнинг машинаси яксон бўлгандир?

— Унчалик эмас, — деди аёл титраган овозда.

— Тушунтириб гапир! Президент тирикми?

— Ҳа!

— Вой сўтаклар-эй. Шу оддий ишни ҳам эплашолмадими? Аниқ маълумот бер!

— Шунақага ўхшайди.

— Тўғон нега алоқага чиқмаяпти? Нима қилди унга?

— Менимча, қўлга тушди.

— Ярамас, қўрқоқ!

— Операция барбод бўлди, энди зудлик билан шаҳардан чиқиб кетишингиз керак.

— Муқим билан Насим ҳам алоқани узиб қўйишди.

— Уларни Келес томонга кетишаётганини кўришибди.

— Номардлар! Қочиб қолишни афзал билишибдида.

— Мен нима қилай?

— Шошма! Бизда ҳали сўнгги вариант бор. Бинодагилар ташқарига чиқиб келишяптими?

— Ҳа, бирининг қўли, бошқасининг бўйни кесилган. Ҳамма қаттиқ хавотирда. Соқчилар чор атрофда изгиб юришибди. Тўғон сизни сотиб қўймаса, деб қўрқаман.

— Ташвиш қилма. Уларга асир тушадиган аҳмоқ йўқ. Демак, охирги имкониятдан фойдаланиш керак. Бутун оламга жар солиб қуйганмиз, Халифалик давлати қурамиз деб. Ҳозирги вазиятни ҳаммалари кузатиб турибди. Агар... Агар ишни эполмасак, барча

тоат-ибодатларимиз бир пул булади. Ўзга юртларда ҳам обру-эътиборимиз булмайди. Шунинг учун ҳеч булмаса, Президентнинг узини улдиришимиз керак.

— Лекин бунинг иложи йуқ.

— Нега?

— Президентнинг атрофини сокчилар ураб булишди, — вазиятни тушунтиришга ҳаракат қилди Моҳира тезроқ бу ердан кетиш илинжида.

— Мухбирлар-чи? Улар савол-жавоб килишмаяптими?

— Камера кутарган журналистлар юрибди.

— Жуда соз. Дарҳол энг сунгги режани бажаришга ўт. Сен радиомухбирсан. Сумкангда гувоҳнома турибди. Микрофонни олгин-да, уни иложи борича Президентга яқинроқ тутишга ҳаракат қил. Кейин дастакдаги тугмачани боссанг, булди.

— Шу билан қиёматда кўришамизми? — деди аёл бу портлашда ўзи ҳам омон қолмаслигига ақли етиб.

— Сен кимнингдир орқасида туришинг керак. Граната унча қаттиқ портламайди, аммо ён-веригаги икки-уч одамни нобуд қила олади. Олинда одам турса, сенга ҳеч нима қилмайди. Портлаш содир бўлиши билан Анҳор томонга қоч. Мен автоматдан ўқ узиб, кўриқчиларни чалгитиб тураман. Урда кўприги олдида сени машина кутяпти. Келесдаги манзилни биласан. Ўша ерда кўришамиз. Бўпти, вақт тигиз. Дарҳол ишга кириш!

Ҳафсаласи пир бўлган Моҳира ноилож вазифани бажаришга киришди.

Хидирниёз ҳозиргина берган ваъдасини унутиб, қочиш пайига тушди. Йўл-йўлакай «Тўртинчи»га буйруқ берди. Миллий банк олдини тепага ўрлаган қора тутун қоплади. Бу манзара бор кучидан айрилган аждаҳонинг сўнгги бор олов пуркашига ўхшаб кетди.

XXXVII. МУСТАҚИЛЛИК МАЙДОНИДА

Очиқ майдонга кириб келган Президент хавотир билан ўша томонга қараб қўйди. Унинг қалби баттар зириллаб оғриди. «Ишқилиб, қурбонлар йўқмикин?» деган ўй ўтди хаёлидан. «Улар нега одамларга мусибат етказишади? Мен керак эканман, нима учун менга ўқ узишмайди? Оддий халқда нима гуноҳ?»

— Сизнинг у ерда туришингиз жуда хавфли, — деди полковник Бўронов ташвишланиб.

— Йўқ! Мен айнан мана шу жойда тураман. Ғанимларнинг бири бўлмаса, бири кўриб қўйсин Президент ҳали тириклигини! Мен одамларнинг ҳаётига рахна солаётган ёвуз кучлардан кўрқиб яшамайман. Агар мард экан, ўзининг бу мудҳиш режаси йўлида ўлимдан ҳам қайтмас экан, майли, қўлида қурол билан қаршимга келсин. Мен эса уни қуролсиз кутиб оламан. Кўзларимга тик боқсин-да, айбимни бўйнимга қўйиб, шартта отиб ташласин! Мен ҳам Ватан озодлиги, халқнинг тинч ва фаровон турмуш кечириши йўлида бошлаган мақсадимдан асло қайтмайман! Аммо гуруримни, ор-номусимни ўртага қўйиб айтаманки, оддий одамларнинг улар қулидаги қуролдан ҳаётдан кўз юмишига, ваҳшиёна ўлдирилишига асло тоқат қила олмайман. Улар ҳар бир юртдошимизнинг ўлими учун қонун олдида жавоб беришади!

— Албатта.

— Бомба портлаган жойларга дўхтирлар жўнатилдими?

— Ҳа.

— Қурбонлар сони қанча?

— Тўртинчи портлашдан кейин вазиятни ўрганишяпти, ҳозир маълумот оламиз.

— Анави йигитнинг исми Эрийгит эканми? Аҳволи қандай?

— Шифохонага олиб кетишди.

Шундан сўнг Президент турган жойга телевидение ва радио мухбирлари яқинлашди.

— Муҳтарам Президент, бу хунрезликлар олдиндан режалаштирилгани маълум. Ҳаётингизга қилинган суиқасд ҳақида фикрингизни билмоқчи эдик? — деб биринчи булиб савол берди телевидение мухбири. Аёлнинг қулида «Тошкент» деб ёзилган микрофон бор эди.

— Мустақиллигимизни кўролмаётган қора ниятли бир гуруҳ экстремистик кучларнинг қўпоровчилик иши бу. Улар бундай хатти-ҳаракатлари билан бизни танлаган йўлимиздан асло қайтара олишмайди. Биз танлаган йўл эса бутун дунёга маълум: юртимизнинг мустақиллигини кўз қорачигидай асраш, унинг гуллаб-яшнаши, юксак тараққиёти, халқимизнинг тинч ва фаровон ҳаёти учун меҳнат қилиш. Биламан, бу меҳнатимиз осонлик билан амалга ошмайди, бироқ иродамиз мустаҳкам, имонимиз бут. Суиқасд масаласига келсак, мамлакат раҳбари бўлган инсон бу қисматни бўйнига олиб яшаши керак деб уйлайман.

— Айтинг-чи, бугунги мажлис нима бўлади, қолдириладими? — сўради оддий микрофон ушлаган йигит.

— Нега қолдирилар экан? Мажлис, албатта, бўлади!

— Қаерда ўтказишни режалаштиряпсиз?

— Ҳали бу ҳақда ўйлаганимча йўқ эди. Саволингиздан кейин хаёлимга Олий Мажлис биносида деган фикр келди. Сизлар билан соат учда уша бинода учрашамиз.

«Балки, бу сирни айтмай туриш керакмиди?» дегандай Президентга юзланди полковник Буронов.

— Бизнинг халқимиздан беркитадиган сиримиз йуқ, — деди Президент полковникнинг хавотирини сезгандай. — Душманларимиз эса уларнинг дуқ-пүписаси ва хужумидан қурқмаётганимизни кўриб, билиб қўйишсин. Биз улардан яширинаётганимиз йуқ. Яширинча мажлис утказмоқчи ҳам эмасмиз!

— Ҳурматли Президент, террорчиларнинг бундай ошқора хатти-ҳаракатларидан ташвишдасиз, албатта, — деб савол навбатини ўтказиб юборишни истамади ўзини таништиргач, олдинга интилган Моҳира. — Ўтган йили ҳам шаҳар марказида бир неча портлашлар содир этилди. Милиция ходимлари билан бирга тинч аҳоли орасида ҳам қурбонлар бўлди. Бироқ жиноятчилар жазосиз қолди. Қўлга тушмаган ёвуз кучлар охир-оқибатда бугунги портлашни уюштиришга жазм қилишди. Айтингчи, бунга қайси вазирликни айбдор деб ҳисоблайсиз?

— Бундай хуружларнинг содир этилаётганига биргина вазирликни айбдор деб санаш нотўғри бўлади, — дея радио мухбирининг саволига жавоб беришга киришди Президент.

Моҳира полковник Буроновни таниди. Унинг соатга кўз ташлаб қўйишидан савол-жавоб учун ажратилган вақт ниҳоясига етаётганини англаб, бармоқларини аста ишга солди. Бошмалдоғи тугмача устига келганда пешонасидан совуқ тер чиқиб кетди. Ранглари билинар-билинемас оқарди. Бежо ҳаракат қилмаса-да, икки ёнига аста нигоҳ ташлаб олди. У шу онда — тугмани босишдан аввал қайси томони очиқ эканлигини билиб олмоқчи эди. Чап ёни анча бемалол экан, демак, портлаш содир бўлиб, ҳамма ўзини ерга ташлаганда, у ўзини ўша тарафга отади.

«Э, Худо, мени узинг асра!» Моҳира шу тарзда юрагига тушган кўрқувни енгиб, микрофон тугмасини бор кучи билан эзди. Бироқ...

Бироқ шу пайт унинг чаққон бармоқларининг устига кимдир метиндай қаттиқ қўлини таппа босди. Моҳира тугма устидаги бармоғини бушатишга уринди. Лекин иложини қилолмади. Одамларни ёрдамга чақирмоқчи бўлди, йигитнинг бир қўли буйинини қисди — бақиролмади. Атрофдаги журналистлар нотаниш мухбирларнинг бу ҳаракатидан қандайдир хавфни сезиб, гимирлаб қолишди.

— Уртоқ полковник, Президентни ҳимоя қилинг!

Полковник Бўронов овоз эгасини дарҳол таниди.

— Элёр! Сен нима қиялсан бу ерда? — деди ходими томон икки-уч қадам ташлаб.

— Бу аёл мухбир эмас. Хидирниёз юборган жосус! Унинг қўлидаги микрофонга граната жойлаштирилган. Агар бармоғини бушатса, портлаб кетади.

Элёрнинг гапини тушунган заҳоти полковник Бўронов Президентни ҳимоя қилишга ўтди. Кўриқчилар ёнларида қурол чиқариб, сохта мухбирни нишонга олишди. Элёр гоҳ биқинига, гоҳ елкасига тирсаги билан зарба беришга уринаётган жиноятчини судраб, иложи борича нарига олиб кета бошлади. Майдон четига яқинлашганда аёл бутунлай ҳолдан тойди чоғи, ортиқ қаршилиқ қилмай қўйди.

— Сени олдимга ажал етаклаб келибди, йигит, — деди Моҳира базўр нафас оларкан. — Ҳаёт билан видолаш. Энди бирга ўламиз!

— Балки яшашни истарсан?

— Топшириқни адо этолмадим, менга аллақачон ҳукм ўқиб бўлинди, — деди сўнгги бор бармоғини бушатишга уринган Моҳира алам билан.

— Хидирниёзнинг ҳукми утмайди энди.

Элёр атрофга қаради. Одамлар анча нарида. Ён томонида эса суви отилиб турган фаввора. У ниҳоятда эпчиллик билан микрофонни олди ва шу ондаёқ фаввора ичига улоқтирди. Бир дунё сув осмонга кутарилди...

— Элёр деган йигитингиз шу экан-да, — деди Президент шундоқ олдидаги хавфни бартараф қилган йигитнинг топқирлиги ва мардлигидан мамнун бўлиб.

Полковник Элёрни кўрганда водийга бормаи, бу ерда юрганига ҳайрон бўлганди, бироқ Президентнинг гапидан кейин буйруғини бажармаган йигитидан гина қилиб ўтирмади. Аввалига нима деб жавоб қайтаришга ўйланиб қолди. Аммо узоқ мулоҳаза қиладиган вазият эмасди.

— Ҳа, у бизнинг Элёр бўлади, — деди полковник Бўронов тўлқинланиб.

— Исмига муносиб йигит экан.

Полковник бу сафар жавоб қайтара олмади. Фақат бошини қимирлатиб қўйди, холос.

Фаввора ичидаги портлашдан сўнг журналистлар яна Президент атрофини ўраб олишди. Бироқ мамлакат раҳбари улар билан суҳбатни соат учда Олий Мажлис биносида бўладиган йиғилишдан кейин давом эттиришини айтди. Полковникнинг ишораси билан кўриқчилар мухбирларни кузатиб қўйишди.

— Жиноятчи тўданинг бу уриниши, менимча, қиш аёзининг охириги чиранишига ўхшайди, — деди полковник Бўронов «сохта мухбир»ни олиб кетаётган машинанинг ортидан қараб.

— Нимасини айтасиз, саккиз йилдан бери чўзилади бу аёзнинг қаҳри, — деди Президент атрофга нигоҳ ташлаб. — Бизни-ку, суягимиз қотди. Аммо фарзандларимиз ҳали мўрт-да, уларни эҳтиёт қилишимиз ке-

рак, бағримизга рахна солаётган аёзнинг бундай хуружларидан.

— Албатта.

Президент бир зум сукут қилиб, чор аτροφга қулоқ тутди. Бошқа портлаш ҳам, уқ овози ҳам эшитилмади.

— Демакки, жонимиз омон экан, эл-юрт равнақи йулида белгилаб олган вазифаларимизни бажаришда давом этамиз, — деди Президент ва майдон бўйлаб дадил қадам ташлаб юриб кетди.

XXXVIII. СЎЗ ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ...

Олий Мажлис биноси. Соат ўн беш.

Зал иштирокчилар билан тўлган. Портлаш туфайли дераза ойналарининг синишидан жиддий тан жароҳати олган уч-тўрт депутатни ҳисобга олмаганда, деярли ҳамма шу ерда. Ўтирганлар орасида ё бармоқлари, ё билагини боғланган кишиларни учратиш мумкин. Таажжубланарлиси, хорижлик мухбирлар рўйхатдагидан анча кўп. Элчи ва дипломатик корпусларнинг вакиллари ҳам ташриф буюрган эдилар. Афтидан, улар фақат бир нарсани кўриш учун келганга ўхшарди. Пичирлашиб ниманидир қизгин муҳокама қилишлари, камера ва микрофонларини кириш йўлагига тўғрилаб қўйганликлари, асл мақсадларини ошкор қилиб турарди. Ҳа, чет эллик меҳмонларнинг жуда кўпчилиги «бу йигилишга мамлакат Президенти келадими-йўқми» деган саволга жавоб олиш учун қадам ранжида қилишган эди. Қўлларида репортаж ва интервьюларнинг тайёр матни, мабодо улар кутганидай бўлса, хабарлари шу онда олам узра қанот қоқади.

Лекин улар уйлаган ҳодиса руй бермади. Айни пайтда, йигилиш қатнашчиларининг қарсақлари остида залга Ўзбекистон Президенти кириб келди. Президент қулини куксига қуйганича, президиум сари салобат билан қадам ташлади. Жойига келгач, иштирокчиларга таъзим қилди.

Йигилиш бошида Олий Мажлис раиси бугунги террорда қурбон бўлганларнинг хотираси учун бир дақиқа сукут сақлашни таклиф қилди. Ҳамма ўрнидан турди. Шундан сўнг қўпоровчиларнинг бу ёвузлиги юртда ҳукм сураётган тинчликни бузишга, фаровонликка зиён етказишга қаратилганини, бироқ ҳеч бир тўсиқ Мустақил Ўзбекистонни ўзи танлаган йўлдан қайтара олмаслигини таъкидлади. Ҳамаз ниятли кимсалар бу қилмишлари билан халқнинг нафратига учрагани, улар ҳар қанча чиранмасин, ўзбек халқининг хоҳиш-иродасини, орномусини, гурурини бука олмаслигини тўлқинланиб сўзлади.

— Бугун, — деди бошловчи сўзини давом эттириб, — озод ва обод ватан учун курашга бел боғлаган халқни ўзи танлаган, ўзи суйган Йўлбошчидан айирмоқчи бўдилар. Аммо шу Ватаннинг нонини, тузини еб, сувини ичаётган бир гуруҳ газандалар мақсадларига эриша олишмади. Мана, Юртбоши, мана, Президент!

Йигилиш аҳли ўринларидан турди. Қарсақ анча вақт давом этди. Президент кунглида Яратганга шукроналик келтирди, сўнг кафтини кафтига бирлаштириб, юқорига кутарди ва халқ билан бирдам эканлигини изҳор қилди.

Сўнгра бошловчи яна мамнуният ила эълон қилди: — Сўз Мустақил Ўзбекистон Президенти...

Бу суздан кейин мустақил Ўзбекистон Президенти қутлуг кошонанинг муътабар минбари томон дадил ва мардона қадам ташлади...

Учинчи китоб тамом.

Туртинчи китоб саҳифалари орқали дийдорлашгунча омон бўлинг!

ОГОҲЛИККА ДАЪВАТ

Ўзбекистон 1991 йилда ўз мустақиллигини қўлга киритди ва Миллий давлатчилигини тиклади. Республикамизнинг Биринчи Президенти Ислам Каримовнинг 1991 йил 31 августда, ун иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг навбатдан ташқари олтинчи сессиясида сузлаган нутқи, айниқса, уша нутқдаги: «Мен шу бугундан эътиборан 1 сентябрни республикамизда Мустақиллик куни, умум-халқ байрами деб эълон қилишни таклиф этаман» деган сўзлари юртимиз тарихига олтин ҳарфлар билан мангуга муҳрлангани бежиз эмас.

Бугун мустақил Ватанимизда тинч ва осойишта ҳаёт кечиряпмиз. Аммо мана шундай саодатли кунларга, тинч ва фаровон ҳаётга қандай эришганимиз ҳақида ҳам фикр юритиб туришимиз шарт. Акбар Мирзонинг «Суиқасд» романи ана шу мавзудадир.

Бу ҳақда сўз юритганимизда, ўзбек китобхони муаллифни олдин ҳам шу мавзуда эълон қилинган бир неча асарлари, хусусан, «Аёзи чўзилган баҳор» ва «Ажал билан юзма-юз» китоблари орқали яхши танишини таъкидлаш лозим. Янги роман ана шу китобларнинг узвий давомидир. Китобни мутолаа қилиш асносида, ҳақиқатан ҳам, ҳар биримиз Мустақиллик учун кураш тарихини ҳужжатларда чанг босиб ётган

қўлёмалар орқали ўқиб ўрганмаганимиз, балки ўз кўзимиз билан кўриб, унга гувоҳ бўлганимизга яна бир бор амин бўламиз.

Китобда Ўзбекистон Миллий хавфсизлик хизмати ва ички ишлар органлари ходимларининг мамлакатимиз мустақиллигига рахна солувчи, халқимиз осойишталигини бузувчи террорчи кучларга қарши курашда кўрсатган мардлик ва жасоратлари ишонарли тарзда бадий талқин этилгани билан диққатга сазовордир. Халқимиз, айниқса, ёшларимиз китобда баён этилган воқеа-ҳодисаларнинг келиб чиқиш сабабларини чуқур англаши учун бу каби бадий асарлар ғоятда зарур деб ҳисоблаймиз.

Акмал Саидов,
академик

МУНДАРИЖА

Нашриётдан	3
------------------	---

БИРИНЧИ ҚИСМ

I. Жудолик	6
II. Ҳаёт давом этади	26
III. Чошгоҳдаги соялар	41
IV. Бухорода	56
V. Суриштирув	63
VI. Рўёбга чиқмаган хориж сафари	76
VII. Гумроҳ	81
VIII. Фарзандим — жигарбандим	85
IX. Узбегим машиналари	98
X. Торга тор дунё	102
XI. Махфий учрашув	109
XII. Ташриф	112
XIII. Догда қолган душманлар	127
XIV. Вазирлар Маҳкамасида	136
XV. Президент ҳузурида	140
XVI. Меҳмон	144
XVII. Кушандалар	159
XVIII. Калаванинг учи қаерда?	175
XIX. Қора булут	191
XX. Ташвишли кунлар	203
XXI. Тақдирида бор экан	221
XXII. Режа	230
XXIII. Ҳужум	235
XXIV. Барбод булган режа	249
XXV. Дунё матбуоти саҳифаларида	255

ИККИНЧИ ҚИСМ

XXVI. Президент Фарғона водийсида	262
XXVII. Қурол омборидаги ёнгин	273
XXVIII. Рақиблар	294
XXIX. Гумон йўққа чиқди	313
XXX. Биродарқушлик	323
XXXI. Ички ишлар вазирлигида	333
XXXII. Навбатдаги найранг	340
XXXIII. Яна бир мудҳиш режа	345
XXXIV. Норозилик	356
XXXV. Суиқасд	359
XXXVI. Қочиш	367
XXXVII. Мустақиллик майдонида	370
XXXVIII. Сўз Узбекистон Президенти... ..	375
Огоҳликка даъват (А. Саидов)	378

Адабий-бадиий нашр

Акбар Мирзо
(Нурматов Акбарали Мирзо Қосим хожи ўғли)

СУИҚАСД

Роман

Иккинчи нашри

Муҳаррир *Л. Игамова*
Рассом-дизайнер *Б. Зуфаров*
Техник муҳаррир *Б. Каримов*
Кичик муҳаррир *Г. Ералиева*
Мусахҳиҳ *С. Салохутдинова*
Компьютерда тайёрловчи *Г. Қулназарова*

Нашриёт лицензияси АИ №158, 14.08.2009.
Босишга 2019 йил 7 январда рухсат этилди. Бичими 84x108^{1/32}.
«Офсет» қоғози. «Academy Tad » гарнитурасида
офсет усулда босилди. Шартли босма табоғи 20,16.
Нашр табоғи 15,81. Адади 5000 нусха. Буюртма № 18-635.

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг
«O'zbekiston» нашриёт-матбаа ижодий уйи.
100011, Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Телефон: (371) 244-87-55, 244-87-20
Факс: (371) 244-37-81, 244-38-10.
e-mail: uzbekistan@iptd-uzbekistan.uz
www.iptd-uzbekistan.uz

Мирзо, Акбар.
М 54 Суиқасд / А. Мирзо. — Тошкент: «O'zbekiston» НМИУ, 2019.
— 384 б.

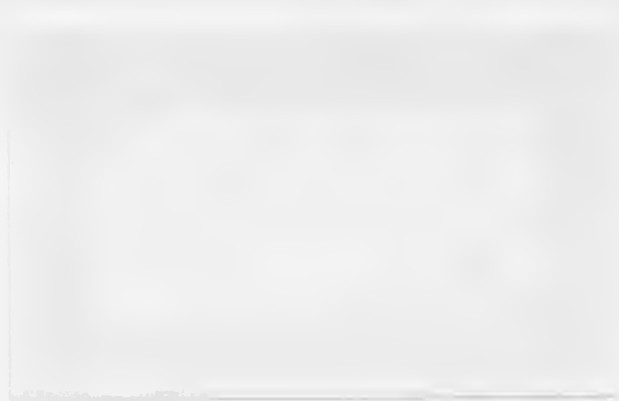
Мазкур роман «Аёзи чузилган баҳор» ва «Ажал билан юзма-юз» китобларининг мантиқий давомидир. Мустақилликнинг дастлабки ун йиллигида мамлакатимизда содир этилган даҳшатли воқеалар қиш аёзининг ҳамон давом этганидан дарак беради. Икки дақиқа! Бу сониялар жуда қўп нарсаларни узгартириб юборарди, агарки ғанимларнинг Президент учун олдиндан тайёрланган суиқасди амалга ошганида. Бомба портлади, бироқ Оллоҳ суйган бандасини хор қилиш ёки ҳаётдан маҳрум этиш одамзоднинг қўлида эмас. Эл-юрт ишқида ёнган юраклар мангуликка дахлдордир.

ISBN 978-9943-25-498-5

УДК 821.512.133-31
КБК 84 (5У)6

РАССЕЛКА

25,000 c

Акбар Мирзо (Акбарали Мирзақосимович Нурматов) 1961 йилда Андижон вилоятида туғилган. 1988 йилда “Орзуга ок йўл” деб номланган илк китоби нашр этилган. 2001 йилда “Қалб иёни” номли хикоялар тўплами, 2010 йилда “Аёзи чўзилган баҳор”. 2011 йилда “Нажот кemasи” кicесалари, 2013 йилда “Октепалик ўғри” ва “Ажал билан юзма-юз”. 2017 йилда “Суикасд” ва “Сўнгги нидо” романлари, 2018 йилда “Снайпер” деб номланган кicесаси нашр этилган.

«O‘ZBEKISTON»

ISBN 978-9943-25-461-0

9 789943 254610